EDGAR ALLAN POE

BİR HAFTADA ÜÇ PAZAR

Çeviri: Öznur Özkaya

REN

EDGAR ALLAN POE

BİR HAFTADA ÜÇ PAZAR

"Hakikat, kurgudan daha tuhaftır."

Gerilim, polisiye ve gotik türün öncülerinden biri olarak tanıdığımız Edgar Allan Poe'nun yaratıcı zekâsında hiciv ve mizah hikâyeleri ayrı bir öneme sahiptir. Çoğunlukla gerilim ustası olarak tanınsa da hatırı sayılır bir yere sahip olan mizahi hikâyelerini derlediğimiz *Bir Haftada Üç Pazar*'da Poe, kelime ve cümle oyunlarıyla, kurgusal şaşırtmacalarıyla okuru kendine hayran bırakıyor.

Şeytanla Başın Üstüne Asla İddialaşma, Bay Zımbırtı Bob'un Edebi Hayatı, Şehrazat'ın Bin İkinci Masalı, Mumyayla Soh[illegible]kâyelerin yer aldığı kitap, Edgar Allan [illegible]tün hikâyelerini okumak üzere yola çık[illegible] hem tebessüm ettirecek hem de üzerin[illegible]eye sevk edecek bir deneyim vaat ediyor.

/renkitap.com

REN

9 786057 944610

EDGAR ALLAN

BİR HAFTADA ÜÇ PAZAR

REN

BELONGS TO MACOS TEAM

BİR HAFTADA ÜÇ PAZAR

Edgar Allan Poe

Yayına Hazırlayan: Merve Kırman
Çeviri: Öznur Özkaya
Redaksiyon: Selcan Karabulut
Son Okuma: Nur Kabaçam
Kapak Tasarımı: Serdar Gökmen
Sayfa Tasarımı: Ren Kitap

Copyright©
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Lades Kitap Yayın Dağ. San. Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Yayınevinden izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Basım Yılı: Nisan 2020
ISBN: 978-605-7944-61-0
Yayınevi Sertifika No: 30492

Baskı:
Alfabe Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şt.
İkitelli OSGB Mah. Enkoop 1. Sok. No:1B /-1 Başakşehir / İST
Tel: 0212 485 21 25
Sertifika No: 46012

Ren Kitap, Lades Kitap Yay. Paz. Dağ. San. ve Tic. markasıdır.
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Yılanlı Ayazma Sok. No:8 Kat:2 D:8
Zeytinburnu/İstanbul - Tel: 0212 641 34 76
www.renkitap.com

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

EDGAR ALLAN

POE

BİR HAFTADA ÜÇ PAZAR

YAZAR HAKKINDA

Edgar Allan Poe (19 Ocak 1809 - 7 Ekim 1849) Amerikalı şair, yazar, editör ve edebiyat eleştirmeni. Özellikle gizem, *gotik* ve *makabre* (ölüm sembolleri ve detayları içeren) hikâyeleri ile tanınır. Amerikan edebiyatında Romantizm akımının temsilcilerindendir ve ilk kısa öykü yazarlarından biridir. Genellikle polisiyenin mucidi olarak kabul edilir ve *bilimkurgu* türüne de katkıda bulunduğu öne sürülür. Ekonomik güçlüklerden hiçbir zaman sıyrılamamış olsa da yaşamını kalemi ile sürdürmeye çalışan Poe, Amerika'nın ilk ünlü yazarları arasında sayılır.

Poe, üniversite eğitimini parasızlıktan bırakmak zorunda kaldı. Başka bir isim kullanarak 1827'de orduya katıldı. Bu dönemde "Bir Bostonlu" adıyla imzaladığı *Timurlenk ve Öteki Şiirler* yayımlandı.

Düzyazıyla ilgilenmeye başlayan Poe, bir süre edebiyat dergileri için çalıştı ve özgün eleştirileriyle tanınmaya başladı. 1836 yılında 13 yaşındaki kuzeni Virginia Clemm ile evlendi. 1845 Ocak ayında yayımladığı "Kuzgun" şiiri ile büyük bir başarı kazandı. Şiirin yayımlanmasından iki yıl sonra eşini kaybetti.

Poe, Baltimore'da 7 Ekim 1849'da 40 yaşında öldü. Ölüm sebebi bilinmemekle birlikte alkol, beyin kanaması, kolera, uyuşturucu, kalp rahatsızlığı, kuduz, intihar, verem ve başka sebeplerden öldüğü ileri sürüldü. Poe ve eserleri yalnızca ABD'de değil dünyada edebiyat üzerinde etkili olmuştur. Poe ve eserleri edebiyat, müzik, film, televizyon ve popüler kültürün tüm alanlarında sıkça bulunmaktadır. Yaşadığı evlerin bazıları müze haline dönüştürülmüştür.

ÇEVİRMEN HAKKINDA

Öznur Özkaya 1981 yılında doğdu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli edebiyat dergilerinde/haber sitelerinde şiir ve öykü çevirileri ile eleştiri yazıları yayımlar, eğitimcidir. Çeviri kitapları arasında *Bingo'nun Koşusu* (Hitkitap), *Paris Mimarı* (Yabancı Yayınları), *Kırık Dökük* (Yabancı Yayınları), *Yıldız Gemisi Askerleri* (İthaki Yayınları), *Kusursuzlar* (Yabancı Yayınları), *7 Korku* (Dedalus Kitap) bulunmaktadır.

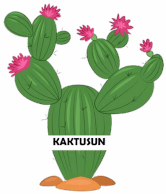
BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İÇİNDEKİLER

9- Bon Bon
28- Dük De L'omelette
34- Çan Kulesindeki Şeytan
44- Şeytanla Başın Üstüne Asla İddialaşma
55- Bir Kudüs Öyküsü
62- Tek Bedende Dört Yaratık: Homo - Camelopard
73- Aksak Kurbağa
82- Aslanlaşma
90- Blackwood Tarzında Makale Nasıl Yazılır?
103- Çıkmaz
112- Bay Zımbırtı Bob'un Edebi Hayatı
132- Bir Makaleyi X'lemek
139- Peter Snook
152- Gizem Yaratma Sanatı
161 Bir Haftada Üç Pazar
167- Mahvolmuş Bir Adam
177- Dolandırıcılık
189- İşadamı
200- Gözlük
222- Şehrazat'ın Bin İkinci Masalı
237- Mumyayla Sohbet
252- Küçük Fransız'ın Kolu Neden Askıda?
257- Doktor Zift ile Profesör Tüy'ün Sistemi

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

BON-BON

"Quand un bon vin meyble mon estomac,
Je suis plus savant que Balzac -
Plus sage que Pibrac;
Mon bras seul faisant l'attaque
De la nation Cossaque,
La mettroit au sac;
De Charon je passerois le lac
En dormant dans son bac;
J'irois au fier Eac,
Sans que mon coeur fit tic ni tac,
Présenter du tabac.
Fransız Vodvili[1]

Pierre Bon-Bon'un olağanüstü yetilere sahip bir lokantacı olduğuna ------'nin egemenliği sırasında Rouen'deki Le Febre çıkmaz sokağında bulunan küçük kafeye yolu düşenlerin karşı çıkacağını sanmam. Pierre Bon-Bon'un dönemin felsefesinde de son derece yetkin olduğu su götürmez bir gerçekti. Yaptığı ciğerli böreğin üstüne diyecek yoktu lakin hangi yazar

1 (Fr.) "İyi bir şarapla doldurduğumda midemi /Balzac'tan daha arif / Pibrac'tan daha âlim olurum / Tek kolla / Kazaklara saldırabilir / Yurtlarını yakıp yıkabilirim. / Kharon'un gölünü / O kayığında uyurken geçebilir / Elim ayağıma dolanmadan / Görkemli Eac'ın yanına varabilir / Ona tütün sunabilirim."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

onun doğa, tin ve akıl üzerine kaleme aldığı gözlemlerin hakkını layığıyla verebilirdi? Omletlerinin, yahnilerinin değeri parayla ölçülemese de zamanın hangi edebiyatçısı geri kalan tüm âlimlerin zırva "fikirlerine" karşı "bir Bon-Bon fikrine" iki mislini ödemezdi? Bon-Bon kimseciklerin girişmediği kütüphaneleri talan etmişti, kimsenin tahmin edemeyeceği kadar çok kitap okumuş ve kimsenin edinemeyeceği bilgiler edinmişti. Yine de şöhreti dillerde nağme olduğunda bile yorumlarının ne Akademi'nin yalınlığını ne de Lyceum'un derinliğini taşımadığını söyleyen yazarlar da oldu Rouen'de; bana kalırsa, fikirleri doğru düzgün anlaşılamamıştı, ama bunun sebebi anlaşılması güç şeyler olmaları değildi. Sanırım insanların çoğu tamamen belirgin oldukları için onun fikirlerini anlamakta güçlük çekiyordu. Kant, metafizik öğretisini büyük ölçüde Bon-Bon'a borçludur, ama bunu her yerde dillendirmeyelim. Bon-Bon ne Platon'cu ne de Aristo'cuydu; kolaycı bir tavırla çağdaşı Leibnitz gibi bir yahni icadında yahut bir sezginin çözümlemesinde kullanabileceği kıymetli zamanını etik tartışmaların birbirine karışmayı reddeden yağıyla suyunu uzlaşıya taşımak gibi boş işlerle uğraşmazdı. Hem de hiçbir zaman. Bon-Bon İonik'ti, aynı zamanda da İtalik'ti. Tümdengelim ve tümevarım yöntemlerini izlerdi. Fikirleri ya doğuştandı ya da tam aksiydi. Trabzonlu George'a ve Bossarion'a, lakin her şeyden çok kendine inanırdı.

Filozofumuzun bir lokantacı olarak kapasitesinden söz ettim. Yalnız hiçbir dostumun aile yadigârı bu işi sürdürürken kahramanımızın onların saygınlığını ve kıymetini önemsemediğini düşünmesini istemem. Ne münasebet. Mesleğinin hangi dalıyla daha fazla gururlandığını anlamak mümkün değildi. Ona göre zihinsel ve düşünsel yetilerinin mideninkilerle yakın bir ilişkisi vardı. Ruhun midede olduğunu iddia eden

BELONGS TO KAOS TEAM

Çinlilerle hemfikir olduğunu sanıyorum. Zihin ve diyafram için aynı kelimeyi kullanan Yunanlara hak veriyordu.2 Bunu söyleyerek metafizikçimizin oburluğa meyilli olduğunu ima edip ona başka suçlamalar yöneltecek değilim. Pierre Bon-Bon'un zayıf yanları varsa bile –hangi büyük adamda yoktur ki bu?– dediğim gibi Pierre Bon-Bon'un zayıf yanları varsa bile bunlar önemsiz zayıflıklardı; belki de başka insanlarda erdem sayılabilecek şeyler. Bu zayıf yönlerinden bir tanesi kahramanımızın hikâyesinde dikkate şayan bir rölyef oluşturmasaydı, bahsetmezdim. Bon-Bon pazarlık yapma fırsatını kaçırmazdı.

Bu, onun her işten kâr gözettiği anlamına gelmez. Filozofun memnun kalması için pazarlığın kendi lehinde sonuçlanması gerekmezdi. Hangi türden, hangi şartlar altında yapılmış olursa olsun alışverişten sonra yüzü günlerce zafer kazanmışçasına parıldar ve vakur bir ifadeyle göz kırpması bilgece davrandığını kanıtlardı.

Hangi çağda olursa olsun bahsettiğim türde bir mizacın dikkat çekmesi ve yorumlara yol açması şaşırtıcı olmazdı. Öykümüzün geçtiği çağda ise asıl bu niteliğin dikkat çekmemesi şaşırtıcı olurdu. Kısa süre içinde benzer durumlarda Bon-Bon'un gülümsemesinin kendi şakalarına gülerken yahut bir arkadaşını ağırlarkenki gülüşlerinden farklı olduğu konuşulur oldu. Tuhaf çıkarımlarda bulunuldu; biteviye yapılan, sonra pişmanlıkla sonuçlanan riskli pazarlıklara dair hikâyeler anlatıldı ve her kötülüğün başı olan şeytanın kötücül gayeleri için açıklanamaz yetiler, belirsiz özlemler ve sahte eğilimler yüklediğine dair örnekler verildi.

Filozofumuzun başka zayıf yönleri de vardı, lakin bunlar incelemeye değecek şeyler değil. Mesela içkiye meyilli ol-

2 φρένες. –Poe.

BELONGS TO KAOS TEAM

mayan pek az hikmetli insan vardır. Bu eğilimin bu tarz bir hikmetin nedeni mi yoksa net bir ispatı mı olduğu tartışmaya açık bir meseledir. Bon-Bon, bildiğim kadarıyla bu konuyu incelemeye uygun bulmamıştı, bu hususta hemfikiriz. Yine de klasik bir eğilime zaaf göstermesine rağmen, lokantacının hem omletlerini hem de makalelerini aynı anda özgün ve vazgeçilmez yapan sezgisel ayırt etme yeteneğini yitirdiğini sakın ola düşünmeyin. Köşesine çekildiğinde şaraplardan Vin de Borgogne'nin ayrı, Côtes du Rhone'un ayrı zamanı vardı. Ona göre Homeros için Catullus ne ise, Medoc için de Sauterne de o idi. St. Peray yudumlarken bir usavurmayla keyiflenir, Clos de Vougeot içerken bir iddiayı aydınlatır, Chambertin'i fazla kaçırdığında da bir teoriyi altüst ederdi. Bu özelliği daha evvel bahsettiğim basit eğilimde de kendisine eşlik etseydi pek iyi olurdu, ancak durum bunun tersiydi. İşin aslı, dürüst olmak gerekirse, filozof Bon-Bon'un bu özelliği nihayetinde tuhaf bir yoğunlukla ve mistisizmle bütünleşti, incelemekten keyif aldığı Alman yapıtlarındaki şeytan imgesi onu epeyce etkiledi.

Öykümüzün geçtiği devirde Le Febvre çıkmazındaki küçük kafeye girmek bir dâhinin inziva mekânına girmekle eşdeğerdi. Bon-Bon bir dâhiydi. Rouen'de Bon-Bon'un dâhi olmadığını iddia edecek tek bir aşçıbaşı yardımcısı bile bulamazdınız. Kedisi bile bunu bilir, onun karşısında kuyruğunu sallamaktan çekinirdi. İri yüzücü köpeği de bunu bilir, sahibi yaklaşırken hissettiği değersizliği saygılı hareketler sergileyerek ve bir köpek için gayet tabii olarak altçenesini sallandırarak karşılık verirdi. Ancak bu olağan saygının metafizikçinin dış görünüşüyle de ilgili olduğu bir gerçekti. Belirtmeliyim ki, olağanüstü bir dış görünüşün bir hayvan üzerinde bile etkisi vardır; lokantacının dış görünüşünde dör-

BELONGS TO KAOS TEAM

tayaklıların hayal gücünü etkileyecek pek çok şey olduğunu kabul etmeye dünden razıyım. Minyon tipli büyük adamların –böyle tartışmalı bir ifade kullanmama müsaade edilirse– sırf cüssesiyle elde edemeyeceği tuhaf ve gösterişli havaları vardır. Bon-Bon hepi topu bir metre boyunda ve ufacık bir kafaya sahip idiyse de şişkin göbeğini ihtişama kapılmadan seyretmek mümkün değildi. İnsanlar ve köpekler kahramanımızın boyutlarında hüner, şişkin göbeğinde de ölümsüz ruhuna yaraşır bir yurt görüyor olmalıydılar.

Burada –memnuniyetle– metafizikçinin kıyafetlerinden ve dış görünümden bahsedebilirdim. Kahramanımızın kısa kesimli saçının alnının üzerine doğru itinayla tarandığından, üstünde beyaz pazenden püskülleri olan koni biçimli bir kep bulunduğundan söz edebilirdim; açık yeşil yeleğinin dönemin lokantacılarının tercih ettiği modaya uymadığını, kol ağızlarının büyüklüğüyle demode kaldığını, geriye kıvırdığı manşetlerinin o barbar çağdaki gibi giysiyle aynı kalite ve renkte kumaştan değil rengârenk Cenova kadifesinden daha süslü bir biçimde yapıldığını, tuhaf desenli parlak mor terliklerinin narin uç kısımları ve nakışlı kenarları göz doldurmasa Japon yapımı sanılabileceğini, pantolonunun *aimable* denen saten benzeri sarı bir kumaştan dikildiğini, sabahlığı andıran baştan aşağı kızıl nişanlarla süslü gök mavisi pelerininin omuzlarının üzerinde sabahın sisi gibi ukala bir tavırla salındığını, genel izleniminin şiir okuyan Floransalı tuluatçı Benevenuta'yı, "Pierre Bon-Bon'un gerçekte bir cennetkuşu mu yoksa kusursuz cennetin kendisi mi olduğunu söylemek zor," cümlesini sarf etmeye yönelttiğini anlatabilirdim. Dediğim gibi memnuniyetle bunları detaylandırabilirdim ancak buna yeltenmeyeceğim, çünkü öznel ayrıntılar tarihi roman yazarlarını ilgilendirir; aksi, gerçekliğin ahlaki yüceliğine yakışmaz.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Le Febvre çıkmazındaki küçük kafeye girmek bir dâhinin inziva mekânına girmekle eşdeğerdi," demiştim, ancak inziva mekânının kıymetini de yalnız bir dâhi bilebilirdi. Muazzam büyüklükte iki kitap sayfası tabela olarak girişte sallanıyordu. Sayfalardan birinde şişe, diğerinde de börek resmi çiziliydi. Gerisinde ise iri harflerle *Bon–Bon'un Eserleri* yazısı bulunuyordu. Böylece mekân sahibinin iki farklı uğraşı da incelikle ima ediliyordu.

Eşikten geçer geçmez mekânın içi büsbütün gözler önüne seriliyordu. Kafenin müşterilerine sunabildiği tek şey antika eşyalarla döşenmiş, basık tavanlı, uzun bir odaydı. Odanın bir köşesinde metafizikçinin yatağı bulunmaktaydı. Perdeler ve Yunan işi bir gölgelik yatağa klasik bir hava verirken rahat bir hava da katıyordu. Karşı köşede ise mutfak gereçleriyle kütüphane yan yanaydı. Büfede bir tabak polemik huzur içinde duruyordu. Bir fırın dolusu etikle ilgili yepyeni tartışma vardı, on iki yapraklık bir karışım da tencerede duruyordu. Alman etik kitaplarıyla ızgara pek samimiydi, Eusebius'un yanında bir ekmek kızartma çatalı bulunuyor, Platon kızartma tavasının içinde boylu boyunca yatıyor, çağdaş elyazmaları da şişlere geçirilmiş bir halde bekliyordu.

Öte yandan Bon-Bon Kafe'nin dönemin mutat lokantalarından farklı olduğu söylenemez. Kapının tam karşısında büyükçe bir şömine vardı, onun sağındaki açık bir dolapta da sıralanmış bir yığın etiketli şişe bulunmaktaydı.

Şiddetli bir kışın hüküm sürdüğü yılında bir gece saat on ikiye yaklaşırken Pierre Bon-Bon, komşularının kendisinin tuhaf eğilimleri üzerine konuşmalarını bir süre dinledikten, onları yaka paça gönderdikten, küfrederek kapıyı kilitledikten sonra barışçıl halini bir kenara bırakıp deri koltuğunun ve şömine ateşinin keyfini çıkarmaya koyuldu.

BELONGS TO KAOS TEAM

Yüzyılda bir ya da iki kez tesadüf eden korkunç gecelerden biriydi. Kar yağışı giderek şiddetleniyor, ev fırtınanın etkisiyle temelinden sarsılıyordu; duvardaki çatlaklardan ve şöminenin bacasından içeri dolan haşin rüzgâr filozofun yatağının perdelerini hızla sallıyor ve börek tavalarıyla kâğıtlarının düzenini bozuyordu. Dışarıda asılı duran kitap sayfası biçimindeki büyük tabela fırtınanın şiddetiyle insanı kaygılandıracak şekilde gıcırdıyor, som meşeden destekleri inliyordu.

Daha önce belirttiğim gibi, metafizikçi, koltuğunu âdet edindiği yere, şöminenin karşısına çekerken oldukça asabiydi. Gün boyu sakin düşünmesini engelleyen, zihnini bulandıran pek çok olay yaşanmıştı. *Des oeufs à la Princesse*3 yapmaya çalışırken yanlışlıkla *omelette à la Reine*4 elde etmişti; bir etik ilkesini keşfederken yahni tenceresini devirmişti ve son olarak başarıyla neticelendirmekten büyük keyif aldığı takdire şayan pazarlıklarından birinde yaş tahtaya basmıştı. Bu akıl almaz olayların yol açtığı fevriliğine fırtınalı gecenin getirdiği asabiyet de ekleniverdi elbette. Daha evvel bahsi geçen büyük, siyah köpeğe ıslık çalarak koltuğunda huzursuz bir edayla otururken istemsizce odanın, ürkütücü gölgelerini şömine ateşinin bile tam anlamıyla örtemediği uzak köşelerine şüphe ve endişeyle baktı. Net bir amaç gütmeksizin etrafa bakındıktan sonra üzeri kitap ve kâğıt dolu ufak bir masayı kendine doğru çekti ve hemen bir sonraki gün bastıracağı kalın bir elyazmasını incelemeye başladı.

Henüz birkaç dakika çalışmıştı ki birdenbire, "Acelem yok, Mösyö Bon-Bon," diye sızlanan bir ses duydu.

"Şeytan!" diye haykırdı kahramanımız masayı devirip etrafına şaşkınlıkla bakarken.

3 (Fr.) Kuşkonmaz ve salatalarla süslenmiş yumurta.
4 (Fr.) Beyaz sos ve kuşkonmazlı omlet.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Çok doğru!" diye usulca karşılık verdi ses.

"Çok doğru olan da ne? Nasıl girdin buraya?" diye bağırdı metafizikçi, yatağına sere serpe uzanmış şeye bakarken.

Soruyu umursamayan davetsiz misafir, "Diyordum ki, bolca vaktim var, hiç acelem yok, yorumunu bitirmeni bekleyebilirim," diye konuşmasını sürdürdü.

"Yorum mu? Nasıl olur? Bir yorum yazdığımı nasıl bilebilirsin? Yüce Tanrım!"

"Şişşt!" dedi tuhaf siluet tiz bir sesle, sonra da çarçabuk yataktan kalkıp kahramanımıza doğru bir adım atınca tavandan sarkan demirden bir lamba sarsılarak geriye doğru savruldu.

Filozofun şaşkınlığı, yabancının kıyafetlerini ve dış görünümünü ihtiyatla incelemesine engel olamadı. Oldukça zayıf ama ortalamanın epeyce üzerinde olan uzun boylu adam matlaşmış, siyah bir kumaştan, kesimi önceki yüzyılın modasına uyan, üzerine tam oturan bir kıyafet giymişti. Kıyafetin ondan çok daha kısa boylu biri için dikildiği besbelliydi. El ve ayak bilekleri birkaç santim açıkta kalmıştı. Fakat parlak ayakkabı tokaları adamın genel görünüşüne hâkim olan aşırı yoksulluk izlenimini yalanlıyordu. Başı keldi ama ardında epeyce uzun bir kuyruk salınıyordu. Yanları camlı yeşil gözlüğü gözlerini ışıktan sakınıyor, aynı zamanda da bu gözlerin biçiminin ve renginin seçilmesini önlüyordu. Üstünde gömleğe benzer bir şey yoktu ama kirlenmiş, beyaz bir kravatı özenle boynuna bağlamıştı ve usulünce yanlardan sarkan uçları insana (istemsizce) rahipleri anımsatıyordu. Dış görünümdeki ve tavırlarındaki pek çok diğer özellik de bu algıyı destekleyebilirdi. Sol kulağının üzerinde eskilerin yazı yazmakta kullandığı sivri uçlu taş kalemini andıran bir alet taşıyordu. Ceketinin göğüs ceplerinden birinde çelik kopçalarla tutturulmuş kü-

çük, kara kaplı bir kitap fark ediliyordu. Bu kitap, kazara veya kasten, diklemesine yerleştirilmişti, böylelikle sırtındaki *Rituel Caholique*5 yazısı seçilebiliyordu. Dış görünümü ilginç bir biçimde abus suratlı olduğunu vurguluyordu, ayrıca yüzü bir kadavranınki gibi kireç rengindeydi. Geniş alnı çok düşünmekten kırış kırış olmuştu. Ağzının kenarları tevazuyla aşağı doğru iniyordu. Kahramanımıza doğru yürürken ellerini birleştirmesi, iç çekip kutsal bir eda takınması etkisini artırmıştı. Bu yüzden konuğunu incelemeyi tamamlayan metafizikçinin öfkesi hemen dindi, samimiyetle elini sıkıp adama oturması için yer gösterdi.

Yine de filozofun bu ani duygusal değişimini doğal olarak etkili olacağı varsayılan nedenlerden birinde aramak kesin bir hataya yol açar. Gerçekte Pierre Bon-Bon, mizacından anlayabildiğim kadarıyla, dış görünümden en az etkilenebilecek insanlardandı. Etrafındaki her şeyi özenle gözlemleyen birinin, konukseverliğine aykırı davranışlar sergileyen kişinin gerçek mizacını hemen fark edememesi imkânsızdı. Kısaca söylemek gerekirse, ziyaretçisinin ayakları bir hayli tuhaftı, epeyce uzun bir şapkası vardı, pantolonunun arkasında çıkıntı gibi duran bir şey titreşip duruyor, ceketinin kuyruğunu da titretiyordu. Kahramanımızın birdenbire kendini her daim koşulsuz saygı duyduğu varlığın karşısında bulmasıyla hissettiği memnuniyetin derecesini hayal edin. Yine de yaşananları anladığını fark ettirmeyecek kadar da siyasetten anlardı. Beklenmedik bir biçimde eriştiği bu onurun farkındalığını dışa vurmak mizacına aykırıydı. Konuğuyla konuşmak, yazdığı kitapta yer almasını sağlayarak insanlığı aydınlatabilecek ve de kendisini ölümsüzleştirecek etik bilgiler edinmek niyetindeydi; zira ziyaretçisinin ileri yaşı ve etik konulardaki

5 (Fr.) "Katolik Ayinleri."

BELONGS TO KAOS TEAM

herkesçe bilinen mahareti sayesinde bu fikirleri edinmesi kaçınılmazdı.

Kahramanımız bu açık fikirli bakış açısıyla beyefendiyi kibarca oturttu, şömineye birkaç dal daha atıp düzelttiği masanın üzerine birkaç şişe Mousseux şarabı koyduktan sonra koltuğunu konuğunun karşısına çekip konuşmaya başlamasını bekledi. Fakat en iyi derecede hazırlanmış planlar bile daha başlangıcında sekteye uğrayabilir –lokantacı da konuğunun dudaklarından dökülen ilk sözlerle şaşkına döndü.

"Görüyorum ki, beni tanıdın Bon-Bon. Ha! Ha! Ha! He! He! He! Hi! Hi! Hi! Ho! Ho! Ho! Hu! Hu! Hu!" dedi şeytan ve birden kutsallık taşıyan edalarını bir kenara bırakıp sırıtarak uzun, sivri dişlerini gösterdi, sonra başını geriye atıp yüksek sesle uzun uzun güldü. Bu arada arka ayakları üzerine çöken kara köpek de şiddetle koroya katılınca tekir kedi iyice uzaklaşarak odanın en ücra köşesinde tüylerini kabartıp feryadı bastı.

Filozof daha temkinli davrandı, köpek gibi kendini kaybetmeyecek yahut kedi gibi yaygarayı koparıp yakışıksız heyecanını belli etmeyecek kadar gün görmüş biriydi. Konuğunun cebindeki kitabın sırtında yer alan *Rituel Caholique* yazısının renk ve anlam değiştirmeye başladığını, kısa bir süre sonra da bu yazının yerini kızıl harflerle *Registre des Condamnes*6 yazısının aldığını gördüğünde biraz olsun hayrete düştüğünü belirtmeliyim. Bu şaşırtıcı değişimin Bon-Bon'un konuğuna cevap verirken yaşanmış olması kahramanımızın biraz utanıp sıkılmasına sebep oldu.

"Fakat bayım," dedi filozof. "Dürüst olmak gerekirse, sanırım... siz –öyle inanıyorum ki– yani söylemeye çalıştı-

6 (Fr.) "Tescilli hükümlüler."

ğım… demek istiyorum ki bu onura erişmem hakkında oldukça zayıf bir fikrim var."

"Tabii, tabii... Şüphem yok," diyerek sözünü kesti Majesteleri. "Fazla söze ne hacet, nasıldır bilirim." Yeşil gözlüğünü çıkartıp camlarını ceketinin koluna titizlikle sildikten sonra cebine koydu.

Bon-Bon'un kitap hususunda duyduğu şaşkınlık şimdi gördüğü manzara karşısında katbekat artmıştı. Konuğunun göz rengini öğrenmek için merakla başını kaldırdığında onların düşündüğü gibi kara olmadığını gördü –varsayıldığı gibi gri de değildi– ela ya da mavi de değillerdi; ne sarı ne de kırmızıydılar; ne mor, ne beyaz, ne yeşildiler; ne gök ne toprak ne de yerin dibindeki suların renginde de değillerdi. Sözün özü Pierre Bon-Bon, Majesteleri'nde göz namına bir organ olmadığını, önceden gözlere sahip olduğuna dair bir izin de bulunmadığını fark etti; çünkü gözlerin bulunması gereken yerde sadece ölü bir et tabakası vardı.

Metafizikçinin bu olağanüstü durumun kaynağını merak etmemesi tabiatına ters düşerdi. Majesteleri'nin yanıtı süratli, temkinli ve ikna ediciydi.

"Gözler! Gözler mi dedin sevgili Bon-Bon? Ah! Anladım! Etrafta dolanan şu saçma sapan kitaplar fiziki görünüşüm hakkında seni yanıltmış sanırım. Gözler! Doğru! Gözler, Pierre Bon-Bon, yerinde durursa güzeldir onlar, yani burada, başta, diyorsun. –Örneğin bir solucanın başında.– Senin için de bu gözler elzem, değil mi? Ama inan ki görme gücüm seninkinden çok daha keskin, bunu şimdi anlayacaksın. Köşede güzel bir kedi görüyorum; dikkatle gözlemle! Şimdi Bon-Bon düşüncelerini, beyninden akıp süzülen düşünceleri görebiliyor musun? Tabii ki göremiyorsun. Uzun kuyruğuna ve keskin zekâsına hayranlık duyduğumuzu düşünüyor.

BELONGS TO KAOS TEAM

Şimdi benim en seçkin din adamı olduğuma, senin de en sığ metafizikçi olduğuna kanaat getirdi. Görüyorsun ki kör falan değilim; bu mesleği seçen biri için sözünü ettiğin gözler bir dirgene veya tırmığa maruz kalırdı. Bu görsellik senin olmazsa olmazlarından biri, biliyorum. Kıymetini bil, Bon-Bon; ruhum gözlerimdir benim."

Konuk, kadehine masadaki şaraptan doldurdu, Bon-Bon'un kadehini de alabildiği kadar doldurduktan sonra rahatına bakmasını söyledi.

"Usta işi bir kitap yazmışsın, Bon-Bon," diye konuşmasını sürdürdü Majesteleri, verilen emri eksiksiz bir şekilde yerine getirdikten sonra bardağını bırakan metafizikçinin omzuna hafifçe vurarak. "Gerçekten ustaca. Tam da benim sevdiğim gibi. Yine de içeriği geliştirilebilir, üstelik görüşlerin bana Aristoteles'inkileri hatırlatıyor. Ah, en samimi ahbaplarımdan biriydi. Onu dehşet verici huysuzluğu ve işleri eline yüzüne bulaştırmadaki hünerinden ötürü severdim. Bütün yazdıkları içinde mutlak bir gerçek var ki, bunun ipucunu da iyice zırvalamaya başladığını gördüğümde –sırf sevgimden– ben verdim. Pierre Bon-Bon, hangi göksel manevi hakikatten söz ettiğimi biliyorsun, değil mi?"

"Bildiğimi söyleyemem."

"Öyle mi? İnsanın hapşırırken fuzuli fikirleri burnundan attığını Aristoteles'e söyleyen bendim."

Kendine bir kadeh daha Mousseaux doldurup enfiye kutusunu konuğuna takdim ederken "Böyle olduğuna –hık– hiç şüphe yok," dedi metafizikçi.

"Bir de Platon vardı," diye konuşmaya devam etti Majesteleri, enfiye kutusu ile ima ettiği iltifatı vakur bir edayla reddederek. "Platon'la da bir vakitler iyi ahbaptık. Platon'u tanıdın mı, Bon-Bon? Ah! Hayır, binlerce kere özür dilerim. Bir

BELONGS TO KAOS TEAM

gün Atina'da, Parthenon'da rastlaştık ve bana bir düşünceden ötürü sıkıntıya düştüğünü anlattı. Ona ο νουσ εστιν αυλοσ'u[7] yazmasını önerdim. Ben piramitlere doğru yola koyulurken o da bunu yapacağını söyleyip evine gitti. Fakat bir arkadaşıma yardım etmek için bile olsa mühim bir gerçeği söyleyivermek vicdanımı dağladı. Hemen Atina'ya geri döndüm, filozofun sandalyesinin arkasında durup o tam αυλοσ diye yazarken harflerden birini ters çeviriverdim, böylelikle cümle, metafiziğin temel ilkesi olan ο νουσ εστιν αυγοσ[8] halini alıverdi."

"Hiç Roma'da bulundunuz mu?" diye sordu lokantacı ikinci Mousseux şişesini bitirdikten sonra dolaptan büyük boy bir şişe Chambertin çıkartırken.

"Sadece bir kere, Mösyö Bon-Bon, sadece bir kere. Beş yıl süren bir anarşi dönemi yaşanmıştı, o dönemde tüm memurlarından yoksun kalan cumhuriyette halkın temsilcilerinden başka söz sahibi yoktu, lakin bunların da yasal idari gücü yoktu –işte o dönemde Mösyö Bon-Bon, yalnız o dönemde orada bulundum, kimseyle tanışamadığım için Roma'nın felsefesine dair bilgim yok."

"Epicurus –hık– hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Kim hakkında?" dedi şeytan hayretle. "Umarım Epicurus'u saçma bir şeyle itham etmeye kalkışmazsın. Epicurus hakkında ne düşünüyorum, öyle mi? Beni mi ima ediyorsun acaba? Nitekim Epicurus benim! Diogenes Laertes tarafından ismi zikredilen üç yüz adet tezin yazarıyım ben."

Şarabın tesiriyle, "Bu, bir yalan!" diye haykırdı metafizikçi.

"Çok güzel! Hakikaten çok güzel! Mükemmel!" dedi böbürlendiği apaçık ortada olan Majesteleri.

7 (Yun.) "Ruh, candır."
8 (Yun.) "Ruh, ulvi bir ışıktır."

"Bu, bir yalan!" diye tekrarladı lokantacı net bir tavırla. "Bu –hık– bir yalan!"

"Peki, peki. Senin dediğin olsun," dedi şeytan barışçıl bir edayla ve Majesteleri'ni bu tartışmada mağlup eden Bon-Bon ikinci bir Chambertin şişesini bitirmeyi kendine hak gördü.

"Dediğim gibi," diye konuşmasına devam etti konuğu, "az evvel değindiğim gibi, kitabında abartılı bölümler var, Mösyö Bon-Bon. Mesela ruh hakkında atıp tutarken tam olarak ne demeye çalışıyorsun? Lütfen, söyle: Ruh nedir?"

"Ruh –hık– kuşkusuz."

"Hayır, efendim!"

"Tartışmasız-"

"Hayır, efendim!"

"Muhakkak-"

"Hayır, efendim!"

"İtirazsız-"

"Hayır, efendim!"

"Hık!"

"Hayır, efendim!"

"Besbelli-"

"Hayır, efendim; ruh böyle bir şey değildir." (Bu aşamada filozof öfke dolu bakışlarını konuğuna yöneltip üçüncü Chambertin şişesini de bitiriverdi.)

"Peki, siz söyleyin bayım. Ruh nedir?"

"Ruh ne burada ne de şuradadır, Mösyö Bon-Bon," diye yanıt verdi Majesteleri düşünceli bir edayla, "tattım, yani demem o ki kimi kötü ruhları tanıdım, elbet iyi olanlarını da." Tam bu noktada ağzını şapırdattı ve gayriihtiyari elini cebindeki kitabın üzerine koyduktan hemen sonra şiddetli bir hapşırık nöbetine tutuldu.

Sonra konuşmaya devam etti:

"Cratinus'un ruhu idare ederdi, Aristofanes'inki aromatikti, Platon'unki nefisti –bildiğin Platon değil, komik şair Platon'u kastediyorum ben– senin Platon, Cerberus'u tiksindirirdi –ıyy! Bir bakalım, daha kimler vardı. Naevivus, Andronicus, Plautus, Terentius, Lucilius, Catullus, Naso ve Quintus Flaccus –ah, sevgili Quinty– vardı. Kızartma çatalının ucunda sallanan dostuma bu isimle hitap ederdim, o da beni eğlendirmek için dindışı ezgiler mırıldanırdı. Ama bu Romalılar pek tatsız. Etli butlu bir Yunan on iki Romalı eder, üstelik çabucak bozulmuyorlar. Bir Romalı için aynı şeyden söz edilemez. Hadi, senin Sauterne'ni de bir tadalım."

Bon-Bon telaşla şişeleri getirirken hiçbir şey karşısında hayrete düşmemeye çoktan karar vermişti. O sırada kuyruk sallamasına benzer bir ses işitti. Bu kabalığı Majesteleri yapıyor olsa da filozof bunu umursamadı, tekmelediği köpeğin susmasını diledi. Konuğu konuşmaya devam etti:

"Horace'nin tadı Aristoteles'inkini anımsatmıştı; farklılıklardan hoşlanırım, bilirsin. Terentius'un tadıyla Menander'inki eşdeğerdeydi. Naso'nun numara yapıp Nicander olduğunu saklamasına şaşırdım. Virgilius ve Theocritus arasında fark yoktu. Martial bana Archilochus'u hatırlatmıştı ve Titus Livius da Polybius'un kopyasıydı."

Bon-Bon, "Hık!" diye karşılık verince Majesteleri devam etti:

"Tutkunu olduğum ise filozoflardır, Mösyö Bon-Bon. Ah, bayım inanın her şeytan, yani demem o ki her soylu erkek, filozof seçmeyi bilmez. Uzun boylu olanları iyi değildir; kabukları iyi soyulmazsa öd yüzünden kokuşurlar."

"Kabuğu soyulmazsa mı?"

"Cesetten çıkarılmasını kastediyorum."

"Hekimler hakkında –hık– ne düşünüyorsunuz?"

BELONGS TO KAOS TEAM

"Onlardan sakın söz etme! Iyy! Iyy! (Burada Majesteleri kusacak gibi oldu.) Yalnızca birini tattım –şu Hippocrates denen hergeleyi! Şeytantersi otu kokuyordu. Iyy! Iyy! Onu Styks Nehri'nde yıkarken fena halde soğuk kaptım, üstelik kolera benzeri bir hastalığa da yakalandım."

Bon-Bon, "Vay hergele vay, hık!" diye haykırırken gözünden bir damla yaş aktı.

"Nitekim," diye devam etti konuğu, "nitekim, bir şeyta... soylu bir erkek iyi bir yaşam sürmek istiyorsa marifetli olmalı, bizim için semiz bir yüz siyasal maharetin ispatıdır."

"Nasıl yani?"

"Kimi zaman yiyecek sıkıntısı yaşarız. Sıcak iklimlerde bir ruhu iki üç saatten fazla hayatta tutmak güçtür, öldükten sonra hemen tuzlanıp korumaya alınmazsa (ki salamura yapılan ruhlar pek güzel) –kokarlar– anlıyorsun, değil mi? Ruhlar bize bilindik yollardan gelirse kokmalarından her zaman endişe ederiz."

"Hık! Hık! Ulu Tanrım! Nasıl baş ediyorsunuz bu durumla?"

Tam o sırada demir lamba iki kat şiddetle sallanmaya başladı ve şeytan oturduğu yerden kalkmaya niyetlendiyse de kısa sürede hafif bir iç geçirmeyle dinginliğini korumayı başardı ve kahramanımıza alçak bir sesle, "Bak, ne diyorum Pierre Bon-Bon, bu küfürlere son versen iyi olacak," dedi.

Ev sahibi bir kadeh şarabı daha kafasına dikerek durumu anladığını ve Majesteleri'ne rıza gösterdiğini vurguladı. Konuğu sözlerine devam etti:

"Aslında baş etmenin pek çok yolu yordamı var. Bazılarımız az yemekle, bazılarımız da salamurayla yetiniyor, ama ben genelde ruhlarımı canlıyken satın alıyorum, böylece uzun süre dayanabiliyorlar."

BELONGS TO KAOS TEAM

"Peki, ya beden? Hık! Ya beden?"

"Beden –beden– ne olmuş bedene? Ah! Anlıyorum. Beden bu işlemden hiç etkilenmiyor canım. Zamanında bu şekilde epeyce alışveriş yaptım ve taraflar hiç rahatsız olmadı. Kabil ve Nemrut, Neron ve Caligula, Dionysius ve Peisistratus ve dahası hayatlarının son demlerinde ruh sahibi olmanın kıymetini bilemediler. Her şeye rağmen bu adamlar bir şekilde insanları derleyip toparladılar. Mesela en az benim kadar iyi tanıdığın A... zihinsel ve fiziksel yetileri yerli yerinde, değil mi? Kim daha zekice hicivler yazabilir? Kim mantık yürütmede daha mahir olabilir? Kim, ama dur! Sözleşmesi defterimde yazılı."

Derken cebinden kırmızı deri kaplı bir cüzdan çıkardı ve içinden birkaç sayfayı çekip aldı. Bunlardan bazılarının üzerindeki *Machi - Maza - Robesp - Caligula, George, Elizabeth* sözcükleri bir anlığına Bon-Bon'un gözüne ilişti. Majesteleri dar ve uzun bir kâğıt parçasında yazanları yüksek sesle okumaya başladı:

"Açıkça belirtilmesi gerekli görülmeyen bazı zihinsel yetiler ve bin louis altını karşılığında bir yaş bir aylık olan ben bu sözleşmeyi elinde tutan kişiye ruhum adı verilen gölgenin mülkiyet ve kullanım hakkı da dahil olmak üzere tüm haklarını devrediyorum." (İmza) A..."[9] (Burada Majesteleri açıkça söyleyemeyeceğim bir ad telaffuz etti.)

"Zeki biriydi," diye sözlerine davam etti Majesteleri, "ama o da senin gibi, Mösyö Bon-Bon ruh konusunda yanılmıştı. Ruh bir gölgeymiş! Ruh bir gölgeymiş aslında! Ha! Ha! Ha! He! He! He! Hu! Hu! Hu! Gölge yahnisi yapıldığını düşünsene yahu."

Majesteleri'nin sözlerinin hikmetiyle zihni açılmaya başlayan kahramanımız, "Gölge yahnisi yapıldığını düşünsene bir –hık!– düşün!" diye bağırdı.

9 Quere - Arouet? –Poe.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Yahnisi yapılmış bir gölgeyi –hık!– bir düşün! Lanet olsun! Hık! Hık! Ben böyle bir –hık!– şapşalsam –hık! Layığımı bulmaya razıyım. Benim ruhum –hık!"

"Senin ruhun mu, Mösyö Bon-Bon?"

"Evet, efendim –hık!– benim ruhum..."

"Neymiş Mösyö?"

"Gölge değildir, eminim."

"Bununla neyi kastediyorsun?"

"Efendim –hık!– benim ruhum –hık!– efendim..."

"Söylemeye niyetin yok sanırım..."

"Benim ruhum –hık!– şeye –hık– uygundur, kesinlikle uygundur."

"Neye?"

"Güvece."

"Ha!"

"Sufleye."

"Vay, vay, vay."

"Yahniye de."

"Gerçekten mi?"

Bon-Bon, "Musakka ve dana kızartması için de biçilmiş kaftandır –hık! Hem onu size ucuza bırakacağım," deyip Majesteleri'nin sırtına bir şaplak indirdi.

"Bunun sözünü etmem," dedi şeytan sükûnetle, oturduğu yerden kalkarken. Metafizikçi öylece bakakaldı.

"Şu an için sıkıntıda değilim," dedi Majesteleri.

"Hık! Öyle mi?" dedi filozof.

"Yeterince kaynağım yok."

"Ne?"

"Üstelik şu anki tiksindirici ve görgüsüz halinden..."

"Efendim?"

"Faydalanmak..."

"Hık!"

"Bana yakışmaz."

Konuk eğilerek selam verdikten sonra anlaşılmaz bir şekilde ortalıktan kayboldu ama metafizikçi o "uğursuz"un kafasına bir şişe fırlatmaya çalışırken tavandan sarkan ince zincir koptu ve demir lamba kahramanımızın üstüne düşüverdi.

BELONGS TO KAOS TEAM

DÜK DE L'OMELETTE

"Hiç vakit geçirmeden daha serin bir iklime adım attım.
"Cowper"[10]

Keats'i bir eleştiri mahvetti. Ya "Andromache"[11] yüzünden ölen kimdi? Soysuz ruhlar! De L'omelette bir kirazkuşu yüzünden canından oldu. *L'histoire en est brève.*[12] Yardım et bana, Apicius'un[13] ruhu!

Peru'dan Chaussee D'Antin'e altın bir kafes içinde getirildi bu küçük kanatlı gezgin; sevdalı, hoş sesli, uyuşuk bir haldeydi. Kraliçe La Bellissima'nın gönderdiği bu mutlu kuşu Dük De L'omelette'e kraliyete bağlı altı lord ulaştırdı.

---

10 1731–1800 yılları arasında yaşamış, romantik akımın öncülerinden, İngiliz şair ve ilahi bestekârının eseri *The Task*'tan alıntı. *The Sofa, The Timepiece, The Garden, The Winter Evening, The Winter Morning Walk ve The Winter Walk at Noon* başlıkları altında altı ciltte toplanan ve Milton öykünmesi bir bentle başlayan bu uzun şiir 1785'te yayımlandı.

11 Montfleury. Parnasse Reforme'nin yazarı onu Hades'te şöyle konuşturur: *"L'homme donc qui voudrait savoir ce dont Je suis morte, qu'il ne demande pas si'l fut de fievre ou de podagre ou d'autre chose, mais qui'l entende que ce fut de 'L'Andromache.'"* –Poe.

12 (Fr.) "Bu öykü kısadır."

13 MÖ 20 yıllarında yaşamış bir hedonist, zengin bir Romalı tüccar olmasının yanında ince zevkleri olan, lüks ve şatafata düşkün bir gurmedir. Mali durumu bozulup flamingo dili yiyememeye başladığında zehir içerek intihar ettiği söylenir.

Dük akşam yemeğini yalnız yiyecekti. Dairesinin öznel dokunulmazlığı içinde, müzayedede kraldan daha fazla para ödeyerek sadakatini feda ettiği, dillere düşen Cadet[14] divanına bezgin bir edayla uzandı.

Yüzünü yastığa gömdüğü an saat çaldı! Hislerine karşı koyamayarak ağzına bir zeytin tanesi atıverdi. İşte tam o sırada hafif bir müzik eşliğinde kapı usulca aralandı. Derken kuşların en zarifi erkeklerin en sevda yüklüsünün önünde beliriverdi! Fakat o da ne? Hangi tarifsiz keder dükün cemalini gölgeledi? *"Horreur! --- chien! --- Baptiste! --- l'oiseau! ah, bon Dieu! cet oiseau modeste que tu as deshabille de ses plumes, et que tu as servi sans papier!"*[15] Fazla söze gerek yok. Dük ani ve şiddetli bir tiksinme sebebiyle yaşama veda etti!

"Ha! Ha! Ha!" dedi dük, ölümünden üç gün sonra.

"He! He! He!" diye karşılık verdi şeytan, kibirli bir edayla doğrularak.

"Ciddi olamazsınız," dedi De L'omelette, "günah işledim, kabul, ama barbarca tehditlerinizi gerçekleştirmeyi düşünmüyorsunuz değil mi, muhterem efendim?"

"Ne tehdidi? Neyse bayım, soyunun!" dedi Majesteleri.

"Soyunmak mı? Çok şakacısınız. Katiyen soyunmam. Foie-Gras'ın[16] reşit olmuş prensi, *Mazurkiad*'ın yazarı, Akademi üyesi De L'omelette, yani ben, Bourdon'un şahsıma özel diktiği pantolonu, Rombêrt'nin elinden çıkma şu şık ropdö-

14 Kralın veya başpiskoposun oğlu. 1500'lerde kullanılmaya başlanan terim, kıdem sırası ın miras yoluyla edinildiğini de bildirirdi. Zamanla hanedanlıkların ve soyluların oğulları için de kullanılır oldu. İlk doğan oğul bütün mirasa ve güce kavuşurken, sonraki oğullar daha az kazanım ve otoriteye sahiptir.

15 (Fr.) "Pislik! Köpek! Baptist! Kuş! Ah, yüce Tanrım. Bu küçük kuşu tüyleri yolmadan, süslemeden servis etmişsi !"

16 Fransızların kaz ve ördek ciğerinin yağlandırılması yoluyla elde ettiği yiyecek. Genelde gavage (zorla besleme) yöntemiyle kazların ve ördeklerin ciğerleri yağlandırılır. Ciğerler biftek şeklinde değerlendirilirken yağlı kısmı ise tereyağı gibi sürülür bir kıvama getirilir. Daha çok pate olarak isimlendirilen değerli ve pahalı bir Fransız yemeğidir.

BELONGS TO KAOS TEAM

şambrı siz emrettiniz diye mi çıkaracağım? Üstelik saçımı başımı dağıtacak, eldivenlerimi çıkarmak için de zahmete gireceğim. Öyle mi? Hem siz de kimsiniz?"

"Kim miyim? Ben sineklerin Prensi Baal-Zebub'um.[17] Daha az evvel fildişi kaplamalı, gül ağacından bir tabuttaydın. Üstüne fatura gibi bir not iliştirilmişti, çok feci kokuyordun. Mezarlıklar müfettişim Benial[18] göndermiş seni bana. Bourdon'un şahsına özel diktiği pantolonun ketenden bir don, ropdöşambrın da kefenin zaten."

"Ah! Hakaretinize tahammül edemem. İntikamımı ilk fırsatta alacağımdan kuşkunuz olmasın! Görüşeceğiz elbet. Şimdilik *au revoir!*" Dük eğilip selamını vererek şeytanın huzurundan çekilmeye yeltendiğinde bir beyefendi tarafından yolu kesildi. Bunun üzerine dük gözlerini ovuşturdu, esnedi, omuz silkti ve düşündü. Karşısındakinin kimliğinden emin olduktan sonra etrafına göz gezdirdi.

Daire enfesti. De L'omelette odanın hakkını teslim etti. Genişliği veya uzunluğu değil ama yüksekliği dehşet vericiydi. Tavan namına bir şey yoktu, dönen ateş bulutları vardı sadece. Yukarı doğru bakan dükün başı döndü. Yukarıdan tarifsiz bir metalden yapılma, kıpkırmızı bir zincir sarkıyordu; üstteki ucu Boston şehri misali bulutların arasında kayboluyordu. Alt kısmında asılı duran yakuttan fener öylesine dingin ve esrarengiz bir ışık saçıyordu ki, Pers diyarında bunun gibisine tapınılmamış, Gheber bunun hayalini bile kuramamış, sırtını çiçeklere, yüzünü Apollo'ya dönerek afyon çektiği için yalpalayarak yürüyen Mümin bunun gibisini düşleme-

17 Eski bir Filistin şehri olan Ekron'da tapınılan Semitik bir tanrı iken Katolik Hıristiyanlıkta cehennem meleklerinden birisi ve şeytani bir figür olarak tasvir edilen karakterdir. Lucifer ile birlikte cehennemi yöneten diğer iki cehennem lordundan biridir. Böcek/sinek tanrısıdır.

18 Cehennemin dört prensinden biri, Lucifer'ın birinci komutanı.

miştir. Dükün yarı aralık dudaklarından sessiz ve onaylayıcı bir küfür döküldü.

Dairenin köşelerinde nişler vardı. Köşelerin üçünde muazzam büyüklükte heykeller göze çarpıyordu. Güzellikleri Yunan, çarpıklıkları Mısır, genel etkileri Fransız üslubuydu. Diğerleri kadar büyük olmayan dördüncü nişteki heykelin üzeri örtülmüştü. Örtünün altından heykelin ayak bileğiyle sandaletli ayağı görünüyordu. De L'omelette elini göğsüne koydu, gözlerini kapatıp yukarı kaldırdığı anda şeytanı görünce kıpkırmızı kesildi.

Ya tablolar! Kupris! Astarte! Astoreth! Ve binlercesi! Ve Rafael buraya gelmiş, bunları görmüş! Ah, o ünlü tabloyu resmeden ve sonunda lanetlenen Rafael değil miydi? Tablolar! Tablolar! İşte konfor ve aşk! Bu yasak güzellikleri gören, yakut ve somaki mermeri rengindeki duvarlarda parıldayan altın çerçeveli resimlere bakmaz ki!

Ama dük kendinden geçiyor! Sanılacağı gibi şahit olduğu ihtişamdan veya sayısız tütsünün inanılmaz rahiyasından dolayı kendini kaybetmiş değil! *C'est vrai que de toutes ces choses il a pense beaucoup --- mais!*[19] De L'omelette dehşete düşmüş durumda, çünkü perdesiz tek pencereden görülen karanlık manzarada korkunç ötesi bir ateş yanıyor!

Zavallı dük! Odayı dolduran muhteşem, şehvani, sonsuz melodilerin aslında büyülü pencereden geçerken camın simyasıyla değişmiş lanetlilerin ve biçarelerin iniltileri ile vaveylaları olduğunun pekâlâ farkında! Peki, ya oradaki kim? Şu divanın üstüne özenti gibi kurulan da kim? Solgun çehresiyle mermerden yontulmuşçasına vakur bir edayla oturan Tanrı mı yoksa?

19 (Fr.) "Bunları düşünmemiş değil ama!"

BELONGS TO KAOS TEAM

Mais il faut agir;[20] ne de olsa bir Fransız öyle korkudan küçük dilini yutup ortalık yerde bayılmaz. Üstelik dük olay çıkarmayı istemezdi. De L'omelette toparlanınca masadaki eskrim kılıçlarını ve kartları gördü. Dük B. ile eskrim çalışmış, *il avait tue ses six hommes*.[21] O halde *il peut s echapper.*[22] Kılıçları inanılmaz bir zarafetle Majesteleri'ne doğru uzatıp seçim yapmasını bekliyor. Ne berbat! Majesteleri kılıç sallamayı bilmiyor!

Mais il joue![23] Aman, ne hoş! Dükün belleği her zaman kuvvetliydi. Başrahip Gualtier'ın Diable'sinde *"que le Diable n'ose pas refuser un jeu d'ecarte,"*[24] yazdığını çok iyi hatırlıyordu.

Peki ya şans? Şansı yaver gidecek miydi? Bilemezdi ama başka çaresi de yoktu. Üstelik işin inceliklerini Pere Le Brun'den öğrenmemiş miydi? Vingt-un'un müdavimi değil miydi? Dük omuz silkip,*"Si je gagne, je reviendrai a mes ortolans --- que les cartes soient preparees!"*[25] dedi.

Dük tüm dikkatini toplamıştı, Majesteleri de kendine güveniyordu. Gören, onları Francis ve Charles'a benzetirdi. Dük oyuna odaklanmışken Majesteleri kartları karıştırdı. Dük desteyi kesti.

Kartlar dağıtıldı. Koz, papazdı! Hayır, kızdı! Majesteleri erkek giysileri içindeki kıza kalayı bastı. De L'omelette elini göğsüne koydu.

Oyuna devam ettiler. Dük saydı. Kâğıtlar dağıtıldı. Majesteleri kartlarını sayarken gülümseyip şarabını yudumladı. Dük o esnada bir kartı çaldı.

---

20 (Fr.) "Harekete geçmek gerek!"
21 (Fr.) "Altı rakibini alt etmişti."
22 (Fr.) "Kurtulmak için şansı var."
23 (Fr.) "Oyun oynamayı biliyor!"
24 (Fr.) "Şeytanın bir el kâğıt oynamayı reddetmeyeceği."
25 (Fr.) "Kaybedersem hepten işim bitecek, kazanırsam kirazkuşlarıma yeniden kavuşacağım. Kartlar karılsın!"

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"C'est a vous a faire,"[26] dedi Majesteleri desteyi keserken. Dük başıyla şeytanı selamlayıp kâğıtları dağıttı, sonra *en presentant le Roi*[27] ve oturduğu yerden kalktı.

Majesteleri'nin keyfi kaçmıştı.

İskender, İskender olmasaydı Diyojen olurdu; dük de farklı değildi: *"Que s'il n'eut ete De L'Omelette il n'aurait point d'objection d'etre le Diable."*[28]

26 (Fr.) "Senin sıran!"
27 (Fr.) "Papazı gösterdi."
28 (Fr.) "Dük, De L'omelette olmasaydı, şeytanın ta kendisi olurdu."

BELONGS TO KAOS TEAM

ÇAN KULESİNDEKİ ŞEYTAN

"Saat kaç?"
Eskilerin dediği gibi.

Yeryüzündeki en güzel kentin Hollanda'daki Vondervotteimittiss olduğunu hemen hemen herkes bilir, ama ne yazık ki bundan böyle en güzeli değil. Merkezden uzakta, kıyıda köşede kalmış bir yer olduğundan burayı ziyaret eden okurlarımın sayısı kuşkusuz azdır. Ziyaret edemeyenler için burayı bir nebze olsun anlatmam isabetli olur. İşin aslı kent ahalisinin geçenlerde başına gelenleri sınırları dahilinde anlatarak okurun bu insanlara sempati beslemesini sağlamak gayesindeyim. Beni tanıyanlar sorumluluğumu en iyi şekilde yerine getireceğimi, tarafsız bir tutum sergileyeceğimi, sonuçların üstünde titizlikle duracağımı, bir tarihçiye yakışır biçimde resmi mercilerin söylemlerini en ince ayrıntısına dek kıyaslayacağımı bilir.

Nişanlara, elyazmalarına, yazıtlara istinaden Vondervotteimittiss kentinin bugününün dününden farklı olmadığını söyleyebilirim. Fakat kimi zaman matematikçilerin bazı cebirsel problemler karşısında afallaması gibi ben de kentin kuruluş dönemi hakkında netlik taşımayan bazı söylemlerde

BELONGS TO KAOS TEAM

bulunabilirim. Dolayısıyla kent tarihinin çok eskilere uzandığı da göz önünde tutulduğunda yapılacak tahminler yeterli olmaz.

Vondervotteimittiss isminin neye dayandığı hususunda da kesin bir fikrimin olmadığını üzüntüyle kabul ederim. Bu hassas konu üzerinde makul, bilgelikle harmanlanmış yahut ahmakça olmak üzere çeşitli tevatürler vardır, ne yazık ki hiçbiri tatmin edici nitelikte değil. Belki Kroutaplenttey'inkiyle benzeşen Grogswigg'in fikri ayrı tutulabilir. Şöyle der: *"Vondervotteimittis Vonder, lege Donder --- Votteimittis, quasi und Bleitziz --- Bleitziz obsol: -- pro Blitzen."*[29] Bunlar belediye binasının üstündeki çan kulesinde yer alan elektrik akımı izleriyle destekleniyor. Yine de bu kadar önemli bir konuda fazla gevezelik etmek istemiyorum. Daha fazla bilgi edinmek isteyen okura Dundergutz'un *Oratiunculae de Rebus Praeter Veteris*[30] adlı eserini tavsiye ederim. Blunderbuzzard'ın *De Derivationibus* kırmızı siyah karakterli, gotik dosyasının parolasız ve imzasız baskısındaki yirmi yedi ile beş bin sayfa aralığını da öneririm. Stuffundpuff'un kaleme aldığı kenar notlarıyla Gruntundguzzell'in ikincil yorumlarıyla kıyaslamayı unutmayın.

Vondervotteimittiss isminin ve kuruluş tarihinin kökeni belirsizliklerle dolu olsa da daha önce de bahsettiğim üzere, kentin bugünü dününden farksızdır. En yaşlı sakinleri bile kentin değişime uğramadığını söylerler, hatta bunu iddia edenin hakaret ettiği fikrine kapılırlar. Kent yaklaşık yarım kilometre boyunca uzanan alçak tepelerle çevrili bir vadinin ortasında yer alır; ardında kayda değer bir şey olmadığına

29 (Alm.) "Acaba saat kaç? - Saat - Gök gürültüsü - Şimşek."
30 Ezeli Meseleler Üzerine Konuşma.

BELONGS TO KAOS TEAM

inanmak için haklı gerekçeleri olduğundan insanlar bu tepeleri aşmayı hiç düşünmemişlerdir.

Vadinin düz ve yassı taşlardan oluşan eteklerinde altmış küçük ev belirli bir düzen içinde sıralanır. Sırtları tepelere dayalı olan bu evler, her eve yaklaşık altmış metre mesafesi olan merkez noktasına bakar. Her evin önünde dairesel yola sahip ufak bir bahçe, bir güneş saati ve yirmi dört lahana bulunur. Evler birbirine fazlasıyla benzediğinden ayırt edilmeleri güçtür. Kadim zamanlardan kalma mimari üslupları tuhaf olsa da resmedilecek kadar çarpıcı nitelikleri vardır. Pişmiş, küçük, kırmızı, siyah renkte tuğlalarla örüldüklerinden, duvarları devasa satranç tahtalarına benzer. Üçgen biçimli çatıları evlerin ön kısımlarına bakar, saçakları ile kapılarının üzerinde büyüklükleriyle orantılı pervazları bulunur. Pencereler sayısız çerçeveleri ve ufak camlarıyla dar ve derindir. Çatıları uzun, kıvrık uçlu kiremitlerle kaplıdır. Evlerin ahşap bölmeleri koyu renkte oymalarla süslenmiştir fakat Vondervotteimittiss'li oymacılar yüzyıllar boyu sadece saat ve lahana işlemesi yaptıklarından, oymalarda çeşitlilik görülmez. Yine de oymaları usta işidir keskilerini kullanabilecekleri ufacık bir alan görseler, maharetlerini sergilemekte geri kalmazlar.

Evlerin içleri de dışlarına benzer, eşyalar hep tek model olarak tasarlanır. Zeminleri kare çini taşlarla bezelidir; abanozdan yapılmış, ince, kıvrık bacaklı sandalyelerle masaların ayakları yavru köpeklerinkine benzer. Şömine rafları geniş ve yüksektir; rafların ön kısımlarındaki saat ve lahana oymalarına ilaveten tiktaklarıyla feci bir cümbüş çıkaran gerçek bir saat de tam ortada yer alır. Her iki yanında lahana saksıları bulunan bu saatle saksıların arasında göbeğinin ortasında saat kadranı taşıyan porselenden ufak bir heykel göze çarpar.

BELONGS TO KAOS TEAM

Yamuk yumuk görünüşlü demirden ayakları olan ocaklar geniş ve derindir. Evin iyi kalpli kadınının sürekli ilgilendiği harıl harıl yanan ateşte her daim lahana turşulu domuz eti kaynayan büyük bir kazan vardır. Başına mor ve sarı kurdelelerle bezenmiş, şeker çuvalını andıran büyükçe bir kep takan bu yaşlı kadın mavi gözlü, pancar suratlı ve tıknazdır. Yünle karışık pamuktan yapılmış turuncu giysisinin arkası bol, önü ise kısadır. İşin aslı elbiseye genel olarak kısa denebilir, çünkü boyu dizden aşağı inmez. Kalın ayak bileklerini yeşil renkli hoş çoraplar gizler. Pembe deri ayakkabıları lahana biçimli sarı kurdelelerle bağlıdır. Sol elinde küçük, ağır bir Hollanda yapımı saat, sağ elinde de lahana turşulu domuz etini karıştırdığı kepçeyi taşır. Yanında oğlanların şaka maksadıyla kuyruğuna yaldızlı bir saat bağladıkları şişman tekir bir kedi bulunur.

Evdeki üç oğlan da ağıldaki domuzla ilgilenir. Boyları altmışar santim olan bu oğlanlar üç köşeli yanları kalkık üniforma şapkaları, kalçalarına kadar inen mor yelekler, tavşan derisinden bol pantolonlar, kırmızı yün çoraplar, gümüş renkli büyük tokalara sahip ağır ayakkabılar, iri sedef düğmeli uzun ceketler giyerler. Sağ ellerinde birer ufak saat bulunan bu oğlanlar pipo tüttürürler. Pipodan bir nefes çekip saate bakar, sonra saate bakıp pipodan bir nefes çekerler. Şişman ve tembel domuz kimi zaman yerde bulduğu lahana yapraklarını yer, kimi zamanda haylazların kedi kadar zarif görünmesi için kuyruğuna bağladıkları yaldızlı oyuncak saati tekmeler.

Evin girişindeki, masalar gibi kıvrık bacaklı, enik ayaklı, yüksek arkalıklı, deri oturaklı bir koltukta evin reisi oturur. Bu tıknaz ve yaşlı beyin iri, yuvarlak gözleri ve geniş bir gerdanı vardır. Giysisi oğlanlarınkine benzer. Oğlanlardan

BELONGS TO KAOS TEAM

tek farkı tüttürdüğü piponun büyüklüğü ve fazladan çıkan dumandır. Oğlanlar gibi bu adam da bir saate sahiptir, fakat saatini cebinde taşır. Aslında onu ilgilendiren, saatten daha önemli bir şey vardır, bunu birazdan anlatacağım. Sağ bacağını sol dizinin üstüne atar, ciddi bir ifade takınıp hiç değilse tek gözüyle düzlüğün ortasındaki çarpıcı bir nesneye dik dik bakar.

Baktığı şey belediye binasının çan kulesinde bulunmaktadır. İri, yuvarlak gözleri ve geniş gerdanları olan meclis üyeleri tıknaz ve kurnaz adamlardan oluşur. Sıradan vatandaşınkinden daha uzun ceketler giyerler ve ayakkabı tokaları da diğerlerininkinden çok daha büyüktür. Kentteki geçici ikametim sırasında pek çok özel toplantı yaparak üç önemli karar aldılar:

"Tıkırında giden işi bozmak yanlıştır."

"Vondervotteimittiss dışında çekilir kent yoktur."

"Saatlerimize ve lahanalarımıza sadık kalacağız."

Meclis toplantı salonunun üstünde çan kulesi, çan kulesinin içinde de Vondervotteimittiss'lilerin öteden beri gurur kaynağı olan kentin saati bulunur. Deri koltuklarında oturan yaşlı beylerin gözlerini bir an bile ayırmadıkları nesne işte bu saattir.

Bu saatin her biri çan kulesinin yedi tarafına bakan yedi kadranı vardır, böylelikle saat her yönden rahatlıkla görülür. Kadranları büyük ve beyaz, akrep ve yelkovanları ağır ve siyah olan bu saatin bakımıyla ilgilenen bir görevli vardır. Bu görev kolay ve iyi maaşlı işler içinde en kusursuzudur, çünkü Vondervotteimittiss saatinin bakıma gereksinim duyduğu görülmemiştir. Yakın zamana dek bu tip bir şeyden bahsetmek bile inanca ters düşerdi. Arşivlere geçmiş en

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

eski çağlardan beri bu alet her saat başı çalmış, asla şaşmamıştır. Elbette kentteki diğer saatler için de durum bundan ibaretti. Saatin kaç olduğunu öğrenmek için Vondervotteimittiss'ten daha doğru yer olamazdı. Büyük çan, "Saat tam on iki!" dediğinde, kentin sadık şürekası eşzamanlı olarak ağızlarını açtıklarında çıkardıkları ses yankı yapardı. Uzun lafın kısası ahali lahana turşularına bayılır, saatle de övünürdü.

Kolay ve iyi maaşlı işler her daim itibar görür; Vondervotteimittiss'teki çan kulesi görevlisi bu tip işlerin en kusursuzunda çalıştığından yeryüzündeki en itibarlı insandır. Kentin en mühim kişisidir, domuzlar bile ona saygıyla bakar. Diğer beylerin giydiğinden çok daha uzun bir ceket giyer; piposu, ayakkabı tokası, gözleri, kursağı ise diğerlerininkinden çok daha büyüktür. Gerdanı ise iki değil, üç katlıdır.

Vondervotteimittiss kentini hayalinizde canlandırmış oldum, bu resmin yerle yeksan olması ne acı. Kentin en bilgeleri, "Tepelerin ardından hayırlı bir şey gelmez," der. Bu sözlerde bir kehanet yatmaktaymış meğer. İki gün önce doğu yönündeki tepede sıra dışı bir şey göründüğünde saat on ikiye beş vardı. Haliyle bu durum ahalinin dikkatini çekti ve deri koltuklarında oturan tıknaz, yaşlı beyler gözlerinden birini çan kulesinden ayırmasalar da diğerini dehşet içinde o tarafa çevirdiler.

Saat tam on ikiye üç dakika kala söz konusu sıra dışılığın epeyce kısa boylu, genç bir yabancı olduğu anlaşıldı. Süratle tepeden aşağı indiği için kısa süre sonra apaçık göründü. Vondervotteimittiss'lilerin gördüğü en kısa boylu insandı. Suratı taba rengindeydi; uzun, yamuk bir burnu, bezelye büyüklüğünde gözleri, koca ağzı ve sergilemekte çe-

kinmediği kusursuz dişleri vardı, sırıtırken ağzı kulaklarına varıyordu. Bıyıkları ve favorileri neredeyse yüzünü bütünüyle örtüyordu. Başı açıktı ve saçları lüle lüleydi. Üstünde bedenini saran, cebinden beyaz bir mendilin sarktığı, uzun, siyah bir ceket; siyah, kısa kaşmir bir pantolon, ayağında da siyah çoraplar ve siyah, saten fiyonklu güdük pabuçlar vardı. Bir kolunun altında dev bir *chapeau-de-bras*[31], diğer kolunun altında boyunun beş misli uzunluğunda bir keman taşıyordu. Sol elinde bir enfiye kutusu vardı. Tepeden neşe ve garabet içinde kente doğru inerken kendinden memnun bir yüz ifadesiyle hiç durmadan enfiye çekiyordu. Tanrı aşkına! Saygıdeğer Vondervotteimittiss halkı için nasıl bir tabloydu bu!

Dürüst olmak gerekirse, sırıtkan ama küstah ve sinsi görünüşlüydü; seke seke tepeden inerken iyice dikkat çeken güdük pabuçları herkesi kuşkuya düşürmüştü; o gün onu gören ahali çatal kuyruklu ceketinin cebinden rahatsız edici bir edayla sarkan beyaz mendilin gizlediği şeyi merak etmişti. İşin aslı ahaliyi öfkelendiren şey, bu ukala dümbeleğinin fandango[32] dansı sergilercesine fırıl fırıl dönerken yeryüzünde *dizem* diye bir şeyin varlığından bihaber görünmesiydi.

Muhlis kent sakinleri gözlerini koca koca açmış bakarlarken on ikiye yarım dakika kala hergele aralarına atlayıverdi; önce bir *chassezi*, sonra bir *balancez*, derken bir *pirouette* ve *pas-de-zephyr*[33] sergileyip güvercin misali havalanarak bele-

31 18. yüzyılda önce kardinaller, daha sonra dükler tarafından giyilen taçlı, püsküllü ya da ibikli, tepesi dar, siperliği geniş, ipekten şapka.

32 Malaguena ve rondena gibi türleri, ¾'lük canlı bir ritmi olan, gitar ve kastanyet eşliğinde oynanan, İspanyol ya da İspanyol-Amerikan şarkı ve danslarının genel adı.

33 Sırasıyla; kovalama, denge kurma, parmak ucunda dönme, rüzgâr gibi süzülme.

diye binasının tepesindeki çan kulesinin üstüne konuverdi. Vakur ama ürkek bir edayla piposunu tüttüren görevlinin burnunu çekiştirdi; kolunun altındaki *chapeau-de-bras*'yı adamın kafasına geçirip çenesine dek indirdikten sonra devasa kemanıyla adamcağızı pataklayıverdi; şişko kule görevlisinin yediği dayağın sesi kalabalık bir bando takımının şeytana yazdığı nağmeler gibiydi.

On ikiye sadece yarım saniye kalmış olmasaydı, ahlak kurallarını hiçe sayan bu saldırı ahaliyi gözü kara bir öç duygusuna yöneltir miydi, bilemeyiz. Çan birazdan çalacaktı, gözlerin saate çevrilmesi mutlak ve süreklilik arz eden bir mecburiyetti. Tam o sırada adam vazifesi olmadığı halde saatle oynamaya başladı. Ama çanın vuruşlarını saymaları gerektiğinden ahali adamın ne yaptığıyla ilgilenemedi.

"Bir!" dedi saat.

"Bir!" diye yineledi deri koltuklarında oturan, tıknaz ve yaşlı Vondervotteimittiss beyleri. "Bir!" dedi ceplerindeki saat. Ardından, "Bir!" dedi eşlerinin kol saatleri. Oğlanların kol saatleriyle kedi ile domuzun kuyruğuna bağlı yaldızlı oyuncak saatler de, "Bir!" dedi.

"İki!" dedi devam etti çan.

"İki!" diye yineledi diğerleri.

"Üç! Dört! Beş! Altı! Yedi! Sekiz! Dokuz! On!" dedi çan.

"Üç! Dört! Beş! Altı! Yedi! Sekiz! Dokuz! On!" diye yineledi diğerleri.

"On bir!" dedi büyükler.

"On bir!" diye onayladı küçükler.

"On iki!" dedi çan.

"On iki!" dedi ahali alçak sesle, sonuçtan yine de memnun kalarak.

"On üç!" dedi çan.

"Aksi şeytan!" dedi yüzleri kireç gibi olan, pipolarını dudaklarından sarkıtıp sağ bacaklarını sol dizlerinden çeken, tıknaz, yaşlı beyler.

"Aksi şeytan!" diye feryat ettiler. "On üç! On üç! Tanrı aşkına! Saat on üç!"

Sonrasını anlatmak çok zor, çünkü ahali acınası bir kaos yaşadı.

"Karınlarımız nasıl doyacak?" diye haykırdı oğlanlar. "Bu saatte acıkırız biz!"

"Lahana turşum ziyan oldu!" diyerek çığlığı bastı hanımlar.

"Ya pipolarımız? Lanet olsun! Bu saatte tüttürmeliydik pipoları!" deyip küfrü bastı tıknaz, yaşlı beyler. Pipolarını çarçabuk tüttürmeye başlayan beyler göz gözü göremeyinceye kadar kuruldukları koltuklardan kenti dumanla doldurdular.

Bu arada lahanalar yandı; sanki şeytan kılık değiştirip her şeyi altüst etmişti. Oymalardaki saatler efsunkâr bir halde dans ediyor, şömine raflarındaki saatler sarkaçlarını görenleri korkudan bayıltacak derecede vura vura on üçü gösteriyordu. Kediler ve domuzlar kuyruklarına bağlanmış ufak oyuncak saatlere katlanamıyor, etrafta koşuşturup orayı burayı eşeleyerek, ciyak ciyak seslerle bağırıp insanlara saldırarak, yani kısaca akla uygun olmayan hareketler sergileyerek büyük bir karmaşa yaratıyorlardı. Üstelik çan kulesindeki hergele de durumu vahim hale getirmek için çabalıyordu. Boylu boyunca yere serdiği kule görevlisinin üstüne oturmuş, çanın ipini dişleri arasında sıkıştırarak başını sağa sola hızla çevirip duruyordu. Ah, bunun düşüncesi şu an bile insanın

BELONGS TO KAOS TEAM

canını sıkıyor. Gerzek herif, dev kemanıyla ritmi, tempoyu umursamadan "Judy O'Flannagan and Paddy O'Rafferty"yi çalıyordu.

İşte gidişat hepten bozulunca kenti terk ettim. Şimdi hatasız saat ve lahana turşusu sevdalılarını göreve çağırıyorum. Hep beraber Vondervotteimittiss'e gidip o bodur herifi çan kulesinden indirelim. Haydi, eski düzeni yeniden kuralım!

BELONGS TO KAOS TEAM

ŞEYTANLA BAŞIN ÜSTÜNE ASLA İDDİALAŞMA

Kıssadan Hissesi Olan Bir Hikâye

"Con tal que las costumbres de un autor," der Don Thomas De Las Torres, "Sevda Şiirleri"ne yazdığı önsözde, *"sean puras y castas, importo muy poco que no sean igualmente severas sus obras.* İngilizce ifade etmek istersek, "Yazarın ahlaka düşkün olması eserlerinin de ahlak timsali olmasını gerektirmez," diyebiliriz.[34] Don Thomas'ın bu iddiası nedeniyle arafta olduğunu varsayıyoruz. Şiirsel adalet bakımından da "Sevda Şiirleri"nin baskısı tükenene ya da okunmadığı için depolara kaldırılana dek orada tutulması isabet olur. Kurgusal eserlerde mutlaka bir kıssadan hisse bulunmalı, eleştirmenler de kurgusal eserlerin kesin bir kıssadan hisse içerdiğini keşfetmelidirler.[35] Philip Melanchton,[36] "Batrachomyomachia" hakkında yazarken şairin gayesinin başkaldırıya karşı nefret olması gerektiğini ispatlamıştır. Pierre la Seine ise bir adım daha ileri giderek gençlere yeme-içmede ölçülü olmala-

34 Tomás Hermenegildo de las Torres'in *Cuentos en verso castellano* adlı eserinden yapılan, dönemin İngiliz ve Amerikan eleştirmenlerinin sıklıkla kullandığı alıntının aslı şöyledir: "Yazar nezih ve erdemli olduğu sürece eserlerinin erdem timsali olup olmadığı önemsenmez."

35 Poe, didaktik olunması gerektiğini savunan eleştirmenleri hicveder.

36 Philip Melanchton (1497–1560): Alman teolog ve eğitimci. Aklın tanrısal bir ışın olduğunu, bilgi ilkelerinin doğal ustan kaynaklandığını ileri sürmüştür. "Kurbağalar ile Farelerin Savaşı" başlıklı yazısında şairin gayesi in başkaldırıya karşı nefret olması gerektiğini savunmuştur.

BELONGS TO KAOS TEAM

rı gerektiğini öğütler. Jacobus Hugo;[37] Homeros'un Euneis'le John Calvin'i, Antinuous'la Martin Luther'i, hayalperestlerle Protestanları, kuş bedenli cadılarla da Hollandalıları kastetmektedir. Daha modern yorumcularımız da onlardan geri kalmaz. *The Antediluvians*'ta gizemli bir anlam, *Powhatan*'da bir kinaye, "Cock Robin"de yeni bakış açıları, Hop O' My Thumb'da transandantalizm görürler.[38] Özetle denebilir ki, hiç kimse oturup anlamdan yoksun, sığ şeyler kaleme alamaz. Böylelikle yazarlar epeyce rahatlamıştır. Roman yazarı oturup da kıssadan hisse düşünmez. Nasılsa oradadır, kıssadan hisse ve eleştirmenler kendi yağıyla kavrulabilir. Yazarın söylediği, söylemek istediği ve söylemesi gereken şeyler elbet Dial'da ya da Down-Easter'da[39] yayımlanıp aydınlığa kavuşacaktır.

Bu yüzden kıssadan hisseli öyküler yazmadığımı söyleyen zır cahiller tarafından şahsıma yöneltilen suçlamanın haklı bir tarafı yoktur. Bu tipler içimdeki cevheri ve öykülerimdeki kıssadan hisseyi anlayabilecek tıynette değiller; esas gizem bu. Sıkıcı bir dergi olsa da *North American Quarterly Humdrum* elbet bu herifleri utandıracaktır. Ben de bu arada infazı geciktirmek, şahsıma yöneltilen suçlamaları hafifletmek amacıyla size bir öykü sunacağım; kuşkusuz bunun kıssadan hisseli bir hikâye olduğu yalnız başlığa bakılarak bile anlaşılabilir. Üstelik alınacak dersi sona saklayan yahut fabllarına sinsice sokan La Fontaine ve diğerlerinden daha akıllıca bir yöntem izlediğim de aşikâr.

37 *Vera historia Romana* adlı eseriyle bilinir. Hugo'ya göre, Homeros tanrısal bir ilham yardımıyla Kudüs'ün yıkımı, İsa'nın yaşamı, mucizeleri ve ihtirası, kilise tarihi hakkında kehanetlerde bulunmuştur.

38 *The Antediluvians*, şair ve yazar James McHeenry'nin (1785–1845) eseri. *Powhatan*, Seba Smith'in (1792–1868) eseri. "Who Killed Cock Robin?", eski bir çocuk şarkısı, *Hop o' My Thumb* da Charles Perrault koleksiyonunda yer alan bir masaldır.

39 *Dial*, Transandantalistlerin dergisiydi. Poe; *Down-Easter*'la Yankee dergisi kastediyor, derginin sahibi John Neal'in *The Down-Easters* (1833) adlı eseri gönderme yapıyor olabilir.

Defuncti injuria ne afficiantur, On İki Levha Kanunları'nda yer alır. De mortuis nil nisi bonum ise ölen kıtipiyozun teki de olsa kusursuz bir tavsiyedir.[40] Bu sebeple niyetim müteveffa dostum Toby Dammit'e küfrü basmak değil. Toby'nin itlik peşinde olduğu doğru. Zaten bu yolda ölüp gitti, ama kötücül yanından kendisi sorumlu tutulamazdı. Esas sorumlu annesiydi. Çocukluğu annesinden dayak yemekle geçti, çünkü annesi görev bilinciyle hareket etmekten zevk alır, bebeklerin de biftek veya Yunan zeytin ağaçlarının dalları misali dövülmesini olağan karşılardı. Fakat ne acı ki kadıncağız solaktı; sol elle dayak atmaktansa hiç atmamak yeğdir. Dünya sağdan sola doğru söner. Bebekler soldan sağa evirilip çevrilerek dövülemez. Doğru yönde ilerleyen dayak bireyin kötülük eğilimini uzaklaştırıyorsa, ters yönde ilerleyen dayak da kötülüğün bireyde yerleşmesini sağlar. Toby'nin nasıl dayak yediğini gördüm, direnci takdire şayandı doğrusu, ama tekmeleniş tarzından bile gitgide kötüleştiğini görüyordum. Sonunda hiçbir kurtuluş umudunun olmadığını gözyaşları içinde kabullendim. Bir gün minik bir Afrikalı misali teni kapkara olana dek dayak yediğinde ve bu dayağın sadece nöbet geçirmesine yol açtığını fark ettiğimde, dizlerimin üstüne çöküp onu kötü bir sonun beklediğini haykırdım.

40 "Ölülerinizi itibarsızlaştırmayın." Roma'nın On İki Levhası'nda (Roma İmparatorluğu dönemine ait ilk yazılı kanunlar olan ve günümüz Avrupa hukukunun temelini oluşturan On İki Levha Kanunları, Roma toplumundaki Patrici (Curia'ların birleşmesiyle oluşan büyük aile kitlesinden seçilen, tam hukuklu vatandaşlar) ve Pleb (savaşlardan ele geçirilmiş, seçme ve seçilme hakkı bulunmayan halklar) arasındaki sınıf mücadelesi sonucu hazırlanmıştır) geçmemektedir. "Ölülerinizi güzellikle anı ," cümlesinin ise Chilo'nun *Lives of the Philosophers* adlı eserinde geçen Solon Yasaları'ndan (594'te Atinalı siyasetçi Solon'un koyduğu yasalar. Bu yasalarla sınıflar arasındaki eşitsizliği, borç yüzünden hapse girmeyi kaldırıyor, babanın kızını satma ve oğlunu öldürme gibi yetkilerini kısıtlıyor, politik ve ekonomik alanda başarı için de bazı önemli kurallar koyuyordu. Ayrıca fakirlere toprak dağıtımını kolaylaştıracak tedbirleri öngörüyordu.) biri olduğu öne sürülmektedir.

BELONGS TO KAOS TEAM

Toby'nin erkenden kötü alışkanlıklar edinmesi gerçekten korkunçtu. Henüz beş aylıkken ifade edemediği tutkulara sahipti. Altı aylıkken bir deste oyun kâğıdını kemirmeye başlamıştı. Yedi aylık olduğunda dişi yavruları yakalayıp öpme huyu edinmişti. Sekiz aylıkken içki içmeyeceğine dair yeminli imza vermeyi reddetti. Böylelikle aydan aya günahları boyunu aştı, bir yaşına erdiğinde yalnız bıyık bırakmakla kalmadı, aynı zamanda bol bol küfür edip her lafını iddialarla pekiştirmeye de alıştı.

Oldukça yakışıksız olan bu son alışkanlığı, Toby Dammit'i kısa sürede ele geçirdi. Bu alışkanlığı "kendisiyle beraber büyüdü ve kuvvet buldu" yetişkin bir erkek olduğunda ise iddialardan vazgeçemez hale geldi. Hiçbir karşılık beklemeden iddialaşırdı; hakkını teslim edeyim, bunu yapacağına yumurtlamayı yeğlerdi. Sadece iddialı konuşmayı severdi, sohbetin içine iddia içeren bir cümle katmadan duramazdı. "İddia ederim ki," diye söze başladığında kimse onu ciddiye almazdı ama ona hatasını göstermem gerektiğini düşünüyordum. Ahlakdışı, bayağı bir alışkanlık edindiğini dile getirdim ve fikrime inanması için çok çabaladım. İnsanların bunu hoş karşılamadığı su götürmez bir gerçekti. Meclisin çıkarttığı bir kanunla yasaklanmıştı, bu hususta yalan söyleyemezdim. Onu azarladım, umursamadı. Açıklamada bulundum, önemsemedi. Rica ettim, geçiştirdi. Yalvarıp yakardım, gülüp geçti. Öğüt verdim, alay etti. Tehdit ettim, küfrü bastı. Tekmeledim, polis çağırdı. Burnuna asıldım, elime sümkürdü ve bunu bir daha denemeye kalkışırsam şeytanla başı üstüne iddialaşmaya karar verdi.

Dammit'in annesinin fiziksel kusurunun oğlundaki bir başka tezahürü de fakirlikti. Öylesine fakirdi ki, iddialar savururken parasal mevzulara pek girmezdi. "Bir dolarına iddi-

aya girerim ki..." dediği duyulmamıştır. O genelde, "Ne istersen iddiaya varım", "Riske atabileceğin her şey için iddiaya varım", "Bir pandispanyaya" veya *"Şeytanla başım üstüne iddiaya girerim ki..."* derdi.

En beğendiği sonuncu cümleydi kuşkusuz. Hem daha az riski vardı hem de Dammit epeyce cimrileşmişti. İddiayı kaybetse bile başı küçücük olduğundan öyle büyük bir kayıp yaşamayacaktı. Tabii ben böyle olduğunu düşünüyorum, her söylediğimi ona mal edemem. Beynini kâğıt para gibi ortaya koymaya kalkışması yakışıksızdı ama çok tutuldu, ne yazık ki dostum bunun uygunsuzluğunu anlayamadı. *"Şeytanla başım üstüne iddialaşırım,"* deyip durması beni iyice gerdi. Anlamlandıramadığım şeyler beni hep gerer. Gizemli şeyler insanı düşünmeye sevk eder, sonunda da sağlığından eder. İşin aslı Dammit'in bu cümleyi söyleyişindeki tuhaf hava önce ilginç görünse de sonra beni germeye başladı. Buna şimdilik daha iyisini bulamadığım için *acayip* diyeceğim, ama Bay Coleridge mistik, Bay Kant *panteistik*, Bay Carlyle *helezonik*, Bay Emerson *aşırı muzip* demeyi tercih ederdi.[41] İyice keyfim kaçmıştı. Bay Dammit'in ruhu tehlikedeydi, ruhunu kurtarmak için elimden geleni yapmaya karar verdim. İrlandalı Aziz Patrick'in karakurbağasına ettiği yardımı düşünüp Dammit'in farkındalığını güçlendirmeye ant içtim. Derhal çalışmalara başladım. Bir kez daha serzenişte bulundum, onu son bir kez daha uyarabilmek için tüm enerjimi topladım.

Konuşmam sona erdiğinde, Bay Dammit birtakım anlamsız davranışlar sergiledi. Bir süre sorguluyormuşçasına yüzüme baktı. Sonra başını eğip kaşlarını kaldırdı; ellerini açıp omuz silkti. Önce sağ, sonra sol gözünü kırptı ve birden göz-

41 Poe, bu yazarları başka öykülerinde de olduğu gibi "anlaşılmazlık" ve "belirsizlik" dolu söylemleri sebebiyle yeriyor.

BELONGS TO KAOS TEAM

lerini yumdu. Derken gözlerini aniden açtı ve ben de korkuya kapıldım. Başparmağını burnuna dayayıp diğer parmaklarıyla yakışıksız bir hareket yaptı ve bilekleri dışa dönük biçimde ellerini beline koyarak konuşmaya tenezzül etti.

Silah doğrultur gibi konuşmaya başladı. Dilimi tutmalıymışım. Nasihate ihtiyacı yokmuş. Üstü kapalı laflarımdan nefret ediyormuş. Başının çaresine bakabilirmiş. Onun hâlâ bebek Dammit olduğunu mu sanıyormuşum? Mizacıyla ilgili ters sözler mi ediyormuşum? Ona hakaret etmeyi mi amaçlıyormuşum? Ahmak mıydım ben? Dışarı çıktığımı annem biliyor muymuş? Bunu yalan söylemeyeceğimi bildiği için soruyormuş, verdiğim yanıttan asla kuşku duymazmış. Annemin bilgisi dahilinde dışarı çıktığımdan emin olmak istiyormuş, çünkü tereddütlü halim ona güven vermiyormuş. Bu yüzden annemin bilgisi dahilinde dışarı çıkmadığıma dair şeytanla başı üstüne iddiaya girebilirmiş.

Bay Dammit yanıtımı beklemedi. Erdemli bir insana yakışmayan bir hareket sergileyip yanımdan ayrıldı. Böyle davranması kendisi için iyi oldu açıkçası. Çok kırılmıştım. Dahası öfkelenmiştim. Küçük düşürücü iddia hevesini kabul etmeye karar verdim. Bay Dammit'in küçük başını şeytana armağan edecektim, nitekim annemin bilgisi dahilinde dışarı çıkmıştım.

Müminlerin ayağınıza bastığında söylediği gibi *Khoda shefa midehed*, yani Allah acılarınızı hafifletir. Uğradığım hakarete erkek gibi göğüs gerdim. Bu sefil için elimden geleni yapmıştım; bundan böyle onu nasihatlerimle uğraştırmayacak, vicdanıyla baş başa bırakacaktım. Yine de onunla hepten konuşmamaya niyetli değildim. Dahası sıradan eğilimlerini onayladım ve mantıksız laflar etmesine karşın midesine düşkün tiplerin hardalı göklere çıkarması misali ben de onun saçma şakalarına bolca güldüm.

BELONGS TO KAOS TEAM

Kol kola girip dolaşmaya çıktığımız bir gün karşımıza bir nehir çıktı. Üstündeki köprüden geçmeye karar verdik. İnsanları kötü hava koşullarından korumak amacıyla üstü örtülen köprünün kemerli geçidinde o kadar az açıklık vardı ki insan ister istemez huzursuz oluyordu. Geçide girdiğimizde dışarıdaki aydınlık ile içerideki karanlığın oluşturduğu zıtlık ruhumu daralttı. İçimin sıkıldığı hususunda şeytanla iddiaya giren Dammit ise oldukça rahattı. Sebepsiz yere neşelenmesi içimi iyice daralttı. Transandantalizme boğulmuş olabilirdi, fakat ne ben bunu doğrulayacak nitelikteydim ne de *Dial*'deki dostlar yanımızdaydı. Ah, biçare dostum şarlatan misali zırvalayıp duruyordu. Yerde sürünerek ya da yükseklerden atlayıp zıplayarak geçiyor, vakur bir edayla bağırıp çağırıyor yahut mırıldanıp duruyordu. Dayağı mı yoksa acınmayı hak ettiğine karar veremiyordum. Köprünün bitimine yaklaşmak üzereyken karşımıza bir döner kapı çıktı; ben de olağan bir biçimde kapıdan geçtim. Ama Bay Dammit bu işi sıradan insanlar gibi yapamazdı tabii. Döner kapının üstünden atlayıp havada takla atacağını söylüyordu. Bunu başarması mümkün değildi. Taklacı olan bir başka dostum Bay Carlyle idi, ama o bile bunu yapamazdı. Bu yüzden Dammit'in atıp tutmaktan başka bir şey yapmadığını söyledim. Daha sonra bu lafıma çok üzülecektim, çünkü laf ağzımdan çıkar çıkmaz dostum, *"Şeytanla başım üstüne iddiaya girerim ki bunu pekâlâ başarırım,"* dedi.

Daha önce onunla ilgili ciddi kararlar almış olmama rağmen Tanrı'ya karşı geldiği için onu tam azarlayacaktım ki, "Öhö! Öhö!" diye bir ses duydum ve etrafıma bakındım. Köprünün loş bir noktasında zarif görünümlü, ufak tefek, yaşlı ve ayağı aksayan bir adam gördüm. Siyah takım elbisesi, temiz gömleği, bembeyaz yakasına bağladığı zarif kravatı

ve kızlarınki gibi ortadan ayrılan saçıyla saygın birine benziyordu. Ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmuş, bakışlarını yukarılara sabitlemişti.

Dikkatle baktığımda kısa pantolonunun üzerine siyah bir önlük taktığını gördüm ve bunu garipsedim. Tekrar, "Öhö! Öhö!" diye seslendiğinden ayrıntılı bir inceleme yapma fırsatım olmadı.

Ne söyleyebilirdim ki? İşin aslı bu tip seslenişlere yanıt verilemez. *Quarterly Review*'ün "boş laflar" karşısında nasıl da saçmaladığını bilirim. Bu sebeple yardım istemek amacıyla Bay Dammit'e döndüğümü söylemekten imtina etmem doğrusu.

"Dammit! Duymuyor musun? Bu bey, 'Öhö! Öhö!' diye seslenip duruyor." Yüzümdeki haşin ifadeyle bunları söylerken aslında kafam karmakarışıktı, ama yine de insan şaşırsa bile ahmaklığını belli etmemek için öfkeli bir ifadeye bürünmelidir.

Küfreder gibi –niyetim bu olmasa da– "Dammit! Bu bey, 'Öhö! Öhö!' diye sesleniyor," diye bağırdım.

Öyle derin bir laf ettiğim yoktu, ama kelimelerin yarattığı etki esas değeriyle eşdeğer değildir. Bay Dammit'i, General Paixhan'ın tasarladığı bombalarla tarumar etseydim ya da Griswold'un *Amerikan Şairleri ve Şiirleri* derlemesiyle bozguna uğratsaydım, ona sadece, "Dammit! Duymuyor musun? Bu bey, 'Öhö! Öhö!' diye seslenip duruyor," demekten daha çok rahatsızlık vermezdim.

Yüzü bir savaş gemisi tarafından izlenen bir korsanınki misali kızarıp bozardıktan sonra, "Demek öyle. Emin misin? Madem iş bu denli uzadı, karşılık vereyim ben de," dedikten sonra, "Öhö! Öhö!" diye seslendi.

Ufak tefek, yaşlı beyin memnuniyeti yüzünden belli oluyordu. Aksayan ayağını sürükleyerek durduğu yerden bize

BELONGS TO KAOS TEAM

doğru yürüdü. Yanımıza vardığında Dammit'le tokalaşırken hayal edebileceğiniz en muteber tavırla gülümsedi.

"Kazanacağından kuşku duymuyorum, Dammit!" dedi. "Yine de ufak bir deneme yapmak zorundayız işte."

Dostum derin bir nefes alıp, "Öhö! Öhö!" dedikten sonra kemerine bir cep mendili bağladı, gözlerini devirip dudaklarını sarkıtarak tuhaf bir ifadeye büründükten sonra art arda, "Öhö! Öhö!" diye bağırdı. Sonra tek kelime etmedi. Belki de suskunluğu az önceki gevezeliğinden kaynaklanıyordu. "Onunla sohbet ederken bana çatır çatır verdiği yanıtları nasıl oldu da unuttu? Demek ki Transandantalizm'den paçayı kurtarmış," diye düşündüm.

Toby düşüncelerimi okumuşçasına dalgın, yaşlı bir koyun misali birden, "Öhö! Öhö!" diye seslendi.

İşte o zaman yaşlı bey kolundan tuttuğu gibi onu döner kapının bulunduğu yere götürdü ve "Dostum, koşabilmen için sana mesafe bırakıyorum. Ben döner kapının yanına geçene kadar koşmaya başlama ki, kapının üstünden düzgünce ve Transandantalistlere yakışır bir biçimde atlayabil. Lütfen havada takla atmayı da unutma. Yapmak zorundayız işte. Üçe kadar sayıp başlamanı söyleyeceğim. 'Başla!' demeden sakın ha koşma!" dedi. Sonra döner kapının yanına geçti, kısa bir süre düşünceli bir tavırla bekledi; başını kaldırıp gülümseyerek önlüğünün bağcığını sıkılaştırdı. Dammit'e bakarak saymaya başladı:

"Bir – iki – üç: başla!"

"Başla!" emrini duyduğu anda, Toby koşmaya başladı. Stilli bir atlama gerçekleştirmesini engelleyebilecek nitelikte ve Bay Lord'unki kadar yüksek, Bay Lord'un eleştirmenlerininki kadar da alçak değildi döner kapı. Demem o ki, Toby belki de buradan atlayabilirdi. Peki ya atlayamazsa ne ola-

caktı? "Yaşlı beyin bir başka beyi atlatmaya yeltenmesi de ne oluyor? Hem kim oluyordu bu ihtiyar tıfıl? Beni atlatmaya niyetlense asla kabul etmem. Kimse kim aman, şeytanın kendisi bile olsa umurumda değil," dedim kendi kendime. Kemerli ve üstü örtülü köprünün içerisi insanı huzursuz edecek kadar çınlıyordu, ama bunu ancak son cümlem dudaklarımdan döküldüğü an fark ettim.

Yine de tüm bunları kısacık bir süre içinde söyleyip işittim. Koşmaya başladıktan beş saniye sonra biçare dostum zıplayıvermişti. Hızla ve uçarcasına koştuğunu, yerden sıçradığını, bacaklarını kaldırıp görkemli bir takla attığını gördüm ama ne yazık ki döner kapıyı geçmeyi başaramadı. Sıçrayış anlıktı. Daha ne olduğunu tam olarak anlayamadan Bay Dammit resmen yere çakıldı. İşte tam o dakikada yaşlı bey aksayan ayağını sürükleyerek hızla yürümeye başladı. Döner kapının önünde kucağına düşen bir şeyi önlüğüyle kapatıp çarçabuk uzaklaştı. İyice afallamıştım. Düşünecek vakit yoktu, Bay Dammit yerde sere serpe yatıyordu. Yanına gittiğimde feci halde yaralandığını gördüm. İşin aslı başı yoktu, her yere baktım ama başını bulamadım. Bu yüzden onu eve götürmeye ve bir eşsağaltman[42] çağırmaya karar verdim. Bu sırada köprünün açıklıklarından birini araladım ve olan biteni anladım. Döner kapının yaklaşık bir buçuk metre kadar üstünde, payandaların direncini artırmak amacıyla dikilen ve enli kısmı yatay biçimde uzanan demir bir kalıp vardı. Kalıbın keskin tarafının dostumun boynuna denk geldiği ortadaydı.

Arkadaşım bu feci kaybının ardından fazla yaşayamadı. Eşsağaltmanlar fazla ilaç vermedi, verdiklerini de Toby kabul

42 Hastalığı, sağlam insanda aynı hastalık belirtilerini gösteren ilaçla (bu ilacı küçük dozlarda vererek) tedavi eden hekim.

BELONGS TO KAKTUS TEAM

etmedi. Acıya dayanamayıp hayatını kaybetti. Ölümü münafıklara bir tür dersi. Mezarı başında ağladım, aile armasının üzerine gayrimeşruluğunu ve tekinsizliğini gösteren bir kalıp resmi eklettim. Fazla tutmasa da defin faturasını Transandantalistlere gönderdim. Hainler faturaya itiraz edince, Bay Dammit'i mezarından çıkarıp köpek eti olarak sattım.

BELONGS TO KAOS TEAM

BİR KUDÜS ÖYKÜSÜ[43]

"Intensos rigidam in frontem ascendere canos
Passus erat -
Lucan - De Catone
- kıllı bir karaçalı.
Çeviri[44]

"Derhal surlara gidelim!" dedi Abel-Phittim Anno mundi üç bin dokuz yüz kırk bir senesinin Thammuz ayının[45] onuncu gününde, Buzi-Bin-Levi ile Ferisi Simeona'a. "Davud kentinde, sünnetsizlerin kampının karşısında bulunan Benjamin kapısı yakınındaki surlara gidelim! Dördüncü gece nöbeti de bitiyor; putperestler Pompeius'un[46] verdiği sözü yerine getirmek için kurbanlık kuzularla birlikte bizleri bekliyorlardır."

---

43 Poe, bu öyküyü yazarken İngiliz şair, yazar Horace Smith'in (1779–1849) *Zillah, A Tale of the Holy City* (1828) adlı eserinden esinlenmiştir.

44 Lucan'ın *Pharsalia*'sından. Poe, "descendere" yeri "ascendere" kelimesini kullanmıştır. "Saçları dikeldi."

45 *Anno mundi üç bin dokuz yüz kırk bir* MÖ 64–65 yıllarını, *Thammuz* ayı da İbrani takviminin onuncu ayını işaret ediyor.

46 Gnaeus Pompeius Magnus (MÖ 106–48) Roma Cumhuriyeti'nin son dönemlerinde askeri ve politik liderdi. Namı diğer Pompey, Marcus Crassus'a karşı ve Julius Caesar'la da dosttu. Üç politikacı Roma Cumhuriyeti'nin son dönemlerinde önemli rol oynamışlar, aralarındaki ortaklığı da Birinci Triumvirlik ismiyle tanımlamışlardır. Crassus öldükten sonra, Pompey ve Caesar tüm Roma topraklarının hâkimiyeti için birbirlerine rakip oldular. Pompey ismi Poe'nun öykülerinde kurnaz hizmetkâr ve sadık köpek isimleri olarak da karşımıza çıkar.

BELONGS TO KAOS TEAM

Simeon, Abel-Phittim ve Buzi-Bin-Levi kutsal Kudüs'te hayır toplayan gizbarimlerdi.[47]

"Doğru söylüyorsun! Acele etmeliyiz. Kâfirlerin cömert davranmadıklarını ve Baal'a[48] tapanların sözlerinin eri olmadıklarını biliriz," dedi Ferisi.

"Sözlerine sadık olmadıkları, Eski Ahit'in ilk beş kitabı kadar büyük bir hakikat ama bu tavırları yalnız Adonai[49] halkına karşı sergiliyorlar," dedi Buzi-Bin-Levi. Ammonitler[50] çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Her kuzu için otuzar şekel[51] aldıklarına göre sunakta kurban etmemiz için bize kuzu vermeleri büyütülecek bir şey değil."

"Ama Yüce Tanrı'nın kentini kuşatan kâfir Pompeius, kurbanlık kuzularla ruhumuzu değil bedenimizi doyuracağımızı düşünebilir," dedi Abel-Phittim.

"Ah, sakalımın beş köşesi!" diye haykırdı Ferisi. (Kendisi ayaklarını kaldırımlara vurup yaralayarak yürümeleri sebebiyle daha az dindarlar tarafından kınanan ve beceriksiz gezginlerin gözünde baştan çıkarıcı olarak mimlenen küçük bir grubun üyesiydi.) "Ah, sakalımın beş köşesi! Ah, rahip olduğum için tıraş

47 Sinagogların idari ve mali işlerinden sorumlu kişiler, gabaylar.

48 Eski Ortadoğu bölgesinin ve Kartacalıların baş tanrısıdır. Antik İsrail'de Molek adını alır ve uğruna insan (özellikle küçük çocuklar) kurban edilir. Fırtına ve yağmur tanrısı olan Baal verimlilik tanrısı olarak da görülür ve yaygın bir biçimde tapınılan bir tanrıdır. Diğer adı Tammuz olan Baal, Marduk'un güneşi olma özelliğini de taşır. Merodak-Baladan adı Babil'in bir kralının adı olup bundan anlaşıldığı üzere Baal adı aynı zamanda Merodak olarak da adlandırılan Marduk'tur.

49 "Efendi" anlamındaki "Adon"dan türetilmiştir. Başta dünyanın yaratıcı ruhuna hitap şekli iken veya dünya ruhunu betimlerken sonradan Tanrı'nın söylenemeyen (dile getirilmesi yasak olan) adı haline gelmiştir. Tanrı'nın adı olan varyasyonlardan herhangi biri kutsal kitapta veya herhangi bir yerde kullanıldığında okunurken saygı göstergesi olarak "Adonai" kelimesi kullanılır; çünkü Tanrı'nın kendisi gizlidir ve doğada adı açıkça söylenemez.

50 İbranilerle aralarında akrabalık bulunan, Ölü Deniz'in kuzeydoğusuna yerleşmiş, Amurru kökenli kavim. Tevrat'a göre Lut ve kızı arasındaki ilişkiden doğan Ben-ammi'nin soyundan geliyorlardı. MÖ 11. yüzyılda Ürdün'de bir krallık kurdular. Topraklarından geçen Yahudilere yol vermedikleri için iki kavim arasında yıllar süren bir düşmanlık doğdu. Süleyman tarafından kesin bir yenilgiye uğratıldıktan sonra hızla Yahudileştiler.

51 İsrail'de kullanılan resmi para birimidir.

etmemin yasaklandığı sakalımın beş köşesi! Ne oldum delisi, kâfir ve putperest bir Romalı, kutsal şeyleri bedensel hazlara kurban edeceğimizi söyleyip bizi töhmet altında mı bırakacak?"

"O Filistilinin[52] yaptıklarını bir kenara bırakalım," dedi Abel-Phittim. "Bugün ilk kez onun cömertliğinden yararlanıyoruz; konuşmayı bırakıp surlara gidelim ki ateşini ilahi yağmurların söndüremeyeceği, dumansı sütunlarını fırtınaların yerle bir edemeyeceği sunak adaksız kalmasın."

Kıymetli gizbarimlerimizin aceleyle geldiği ve Davud'un adını taşıyan kesim yüksek ve uçurumlarla dolu Siyon Dağı'nın[53] üzerine kurulduğundan Kudüs'ün en güçlü bölgesiydi. Surları kuşatan, kayalardan yontulmuş derin bir hendek dayanıklı bir surla korunuyordu. Bu suru en alçağı altmış, en yükseği yüz yirmi gez[54] olan kare şeklindeki mermer kuleler süslüyordu. Fakat Benjamin Kapısı'nın etrafındaki sur hendeğin hemen yanından yükselmiyordu. Aksine hendekle sur dibi arasında Moriah Dağı'nın[55] bir parçası olan iki yüz elli

52 Filistiler, MÖ 1225–1050 yılları arasında Mısır'a ve Suriye-Filistin kıyı bölgesine giren "Deniz Halkları"ndan biridir. Ege kökenli olan Filistiler, Kenan kıyı ovasının güney kesimine (sonradan Filistin adı verildi) yerleşip Kenan dili ve kültürünü benimserken, daha sağlam bir askeri siyasal örgütlenmeyi ve bölgede tekellerinde tuttukları demirden üretilen silahların kullanımını da bölgeye getirdiler. Başlıca kentleri Aşkelon, Aşdod, Ekron, Gath ve Cazze olan Filistilerin asker hükümdarları, egemenliklerini Kenan ülkesinde sürekli genişleten İsrail Krallığı'yla sürekli savaştılar; sonunda Davut'a yenildiler. Filistin'de yapılan arkeoloji kazılarında, Filistilerin Ege kökeni i kanıtlayan iki kulplu testi gibi Mykenai uygarlığına özgü eşyalar da bulunmuştur.

53 Siyon, hem Davud'un hem de Tanrı'nın kentidir. Davud'un mezarının olduğu yerdir. 19. yüzyılın sonlarına doğru bu dağda yapılan araştırmalarda yeryüzünden yirmi beş metre derinliğe doğru dik uzanan tünellere rastlanmıştır. Tünellerin Kudüs'ün yağmalanması sırasında mı yoksa Tapınak Şövalyeleri'nin kutsal emanetleri koruması amacıyla mı kullanıldığı halen tartışılmaktadır.

54 Okçuların eskiden kullandığı bir uzunluk ölçüsüdür. Bir gez, altmış altı santimdir.

55 Tevrat'a göre Hz. İbrahim'in İshak'ı kurban etmek üzere götürdüğü mekân Moriya (Moriyya, Môriyâh, Moriah) diyarıdır. Moriah kelimesinin nereye dayandığı tam olarak bilinmemektedir. Bir yoruma göre Moriah, "uzaktan görülebilen" yani "yüksek yer" demektir. Onkelos targumunda Moriah diyarı "ibadet, tapınma yeri" olarak çevrilmiştir. Yahudi geleneği kurban yeri olan Moriah diyarını, Moriah Dağı veya Kudüs'teki tapınak tepesiyle aynileştirmektedir, fakat bu geç döneme ait bir gelenektir. Eski Ahit'te bir de Moriya Dağı vardır. Hz. Süleyman'ın mabedi inşa ettiği bu tepe, tarihçi Josephus'un nakline göre İshak'ın kurban edilmek istendiği Moriah diyarının dağı ile aynıdır.

gez'lik yükseklikte bir uçurum yer alıyordu. Simeon ve dostları Kudüs'ün en yüksek ve düşmanla görüşülen yeri olan Adoni-Bezek[56] Kulesi'nin doruğuna ulaştıklarında, Keops Piramidi[57] ile Belus Tapınağı'nın[58] yüksekliğini birkaç gez aşan bir yükseklikten düşmana baktılar.

Ferisi, uçurumdan aşağıya bakıp iç çekerek, "Aslında sünnetsizler sahildeki kumdan, hatta doğadaki çekirgeden bile çoklar![59] Kral Vadisi[60], Adommin[61] Vadisi olmuş!" dedi.

"Ama yine de çölden surlara, Alef'ten Tav'a kadar Yod'dan[62] daha büyük bir Filistili yoktur," dedi Bin-Levi.

"Şekellerle birlikte sepeti sarkıtın!" diye bağırdı Romalı bir asker, yeraltından geliyormuş gibi çıkan boğuk, kasvetli bir sesle. "Söylenişi soylu bir Romalının çenesini yoran lanet paranızı gönderin!"[63] Putperest arzularınızı dinlemeye tenezzül eden haşmetli efendimiz Pompeius'a şükranlarınızı böyle

56 İncil'de "Hâkimler" - Sağ Kalan Kenanlılarla Savaş bölümünde adı geçen tutsak Bezek kralı.

57 Keops Piramidi, Khufu Piramidi ya da Büyük Piramit; günümüzde Mısır'ın başkenti Kahire'nin bir parçası olan Gize'yi *(El Giza)* çevreleyen antik "Gize mezar kenti"nde bulunan üç anıtsal piramitten en eski ve en büyük olanıdır. MÖ 2551–2560 yılları civarında yapıldığı sanılan, yüz kırk altı metre yüksekliğe ve dokuz yüz yirmi iki metrelik çevresel uzunluğa sahip olan bu anıtsal kompleks, dünyanın yedi harikasından biri olup, bu yedi harika içinde günümüze kadar ulaşan, varlığını günümüze dek hemen hemen tam olarak sürdürebilmiş olan tek eserdir.

58 Bir millik yüksekliği olduğuna inanılan, günümüzde ayakta olmayan Babil yapısı.

59 Matta 3. bölüm, Yahya'nın ortaya çıkışına atıf. "Yahya'nın devetüyünden giysisi, belinde deriden kuşağı vardı. Tek yediği, çekirge ve yaban balıydı."

60 Antik Mısır'da Thebes kenti yakınlarında olup içinde firavunların mezarlarının olduğu vadi.

61 Edom, Yahudi İncil'inde Esav'a ve onun soyundan gelen kavme verilen isimdir. Edom kavmi günümüzde Ürdün'e komşu olan ve Ölü Deniz'in güneyindeki Necef Çölü ve Araba Vadisi'nin yer aldığı bölgede yaşayan Sami dilinde konuşan yerli bir halktı. "Yeşaya" 15:7'de adı geçer.

62 א (alef) harfi İbrani alfabesinin ilk harfi, ת (tav) son harfi, י (yod) harfi ise en küçük harfidir. Sırayla sayısal değerleri 1, 400 ve 10'dur.

63 Şekelin telaffuzunun güçlüğünden söz ediliyor. İncil'de "Hâkimler" 12:6'ya atıf: "O zaman onlara, 'Şibbolet deyin bakalım,' derlerdi. Adamlar, 'Sibbolet,' derdi. Çünkü 'Şibbolet' sözcüğünü doğru söyleyemezlerdi. Bunun üzerine onları yakalayıp Şeria Irmağı'nın geçitlerinde öldürürlerdi. O gün Efrayimlilerden kırk iki bin kişi öldürüldü."

mi sunuyorsunuz? Gerçek bir tanrı olan Phoibos[64] en az bir saattir arabasının üzerinde. Peki, siz şafak sökerken burada olmayacak mıydınız? Aedepol![65] Biz dünya fatihlerinin her viranede durup sizin gibi köpeklerle konuşmaktan başka işimiz yok sanıyorsunuz demek. İndirin sepeti artık! Ama dikkat edin de kıymetsiz paranızın rengi parlak, ağırlığı yerinde olsun!"

"El Elohim!"[66] diye haykırdı Ferisi, Romalı yüzbaşının boğuk sesi yankısını yitirirken. "*El Elohim!* Tanrı Phoibos da kim? Bu kâfir kimden bahsediyor? Yahudi olmayanların arasında, putlara tapanlarla yaşadın sen Buzi-Bin Levi. Sen bilirsin. Bu kâfir Negral'den mi, Ashimah'tan mı, Nibhaz'dan mı, Tartak'tan mı, Adramalech'ten mi, Anamalech'ten mi, Succoth-Benith'ten mi, Baal-Peor'dan mı yoksa Baal-Zebub'dan mı söz ediyor?[67]

"Aslında bunlardan biri değil, sen işine bak. Halatı hemen gevşetme, yoksa çıkıntıya takılır ve tapınağın kutsal emanetleri yerlere saçılır."

Ağır sepet kaba saba bir düzenekle aşağıya indirildiği anda Romalılar sepetin başına üşüştüler. Fakat çok yüksekte olduklarından ve de sis çöktüğünden Romalıların hareketleri anlaşılmıyordu.

---

64 Apollon; mitolojide müziğin, sanatların, güneşin, ateşin, ışığın ve şiirin ve kehanet yapan, bilici tanrısıdır. Gümüş yayı ve altın arabası sembolüdür. Asla yalan söylemez; ışığın ve gerçeğin tanrısıdır.

65 Latince *"Pollux adına!"* diye söylenen yemin. Mitolojiye göre Tanrı Jüpiter, biri ölümsüz (Pollux, Jüpiter'in oğlu), biri ölümlü (Castor) iki gencin yeryüzündeki örnek dostluk ve sevgilerinin sonsuza dek sürmesi için bu gençlere yeryüzünde yer açmış. *Zillah*'ın Romalı bir karakteri de aynı yemini eder.

66 İbranicede "EL" Tanrı demektir. Bu kelime "Tek gerçek Tanrı" anlamındadır. Bu kelime Arapçaya "AL" olarak geçmiştir. "EL" korkulacak bir Tanrı'yı ifade eder. Kutsal Kitap'ta gerçek Tanrı'yı diğer ulusların tanrılarından ayırmak için "EL" kelimesi genellikle başka kelimelerle birlikte kullanılır: El ve buna yakın Tanrı adları şöyledir: *Elohim, Elyon, Al, Eloah, Elah.* Bu adlar genellikle Tanrı'nın güçlü, büyük, yüce, korkulan niteliklerine odaklanır. Semitik halklar arasında bu kelime genellikle *En Yüksek, En Güçlü Tanrı* veya *Tek Olan Tanrı* şeklinde kullanıldı.

67 İbranilere göre hepsi pagandır.

Aradan yarım saat geçti.

"Gecikeceğiz!" dedi Ferisi, sabırsızlıkla uçurumdan aşağıya bakarken. "Gecikeceğiz ve Katholim[68] de canımıza okuyacak!"

"Rahat yaşamımız sona erdi," dedi Abel-Phittim. "Sakallarımız artık tütsü kokmayacak, bellerimiz tapınağın güzelim kumaşlarından mahrum kalacak."

"Ahmak!" diye bağırdı Bin-Levi. "Seni ahmak! Paraları mı tartıyorlar yoksa sahtekârlık mı düşünüyorlar?"

"Tamam, işaret verdiler!" diye bağırdı Ferisi. "Haydi, çekelim! Yardım et, Abel-Phittim. Yardım et, Buzi-Bin-Levi! Çok ağır bu sepet! Ya kâfirler sepeti bırakmıyor ya da Tanrı'nın inayeti kalplerine doldu da epey semiz bir hayvan yüklediler!" Gizbarimler güçlükle de olsa halatı çektiler ve sepet yukarı çıktı.

"Booshoh he!"[69] Bir saat sonra net göremeseler de halatın ucunda kocaman bir şeyin sallandığını gördüklerinde Bin-Levi işte böyle bağırdı: *"Booshoh he!"*

"*Booshoh he!* Utanın kendinizden! Engedi[70] Ovası'ndan gelme, Yehoşafat Vadisi[71] kadar haşin bir koç bu!"

"Sürünün ilk doğan hayvanı bu!" dedi Abel-Phittim. "Meleyişinden ve bacaklarını masumane bir havayla kıvırmasın-

68 Katolik kelimesinin modern İbranicesi. Zillah'ta geçen hazine denetçisi.

69 "Yüz karası, rezil, kepaze."

70 Engedi; Lut Gölü'nün batı kıyısının tam ortasındaydı. Adın anlamı "keçi pınarı". Orada bulunan tatlı su kaynağının kupkuru bir yörede taşıdığı önem kalıcıdır. Göl düzeyinin iki yüz metre üstündeki dağ yamacından çıkan su kaynağı çağımızda da Arapça olarak "keçi pınarı" anlamındaki "*Ayn Jidi*" adını taşımaktadır.

71 Kidron Vadisi, Kidron Deresi, Yehoşafat Vadisi diye adlandırılan yerle bir sayılmıştır. Oysa bu konu kesinlik kazanmamıştır. Kimi uzmanlar Yehoşafat Deresi'nin belirli bir yerin adı olmayıp simgesel bir ad olduğu üzerinde dururken kimileri başka yerleri öne sürmektedirler. Kidron bulanık ya da koyu demektir. Kaynağı, Yeruşalem'in kuzeyinde olan bu dere ancak kışın suyla doludur. Yeruşalem'deki tapınak tepesiyle doğusunda bulunan Zeytinlik Dağı arasından aktıktan sonra Yahudiye Çölü'nden dolanarak Lut Gölü'ne boşalır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

dan anladım. Gözleri en yüce mücevherlerden daha güzel, eti de Hebron[72] balından daha tatlı olmalı."

"Başan[73] yurdundan gelmiş semiz bir buzağı bu!" dedi Ferisi. "Kâfirler bize iyi davrandılar! Haydi mezmur okuyalım! Santur, arp, flüt, kanun, trombon çalıp teşekkür edelim!"

Sepet yakınlarına geldiğinde duydukları homurtu hayvanın iri bir domuz olduğunu anlamalarına yetti.

"*El Emanu!* Tanrı, yanımızdadır!" diye haykırdı üçlü, başlarını göğe kaldırırlarken. Halatı bıraktıkları an domuz düşüverdi Filistililerin arasına. *"Ağza alınmaz bu et!"*

72 Yahudilerin dört kutsal şehrinden biridir. Hebron, ilk Yahudiler olarak kabul edilen İbrahim, Sare, İshak, Rebeka, Yakup ve Lea'nın mezarlıkları burada bulunduğu için ikinci en kutsal şehirdir. Ayrıca bu topraklar, Yahudi halkı için satın alınan iki topraklardandır. (Hebron, İbrahim tarafından Hititlerden, Kudüs de Davud tarafından Yebusilerden satın alınmıştı.) Tarihsel olarak Hebron, Davud'un ilk başkentidir. Yahudi atalarının bu şehirde gömülü olması sebebiyle Hebron, toprak elementiyle bağdaştırılır.

73 Adı Kutsal Kitap'ta oldukça sık geçen bir yurt. Anlamı "verimli olan"dır. Daha sonra verimli otlak yerlerinin simgesi olmuştur. Ürdün (Erden) Irmağı'nın doğusundaydı. "Yeşaya" 13:30-31'de bahsi geçer.

BELONGS TO KAOS TEAM

TEK BEDENDE DÖRT YARATIK: HOMO-CAMELOPARD[74]

"Chacun a ses vertus.
Crebillon'un Xerxes'inden[75]

ANTIOCHUS EPIPHANES[76]; Peygamber Ezekiel'in[77] Gog'u[78] olarak bilinir. Fakat bu onurun Cyrus'un oğlu Cam-

74 Zürafanın bilimsel tür adı *camelopardalis*, Roma İmparatorluğu'ndan gelmektedir. Bu ad, deveye benzer şekline ve leoparınkini andıran beneklerine ithafen verilmiştir. Homo-Camelopard; insan, zürafa, deve ve leoparın özelliklerini yansıtan bir canlı/yaratık olarak düşünülmüştür.

75 "Herkesin kendine göre fazileti vardır." Prosper Jolyot de Crébillon (1674–1762) Fransız şair ve tragedya yazarı.

76 IV. Antiochos Epiphanes (MÖ 215–164): Seleucos İmparatorluğu'nun MÖ 175–164'teki kralıydı. Ölene kadar krallığı devam etti. IV. Antiochos'un zamanında yaşanan en önemli olaylardan birisi, Mısır'ı neredeyse ele geçirmesidir. Ancak Mısır'ı fethedemedi. Bu teşebbüs, Ptolemaioslarla, Seleukosların arasında çatışma sürecini doğurdu. Onun döneminde yaşanan önemli diğer bir olay İsrailoğulları tarafından başlatılan Makkabi Ayaklanması'dır. Bu ayaklanmanın temel sebebi, IV. Antiochos'un, Makkabileri zorla inançlarını terk edip kendi inançlarına uymaya ve her bakımdan onu efendileri olarak kabul etmeye zorlamasıdır. Ondan önce hiçbir Seleucos kralı kendisini tanrılaştırmaya teşebbüs etmemiştir. İlk defa IV. Antiochos'un kendisini tanrılaştırmasının en bilinen kanıtı, zamanında basılan sikkelerin üzerine kendisi hakkında "Tanrı'nın tecellisi" yazdırmasıdır. Benmerkezci tutumu ve kaprisleri yüzünden, krallığında kimileri tarafından, isminde yapılan bir harf oyunuyla kendisine Epimanes (Kaçık Adam) lakabı takılmıştır.

77 Arapça adı Zülkifl olarak bilinen peygamber.

78 Tekvin'e göre, üç temel ırk Nuh'un üç oğlundan (Sam, Ham, Yafes) meydana geldi. Yafes'in üç oğlundan (Gomar, Magog, Madai) gelenler; Sümer, Gog, Magog, Gur, Guz, Oğuz ve Macar ırklarıdır. Ve Togarmi'nin on oğlundan çoğalarak pek çok soy ve boya ayrılmış, yüzlerce oymak ve aşiret halinde dünyaya yayılmışlardır.

BELONGS TO KAOS TEAM

byses'e[79] atfedilmesi çok daha doğrudur. Kuşkusuz Suriye hükümdarının karakterinin süslemelere ihtiyacı yoktur. İsa'nın gelişinden yüz yetmiş bir yıl önce tahta çıkışı, işin aslı tahttakini indirerek saltanatını ilan etmesi, Efes'teki Artemis Tapınağı'nı yağmalaması, Yahudilere karşı zalimane düşmanlığı, Kubbet-üs Sahra'yı[80] kirletmesi ve on bir sene devam eden çalkantılı bir saltanatın akabinde Taba'da içler acısı bir halde ölüme terk edilişi dikkat çeken hadiselerdir ve dönemin tarihçileri tüm bunları hükümdarın özel hayatı ve şöhretinin bütünü sayılabilecek kâfirliğinden, ürkekliğinden, zulmünden, abuk sabuk zaferlerinden daha önemli tutmuştur.

Aziz okur, şimdi üç bin sekiz yüz otuz senesinde olduğumuzu varsayalım ve birkaç dakikalığına insanlık için en groteske yerlerden olan dikkate şayan Antakya kentinde yaşadığı-

79 İran'ın bir millet ve imparatorluk (MÖ 625–MS 559) olarak, Büyük Cyrus, Medler ve Perslerden Ahameniş İmparatorluğu'nu (MÖ 559–330) oluşturacak birleşik bir imparatorluk kurana ve daha ileride insanlar ve kültürler arası bir birleşme olana dek zamanının en büyüğü olmak üzere birleşmesi, Medler ile başlar. Cyrus'un ölümünden sonra, oğlu Cambyses, fetihlerine Mısır'da önemli yerleri ele geçirerek devam etmiştir.

80 Kubbet-üs Sahra; Kudüs'te Musevilerin Kudüs Tapınağı olarak isimlendirdikleri en kutsal binalarının bulunduğu ve bazen "Tapınak Tepesi" adını verdikleri bir tepenin üzerine kuruludur. Bu tepe üzerinde inşa edilen Birinci Tapınak MÖ 586 yılında Babilliler tarafından tahrip edilmiştir. İkinci Tapınak'ın yapımına MÖ 535'te başlanmıştır. Bir süre sonra yapımına MÖ 521'de devam edilmiş MÖ 516 yılında tamamlanmış ve MÖ 515 yılında İkinci Tapınak açılmıştır. Yaklaşık 500 yıl sonra İkinci Tapınak, MÖ 20 yılında Kral Herod tarafından yeniden tamir ettirilmiştir. Bu İki Tapınak MS 70'te Romalıların bir Musevi isyanını bastırmak için Kudüs Kuşatması'nı gerçekleştirip şehri ellerine geçirdikten sonra (ileride Roma imparatoru olacak olan) General Titus komutasındaki Roma İmparatorluğu'na bağlı birlikler tarafından yağmalanıp tahrip edilmiştir. Romalılar bu mevkiide Jüpiter Tapınağı inşa etmişlerdir. Musevilerin, 132-135 yılları arasında Romalılara karşı giriştikleri son Bar Kohba İsyanı sırasında tapınağı yeniden kurmayı denemişlerdir. İkinci Tapınak'ın temelleri dahi Romalılarca tahrip edildiğinden dolayı daha büyük ve daha geniş yeni bir tapınak yapılması gerekmekteydi. Bu tepedeki Roma tapınağı yıkıldı. Ancak Romalılara karşı bu isyan da başarısız oldu. Museviler Kudüs'ten çıkartıldılar.

mızı düşünelim. İşin aslı Suriye'de ve başka ülkelerde de bu sözünü ettiğimin dışında aynı ismi taşıyan on altı tane daha kent bulunmaktadır. Fakat *bizimki*, Defne adlı su perisine adanmış bir tapınağın bulunduğu köyün yakınlarındaki, Suriye Tetrapolisi'nin başat kenti Antakya'nın Evvel Defne'si idi. Tartışmalı olsa da, Büyük İskender'den sonra ülkenin ilk hükümdarı Seleucus Nicanor tarafından babası Antiochos'a ithafen kurulan bu kent kısa süre içinde Suriye hükümdarlarının evi haline gelmişti. Roma İmparatorluğu döneminde Doğu vilayetlerinin valisi de bu gözde kentte yaşardı. Verus ve Valens başta olmak üzere ülkenin en şanlı hükümdarları burada ikamet etmişlerdi. Görüyorum ki kente ulaştık. Haydi, kalenin burçlarına inip kente ve yakın çevresine bir göz atalım.

"Önce ıssız dağlık bölgelerden, sonra da binaların ıssızlığından geçip sayısız çavlanın arasından yolunu bulan şu geniş deli ırmağın adı ne?"

Güneye doğru on iki mil uzunluğunda geniş bir ayna gibi parıldayan, Akdeniz'in dışında dikkate değer tek su kütlesi Asi'dir bu. Akdeniz'i herkes görmüştür ama Antakya'yı gören göz sayılıdır. Siz ve benim gibi aynı dönemde çağdaş eğitimden nasibini alanlarla sınırlı kalmıştır. Bu yüzden denize bakmayı bırakın ve altımızdaki evlere odaklanın. Hatırlarsanız, şu anda üç bin sekiz yüz otuz senesindeyiz. Daha sonrasını, mesela İsa'nın doğumundan sonraki bin sekiz yüz kırk beş senesini hayal ediyor olsaydık, bu müstesna manzaradan yoksun kalacaktık. Zira Antakya, 19. yüzyıla gelindiğinde bir harabeye dönecek. O zamana dek üç ardışık depremle viran olacak. İşin aslı şu anki halinden pek eser kalmayacak; kalanlar da öylesine acınası ve sefil bir manzara oluşturacak ki

patrik Şam'a taşınmak zorunda kalacak. Harika. Tavsiyeme uyduğunuzu ve binalara baktığınızı görüyorum.

"Gözleriniz bayram etsin,
Bu şehri meşhur eden
Anıtlar ve görülmeye değer mekânlarla."[81]

Affınıza sığınırım; Shakespeare'in ün salacağı zamana daha bin yedi yüz sene olduğunu atlamışım. Ah, yine de manzarası Evvel Defne'ye grotesk bir anlam katmıyor mu?

"Sağlam temellere dayanan bir yer. Elbette bunu hem sanata hem de doğaya borçlu."

Çok doğru.

"Ne çok debdebeli sarayı var!"

Elbette.

"Ve şaşaalı, muhteşem tapınakları antikçağlarda övgüye mazhar olan tapınaklarla kıyasıya rekabet edebilir."

Bunları kabul etmem gerek. Ama çamurdan kulübeler, menfur viraneler sonsuzluğa uzanıyor. Yol kenarlarındaki hendekler pislikle dolu; putperestlerin tütsülerinin kokuları bu pis kokuları bastırmasa kuşkusuz dayanamazdık. Hiç böylesine katlanılmaz dar sokaklar ve mucize eseri olarak yükselen binalar görmüş müydünüz? Ne kadar iç karartıcı gölgeleri var! Bu sonsuz sütun dizisine asılmış lambaların gün boyu yanması ne iyi; aksi halde Mısır'ın harap olduğu dönemdeki gibi bir kasvet çökerdi tepemize.

"Burası kuşkusuz garip bir yer! Şuradaki acayip bina ne anlam taşıyor? Bak! Diğerleri arasından yüksekliğiyle ayrılan ve saray olduğunu sandığım binanın doğusunda yer alıyor!"

81 On İkinci Gece, William Shakespeare, 3. Perde, 3. Sahne.

BELONGS TO KAKTÜSİN TEAM

Bu bina, Suriye'de Elah Gabalah adlı Güneş Tanrısı'nın yeni tapınağıdır. Daha sonra kötülüğüyle ün salmış bir Roma imparatoru bu tanrıya tapacak ve Elagabalus adıyla anılacaktır.[82] Bu tapınağın tanrısını görmeniz sizi memnun edecek. Göğe bakmanız gerekmiyor, Güneş Tanrısı gökte değil, en azından Suriyelilerin tapındığı. *Bu* tanrı şuradaki binanın içinde. Simgesi ateş olan koni ya da piramit biçimli devasa bir taş sütunu bu tapınmaya aracılık ediyor.

"Dinle! Bak! Ellerini, kollarını sallayarak kalabalığa karşı bağıran şu yüzleri boyalı, yarı çıplak, tuhaf tipler de kim?"

Bir kısmı şarlatan, diğerleri filozof. Fakat çoğunluğu, özellikle de sopalarla kalabalığa dalmış olanlar kralın takdire şayan, görevlerine bağlı emir erleri, sarayın başat üyeleridir.

"Bu da ne? Tanrım! Kente yaban hayvanlar doluyor! Ne korkunç, ne acayip bir manzara!"

Korkunç görünebilir ama inanın tehlikeli değil. Dikkat ederseniz, sahiplerinin peşi sıra uysal bir edayla yürüdüklerini görürsünüz. Bazılarının boyunlarına ip bağlanmış ancak bunlar küçük ve ürkek olanlar. Aslanlara, kaplanlara ve leoparlara gem vurulmuyor. Mesleklerini icra edebilmek için eğitildiler, sahiplerinin hizmetkârları olarak işlerinin başındalar. Elbette doğa da zapturapt altına alınan egemenliği için hâlâ talepkâr davranıyor ama Evvel Defne'de bir silahşorun

82 Elagabalus, Elagabal, El-Gebal ya da Heliogabalus, Suriyeli-Romen Güneş Tanrısı'dır. Elagabalus'a başta sadece Emesa-Suriye'de saygı duyuluyor ve tapınılıyordu. Bu sıralarda El-Gebal'a ibadet edenlerden, bilinen en önemlileri, Emesa'yı yöneten Emase kraliyet ailesiydi. 2. yüzyılda, Tanrı' ın kültü Roma İmparatorluğu'nun diğer bölgelerine de sıçramıştır. Örneğin, günümüz Hollanda'sında bulunan Woerden kenti yakınlarında Roma döneminden kalma, Elagabalus'a adanmış yazıtlar bulunmuştur. Bu yazıtlar şu anda Woerden Şehir Müzesi'nde sergilenmektedir. Elagabalus'un bir heykeli Roma'ya ilk olarak daha önce Emesa'da başrahip olan ve yine Elagabalus adıyla anılan, İmparator Marcus Aurelius Antoninus tarafından getirilmiştir. Antoninus, Elagabalus'a taptığı için yirmi beşinci Roma imparatoru olduğu dönemde de, başrahiplik yaptığı dönemdeki gibi İmparator Elagabalus adıyla anılmıştır.

mideye indirilmesi ya da kutsanmış bir boğanın gırtlağının kesilmesi lafı edilmeyen, önemsiz eylemlerdir.

"Peki, bu gürültü de ne? Antakya için bile fazla gürültülü. Tuhaf bir keşmekeş olduğu belli!"

Evet, kuşkusuz. Kral yeni bir gösteri hazırlığı içindedir; Hipodrom'da gladyatörler dövüşecektir ya da İskit tutsaklarını kırıp geçireceklerdir ya da saray yakılacak, debdebeli bir tapınak yerle yeksan edilecek veya birkaç Yahudi şenlik ateşinde kızartılacaktır. Kargaşa çoğalıyor. Kahkaha sesleri havaya karışıyor. Hava, üflemeli çalgıların akortsuz sesleriyle ve milyonlarca gırtlaktan yükselen feryatla korkutucu bir hale bürünüyor. Aşağı inip bakalım da biraz eğlenelim! Buradan gelin, aman dikkat edin! İşte Timarchhhus Caddesi'ndeyiz. İnsanlar sel gibi buraya doğru akmakta, bu akıntıdan kurtulmak çok güç. Saraya yakın Herakleides Sokağı'ndan başlıyor bu insan seli; demek ki kral da bu güruhun arasında. İşte borazancıbaşı Doğu'ya özgü cafcaflı deyişlerle kralın gelişini müjdeliyor, duyuyorum. Ashimah Tapınağı'nın civarından geçerken kralı görebiliriz. Tapınağın girişinde bekleyelim, kral yakında burada olur. Beklerken manzarayı incelemeyi ihmal etmeyelim. Bu da ne? Tanrı Asimah'ın zat-ı şahaneleri! Gördüğünüz gibi kuzu, keçi veya satir değil; Arkadyalıların Pan'ına da benzemiyor. Yine de Suriye'nin Ashimah'ına bütün bunlar atfedildi –ah, kusurumu mazur görün– gelecekte bilgelerce atfedilecektir. Gözlüğünüzü takın da bunun ne olduğunu söyleyin. Bu da ne böyle?

"Olur şey değil! Bu bir maymun!"

Doğru; bu bir babun ama yine de bir Tanrı işte! Adı Yunancadaki *Simia*'dan geliyor, antikçağ uzmanları gerçekten pek şapşallar. Ama bakın! Bakın! Biraz ötede pejmürde bir

bacaksız koşuyor. Nereye gidiyor? Neden bağırıyor? Ne diyor? Ah! Kralın zaferle döndüğünü, resmi kıyafetini giydiğini, zincire vurulmuş bin Yahudi tutsağı bizzat kendisinin öldürdüğünü söylüyor. Bu baldırı çıplak, kralın yiğitliğini yerlere göklere sığdıramıyor! Dinleyin! Benzer bir birlik daha yaklaşıyor. Kralın kahramanlığını öven Latince bir marş bestelemişler, yürürken bu marşı okuyorlar.

"Mille, mille, mille,
Mille, mille, mille,
Decollavimus, unus homo!
Mille, mille, mille, mille, decollavimus!
Mille, mille, mille,
Vivat qui mille mille occidit!
Tantum vini habet nemo
Quantum sanguinis effudit!"[83]

Şöyle yorumlanabilir:

Bin, bin, bin,
Bin, bin, bin,
Tek adamla boynunu kestik bin kişinin!
Bin, bin, bin kişinin!
Haydi! Şakıyalım!
Kralımız, sen çok yaşa,
Bin kişiyi devirdin ya!
Haydi! Haykıralım!
Sen halkına

83 Flavius Vopiscus, bu marşın Sarmatya Savaşı'nda dokuz yüz elli düşmanın tek başına boynunu uçuran Aurelie'yi kutlamak için avam takımı tarafından söylendiğini belirtir. –Poe.

BELONGS TO KAOS TEAM

Suriye'deki
Bütün şaraplardan
Daha kırmızı kanlar verdin ya!"

"Borazanların çaldığı selam borusunu duyuyor musun?"

Evet, kral geliyor! Şu insanlara bakın! Hayranlıktan donakalmış, başlarını saygıyla göğe kaldırmışlar. Geliyor! Geliyor! Orada işte!

"Kim? Nerede? Kral mı? Göremiyorum, ayırt edemiyorum!"

Bu durumda kör olmalısınız.

Muhtemelen. Çünkü bir Homo-Camelopard'ın önüne kapanan ve toynaklarını öpmek için birbirini ezen ahmaklar ve manyaklardan başka bir şey göremiyorum. Bakın! Hayvan haklı olarak birini tekmeledi bile, birini daha... birini daha... birini daha. Ayaklarını kusursuz biçimde kullanışına hayran olmamak mümkün değil.

Avam takımı diyorum, lakin bu zatlar Evvel Defne'nin asil ve özgür yurttaşları aslında! Hayvan mı dediniz? Aman, sesinizi yükseltmeyin! Bu yaratığın insan yüzüne sahip olduğunu görmüyor musunuz? Bu yaratık, Suriye kralı ve Doğu'nun en kudretli hükümdarı olan meşhur Antiochus Epiphanes'in ta kendisi! Evet, bazen ona "Kaçık Adam" anlamına gelen Epimanes dendiği bir gerçek, fakat bu kişiler kralın meziyetlerinin değerini bilme yetisinde olan insanlar değil. Evet, şu anda tuhaf bir yaratık görünümünde gizlendiği ve bu rolü hakkıyla yerine getirdiği için elinden geleni yapıyor, ama bunu hükümdarlığına zeval gelmemesi ve itibarını korumak için yapıyor. Üstelik kral iriyarı olduğu için kıyafeti de üstünde eğreti durmuyor. Bin Yahudi'nin de böyle

katledildiğini kabul edin. Kral, dört ayağı üstünde asaletle yürüyor. Kuyruğunu en gözde cariyeleri olan Elline ve Argelais'in saygıyla tuttuğunu görüyorsunuz; şiş gözleri ve şaraptan kızarmış tuhaflaşan yüzünü görmezden gelirsek, göreni oldukça cezbederdi. Hipodroma kadar onu takip edip zafer şarkısını dinleyelim:

"Epiphanes dışında kral var mı
Bildiğiniz?
Epiphanes dışında kral var mı?
Bravo! Bravo!
Epiphanes dışında kral yok,
Yok başkası!
O halde yıkıp yok edin mabetleri,
Ve söndürün güneşi!"

Ne güzel ve samimi sözler bunlar! Halk onu "Şairlerin Prensi", "Doğu'nun Zat-ı Şahanesi", "Evrenin Sevinç Esini","Yaratıkların En Dikkat Çekeni" diye çağırıyor. Şarkının tekrarlanmasını istediklerini duyuyor musunuz? Yaklaşan olimpiyatlarda zaferden zafere koşacağı beklendiğinden, Hipodrom'da kralın başına şairlerin tacı takılacak.

"Ah, Jüpiter aşkına! Ardımızdaki kalabalığın derdi ne?"

Ardımızdaki mi dediniz? Ah, evet, görüyorum. Tam zamanında konuştunuz. Derhal güvenli bir yer bulalım kendimize. İşte! Şuradaki su kemerinin altına gizlenelim, orada anlatırım bu keşmekeşin nedenini. Tahmin etmiştim işlerin buraya varacağını. İnsan başlı yaratığın sıra dışı görünüşü belli ki kentteki evcilleştirilmiş hayvanların eğilimleriyle örtüşmüyor. Nihayetinde başkaldırdılar. Bu gibi durumlar-

da görüldüğü üzere insanlar bu başkaldırıyı durduramayacak. Birkaç Suriyeliyi şimdiden midelerine indirdiler bile; fakat bu dörtayaklı yurtseverler esas kralı yemenin derdindeler. "Şairlerin Prensi" arka ayaklarının üstünde canhıraş koşuyor. Hizmetkârları, cariyeleri çoktan sıvıştılar. "Evrenin Sevinç Esini", çıkmaz sokaktasın! "Doğu'nun Zat-ı Şahanesi", mideye indirilmen an meselesi! Kuyruğuna keder dolu gözlerle bakma sakın, elbet çamura düşecek ve kirleneceksin! Metanetini koru, tüm gücünle koş Hipodrom'a. Sen, Yüce Antiochus Epiphanes'sin! Ve elbette "Şairlerin Prensi","Doğu'nun Zat-ı Şahanesi","Evrenin Sevinç Esini","Yaratıkların En Dikkat Çekeni" Aman Tanrım! Nasıl bu kadar hızlı koşabiliyorsun? Bacakların ne kadar kuvvetliymiş! Koş, prens! Bravo, Epiphanes! Aferin sana! Aziz Antiochus! Koşuyor! Sekiyor! Uçuyor! Yayından fırlamış ok misali Hipodrom'a dalıyor! Atlayıp zıplıyor! Haykırıyor! Başardı! Harika! Ah, "Doğu'nun Zat-ı Şahanesi", Hipodrom'un kapısına bir saniye geç varsaydın, Evvel Defne'deki bütün ayı yavruları leşinin tadına bakacaktı. Gidelim, uzaklaşalım hemen! Bizim kibar, modern kulaklarımız kralın kurtuluşunu yüceltecek kutlamanın patırtısına dayanmaz! Dinleyin! Başladı işte! Bakın! Tüm kent hengâme içinde!

"Doğu'nun en kalabalık kenti muhakkak burası! Ne büyük bir kalabalık bu böyle! Her sınıf ve yaştan oluşan bir güruh! Bir yığın mezhep ve ırk bir arada! Herkesin kıyafeti farklı! Babil'deki tüm diller burada sanki! Hayvanların feryatları yeri göğü, enstrümanlar kulakları inletiyor! Ne kadar çok felsefeci toplanmış böyle!"

Haydi, kaçalım buradan!

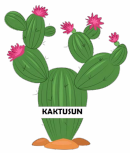
BELONGS TO KAOS TEAM

"Bekleyin! Yükselen bu çığlık da neyin nesi? Yalvarırım, söyleyin bana!"

Ah! O mu? Önemsiz bir şey. Krallarının inancından, mertliğinden, bilgeliğinden, azizliğinden memnun kalan ve az evvelki performansından etkilenmiş olan Evvel Defne'nin asil ve özgür yurttaşları; krallarının başına şair tacının yanı sıra gelecek olimpiyatlarda alacağı kesin gözüken galibiyet tacını da takıyorlar.

BELONGS TO KAOS TEAM

AKSAK KURBAĞA

Kral kadar şakaya heves eden bir insan daha yoktur dünyada. Sanki yalnız şaka için doğmuş bu adam. Beğenisini kazanmanın mutlak yolu onu eğlendirip güldürmekten geçer. Bu yüzden yedi vekili de şakacılıktaki hünerleriyle bilinirlerdi. Şakacılıkta üstlerine başka insan yoktu, iriyarı ve şişman olmalarıyla da krala benzerlerdi. Şaka yapan insan kolay mı şişmanlar yoksa şişmanlar mı özünde şakacıdır bilemiyorum, ama zayıf bir şakacı *rara avis in terris*[84] gibidir.

Kral, şakanın zarafetini veya "ruhunu" umursamazdı, uzunluğunu dert etmeden yalnız içeriğiyle ilgilenirdi. Zarafet onu usandırırdı. Rabelais'in Gargantua'sını Voltaire'in Zadig'ine tercih ederdi, bunun da ötesinde sözlü şakalar değil, kaba saba şakalar onun mizacına daha uygundu.

Anlatacaklarım saray soytarılarının var olduğu dönemde geçiyor. Avrupa'daki güçlü hükümdarlar; saraylarında rengârenk elbiseleriyle, çıngıraklı şapkalarıyla dolaşan ve sofralardan düşen kırıntılar uğruna her daim şaka yapan, işi eğlendirmekten ibaret olan soytarılar bulundururlardı.

Elbette kralımızın da bir soytarısı vardı. İşin aslı yedi vekiliyle kendisinin yüksek zekâlarına eşit kuvvetle karşı koyabilecek bir soytarıya ihtiyaç duymuştu.

84 *Rare bird*'ün çoğulu. "Doğa harikası, fenomen, benzersiz kuş" anlamına gelir. Bu terimi ilk olarak Romalı hicivci Juvenal kullanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Fakat kralın soytarısı bildiklerinize benzemezdi. Topal bir cüce olması sebebiyle kralın nazarında üç misli kıymetliydi. O zamanlar soytarılar kadar cüceler de revaçtaydı; cücelerle veya soytarılarla gülüp eğlenmek saray erkânının upuzun günlerini doldurmaya ancak yeterdi. Az evvel de söylediğim gibi, şakacı insanların çoğu şişman, bodur ve hantaldır; dolayısıyla bu üç özelliği kendinde barındıran saray soytarısı Aksak Kurbağa kralın gözdesiydi.

Aksak Kurbağa soytarının vaftiz ismi olamaz; büyük olasılıkla topallığı sebebiyle vekiller bu ismi onun için uygun görmüşlerdir. Soytarının zıplamaya ve sallanmaya benzer tuhaf yürüyüşü, koca göbeği ve şişik alnına rağmen herkesçe yakışıklı addedilen kralı biteviye güldürüyor, dahası rahatlatıyordu.

Aksak Kurbağa düz yolda topallayarak ve büyük acılar içinde yürüse de, doğanın ona bahşettiği bir güçle kolları bacaklarının zaafını gizliyor; ağaca veya başka bir şeye tırmanırken sergilediği maymunumsu veya sincabımsı çevik hareketleri göz dolduruyordu.

Aksak Kurbağa'nın nereden geldiğini bilemiyorum, ama sarayın uzaklarındaki barbar bir ülkeden geldiği belliydi. Aksak Kurbağa, bir nebze daha uzun boya ve gösterişli vücut hatlarına sahip olan dansçı kız Trippetta gibi kralın generali tarafından birbirine komşu ülkelerde bulunan evlerinden ganimet olarak alınmış ve krala armağan edilmişti.

Bu iki tutsak arasında kurulan dostlukta koşulların etkili olduğu su götürmez bir gerçekti. Kısa süre içinde canciğer kuzu sarması oldular. Aksak Kurbağa insanları güldürüp eğlendirse de pek sevilmiyordu, bu yüzden Aksak Kurbağa ne zaman yardıma ihtiyaç duysa cüce olmasına rağmen sıra dışı güzelliğiyle baş döndüren Trippetta herkes tarafından sevilip övüldüğünden elindeki her kozu kullanıyordu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bir gün, şu an anımsayamadığım bir sebeple kral bir maskeli balo düzenlenmesini istedi. Sarayda düzenlenen her baloda Aksak Kurbağa ile Trippetta'nın tuzu mutlaka bulunurdu. İşin aslı Aksak Kurbağa organizasyon işlerinde, özgün karakter yaratmada ve benzersiz kostümler tasarlamada öylesine yetenekliydi ki onsuz bir balonun düzenlenmesi düşünülemezdi.

Maskeli balonun yapılacağı gün geldi çattı. Balo salonu Trippetta'nın himayesinde krala yakışacak tarzda süslenip döşendi. Saraydaki herkes coşkuyla eğlence anını bekliyordu. Herkes giyeceği kostümü, bürüneceği karakteri seçmiş, çoğu neredeyse bir ay önceden kararını vermişti. Ama kral ve yedi vekili hâlâ kararsızdılar. Kararsızlıklarının nedeninden pek emin değilim, kim bilir belki de muallakta kalmaları bile şakadan ibaretti. Aslına bakarsanız çok şişman olduklarından nasıl bir karaktere bürünebileceklerini bilmiyorlardı. Saatler birbirini kovaladığından kral ve vekilleri Aksak Kurbağa ile Trippetta'nın fikrini almaya karar verdiler.

İki minik dost kralın huzuruna çıktıklarında, kral yedi vekiliyle beraber şarap içiyor, oldukça huzursuz görünüyordu. Kral, Aksak Kurbağa'nın içkiden hazzetmediğini bilirdi, çünkü zavallı soytarı bir kadeh içki içse aklı başından gittiği için uygunsuz davranışlar sergilerdi. Akıl yoksunluğu çekilecek bir şey değildir ama o an yine kralın muzipliği üstünde olduğundan soytarıya içmesini ve neşelenmesini emretti.

Kral, iki miniği görünce, "Gel bakalım, Aksak Kurbağa!" dedi. "Uzaklardaki dostlarının anısına iç şu kadehi (tam o anda soytarı derin derin iç çekti) de yaratıcılığını konuştur. Özgün birer karakter bul bizler için. Benzer kostümlerden bunaldık. Gel de içiver şunu. Ne de olsa şarap zihni harekete geçirir."

BELONGS TO KAOS TEAM

Aksak Kurbağa her zamanki gibi muzip bir karşılık vermeye çalışsa da bunda başarılı olamadı. Doğum gününde "uzaktaki dostlarının anısı" hatırlatılınca, zavallı cüce kedere boğulmuştu. Kadehi çaresizlikle kralın elinden alan soytarı gözyaşlarına engel olamadı.

Cüce isteksiz isteksiz şarabını yudumlarken, kral kahkahayı bastı. "Şarap nelere kadir, görüyor musun? Bir yudumuyla gözlerin parıldadı."

Zavallının gözleri parıldamıyor, donmuş gözyaşlarını tutmaya çalışıyordu, çünkü şarap etkisini göstermeye başlamıştı. Kadehi çekinerek masayı bırakırken vekillere gözucuyla baktı, anlaşılan kralın şakası hepsinin hoşuna gitmişti.

"Artık meseleye dönelim," dedi şişko başvekil.

"Evet ya," dedi kral. "Aksak Kurbağa, çalıştır kafayı. Özgün karakterler istiyoruz hepimiz! Ha! Ha! Ha!" Bu sözleri bile muzipliğinin parçası sayıldığından yedi vekili de kahkahaya eşlik ettiler.

Aksak Kurbağa da isteksiz ve cılız bir tonda onlara katıldı.

"Haydi! Neler geçiyor aklından? Söyle!" dedi kral.

"İstediğiniz gibi özgün şeyler bulmak istiyorum," diye yanıt verdi cüce düşünceli bir edayla, işin aslı şarabın etkisiyle zihni karmakarışık bir hal almıştı.

"İstiyorum da ne demek?" diye bağırdı kral. "Ah, tabii ya! Kederlendin ve biraz daha içmek istiyorsun. Haydi, bir kadeh daha iç!" Doldurduğu kadehi cüceye uzatınca bizim zavallı ne yapacağını şaşırdı.

"İçsene!" diye bağırdı kral. "Yoksa..."

Cüce tereddüt ettiği için kral öfkeden deliye döndü. Vekiller ağızları kulaklarında olan biteni seyrediyorlardı. Nihayet

BELONGS TO KAOS TEAM

korkudan bembeyaz kesilen Trippetta, cüceyi bağışlaması için ayaklarına kapandığı krala yalvarıp yakardı.

Kral, kızın cesaretine şaşırdı. Nasıl davranacağını, kızgınlığını nasıl dile getireceğini bilemez durumdaydı. Sonunda kızı sertçe itip düşürdü ve elindeki şarabı kızcağızın yüzüne boca etti.

Zavallı Trippetta nefesini tutarak usulca kalktı ve masanın ucundaki yerine geçti.

Yarım dakika boyunca odaya bir tüyün ya da yaprağın düşüşünün bile bozacağı türden bir sessizlik hâkim oldu. Sonunda sükûneti odanın her yanından işitilen bir gıcırtı bozdu.

Öfkeden deliye dönen kral, "Neden çıkarıyorsun bu sesi?" diye bağırdı.

Şarabın etkisinden kurtulmuşa benzeyen cüce dalgın dalgın kralın yüzüne bakarak, "Ben mi? Bunu ben yapmış olamam ki!" diye karşılık verdi.

"Ses dışarıdan geldi," dedi vezirlerden biri. "Papağan pencerenin kafesini gagalamıştır."

"Sanırım öyle," dedi kral. "Şu mendebur dişlerini gıcırdatıyor zannettim de," derken epeyce rahatlamış görünüyordu.

Cüce çirkin dişlerini göstermekten çekinmeden bir kahkaha patlattı, ne de olsa kral gülenlere asla kızmazdı. Sakinleşince kralın, kendisinden istediği kadar şarap içebileceğini söyledi. Sarhoş olmaktan korkmadan kadehini bir dikişte bitirip maskeli baloya ilişkin düşüncelerini anlatmaya başladı.

Tek damla şarap içmemiş birinin uysallığıyla, "Nedenini bilmiyorum ama kralımız şu kızcağızı itip yüzüne şarabı boca ettikten, papağan pencere kafesini gagaladıktan sonra aklıma harikulade bir plan, ülkemde her zaman oynanan ama burada hiç görülmemiş bir oyun geldi. Ah, ne yazık ki bu oyun için sekiz kişi lazım ve..."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Sekiz kişiyiz ya işte!" diye haykırdı kral, tesadüfün böylesini keyifle karşılarken. "Ben ve yedi vekilim için nasıl bir oyun buldun? Anlat bakalım!"

"Biz buna 'Zincire Vurulmuş Sekiz Orangutan' deriz," dedi soytarı. "Hakkı verilerek oynanırsa harika bir oyundur."

"Veririz tabii," dedi kral ayağa kalkıp.

"Aslında en güzel tarafı kadınları fena korkutmasıdır," diye ekledi soytarı.

"Harika!" diye haykırdı sekiz ağız birlikte.

"Orangutan kılığına gireceksiniz. Tamamen benzemeniz için elimden geleni yapacağım, davetliler sizi gerçek sanıp dehşete kapılacaklar."

"Fevkalade!" diye bağırdı kral. "Sonunda işe yarayacaksın!"

"Zincirlerin şıngırtısı korkuyu depreştirecek. Tutulduğunuz yerden topyekûn kaçtığınızı sanacaklar. O zarif ve nazik beyler ile hanımların arasına zincire vurulmuş halde vahşi çığlıklar eşliğinde daldığınızda konukları öyle bir korku saracak ki bunu görmeden anlayamazsınız. Ortalık mahşer yerini andıracak."

"Kesinlikle," dedi kral. Yedi vekil oyuna dahil olmak için hemen yerlerinden kalktılar, ne de olsa balonun başlamasına az vakit kalmıştı.

Aksak Kurbağa, kralın ve vekillerinin gerçek birer orangutan sanılmaları için elinden geleni yaptı. O vakitler orangutanlar modern insanlar tarafından pek bilinmediğinden ve cücenin yaptığı kostümler yeterince inandırıcı ve korkutucu olduğundan davetlilerin dehşete düşmesi kaçınılmazdı.

Kral ve vekilleri ilk olarak vücudu saran jarse gömlekler ve donlar giydiler. Sonra bedenlerine zift sürüldü. Vekillerden bazıları ziftin üstüne kuştüyü yapıştırılmasını istese de

BELONGS TO KAOS TEAM

cüce, orangutanın kıllarını kuştüyünün değil elyafın daha belirgin hale getireceğini söyledi. Böylelikle ziftin üstüne kalın bir kat elyaf yapıştırıldı. Sonra uzun bir zincir bulundu ve zincirin bir ucu kralın beline bağlandı, vekiller de zincire eklendi. Zincir meselesi çözüldüğünde sekiz adam aralarında yeterince boşluk bırakarak bir daire oluşturdular; Aksak Kurbağa tıpkı Borneo'lu şempanze avcılarının yaptığı gibi, doğal görünmesi için zincirin kalan kısmını dairenin ortasından dik açı oluşturacak biçimde iki kez geçirdi.

Maskeli balonun yapılacağı salon daire biçimindeydi ve yüksek tavanlıydı; güneş ışığı salona tavandaki tek pencereden girerdi. Gündüzleri pek kullanılmayan bu salon, geceleri tavandan sarkan uzun zincirli bir avizeyle aydınlatılır, avize çatı kulesinde duran eş ağırlıkla dengelenirdi.

Salonun dekorasyonuyla Trippetta ilgilenmişti ama kuşkusuz cücenin asude kararları da dekorasyonda etkili olmuştu. Cüce sıcak havada daha kolay eriyen mumların salondaki konukların üstlerine damlamasından ve şık kıyafetlerini batırmasından çekindiği için avizenin yukarı çekilmesini önermişti. Aydınlatma için, insanların pek yaklaşmayacağı uzak köşelere şamdanlar, nişlerdeki elli altmış kadar heykelciğin ellerine hoş kokulu kandiller yerleştirilmesini istemişti.

Sekiz orangutan, soytarının tavsiyesi gereği salon tıka basa doluncaya, yani gece yarısına kadar beklediler. Saat gece yarısını vurduğu an ayakları zincire bağlanmış bir halde yuvarlanarak salona daldılar.

Konukların yüzlerinden okunan telaş ve dehşet, kralı fazlasıyla memnun etti. Beklendiği üzere konuklar bu tuhaf yaratıkların orangutan değilse bile acayip bir hayvan olduğuna inandılar. Kadınların çoğu korkudan düşüp bayıldı. Kral baloya silahsız gelinmesini emretmemiş olsaydı, vekilleriyle

BELONGS TO KAOS TEAM

birlikte öteki dünyayı kesin boylardı. Konuklar hemen kapılara doğru koştu ama kral içeri girerken kapıların kilitlenmesini, anahtarların da kendisine teslim edilmesini emretmişti.

Kargaşa zirveye tırmandığında, yani konuklar canhıraş etrafa tehlike saçarak koşuşturmaya başladıklarında, tavandaki zincir gevşedi ve ucundaki kanca yere bir metre yaklaşana dek avize alçaldı.

Bunca zaman salonda koşturup duran kral ve yedi vekili salonun tam ortasına geldiler. Soytarı, konukları daha da korkutmaları için kral ve vekillerine ısrar ederken avize zincirinin ucundaki kancayı el çabukluğuyla orangutanların oluşturduğu daireyi dik açıyla kesen zincirlerin olduğu bölüme geçiriverdi. Ansızın yukarı çekilen zincir, orangutanları havaya kaldırıp yüzlerini birbirine yapıştırdı.

Bu sırada konuklar bir nebze olsun sakinleşmişlerdi. Yaşananların büyük bir şaka olduğunu anlamış, maymunların hallerine bakıp kahkahayı basmışlardı.

"Onları bana bırakın!" diye bağırıp kargaşaya son verdi soytarı. "Onları bana bırakın. Hepsini tanıyor gibiyim. Yakından bakarsam kimliklerinden emin olabilirim."

Soytarı konukların üstünden hoplayıp zıplayarak nişlerden birine yöneldi ve eline aldığı kandille geri döndü; bir maymun çevikliğiyle kralın kafasının üstüne zıpladı, zincirde biraz daha ilerleyip kandili orangutanların suratlarına tutarak, "Yakında öğreneceğiz kim olduklarını!" diye bağırdı.

Orangutanlar da konuklarla beraber kahkahalara boğulmuşken, soytarının çaldığı tiz ıslıkla zincir üç metre daha yükseldi, dehşete düşen orangutanlar tavan penceresiyle zemin arasında asılı duruyorlardı. Zincire yapışmış gibi duran Aksak Kurbağa oldukça rahat görünüyor, elindeki kandili orangutanların suratlarına tutmayı sürdürüyordu.

BELONGS TO KAOS TEAM

Orangutanların yukarı yükselmesi konukları öylesine şaşırtmıştı ki salona bir dakika boyunca sessizlik hâkim oldu. Bu sessizlik, kralın Trippetta'nın yüzüne şarabı boca ettikten sonra işittikleri gıcırtıya benzer bir sesle bozuldu. Fakat bu kez sesin kimden geldiği ortadaydı. Soytarı çirkin, sivri dişlerini gıcırdatıyor, kral ve vekillerine adeta öfkesini kusuyordu.

"Tabii ya," diye bağırdı soytarı öfkeyle. "Şimdi tanıdım bu adamları." Daha yakından görmek istiyormuşçasına elindeki kandili kralın bedenine yapışan elyafa doğru tuttu ve elyaf hemen tutuştu. Tavana asılmış sekiz orangutan bir anda onları korku ve çaresizlik içinde seyreden konukların tepesinde çatır çatır yanmaya başladı.

Alevler iyice yükselince soytarı zincirin en üst katına kadar tırmanıp kalabalığa seslendi:

"Ah, artık apaçık görünüyorlar! Bunlar muhteşem kralımızla pek kıymetli vekilleri. Savunmasız bir kıza vurarak büyüklüğünü gösteren kralımız ve ona her daim destek olan yedi vekili. Ah, size kendimi takdim etmedim. Ben Aksak Kurbağa'yım, bu sarayın soytarısı. Bu olay da sebep olduğum son şaklabanlık."

Elyaf ve altındaki zift kolayca alev aldığından, soytarı cümlesini bitirdiğinde orangutanların da işi bitmişti. Pis kokulu, kararmış, birbirinin aynı görünen sekiz ceset zincirin ucundan sarkıyordu. Soytarı elindeki kandili bir kenara fırlatıp pencereden çıkarak tabanları yağladı.

Trippetta'nın çatıda beklediği, dostunun intikam planına ortak olduğu, sonunda da el ele ülkelerine döndükleri düşünülüyor, çünkü o günden sonra hiç kimse bu ikiliyi bir daha görmedi.

BELONGS TO KAOS TEAM

ASLANLAŞMA

"Herkes hayretler içinde,
On ayak parmağının ucunda dikildi.
Piskopos Hall, Taşlamalar

Büyük bir adamım, daha doğrusu adamdım. Junius'u[85] yazmadığım gibi maskeli adam da değilim; çünkü ismim Robert Jones ve ben Fum-Fudge civarında doğdum.

İlk eylemim iki elimle burnumu tutmaktan ibaretti. Annem bir dâhi olduğumu söyledi, babam da sevinçten havalara uçtu ve bana nazoloji ile ilgili bir eser hediye etti. Kısa pantolonla dolaştığım dönemde kitabı baştan sona ezberledim.

Deneye yanıla ilerleme kaydediyordum, kısa süre içinde sıra dışı burna sahip bir adamın burnunun dikine giderek aslanlık mertebesine erişebileceğini fark ettim. Yine de bu konuya sadece kuramsal açıdan eğilmedim, her sa-

85 1769–1772 arasında bir Londra gazetesinde *Letters of Junius* (Junius'un Mektupları) başlığıyla Kral III. George yönetimini hedef alan yergileri, Savaş Bakanlığı'ndaki memuriyeti sırasında Sör Philip Francis'in (1740–1818) yazdığı öne sürülür. Mektuplar, iki cilt halinde Henry Sampson Woodfall tarafından 1772'de yayımlanmıştır.

BELONGS TO KAOS TEAM

bah uzun burnumu iki kez çekiyor ve birkaç kadeh yuvarlıyordum.

Ergenliğe ulaştığımda babam bir gün beni çalışma odasına davet etti.

İkimiz de oturduktan sonra, "Oğlum, varoluşunun temel gayesi nedir?" diye sordu.

"Nazoloji üzerine çalışmak," diye yanıt verdim.

"Nazoloji nedir?" diye sordu bu kez.

"Efendim, burun hastalıkları ve anatomisi ilmidir."

"Peki, burun dediğin şey tam olarak nedir?"

Ses tonumu düşürerek, "Burun, binlerce yazar tarafından binlerce kez tanımlanmıştır." (Saatime baktım.) "Şu an öğle vakti, gece yarısına dek tüm tanımlamaları incelemeyi bitiririz. Başlıyorum. Burun, Bartholinus'a[86] göre tümsektir, çıkıntıdır, urdur..."

"Yeter Robert!" diye bağırdı iyi kalpli ihtiyar bey. "Bilgeliğin karşısında yıldırım çarpmışa döndüm, hayretler içerisindeyim." (Gözlerini yumup elini kalbine dayadı.) "Eğitimini tamamlamışsın. Artık kendi ayaklarının üzerinde durabilirsin, en iyisi burnunun dikine gitmendir... şöyle... şöyle... şöyle..." (Kıçıma tekmeyi basıp beni kapı dışarı etti.) "Defol evimden! Tanrı yardımcın olsun!"

Kutsal ilhamı ruhumun derinliklerinde hissedince, bu umulmadık olayın şansımı döndüreceğini düşündüm ve babamın öğüdünü dinlemeye karar verdim. Burnumun dikine gitmek en iyisiydi. Hemen burnumu iki kez çekiştirdim ve nazoloji üstüne bir kitapçık kaleme aldım.

86 Kopenhag Üniversitesi'nin tıp ve tanrıbilim profesörlerinden Bartholinus (1585–1629), dişi memelilerde dölyolunun iki yanında yer alan ve salgısını dölyolu girişine boşaltan "Bartholin bezleri"ni tanımlamıştır.

BELONGS TO ARGOS TEAM

Fum-Fudge halkı toptan ayağa kalktı.

"Sıra dışı bir dâhi!" dedi *Quarterly*.

"Muhteşem fizyolog!" dedi *Westminster*.

"Akıllı adam!" dedi *Foreign*.

"İyi yazar!" dedi *Edinburgh*.

"Derin düşünür!" dedi *Dublin*.

"Büyük adam!" dedi *Bentley*.

"Ulvi ruh!" dedi *Fraser*.

"Bizden biri!" dedi *Blackwood*.

"Kim olabilir?" dedi Bayan Bas-Bleu.

"Ne olabilir?" dedi yaşı geçkin Bayan Bass-Bleu.

"Nerede olabilir?" dedi genç Bayan Bas-Bleu. Ama söylenenleri umursamadım ve kendimi bir ressamın atölyesinde buldum.

Şaşkınlık Düşesi portresi için poz veriyor, Falanca Markisi, Düşes'in süs köpeğini tutuyor, Ivır Zıvır Kontu kadının şakalarına karşılık fıkırdayıp duruyor ve Kral Hazretleri Şeytan Keleği de arkasına yaslanmış oturuyordu.

Ressama yanaştım ve burnumu havaya diktim.

"Ah, ne kadar güzel!" diye iç geçirdi Düşes.

"Şaşırtıcı gerçekten!" dedi Kont.

"Tiksindirici!" diye gürledi Kral Hazretleri.

"Ne kadar istiyorsunuz?" diye sordu ressam.

"Burnun için!" diye bağırdı Düşes.

"Bin pound isterim," dedim otururken.

"Bin pound mu?" diye sordu ressam düşünceli bir tavırla.

"Evet, bin pound," diye yineledim.

"Harika!" dedi büyülenmişçesine.

"Bin pound," dedim tekrar.

"Teminat gösterir misiniz?" diye sordu burnumu ışığa doğru çevirirken.

"Gösteririm," deyip şiddetle sümkürdüm.

"Gerçekten özgün mü?" diye sordu burnuma saygıyla dokunarak.

"Saçmalık!" dedim burnumu havaya dikerek.

"Hiç kopyası alınmadı mı?"dedi mikroskopla ayrıntılara bakarken.

"Hiç alınmadı," dedim burnumu havaya dikerek.

"Hayran olunası!" dedi hareketimin güzelliğinden etkilenerek.

"Bin pound," dedim.

"Bin pound mu? " diye sordu.

"Kesinlikle," dedim.

"Buna değer," dedi. "Tam bir *sanat eseri!*" Derhal bana bir çek yazıp burnumun kabaca bir çizimini yaptı. Jermyn Sokağı'nda bir oda tuttum ve Kraliçe'ye burnumun resmiyle birlikte nazolojinin doksan dokuzuncu baskısını yolladım. Galler Prensi, şu küçük hergele, beni akşam yemeğine davet etti.

Hepimiz aslandık ve özenle seçilmiştik.

Modern bir Platon'cu; Porphyry, Iamblicus, Plotinus, Proclus, Hierocles, Maximus Tyrius ve Syrianus'tan sözler aktardı.

Bir insan mükemmelleştiricisi; Turgôt, Price, Priestly, Condorcet, De Stäel ve "Hırslı ve Hastalıklı Öğrenci"den birkaç cümle okudu.

Sör Olumlu Çelişki, ahmakların felsefeci, felsefecilerin de ahmak olduğunu iddia etti.

BELONGS TO KAOS TEAM

Estetik Etik, ateşten, birlikten, atomlardan, iki taraflı ve önceden var olan ruhtan, yatkınlık ve uyumsuzluktan, ilkel zekâdan, *homöomeria*'dan[87] bahsetti.

Teoloji Profesörü, Eusebius ve Arianus'tan, sapkınlıktan ve İznik Meclis'inden, Puseycilikten ve özdeşlikçilikten, Homousios ile Homouioisios'tan söz etti.[88]

Rocher de Cancaleli Fricassée, kırmızı dilli Muriton, beyaz soslu karnabahar, St. Menehoult usulü süt dana, St. Florentin usulü terbiye ve mozaikli portakal jölesi hakkında konuştu.

Bibulus O'Bumper, Latour & Markbrünnen, Mousseux & Chambertin; Richbourg, St. George, Haubrion, Leonville, Medoc, Barac, Preignac, Grâve, Sauterne, Lafitte, St. Peray şaraplarına değindi. Clos de Vougeo'i önemsemediğini, Sherry ve Amontillado'yu gözü kapalıyken bile ayırt edebileceğini söyledi.

Floransalı Sinyor Tintontintino; Cimabué, Arpino, Carpaccio, Argostino, Caravaggio'nun bunalımı, Albano'nun

87 Maddenin her parçasının bütününe benzer bir biçimde oluştuğuyla ilgili öğreti.

88 İmparator Diocletianus'un (284–305) Hıristiyanlara karşı başlattığı kıyımda Pamphilus'la birlikte Kayseralı (bugünkü Filistin) Romalı din adamı Eusebios da tutuklandı. 313'te Kaysera piskoposu oldu. Ariusçuluk ve Ortodoksluk arasındaki çekişmelerde yer aldı. Arius, İskendireye'den kovulunca Kaysera'ya geldi. Eusebios, İskenderiye piskoposu ile Arius'u uzlaştırmayı denedi. Fakat Arius'un görüşlerini benimsediği gerekçesiyle 325'te eski adı Nicea olan İznik'te toplanan İznik 1. Ekümenik (Evrensel) Konseyi tarafından aforoz edildi. Aynı yıl İmparator I. Constantinus'un araya girmesiyle konsey tekrar toplandı ve Eusebios "İsa; Tanrı'nın tek oğludur, Tanrı'yla bir tözdendir," görüşünü kabul edince affedildi. Edward Bouverie Pusey (1800–1882), İngiliz papaz ve Oxford'da İbranice profesörüdür. Oxford hareketini başlatan ve yöneten profesörlerdendir. Oxford hareketi, 19. yüzyılda çoğu Oxford Üniversitesi mensubu vaizleri, Anglikan Kilisesi'ni yenileştirmeye ve hatta aralarından bazılarını Roma Kilisesi'ne geçmeye yönelten ritualizm akımıdır. Birçok Anglikan aydın ve papaz, yerleşik kilise dogmalarının liberalizm tarafından tehlikeye düşürüldüğünü görmek ve Parlamento'nun Anglikanizm üzerindeki artan etkisini saptamaktan üzüntü duyuyorlardı. Aralarından bazıları -Oxford profesör ya da tanrıbilimcileri- bu duruma karşı bir tepkide bulunmaya karar verdiler. Edward Bouverie Pusey (hareketebazen Puseycilik adı veriliyordu), John Henry Newman ve John Keble, bunların en önemlileriydi. Homousios, Baba ile Oğul'un farklı tözlerden, Homouioisios ise Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un aynı tözden olduğunu söyleyen doktrin.

BELONGS TO KAOS TEAM

rahatlığı, Titian'ın renkleri, Rubens'nin kadınları ve Jan Steen'in şakacılığı üzerine uzun uzadıya konuştu.

Fum-Fudge Üniversitesi'nin rektörü; Ay'ın Trakya'da Bendis, Mısır'da Bubastis, Roma'da Diana, Yunanistan'da Artemis adını aldığını öne sürdü.

İstanbullu bir padişah; meleklerin at, horoz ve boğa biçiminde olduğunu, gökyüzünün altıncı katındaki birinin yetmiş bin başı bulunduğunu ve dünyanın yeşil boynuzlu, gök mavisi bir ineğin boynuzları üstünde taşındığını söylemeden duramıyordu.

Delphinus Polyglott, Æschylus'un kayıp seksen üç tragedyasının, Isæus'un elli dört hitabesinin, Lysias'ın üç yüz doksan bir söylevinin, Theophrastus'un yüz seksen bilimsel eserinin, Apollonius'un konik kesitlerin sekizinci cildinin, Pindar'ın ilahileri ile kasidelerinin ve Homeros'un kırk beş tragedyasının başına gelenleri anlattı.

Ferdinand Fitz-Fossillus Feltspar, dünyanın içindeki ateşleri, üçüncü zaman oluşumlarını, maddenin üç halini, kuvars ve kalkeri, yapraktaşı ve kara turmalini, alçıtaşını ve volkanik siyah taşı, pudra ve kireci, çinko sülfür ve kalsiyumu, mika kayrak ve puding taşını, siyanit ve pullu mikayı, kantaşı ve doğal silikatları, rastık taşı ve alaca akiği, manganezi ve daha pek çok şeyi usanmadan anlattı.

Ben de kendimden bahsettim; sadece kendimden. Nazolojiden, yazdığım kitaptan, sonra yine kendimden söz ettim. Burnumu havaya diktim ve kendimden bahsetmeye devam ettim.

"Müthiş zeki bir adam!" dedi Prens.

"Harika!" dedi misafirler ve ertesi sabah Şaşkınlık Düşesi beni ziyaret etti.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Almack'a[89] gelir misin, şirin yaratık?" diye sordu çeneme dokunurken.

"Şerefim üzerine söz veriyorum," dedim.

"Burnun da gelecek mi?"

"Hayatta olduğum sürece elbette."

"O halde senin için bir davetiye, tatlım. Orada olacağını söylememde bir sakınca var mı?"

"Sevgili Düşes, tüm kalbimle orada bulunacağım."

"Kalbi boş ver, tatlım. Burnunla gel, yeter."

"Tamamıyla aşkım," dedim ve burnumu birkaç kez çekip kendimi Almack'ta buldum.

Salon hıncahınç doluydu.

"Geliyor!" dedi biri merdivenlerden.

"Geliyor!" dedi biri yukarıdan.

"Geliyor!" dedi biri daha da yukarıdan.

"Geldi!" diye haykırdı Düşes. "Geldi benim küçük aşkım!" Beni sımsıkı tuttu ve burnuma bir öpücük kondurdu.

İnsanların heyecana kapıldıkları belliydi.

"İblis!" diye bağırdı Kont Capricornutti.

"Tanrım, bize merhamet et!" diye mırıldandı Don Stiletto.

"Lanet olsun!" diye gürledi Grenouille Prensi.

"Aksi şeytan!" diye homurdandı Bluddennuff'ın Seçmen Prensi.[90]

Daha fazla dayanamadım, çok sinirlenmiştim. Haşin bir tavırla Seçmen Prens'e dönüp, "Efendim, siz bir babunsunuz," dedim.

89 1765'te King Street'te açılan, yüksek sosyetenin bile davetiyeyle girdiği toplantı/balo salonu.

90 Seçmen prens, Kutsal Roma Germen imparatorlarını seçme yetkisi olan belli sayıdaki Alman hükümdarlarının sanı anlamında kullanılır. Tarih biliminde sık olarak kullanılan terimlerden biridir.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bir an tereddüt etti ama çok geçmeden, "Vay canına!" dedi.

Bu kadarı benim için yeterliydi. Düello için kartvizitlerimizi değiştokuş ettik. Ertesi sabah Chalk Farm'da burnunu uçuruverdim ve arkadaşlarımı görmeye gittim.

"Yaratık!" dedi ilki.

"Ahmak!" dedi ikincisi.

"Mankafa!" dedi üçüncüsü.

"Dangalak!" dedi dördüncüsü.

"Avanak!" dedi beşincisi.

"Sersem!" dedi altıncısı.

"Defol!" dedi yedincisi.

Yeterince rezil olduğumdan babama gitmeye karar verdim.

"Baba, varoluşumun temel gayesi nedir?" diye sordum.

"Oğlum, nazoloji çalışmaktır," diye karşılık verdi. "Fakat Seçmen Prens'i burnundan vurarak hedefini ıskaladın. Güzel bir burnun var, ama Prens'te burun namına bir şey yok. Sen küçük düşürüldün ama o kahraman ilan edildi. Fum-Fudge'de bir aslanın büyüklüğü burnunun büyüklüğüyle ölçülür, biliyorum. Ama Tanrı aşkına! Burunsuz bir aslanla yarışılmaz ki!"

BELONGS TO MACOS TEAM

BLACKWOOD TARZINDA MAKALE NASIL YAZILIR?

"Peygamber aşkına... incir...
İncir satan Türk işportacının bağırışı

Beni herkesin tanıdığını düşünüyorum. İsmim Sinyora Psyche Zenobia.[91] Bunun doğruluğundan eminim. Yalnız düşmanlarım bana Suky Snobbs[92] der. Suky'nin eski Yunancada "tepeden tırnağa ruh" anlamına geldiğini, "kelebek"[93] manasının değişmiş halini de içinde barındırdığını söylemişlerdi; bu ikinci anlamdan bahsetmelerinin nedeni kuşkusuz Arap usulü gök mavisi kısa mantom, süslü tokalarım, çuha

91 Psyche: Eski Yunan geleneğinde *İlyada*'nın yazıldığı zamanlarda, *psyche* Latincedeki *anima* gibi, "nefes" anlamına geliyordu. Ruh kavramı da *phrenes* sözcüğüyle ifade ediliyordu. Yunanlar zamanla ruh dedikleri olgunun farklı kısımları, farklı prensipleri ve farklı güç ya da yetileri olduğunu düşünerek bunlar arasında ayrım yapmaya ve ruhun bu manevi özelliklerini farklı adlarla adlandırmaya başladılar. Pisagor'un öğretisinde *psyche* "yaşamsal güç"e ve duyumsal duyarlılığa, nous ise zihinsel yeteneğe tekabül ediyordu.

Zenobia: 3. yüzyılda Suriye'de hüküm süren Palmira İmparatorluğu'nun kraliçesi ve Kral Septimius Odaenathus'un ikinci karısı. Kralın ölümüyle yönetimi ele geçirdi ve esir düşene kadar imparatorluğu yönetti. Suriye, Lübnan, Filistin, Mısır ve Anadolu'nun güney ve doğu bölgelerini kontrolü altına aldı. Roma İmparatoru Aurelian tarafından imparatorluğu yıkılarak, esir alındı ve İtalya'nın Tibur şehrinde ikamete mecbur edildi.

92 Suky: Susannah'tan kısaltılmış, Japonca ve İbranice kökenli "zarif zambak" anlamına gelen kadın ismi.

Snobbs: Züppe.

93 Antik Yunan'da ruhla en fazla ilişkilendirilen simgelerden biri kelebekti. Kelebeğin simgeselliğindeki başat neden başkalaşım geçiren bir canlı olmasıydı.

BELONGS TO KAOS TEAM

turuncusu yedi fırfırla bezenmiş kırmızı saten elbisemdir. Snobbs isminin bana yakışmayacağını hemen anlarsınız zaten. Bu ismi Miss Tabitha Turnip beni çekemediği için uydurdu. Ah, Turnip! Adı gibi tam bir şalgam! Ne diyorlardı? Şalgam aşa girince yağ oldum sanır. (Not: İlk fırsatta bunu ona söyle. Not 2: Tutup burnunu çek.) Ne diyordum? Snobbs'un da Zenobia'dan türediğini söylemişlerdi bana, iyi bari nasılsa Zenobia gibi ben de kraliçeyim, Dr. Moneypenny bana hep kupa kızı der, babam da Yunan[94] olduğuna göre soyismimi gönül rahatlığıyla kullanabilirim. Bir tek şu şalgam, Suky Snobbs diyor bana, oysa ben Sinyora Psyche Zenobia'yım.

Dediğim gibi beni herkes tanır. "Philadelphia, Regular, Exchange, Tea, Total, Young, Belles, Lettres, Universal, Experimental, Bibliographical, Association, To, Civilize, Humanity"nin (İnsanlığı Uygarlaştıracak Tüm Genç Philadephia'lı Güzellerin Düzenli Çay Partileri Verdiği Evrensel Deneysel Bibliyografya Yazın Derneği) takdire şayan sekreteriyim. Derneğimizin isim babası Dr. Moneypenny'dir, boş bir rom fıçısının çınlamasına benzettiği için bu ismi seçmiş (kaba olsa da öngörülü biri). İmzalarımızı attıktan sonra dernek isminin baş harflerini yazıyoruz, R. S. A. Royal Society of Arts (Kraliyet Sanat Derneği), S. D. U. K. Society for the Diffusion of Useful Knowledge (Faydalı Bilgileri Yayma Derneği) gibi. Dr. Moneypenny S.'nin bayat anlamındaki *stale* kelimesini, D. U. K.'nın da ördek anlamındaki *duck* kelimesini çağrıştırdığını ve Lord Brougham'ın[95] kurduğu derneğin savunucusu olmadığını iddia ediyor; fakat Dr. Moneypenny'nin tuhaf kişiliği yüzünden sözlerinin gerçek mi yoksa latife mi olduğu-

94 Eski İngilizcede "Greek", İrlandalı, kumarbaz, alkolik gibi anlamlarda kullanılırdı.
95 Henry Peter Brougham (1778–1868): Avrupa'daki köle ticareti kısıtlamalarına karşı gelen, Parlamento'ya eğitim reformları teklif eden, 1825'te Society for the Diffusion of Useful Knowledge'u kuran liberal görüşlü, Lordlar Kamarası bakanı.

nu pek anlayamayız. Biz zaten imzamızın sonuna P. R. E. T. T. Y. B. L. U. E. B. A. T. C. H. kısaltmasını ekliyoruz, işin aslı Lord Brougham'a göre epeyce öndeyiz. Dr. Moneypenny bu kısaltmanın dernek üyelerinin karakterini yansıttığını söylüyor; ama ben bunu pek anlamlandıramıyorum doğrusu.

Doktorun çabaları ve derneğin tanıtım çalışmaları ben göreve başlayana dek işe yaramadı. İşin aslı dernek üyeleri tartışmaları ciddiyetten uzak bir tonda yürüttüler. Cumartesi akşamları okudukları yazılar derinlikten uzaktı, hatta büsbütün şaklabanlıktan ibaretti. Özenden yoksun, göstermelik lafügüzaf. Gerekçeler ve ilkeler önemsenmiyor, hiçbir şey araştırılmıyordu, muazzam "uygunluk" konusuna hiç dikkat çekilmiyordu. Ah, hiçbiri şu okumakta olduğunuz yazıyla boy ölçüşemezdi. Hepsi basitti, basmakalıptı. Yazılarda derinlik, anlam, metafizik yoktu; dahası okumuşların maneviyat, zır cahillerin de samimiyetsizlik olarak algıladığı cant'tan[96] da eser yoktu. (Dr. M. bu kelimeyi büyük K ile yazmamı söylese de yanıldığından şüphem yok.)

Derneğe katılır katılmaz çok daha yetkin bir düşünme ve yazma tarzını benimsemeleri için uğraştım; gayretlerimin nasıl sonuç verdiği ortada. Artık P. R. E. T. T. Y. B. L. U. E. B. A. T. C. H.'deki makaleler Blackwood'dakilerle yarışır hale geldi. En iyi yazıların burada yayımlandığını duyduğum için Blackwood ismini örnek veriyorum. Zaten Balckwood'u her konuda kendimize rol model seçtiğimiz için tanınırlığımız süratle arttı. Blackwood tarzı bir makale yazmak abartıldığı kadar zor değil, yeter ki insan doğru açıdan yazıya bakmayı bilsin. Politik yazıları kastetmiyorum elbette. Dr. Moneypenny'nin açıkladığı üzere o tip yazıların nasıl kaleme alındığı da ortada. Bay Blackwood'un bir terzi makası ve her dediğini

96 Kant; ruhu "mutlak olanı idrak etmenin imkânsızlığı"yla niteler.

yapan üç tıfıl yardımcısı var. Birincisi *Times*'ı, ikincisi *Examiner*'ı, üçüncüsü ise Gulley'in *Son Argo Sözlüğü*'nü uzatır; Bay Blackwood da bunları kesip biçerek kendi yazısındaki uygun yerlere ekler. Kimse bunun farkında değildir.

Derginin esas marifeti çok amaçlı makalelerinde gizlidir; bunlar genelde Dr. Moneypenny'nin garabet (ne olduğunu anlamıyorum ama), diğerlerinin de çarpıcılık diye belirttiği özelliğe sahiptir. Bay Blackwood'u derneğin temsilcisi olarak son kez ziyaret ettiğimde bu makalelerin nasıl yazıldığını görmüş olsam da, yöntemi önceden biliyordum. Politik makaleleri yazmak inanın çok daha kolaydır. Derneğin sorularını iletmek için gerçekleştirdiğim ziyarette Bay B. kibar bir beyefendi olarak bana çalışma odasında her şeyi ayrıntılarıyla anlattı.

"Sevgili hanımefendi," diye konuşmasına başladı. Arap usulü kısa mantomun, süslü tokalarımın, çuha turuncusu yedi fırfırla bezenmiş kırmızı saten elbisemin yarattığı ihtişamdan etkilenmiş olduğu su götürmez bir gerçekti. "Sevgili hanımefendi, lütfen oturun. Öncelikle siyah mürekkep ve ucu körelmiş uzun bir kalem, düsturu çarpıcılık olan bir makale yazarının olmazsa olmazıdır." Birdenbire canlı ama ağırbaşlı bir tavırla, "İşte burası püf noktasıdır, Sinyora Psyche Zenobia. Bu kalem asla düzeltilmemeli! Makalenin çarpıcılığı kalemin bu özelliğinden gelir. En büyük dâhiler bile düzgün bir kalemle yetkin bir makale yazmayı beceremememişlerdir, kuşkunuz olmasın. Ah, insanın elyazısı okunabiliyorsa inanın o yazı okunmaya değmez. Bu bizim başat ilkelerimizdendir; buna inanmakta zorlanıyorsanız görüşmemizi derhal sonlandırabiliriz."

Susup bekledi. Hem görüşmemizin sonlanmasını istemediğimden hem de çoktan farkında olduğum gerçeği kabullen-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

diğimden onaylamak adına başımı eğdim. Bay B. yanıtımdan memnun kaldığını gösterir bir havayla konuşmaya devam etti.

"Sinyora Psyche Zenobia, inceleyebilmeniz için size örnek olarak birkaç makale sunmam küstahlık gibi görülebilir ama bunu yapmam yerinde bir davranış olacak. Bir düşünelim. 'Yaşayan Ölü' gerçekten bir şaheserdi! Ölmeden mezara konan birinin duygularıydı anlatılan; haz, korku, metafizik ve dehayla harmanlanmıştı. Yazarı sanki tabutta doğup büyümüş! 'Bir Afyon Tiryakisinin İtirafları'da övgüye değer! Zengin bir kurgu, derin bir felsefe, mantıklı yorumlar hiddetli ama anlaşılmaz bir üslupla birleşmişti. Usta işi bir lafügüzaftı ve herkes buna bayıldı. Makaleyi Coleridge'nin yazdığını sanıyorlar, ama gerçek yazar koca bir bardak 'sıcak, şekersiz' cini devirip kalemi eline alan sevgili babunum Juniper'den başkası değil. (Bunu Bay B.'den başkası söylese hayatta inanmazdım.) Biraz kavrulsa da içine düştüğü fırından sağ çıkan 'Zoraki Araştırmacı' da gayet iyi bir yazıydı. 'Merhum Hekimin Güncesi' de okurun bayıldığı türden kibirli ve içi boş laflarla bezeli bir yazıydı. En iyisini sona sakladım. Sinyora Zenobia, 'Çanın İçindeki Adam' adlı öykü tüm övgüleri hak ediyor. Bu öykü bir kilise çanının altında uyuyan ve çanın bir cenaze vesilesiyle çalınmasının ardından uyanan genç bir adamın hisleriyle ilgilidir. Çanın sesiyle deliye dönen adam eline kalem kâğıt alır ve hislerini yazar. Hisler, kayda değer şeylerdir. Gelecekte boğulacak yahut asılacak olursanız hislerinizi bir kâğıda yazmayı ihmal etmeyin, sayfasının on *gine*'lik[97] bir getirisi olur. Duygularınızla kaleminizin gücü orantılıdır, unutmayın."

"Bunu hep aklımda tutacağım, Bay Blackwood," dedim.

97 Yirmi bir şilin değerindeki eski İngiliz altını.

"Harika," diye karşılık verdi. "Aradığım tarzda bir öğrenci olduğunuzu görüyorum. Her açıdan en doğrusu olarak düşündüğüm, çarpıcığıyla göz dolduran sahici bir Blackwood makalesinin ayrıntılarına geçeyim.

İlk işiniz benzersiz bir belaya çatmak olmalı. Örneğin, fırın doğru bir seçimdi. Ama bir fırına veya çana hemen ulaşma şansınız yoksa ya da bir balondan düşmeyi, yer yarığının içine yuvarlanmayı, bir bacanın içinde tutsak kalmayı beceremiyorsanız benzer bir talihsizliği hayalinizde canlandırabilirsiniz. Ama açıkçası gerçek bir belaya bulaşmanız yazınızı daha ileriye taşır. Deneysel bilgi hayal gücünün destekleyicisidir. Bilirsiniz, hakikat kurgudan daha tuhaftır ve amacımıza uygundur."[98]

Karşılık olarak, harika bir jartiyerim olduğunu ve onunla kendimi asacağımı söyledim.

"Güzel," dedi. "Asın tabii, ama bu numara eskidi. Daha iyisini yapabilirsiniz. Mesela birkaç tane Brandreth[99] hapı yutup hislerinizi yazın. Gerçi bahsettiğim püf noktaları her türden talihsizliğe uygulanabilir; eve dönerken kafanızı yarabilir, otobüsün önüne atlayabilir, kuduz bir köpeğin hışmına maruz kalabilir ya da bir olukta boğulabilirsiniz. Neyse, biz işimize bakalım.

Konunuzu saptadıktan sonra yazınızın tarzını ya da tonunu belirlemelisiniz. Didaktik, ateşli, doğal tonlar en yaygınlarıdır. Son zamanlarda veciz ya da kısa olarak adlandırılan ton da popüler oldu. Kısa cümleler kuracaksınız. 'Özet geçemezsiniz,' veya 'Aksiliği abartmayın,' tarzında. Hep bir nokta, asla paragraf değil istenen.

98 Byron'ın *Don Juan*'ına atıf. "Tis strange, but true; for truth is always strange; / Stranger than fiction."

99 Dönemin "Ekmek kadar masum" şiarıyla satılan ve bitkisel olduğu iddia edilen ilaçları.

Sonra laf arasında söylenen, ayrıntılı, gelişmiş ton var ki en iyi roman yazarlarımız bu tonu kendilerine mal ederler. Kelimeler topaç misali fırıl fırıl dönmeli ve anlamı örten bir gürültüye dönüşmelidir. Bu tonu yazarlar dar vakitlerde daha çok sahiplenirler.

Metafizik ton da iş görür. Tumturaklı laflar etmeyi biliyorsanız bu ton da pek işe yarar. İyonik veya Eleacı laflar sarf edin, Archytas, Gorgias ve Alcmaeon'dan bahsedin. Öznellik ve nesnellik üzerine geveleyin. Locke denen adamın arkasından atıp tutmayı ihmal etmeyin. Kibrinizi koruyun, gülünçlükte aşırıya kaçtığınızı fark ederseniz yazdıklarınızı karalamak yerine ekleyeceğiniz dipnotta benzersiz gözleminizi Kant'ın *Kritik der reinem Vernunft veya Metaphysiche Anfongsgrunde der Naturwissenchaft* adlı kitaplarına borçlu olduğunuzu belirtin. Bu sizin engin bilginizi ve içtenliğinizi gösterir.

Bilinen daha pek çok ton var, ama şu ikisinden bahsetmezsem olmaz: Deneyüstücü ve ayrışık ton. İlkinde başkalarından daha derin gözlem gücünüz olduğu düşünülür. İkincisi ise doğru kullanılırsa çok etkilidir. *The Dial*'a şöyle bir göz atmanız size neler kazandırır bilemezsiniz. Bu tonu benimseyecekseniz tumturaklı laflar etmekten kaçının, tersinden ama basitçe yazın. Channing'in şiirindeki 'sahte bir bidon görünümlü tıknaz adam'[100] hakkında yazdıklarından alıntılar yapın. Şu deneyüstücü birlik anlayışından dem vurun. Her türlü düalizmden uzak durun. Her şeyden öte dolaylı anlatıma ve eğretilemeye başvurun. Her şeyi üstü kapalı anlatın, asla bir fikri savunmayın. 'Tereyağlı ekmek' diyecekseniz, katiyen dosdoğru söylemeyin. 'Tereyağlı ekmeğe' benzer bir şey

100 Channing'in "Thoughts" adlı şiirine atıf. *"Thou meetest a common man, / With a delusive show of can."*

BELONGS TO KAOS TEAM

söyleyin. 'Karabuğday keki', hatta 'yulaf ezmesi' yazın, ama bahsetmeniz gereken şey gerçekten 'tereyağlı ekmek' ise, sevgili Sinyora Psyche, bunu kesinlikle kaleme almayın."[101]

Hayatım boyunca bu kelimeleri sarf etmeyeceğime dair yemin edince Bay B. kalkıp beni öptü.

"Ayrışık ton ise, bütün tonların eşit oranda makul bir karışımıdır, bu yüzden içinde derin, büyük, tuhaf, çarpıcı, geçerli ve güzel olan her şeyi barındırır.

Olayları ve tonu belirlediğinizi varsayalım. İşin ruhuna henüz gelemedik ama *dolgudan* bahsediyorum. Bir kadın ya da erkeğin ömür boyu kitap delisi olması beklenemez, ama makalenizin bilgelikten nasibinizi aldığınızı doğrulaması gerekir. Zor gibi görünen bu durumun üstesinden gelebilirsiniz." Raftan birkaç kitap indirip, "Bakın bana!" diye seslendi. Basılı herhangi bir kitabı açıp göz gezdirerek sayısız bilgiye ve Blackwood makalelerinin özü olan dâhiyaneliğe ulaşabilirsiniz. Ben okurken isterseniz kaydedin. Bunları ikiye ayıracağım: *Benzetmelerle İlgili Çarpıcı Gerçekler ve Gerektikçe Kullanılacak Çarpıcı İfadeler.* Şimdi not alın!" Söylediklerini titizlikle yazdım.

BENZETMELERLE İLGİLİ ÇARPICI GERÇEKLER: Başlangıçta üç Müz vardı: Melete, Mneme ve Aoede. Düşün-

101 Transandantal akım. 18. yüzyıl rasyonalizmine karşı bir tepki ve 19. yüzyıl düşüncesinin genel insancıl eğiliminin bir göstergesiydi. Bu akım dünyanın ve Tanrı'nın birliğine olan temel bir inanca dayanıyordu. Her bireyin ruhunun dünyayla aynı olduğu, dünyanın birebir bir mikrokozmozu olduğu düşünülüyordu. Merkezi Concord hem ilk kırsal sanatçı sömürgesiydi, hem de Amerikan materyalizmine manevi ve kültürel bir seçenek önerebilen ilk yerdi. Concord denince en çok 1834'te buraya taşınan Emerson ve Thoreau akla gelir ama bu yer aynı zamanda romancı Nathaniel Hawthorne, feminist yazar Margaret Fuller, eğitimci Bronson Alcott ve şair William Ellery Channing'i de kendine çekmiştir. Transandantalistler ve yayın hayatı kırk yıl süren ve ilk editörü Margaret Fuller ve daha sonra Emerson olan, üç ayda bir çıkan The Dial dergisini yayımladılar. Edebiyat kadar Reform çabaları da onları meşgul ediyordu. Transandantalistlerin önemli bir kısmı ayni zamanda kölelik karşıtı idi ve bazıları Brook Çiftliği (Hawthorn'un The Blithedale Romance adlı eserinde tarif edilir) ve Fruitlands gibi deneysel ütopyacı topluluklara dahil oldular.

ce, bellek ve müziğin perileri. İşte bu bilgi genelde bilinmez veya nadir görülür. Fakat titiz davranmalı ve doğaçlama bir hava katmalısınız.

Bir örnek daha: 'Alpheus Nehri denizin altından geçti ve sularının saflığı yara almadan akıp gitti.' Çok bilindik bir ayrıntı olsa da iyi süslemeyi becerebilirseniz yepyeni bir fikir gibi hissedilecektir.

Daha iyi bir örnek vereyim: 'Bazıları İran Süseni'ni rahiyalı, bazıları da kokusuz diye bilir.' Ne kadar güzel, ne kadar zarif! Birazcık değiştirirseniz mükemmel bir şey yaratırsınız. Botanik bilimine bakalım. Botanik bu açıdan çok zengindir; Latince birkaç isim de gevelerseniz keyfinize diyecek kalmaz. Yazın!

'Cava Adası'nda yetişen *Epidendrum Flos Aeri*[102] harikulade çiçeklere sahiptir ve köküyle söküldüğünde yaşamayı sürdürür. Yerliler bu çiçeği iple tavandan aşağı sarkıtıp yıllarca rahiyasından yararlanırlar.' Mükemmel! Benzetme için verdiğim örnekler yeterli sanırım. Şimdi sıra çarpıcı ifadelerde.

ÇARPICI İFADELER: '*Muazzam Çin romanı Ju-Kiao-Li!*' dediğiniz an Çin diline ve yazınına hâkim olduğunuzu kanıtlamış olursunuz. Ayrıca bilmeseniz bile aynı yöntemle Arapça, Sanskritçe veya Chickasaw yerlilerinin dilinden de örnekler sunabilirsiniz. Fakat İspanyolca, İtalyanca, Almanca, Latince, Yunanca bilmiyorsanız bu yönteme başvurmayın. Hepsinden birer kuple örnek vereyim, uyarlamayı becerdiğiniz takdirde işinize yarar. Yazın!

'*Aussi tendre que Zaire*': Zaire kadar bağışlayıcı –Fransızca. Aynı adı taşıyan Fransız tragedyasında sıklıkla yinelenen *la tendre Zaire*'ye atıf. Doğru yerde kullanırsanız, insanlar sizin ne denli kültürlü ve zeki olduğunuzu düşünürler. Me-

102 Orkidegillerden, tropik bir bitki.

sela boğazınıza takılan tavuk kemiği yüzünden ölmek üzere olduğunuzu anlattığınız bir yazıda *aussi tendre que Zaire* olmadığınızı belirtebilirsiniz. Yazın!

'Van muerte tan escondida,
Que no te sienta venir,
Porque el plazer del morir,
No mestorne a dar la vida.

Bu ifade İspanyolcadan, Cervantes'ten. 'Ey ölüm! Çabuk gel! Ama emin ol, gelişini görmeyeceğim! Görürsem duyacağım haz, beni tekrar hayata döndürür yoksa!' Bu ifadeyi tavuk kemiğiyle cebelleştiğiniz anı tanımlarken kullanabilirsiniz. Yazın!

'Il pover 'huomo che non se'n era accorto,
Andava combattendo, e era morto.

Bu ifade, anlaşılacağı üzere İtalyancadan, Aristo'dan. Savaşın coşkusuna kapıldığı için öldüğünü anlamayan bir kahramanın cesurca çarpışmaya devam etmesini anlatıyor. Bu olayın sizin yazınıza nasıl uyarlanacağı apaçık ortada Sinyora Psyche, boğazınıza takılan tavuk kemiği boğulmanıza neden olsa da, en az bir buçuk saat daha etrafa tekmeler savuracağınıza inanıyorum. Yazın, lütfen!

'Und sterb' ich doch, so sterb' ich denn
Durch sie --- durch sie!'

Bu da Almancadan, Schiller'den bir alıntı. 'Ve ölürüm, hiç olmazsa senin uğruna ölürüm; yalnız senin uğruna.' Bu nok-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tada felaketinizin kahramanına, tavuğa sesleniyorsunuz. Zaten kim içi kapari ve mantarla doldurulmuş, portakallı jöleyle birlikte salata kâsesinde mozaik gibi ikram edilmiş besili ve hadım bir Molucca horozu uğruna ölmez ki? Yazın! (Bunları Tortoni'nin lokantasından bulabilirsiniz.) Lütfen yazın!

İşte güzel bir alıntı da Latinceden; üstelik ender bulunan türden. (Latinceden alıntı yapmaya kalkışırsanız seçici veya net olamıyorsunuz, yaptığınız şey daha çok *ignoratio elenchi*'ye 'mantık safsatasına' yol açıyor). Karşınızdaki kişi bir mantık safsatasına maruz kalmıştır, demem o ki önermenizdeki fikirler değil kelimeler anlaşılmıştır. İşin aslı adam ahmağın tekidir. Boğazınıza takılan tavuk kemiği sebebiyle konuşurken anlatmak istediğinizi anlayamayan cahilin biridir. Mantık safsatanızı yinelerseniz adamcağız iyice köşeye sıkışır. Her şeye rağmen size karşı direnmeye cesaret ederse, Lucan'dan bir alıntı yaparak konuşmalarının *anemonae verborum* yani 'lafügüzaf' olduğunu dile getirin. Anemon çiçeği ihtişamlı, aynı zamanda kokusuzdur. Övünmeye kalkışırsa, Jupiter'in düşlerini Silius Italicus'un şatafatlı ama boş sözler için kullandığı insomnia Jovis'le zihnine boca edersiniz. Bu ifade onun sonunu getirir. Yapabileceği tek şey düşüp ölmektir. Yazar mısınız lütfen?

Yunancadan, Demosthenes'ten de bir alıntı bulalım. *Ανερο φευγων και παλιν μαχεσεται. [Aner o pheugon kai palin makesetai.]* Hudibras'ta pek güzel çevrilmiştir:

Kaçan elbet yeniden çarpışabilir,
Lakin öldürülen yapamaz bunu.

Blackwood tarzında bir makalede Yunancanızla caka satabilirsiniz. Harfleri bile havalıdır. Epsilon'un dirayetli gö-

rünüşüne bir bakın, Sinyora! Şu Phi kesinlikle Fil[103] olmalı! Peki, Omicron kadar zekisi var mıdır? Ah, Tau'ya baksanıza! Sözün özü dâhiyane bir sansasyonel yazı için Yunanca biçilmiş kaftandır. Bu alıntıyı yapmanız çok normaldir. Enfes İngilizcenizle aktardığınız tavuk kemiğine dair öykünüzü anlamayan budalaya bu alıntıyı bir küfür eşliğinde söylerseniz, emin olun ki zavallı ahmak yaptığınız kinayeyi anlayacak ve hemen tüyecektir."

Bunlar Bay B.'nin sunduğu yönergelerdi ve benim için yeterliydi. Nihayet Blackwood tarzında bir makale yazabilecektim; bu yüzden hemen işe koyulmaya karar verdim. Ziyaretimi sonlandırırken Bay B. yazacağım makaleyi satın almak istedi ama sayfasına elli *gine* teklif ettiği için ücreti makul görmedim ve makalemi derneğimizde değerlendirmeyi uygun gördüm. Para hususunda eli sıkı davransa da, Bay B.'nin nezaketine diyecek sözüm yok. Ayrılırken söylediği sözler beni oldukça duygulandırdı, sözlerini hep minnetle anımsayacağım.

"Sevgili Sinyora Zenobia," dedi gözleri dolarak. "Bu takdire şayan çabanızın başarıyla sonuçlanması için yapabileceğim bir şey var mı? Düşüneyim! Suda boğulmayı, boğazınıza tavuk kemiği kaçırmayı, asılmayı ya da köpek tarafından ısırılmayı uygun görmeyebilirsiniz. Ah, durun bir dakika! Nasıl da düşünemedim! Bahçede iki buldog var, oldukça zeki, bir o kadar da vahşiler. *Çuha* turuncusu fırfırlarınızla birlikte sizi beş dakikada yiyip yutabilirler. (İşte saatim de burada!) Neler hissedeceksiniz, düşünsenize! Hemen çağırıyorum! Tom! Peter! Dick, seni aptal herif bıraksana şunları!" Fakat gerçekten acelem vardı, kaybedecek vaktim olmadığı için ayrılış anını

103 Tarihçi ve retorik öğretmeni olan Halikarnaslı Dionysos (MÖ 60–7) *De Compositione Verborum* adlı eserinin on dördüncü bölümünde Yunan alfabesindeki harflerin güzelliğini anlatmış ve Phi (φ) harfini satırçtaki "fil"e benzetmiştir.

BELONGS TO KAOS TEAM

hızlandırdım, nezaketi elden bıraktığım doğru olsa da mecburen çıkıp gittim.

Bay B.'yle vedalaştıktan sonra öncelikli hedefim onun tavsiyesi üzerine derhal belaya bulaşmaktı; bu yüzden günün geri kalanında hislerimin yoğunluğuna uygun ve yazmayı tasarladığım makalenin muazzam kahramanına uyarlayabileceğim nitelikte heyecan dolu bir macera arayarak Edinburgh caddelerinde gezindim. Bu gezinti boyunca siyahi hizmetkârım Pompey ile Philadelphia'dan getirdiğim süs köpeğim Diana hep yanımdaydı. Nihayet akşama doğru çabalarım sonuç verdi. Ayrışık tonda kaleme aldığım Blackwood tarzı makalemin özünü yansıtan son derece önemli bir olay yaşadım.

BELONGS TO KAOS TEAM

ÇIKMAZ

"Hanımefendi, nasıl bir bahtsızlık sizi canınızdan etti?"
COMUS[104]

Sessiz ve hareketsiz Edina şehrinde dolaşıyordum. Sokakların karmaşası ve keşmekeşi ise korkunçtu. Erkekler konuşuyor, kadınlar bağırıp çağırıyor, çocuklar ise boğazlanmışçasına feryat ediyordu. Domuzlar homurdanıyor, at arabaları tıngırdıyor, boğalarla inekler böğürüyor, atlar kişniyor, kediler miyavlıyor, köpekler de dans ediyordu. Dans ediyordu! Mümkün müydü? Dans ediyordu! Ah, ne yazık dans ettiğim günler mazide kaldı. Hep böyle olmuştur. Dehası ve düşsel tasarımı güçlü olan kişiler hüzünlü anılar biriktirirler belleklerinde, hem de imrenilesi anılar... Hayır! Kusursuz güzellikte, ilahi seçkinlikte ve sanki yeryüzündeki en güzel (bunu söylemeye cüret ettiğim için bağışlayın) şeyin (yüce gönüllü okur lütfen bağışla beni) aziz, ilahi, yüce ve saflaştırıcı etkisinin öncesiz ve sonrasız, daimi ve süregelen ve başkalarının söylediği gibi acı, yorucu ve rahatsız edici, dahası söylemem uygun düşerse tedirgin edici etkisine mahkûm olan dâhiler kimi zaman hüzünlü anılarda boğulurlar –ah, kendimi hisle-

104 İngiliz yazar John Milton'un (1608–1674) erdemlilik üzerine yazdığı maskeli piyesi. İlk olarak 1634'te sahnelendi.

BELONGS TO KAOS TEAM

rime bırakıyorum. Bu tip insanlar önemsiz konuları bile anı olarak biriktirirler. Ah, köpekler dans ediyordu! Ben edemiyordum! Onlar neşeyle hoplayıp zıplarken ben gözyaşlarımda boğuldum. İşte kusursuz okura o övgüye değer, güzide Çin romanı *Jo - Go - Slow*'un üçüncü cildinin başındaki enfes bölümü hemen anımsatacak hazin manzara!

Şehirdeki gezintilerim sırasında iki mütevazı ve sadık dost bana eşlik etti. Yaratıkların en sevimlisi, süs köpeğim Diana! Tek gözünü tüyleri kapatıyordu ve boynunda mavi, zarif bir kurdele taşıyordu. Boyu on üç santim kadardı, başı bedenine nazaran daha büyüktü; kısacık kesilen kuyruğu hayvana masumiyet kattığından herkes onu çok seviyordu.

Ve Pompey! Siyahi hizmetkârım! Benim tatlı Pompey'im! Seni unutamam ki! Onun koluna girmiştim. Pompey; doksan santim boyunda (detayları severim) ve yetmiş seksen yaşlarında bir ihtiyardı. Çarpık bacaklı ve şişmandı. Ağzı da kulakları da kocamandı. Dişleri ve iri gözlerinin çevresi bembeyazdı. Boynu doğuştan yok gibiydi ve ayak bilekleri (bu ırka özgü bir biçimde) ayaklarının üst kısmının orta yerindeydi. Oldukça sade bir giyimi vardı. Yirmi santimden biraz uzun bir atkıdan ve uzun boylu, heybetli bir adam olan ünlü Dr. Moneypenny'nin eskitemediği bir paltodan başka bir şeyi yoktu. Hoş bir paltoydu doğrusu. Kesimi ve biçimi oldukça iyiydi. Yeni gibiydi. Çamura değmemesi için Pompey, paltosunu iki eliyle birden tutuyordu.

Gruptaki iki kişiden bahsettim; üçüncü kişi de benim. İsmim Sinyora Psyche Zenobia. Suky Snobbs değilim. Hükmeden bir görünüşüm vardır. O unutulmaz gün üzerimde Arap usulü gök mavisi kısa mantom, süslü tokalarım, çuha turuncusu yedi fırfırla bezenmiş kırmızı saten elbisem vardı. Evet, grubun üçüncü üyesi bendim. Süs köpeği, Pompey ve ben.

Üç kişiydik. Eskiden gazabından çekinilen üç ilahe varmış: Melty, Nimmy ve Hetty –Düşünce, Bellek ve Atalet. İşte biz onlardık.

Heybetli Pompey'nin koluna dayanıp ardım sıra saygıyla yürüyen Diana'yla birlikte Edina'nın artık tenhalaşmış olan en işlek caddesinde yürüdüm. Derken göğe doğru yükselen ince, uzun bir kuleye sahip, görkemli, gotik tarzda bir katedral dikkatimi çekti. Nasıl bir deliliğe teslim ettim kendimi? Neden koştum kaderime? Bu harikulade kuleye çıkıp şehir manzarasını seyretmek arzusuyla yanıp tutuştum. Katedralin açık kapısı beni davet eder gibiydi. Kaderime yenik düştüm. O melun yola girdim. Muazzam Alfred Nehri'nin yara almadan ve ıslanmadan denizin altından geçişi misali ben de çuha turuncusu fırfırlarımı sakınarak kapıdan geçtim.

Basamaklar bitmek bilmedi. Sürekli dönüyordu! Evet, dönerek yukarı çıkıyor, sarmal gibi yükseliyordu; sevgili Pompey'nin koluna asılarak tırmandığım sırada son basamağın hiç olmadığını düşündüm. Dinlenmek için duraksadığımda ahlaki olduğu kadar metafiziksel bakımdan da oldukça önemli bir olay gerçekleşti. Ah, yanılmış olamazdım, hiç kuşkum yoktu. Diana'nın burnuna kötü kokular gelmişti. Bunu dile getirdiğimde, Pompey de bana hak verdi. Kesinlikle bu yerden pirelenmişti Diana. Yüce Tanrım, nasıl unuturum o coşkulu anı? Ah, öve öve bitirilemeyen insan zekâsı nedir ki? Kuşkulanmıştı Diana, bir şey olacaktı. Boş yere değildi endişesi. Ben mi? Hiç kuşkulanmadım kiliseden. Prusyalı Isis'in güçlü parfümünü bazıları nasıl fark etmediyse, ben de kötü kokuları almamıştım.

Basamaklar neredeyse tükenmişti, birkaç basamak sonra zirvedeydik. Tırmanmaya devam ettik. Nihayet tek basamak kalmıştı. Düşünsenize, tek basamak! Büyük se-

BELONGS TO KAOS TEAM

vinçler ya da kederler uzun merdivenlerin son basamaklarında gizlidir. Kendimi, Pompey'yi ve bizi kuşatan efsunlu havayı, aşkı, attığım ve atabileceğim yanlış adımları düşündüm. Düşünmeden bir işe kalkışmamaya karar verdim. Pompey'nin kolunu bıraktıktan sonra kalan o tek basamağı da tırmanıp çan kulesine daldım. Süs köpeğim beni takip etti, Pompey geride kaldı. Merdivenin başında beklerken cesaretlendirmek için ona epeyce dil döktüm. Bana doğru uzanırken paltosunu bırakmak zorunda kaldı. Ah, tanrıların azabı hiç dinmeyecek mi? Palto düştü ve Pompey paltonun eteğine basınca birden yere kapaklandı. Bu sırada ben de Pompey'nin etkisiyle kendimi çan kulesinin pis ve sert zemininde buldum tabii. Ama intikamım kaçınılmazdı. Anında yolduğum kıvırcık saçlarını onu aşağılayarak bir kenara fırlattım. Saç telleri halatların arasına karıştı. Pompey doğrulurken hiç konuşmadı, kederli bir ifade takınıp gözlerimin içine bakarken derin bir ah çekti. Ulu Tanrım, nasıl bir iç çekişti o! Yüreğim dağlandı! Ulaşabilseydim pişmanlığımı kanıtlamak adına yolup attığım saçları gözyaşlarımla yıkardım! Ama ulaşabileceğim bir yerde değildi. Halatların arasında salındığı için saçların canlandığını düşündüm. Cava'da yetişen *Şen Hanım Evladı Flos Aeris* harikulade çiçeklere sahiptir ve köküyle söküldüğünde yaşamayı sürdürür. Yerliler bu çiçeği iple tavandan aşağı sarkıtıp yıllarca rahiyasından yararlanırlar.

Anlaşmazlığımız sona erince Edina şehrini seyredebileceğimiz bir açıklık bulmak amacıyla etrafımıza bakındık. İçeride pencere yoktu. Karanlık odayı zeminden itibaren iki metre yüksekliği ve otuz santim genişliği olan kare bir açıklıktan sızan ışık aydınlatıyordu. Ama gerçek bir dâhi her zorluğun üstesinden gelir. Bu açıklığa tırmanmaya karar verdim. İçin-

de sayısız çark, tuhaf bir düzenek ve demir bir çubuk vardı. Duvarla çarklar arasında ufak bir boşluk vardı; kararımı çoktan vermiştim. Derhal Pompey'ye seslendim.

"Şu boşluktan dışarıyı izlemek istiyorum, Pompey. Tam altında dur. Şimdi bir elini uzat ki ben de üstüne basayım. Diğer elini de uzat, Pompey. Hadi, omuzlarına çıkacağım."

Pompey sözlerimi ikiletmedi, tırmanınca başımı kolaylıkla açıklığa sokuverdim. Manzara harikaydı. Tek kelimeyle kusursuzdu. Diana'ya edebini takınmasını söylemek, Pompey'ye de canını acıtmayacağım hususunda güvence vermek için duraksadım. Ona bir daha kalbini kırmayacağımı söyledim. Vefakâr dostuma özür borcumu ödedikten sonra kendimi manzaranın güzelliğine kaptırdım.

Size manzaradan bahsedecek değilim, Edinburgh'u görmeyeniniz yoktur. Bu kısmı atlayıp kendi acı hikâyemi anlatacağım. Şehrin büyüklüğünü ve görünüşünü izledikten sonra kilisenin ve çan kulesinin mimarisini dikkatle inceledim. Ve bu sırada başımı soktuğum açıklığın dev bir saat kadranına açıldığını gördüm. Muhtemelen dışarıdan Fransız saatlerinin meşhur anahtar deliklerine benziyordu. Demek ki içeriden saatin kolları ayarlanabiliyordu. Dev akrep ve yelkovanı görünce resmen küçükdilimi yuttum; zira yelkovan neredeyse üç metre uzunluğunda ve yirmi santim genişliğindeydi. Ham çelikten yapılma bu kolların kenarları oldukça keskin görünüyordu. Sonra kendimi yine şehrin güzel manzarasına bırakıp hülyalara daldım.

Birkaç dakika sonra daha fazla dayanamayacağını ve inmemi söyleyen Pompey'nin sesiyle kendime geldim. İsteğinin saçmalığını ona ayrıntılı bir biçimde anlattım. Ama söylediklerimden tek kelime bile anlamadığını gösteren bir tepki verdi. İyice öfkelendim ve ona ahmağın teki olduğunu

BELONGS TO KAOS TEAM

ve zırvalayıp durduğunu söyledim. Karşılık vermeyince tekrar hayallere daldım.

Yaklaşık yarım saat sonra önümde uzanan enfes manzaraya kapılmışken ensemde soğuk bir nesnenin baskısını hissettim. Çok korktuğumu söylememe gerek yok tabii ki. Pompey ayaklarımın altında, Diana da aldığı talimat gereği odanın köşesinde sessizce beklemekteydi. Neydi bu enseme değip geçen? Kısa sürede ne olduğunu anladım. Başımı usulca yana çevirdiğimde saatin parıldayan bir palayı andıran yelkovanının turunu tamamlarken enseme dayandığını hissettim. Vakit kaybetmemeliydim. Başımı geri çekmeye çalıştım ama başaramadım. Bu akıl almaz cendereden kurtulmam mümkün değildi. Çektiğim acıyı hayal bile edemezsiniz. Yelkovanı itmeye çalıştım, ama sanki katedralle aynı ağırlıktaydı. Yelkovan boynumu anbean sıkıştırıyordu. Pompey'den yardım istedim ama onu şaşı, zır cahil bir pinpon olarak gördüğüm için kalbinin kırıldığını söyledi. Diana'ya seslendim, ama edebiyle oturmasını söylediğimden havlamakla yetindi. Dostlarımdan bana fayda yoktu.

Bu arada *Zamanın* ağır ve dehşetengiz *Tırpanı* (bu klasik tamlamanın anlamını artık öğrenmiştim) ilerlemeye devam ediyordu. Keskin kenarı etime girdiğinden algılarım bozulmaya başladı. Bir an kendimi Philadelphia'daki heybetli Dr. Moneypenny'nin yanında buluyor, sonra da Bay Blackwood'un tavsiyelerini dinlediğim ana dönüyordum. Sonra mazideki güzel anıları düşündüm; dünyanın çöle dönmediği, Pompey'nin intikam ateşiyle yanmadığı, mutluluk dolu günleri düşledim.

Mekanizmanın tıkırtısı beni eğlendiriyordu. Eğlendiriyordu diyorum, çünkü dört başı mamur bir mutluluk yüreğimi doldurmuş, en önemsiz olaylar bile haz verir olmuştu. Saatin

BELONGS TO KAOS TEAM

susmayan tıkırtısını armonik bir müzik gibi duyuyor, Dr. Ollapod'un uzun ve söylevvari tiratlarını anımsıyordum. Kadrandaki figürler de kültürel ve düşünsel açıdan harikulade bir görünüme sahipti. Birden mazurkaya başladılar; V.'nin dansı oldukça tatmin ediciydi. Zaten V.'nin de seçkin bir hanım olduğu belliydi. Oldukça nazik ve incelikliydi. Parmak uçlarında kusursuz dönüşler gerçekleştirdi. Yorulduğunu düşündüğümden ona bir sandalye uzatmak istedim ve işte tam da o sırada biçareliğimi fark ettim. Bir zavallıydım ben. Yelkovanın kenarı enseme epeyce gömülmüştü. Canım çok acıyordu, ama ölümü arzularken bile Miguel de Cervantes'in dizelerini yineleyip durdum:

"Vanny Buren, tan escondida
Query no te senty venny
Pork and pleasure, delly morry
Nommy, torny, darry, widdy!"

Sinirleri sağlam birini bile delirtebilecek türden bir durumla karşılaşmıştım. Mekanizmanın baskısı gözlerimi yuvalarından fırlatmıştı. Görmeden nasıl hareket edebileceğimi düşünürken gözlerimden biri yerinden fırlayıp yokuş aşağı oluğun içine yuvarlandı. Tek göz kalmam yetmiyormuş gibi fırlayan gözümdeki o ketum, umursamaz bakış da beni deliye çeviriyordu. Hemen karşımda olmasına karşın büründüğü ifade komikti doğrusu. Böyle göz kırpmalar hiç görülmemiştir. Oluktaki gözümün takındığı bu ifade yalnız küstahlığı bakımından değil, diğer gözümle doğal olarak paylaştığı hisler açısından da rahatsız ediciydi. Karşımdaki mendebur gözle aynı anda göz kırpmak zorunda kalıyordum. Çok geçmeden diğer gözüm de yuvasından fırlayınca rahatladım. Bu da ar-

BELONGS TO KAOS TEAM

kadaşı gibi oluğun içine yuvarlandı (demek ki önceden tasarlamışlardı). İkisi bir olup hızla uzaklaştılar, onlardan yakamı kurtardığım için çok mutluydum.

Yelkovan enseme on bir santim kadar girmişti, geriye az bir deri parçası kalmıştı. Çok mutluydum, çünkü birkaç dakika sonra bu azaptan kurtulacağımı düşünüyordum. Beklentim boşa çıkmadı. Saat beşi yirmi beş geçe yelkovanın son deri parçasını da silip süpürdüğünü, büyük bir buhrana düşmeme neden olan başımın koptuğunu görünce rahatladım. Baş, fırlayıp yere düştü ve yuvarlanarak sokağa çıktı.

Dürüst olmak gerekirse o an tuhaf, anlaşılmaz, esrarengiz hislere kapılmıştım. Hislerimi takip edemiyordum. Bir ara başın Sinyora Psyche Zenobia olduğunu düşündüysem de, sonunda gövdenin esas ben olduğuna kanaat getirdim. Kafamı toparlamak için enfiye kutumu çıkardım, ama içindekini burnuma çekmeye kalkıştığımda noksan olan kısmımı tamamen algıladım. Öfkeyle enfiye kutusunu başıma doğru attım. Baş, hemen burnunu uzattı ve keyifle gülümsedi. Sonra uzun uzadıya konuştu, kulaklarım olmadığı için tam işitemediysem de yaşama direncime hayran kaldığını anladım. Konuşmasını Aristo'nun sözleriyle tamamladı:

"Il pover hommy che non sera corty
And have a combat tenty erry morty."

Savaşın coşkusuna kapıldığı için öldüğünü anlamayan bir kahramanın cesurca çarpışmaya devam etmesini benim yaşama direncimle özdeşleştiriyordu. Ortada bir engel kalmadığından aşağı indim. Pompey'nin neden hayretler içine düştüğünü gerçekten anlayamadım. Adamcağız ağzını kocaman açıp gözlerini sımsıkı kapadı. Sonra da paltosunu bıra-

BELONGS TO KAOS TEAM

kıp kaçtı. Ardından bağırarak Demosthenes'in hiddet dolu sözlerini savurdum:

"Andrew O'Phlegethon, you really make haste to fly."

Sonra kabarık tüylü, tek gözlü, canım Diana'ma döndüm. Ve korkunç bir manzarayla karşılaştım. Pireler yiyip tüketmiş miydi Diana'mı? Kanının son zerresini bile emmişler miydi? Odanın köşesinde uslu uslu oturan şey, sevgili süs köpeğimin bedenini terk eden tini, gölgesi ya da hayaleti miydi? Susun! Dinleyin! İşte konuşuyor! Hem de Schiller'in Almancasıyla...

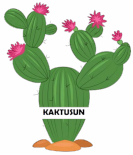
"Unt stubby duk, so stubby dun
Duk she! duk she!"
Doğru değil mi söyledikleri?

"Ve öldüm, hiç olmazsa senin uğruna öldüm;
yalnız senin.

Tatlı yaratık! O da kendinden vazgeçmişti benim için! Köpeksiz, hizmetkârsız ve başsız kaldım! Sinyora Psyche Zenobia artık koca bir *hiç*! Bittim ben!

BELONGS TO KAOS TEAM

BAY ZIMBIRTI BOB'UN EDEBİ HAYATI

"KAZROMUSARHOŞLUĞU" Dergisinin Merhum Editörü

-KENDİSİ YAZMIŞTIR-

Epeyce yaşlandım, Shakespeare ve Emmons da öldüğüne göre ben de pekâlâ ölebilirim. Bu yüzden edebiyat dünyasından uzaklaşıp haklı gururumun tadını çıkartabilirim. Fakat edebiyat tahtından çekilirken geride kalanlara dikkate değer bir miras bırakmak istiyorum, bu sebeple kariyerimin ilk yıllarını kayıt altına almam iyi olacak. Uzun süre önce şöhreti yakaladığımdan insanların olağan ilgisini hoş görüyor, meraklarını da hafifletmeyi amaçlıyorum. Nitekim güçlü bir mevki edinmiş insan başkalarına da kılavuzluk etmeyi bilmelidir. Bu nedenle ("Amerikan Edebiyat Tarihi Hatıratı" adını vermeyi tasarladığım) bu yazıda, beni bulunduğum mevkiiye ulaştıran önemli ama sarsak adımlarımı ayrıntısıyla anlatmak istiyorum.

Çok uzak atalardan etraflıca bahsetmek fuzulidir. Babam Bay Thomas Bob, Smug kentinin en iyi berberi olarak uzun süre şöhretini korudu. Kentin önemli insanları, özellikle de saygın editörleri sıklıkla dükkânına gelirdi. Ben bizzat onları

ilahlaştırıyor, "köpürtme" işlemi boyunca mukaddes ağızlarından dökülen kıvrak zekâları ile bilgeliklerini kanıtlayan sözleri zevkle dinliyordum. İlk esin kaynağım *Atsineği*'nin kıymetli editörüydü; köpürtme işlemine ara verildiği esnada "Tek Özgün Bob Yağı"na (bu yağın isim babası benim babamdı) methiyeler düzen bir şiiri *Sinek* dergisinin editörü biz çırakların önünde yüksek sesle ve coşkuyla okuyunca, babam adı geçen kişilere krallara has bir serbestlik tanımıştı.

"Bob Yağı"nın dizelerindeki bilgelik sayesinde ilk kez ilahi esinle tanıştım. İşte o an kararımı verdim; büyük adam, büyük şair olacaktım. Aynı günün akşamı önünde diz çöktüğüm babama kararımı açıkladım.

"Kıymetli babacığım, affet beni, ruhum köpürtme işlerinin ötesine geçmek istiyor. İzinizden gitmeyeceğim; şair olup 'Bob Yağı' için dizeler düzmeliyim. Affet beni ve lütfen bu yolda bana yardım et," dedim.

Babam da kulaklarımdan tuttuğu gibi beni ayağa kaldırarak, "Canım evladım Zımbırtı, (varlıklı bir akrabamızın soyadını bana isim olarak vermişlerdi), evladım, sen üstün bir insansın tıpkı benim gibi. Koca kafalının tekisin, demem o ki beynin de mutlaka büyük olmalı. Bu nedenle hukukçu olmanı arzu etmiştim ama bu meslek eskisi kadar onurlu değil. Siyasetle uğraşman da pek akıl kârı değil. Tercihin son derece mantıklı. Çoğu editör gibi şair de olabilirsen iki işin de üstesinden gelmiş olursun. Seni yüreklendirmek için, tavan arasında bir oda, kalem, kâğıt, mürekkep, kafiye sözlüğü ve *Atsineği*'nin bir sayısını ayarlayacağım," diye karşılık verdi.

"Fazlasını dileyen iyilikbilmez bir serseridir zaten. Yüce gönüllülüğüne diyecek tek lafım olamaz. Deha sahibi bir insan olup yüzünü kara çıkarmayacağım," dedim.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bu cömert ve müşfik adamla konuşmam biter bitmez şevkle şiir çalışmalarıma başladım; çünkü editörlüğe giden yol şairlikten geçiyordu.

İlk denemelerimde, "Bob Yağı"yla ilgili okunan şiir bana destek değil köstek olmuştu. Şiir yolumu aydınlatmak yerine hayranlığımı pekiştirmişti. Önceki dizelerin kusursuz, benimkilerin işe yaramaz olduğuna inanıp cesaretimi toplayamayınca uzunca bir süre boşa kürek çektim. Sonunda deha sahiplerine bile ender uğrayan bir fikir aklıma geldi. Bu özgün fikir şöyle doğdu: Kentin uzak bölgelerinden birinde bulunan bir kitapçıdan eski, unutulmaya yüz tutmuş kitaplar satın aldım. Açıkçası sudan ucuza kapattım. Bu kitaplardan biri Dante adlı bir adamın "Cehennem"inin çevirisi olduğu öne sürülen bir pasajı içeriyordu; sayısız bacaksızın babası olan Ugolino'yu anlatan bir pasajı titizlikle kaydettim. Adını hatırlayamadığım biri tarafından yazılmış ve içinde yığınla oyun bulunan bir kitaptan da "yüce melekler", "erdem timsali rahipler", "uğursuz cincüceler" gibi alıntılar yaptım. Yunan ya da Choctaw yerlisi kör bir adamın –ayrıntıları anımsayamayacağım– kitabından da "Achilles'in Gazabı", "topuk yarası" ve başka birkaç şeyle ilgili alıntılar yaptım. Yine kör bir adamın "sağanak" ve "ilahi ışık"tan bahseden kitabından iki sayfayı kaydettim; kör bir adamın ışık hakkında yazması tuhaf ama dizeleri oldukça başarılıydı.[105]

Bu şiirlerin birer nüshasını çıkartıp "Acı Merhem" (gayet etkileyici bir isim) diye imzaladım. Bir an evvel yayımlanması ve telifinin ödenmesi hususunda not düşerek hazırladığım dört zarfı dört büyük dergiye gönderdim. Fakat planım suya düştü, bu teşebbüsümle editörlerin kolayca faka basmayacağını öğrendim, halbuki onları kandırabilmiş olsay-

105 *İlyada*'nın yazarı Homeros ve *Kayıp Cennet*'in yazarı John Milton kördü.

dım seneler boyu rahat edecektim. Ama editörlerin tutumu, Transandantalistlerin yöresinde[106] dile geldiği üzere *ölümcül darbeyi* indirivermişti.

İşin aslı bu dört büyük dergi "Okurlardan Gelenlere Cevaben" adlı köşelerinde Bay "Acı Merhem"i yerin dibine soktu. *Kırtıpil* adlı dergide şunlar yazıldı:

"'Acı Merhem' (her kimse) sayısız çocuğu olan ve çocuklarını aç susuz halde kırbaçlayıp yataklarına gönderen 'Ugolino' adlı bir manyakla ilgili bir *tirat* yazıp göndermiş. Tekdüze olduğunu söyleyemeyiz ama oldukça tatsız. 'Acı Merhem' (her kimse) hayal gücü olmayan, ŞİİR'in ruh ve imgelem dünyasıyla ilişkisini anlamayan biri. 'Acı Merhem' (her kimse) gönderdiği zırvalıkları bir an evvel yayımlamamızı ve telifini ödememizi buyurmuş. Biz bu tip saçmalıkları yayımlama ve telifini ödeme gibi hatalar yapmayız. Şayet istiyorsa, karalamalarını *Hır-Gür*, *Lolipop* ya da *Kazromusarhoşluğu* dergilerinde değerlendirebilir."

Zavallı "Acı Merhem"e fazla yüklenmişlerdi ama onu en çok kıran şey "şiir" kelimesinin büyük harflerle yazılmasıydı. Ne de olsa bu dört kusursuz harf dünyanın acısını içinde barındırır!

"Acı Merhem"; *Hır-Gür* tarafından da benzer bir şekilde aşağılanmıştı:

"Roma İmparatoru 'Acı Merhem'in ismini kullanarak küstahlık eden birinden mektup aldık. 'Acı Merhem'in (her kimse) mektubuyla birlikte gönderdiği 'yüce melekler' ve 'erdem timsali rahipler' ile ilgili saçma sapan şiir ancak Nat Lee'nin[107] lafügüzafına eşdeğer olabilir. Bir de utanmadan bu ıvır zıvır

106 Concord.

107 Nathaniel Lee (1653–1692): İngiliz oyun yazarı. John Dryden'e öykünmüştür. Neron, Sezar, İskender gibi hükümdarları konu edinen uyaklı oyunlar yazmıştır. Edebiyat dünyasında beğenilmemiş, dışlanmıştır. Ömrünün son beş yılını kötü namlı Bedlam Akıl Hastanesi'nde geçirmiştir.

BELONGS TO KAOS TEAM

için bizden biteviye telif ücreti talep ediyor. Hayır, hayır, hayır! Biz saçmalığa ödeme yapmayız. Size *Kırtıpil, Lolipop* ya da *Kazromusarhoşluğu* dergilerini tavsiye ederiz. Bu süreli yayınlar her türlü saçmalık için telif ödemeyi kabul edeceklerdir."

Şüphesiz "Acı Merhem" kullanılarak esas *Kırtıpil, Lolipop* ya da *Kazromusarhoşluğu* aşağılanıyordu. *Süreli yayınlar* ifadesi, editörlerin yüreklerine oturmuş olmalıydı.

Lolipop da diğerleri gibi kabalıkta diğerleriyle yarışır haldeydi:

"Kendini 'Acı Merhem' ismiyle tanıtan bir zat, yiğit bir insanın adını karalarcasına bize şuna benzer elli altmış dizelik bir şiir gönderdi:

Achilles'in Gazabı, mahzun baharına,
sayısız ıstırabına, vb. , vb, vb., vb. , vb, vb.

'Acı Merhem' (her kimse) bilsin ki dergimizde çok daha iyi dizeler yayımlarız. Bu zat *vezinden anlamadığı* gibi *sayı saymayı* bile bilmiyor. Bu anlamsız zırvayı başka dergilere değil de *bize* göndermesine şaştık kaldık! Bu zırvalıklar ancak *Kırtıpil, Hır-Gür* ya da *Kazromusarhoşluğu* gibi dergilere yakışır! 'Anne Kazın Şarkıları'nı özgün şiir diye yayımlayanlar onlar değil miydi? Zavallı 'Acı Merhem' (her kimse) üste para verse bile gönderdiği zırvalığın dergimizde yayımlanmayacağını düşünemiyor!"

Bu cümleleri okurken iyice ufaldım ve *dizelerle* ilgili kısımda resmen yerin dibine girdim. Biçare 'Acı Merhem'e kelimenin tam anlamıyla acımaya başladım. *Kazromusarhoşluğu* ise *Lolipop*'tan daha acımasızdı.

"En *anlaşılır* sözleri 'sağanak', 'ilahi ışık' ve 'cennetteki ilk nevzat' olan 'Acı Merhem' (her kimse) diye bir ah-

mak saçmalıklarla örülü bir şiir gönderip çekinmeden *telif* istedi.

Anlaşılır diyoruz ama 'Acı Merhem' (her kimse) 'sağanak' dediği şeyin nasıl bir 'ilahi ışığa' dönüştüğünü açıklayabilme yetisine sahip mi acaba? Buradaki *metaforu* bir zahmet açıklasın! 'Sağanak' dediği şeyin aynı anda 'ilahi ışık' ve 'cennetteki ilk nevzat' oluşu ne demek? 'Nevzat' sözcüğünün 'yeni doğan'dan başka ne anlamı var eşsiz İngilizcemizde? Ayrıntılarla bu zırvalığı büyütmeye niyetimiz yok! 'Acı Merhem' (her kimse) saçmalıklarını yayımlayıp cüretkârlıkta sınır tanımayarak telif ödememizi istiyor.

Kaleme aldığı zırvalıkları harfi harfine yayımlayıp bu terbiyesizi *ifşa ederek* cezalandırmayı da düşündük ama okurlarımızın sıkılmasını istemediğimizden bu açıklamanın yeterli olacağına karar verdik.

'Acı Merhem' (her kimse) benzersiz eserlerini *Kırtıpil, Hır-Gür* ya da *Lolipop*'a gönderirse kesinlikle itibar görür. Her ay yayımladıkları şeyler bu zırvadan *farklı değil* zaten. Yazdıklarını onlara göndersin. BİZE karşı kusur işleyen cezasız kalmaz."

Son cümle işimi bitirmişti; *Kırtıpil, Hır-Gür* ya da *Lolipop*'un bunca lafa tahammül edebilmesi şaşırtıcı. Değersizliklerini göstermek istercesine dergilerin isimleri küçük harflerle yazılırken karşılığında BİZE denmişti. Ne ıstırap verici! Kahredici! Kibirli! Dergilerden birinin editörü olsaydım anında *Kazromusarhoşluğu*'na dava açardım. "Hayvanlara Karşı Zulmün Engellenmesi Kanunu" kapsamında bu işin üstesinden kolaylıkla gelirdim. Sabrımı tükettiği için "Acı Merhem" (her kimse) adlı kişiye de artık yabancılaşmıştım. Bu ahmak (her kimse) bu cezayı hak etmişti.

BELONGS TO KAOS TEAM

Eski kitaplara dair deneyimim; "dürüstlüğün" en önemli etken olduğunu, Dante ve diğer iki kör adamın yazdıklarından daha kötü şeyler yazamayacağımı kanıtlamıştı. Kısa süre içinde yeniden cesaretimi toplayıp istendiği üzere "bütünüyle özgün" yazılar kaleme almam gerektiğine tüm kalbimle inandım. *Atsineği*'nin editörünün "Bob Yağı" için düzdüğü dizeleri örnek alarak aynı konuyu işleyen yepyeni bir şiir yazmaya koyuldum.

İlk dizeyi yazmak fazlasıyla kolaydı:

"Bob Yağı üzerine yazılan şiir"

Fakat "şiir" kelimesiyle kafiye yaratamayınca kedere boğuldum. Bu sebeple babamdan yardım istedim, uzun süre kafa patlattıktan sonra birlikte şunda karar kıldık:

"Bob Yağı üzerine yazılan şiir
Büyük çaba gerektirir."
İmza, Bay Kibir.

Şiir oldukça kısaydı ama *Edinburgh Review*'ün de belirttiği üzere edebi eserin değeri uzunluğuyla ölçülemez; bunu *zamanla* öğrenecektim. *Quarterly* de azimden, yılmamaktan söz edip durur fakat bunu anlamlandırmak pek de kolay değildir. Genel anlamda bu ilk deneyimimden hoşnuttum ama ne yapmam gerektiğinden emin değildim. Babam şiiri *Atsineği*'ne göndermemi söylese de iki nedenden ötürü bu isteği reddettim. Editörü çekemezlik edebilirdi ve duyduğum kadarıyla özgün yazılara telif ödemiyordu. Bu konuda uzunca bir süre kafa patlattım, nihayet *Lolipop*'ta karar kıldım ve sabırsızlıkla neticeyi beklemeye koyuldum.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Hemen ilk sayıda manşetten verilen şiirimi gördüğümde gururlandım. Şiirimle ilgili italik yazılan not da ayrıca gurur vericiydi:

"Okurlarımızın dikkatini 'Bob Yağı' üzerine yazılmış bu kusursuz dizelere çekmek isteriz. İçinde barındırdığı ulviliğe ve dokunaklılığa söyleyecek söz bulamıyoruz! Okurken insanın gözleri doluyor! Aynı konuyu işleyen Atsineği*'nin editörüne ait şiirle bu şiiri karşılaştırırken mideniz altüst olabilir.*

Not: Müstear isim kullandığını düşündüğümüz 'Bay Kibir'in gerçek kimliğini çok merak ediyoruz. Bizimle bizzat görüşmeyi acaba kabul eder mi?"

İltifatı hak etmiştim ama bu denli büyük olacağını düşünmemiştim. Ülkemin ve insanlığın tarihinde büyük bir kazanç olarak kayıtlara geçecektim. Vakit kaybetmeden *Lolipop* dergisinin editörü olan kibar beyi evinde ziyaret ettim. Beni saygıyla, toyluğumun gönlünde yarattığı korumacı tavırla ağırladı. Hemen şiirim üzerine konuşmaya başladı, şiirime düzdüğü övgüyü burada yinelemem yakışık almaz. Herkese övgüler düzen bir editör olmayan Bay Yengeç, şiirimi adil ve yetkin bir gözle incelerken ufak tefek hatalarımdan bahsetmeyi ihmal etmedi, böylelikle ona daha fazla saygı duymaya başladım. Elbette *Atsineği*'nden de söz etti; dilerim diğer şiirin yerin dibine batırıldığı korkunç bir eleştiride adım geçmez. *Atsineği*'nin editörünün muhterem bir insan olduğunu düşünürdüm ama Bay Yengeç neyse ki bana doğru yolu gösterdi. Bay Yengeç; adama derginin isminden ötürü sinek muamelesi yapsa da edebi ve kişilik özelliklerinin beş para etmediğini kanıtladı. Bay Sinek öyle ahım şahım biri değildi, saçmalıklar yazan

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ikinci sınıf maskaranın tekiydi. Yazdığı trajedi insanları güldürmeye, üstünde pek fazla çalıştığı fars da tüm evreni ağlatmaya yetmişti. Ayrıca Bay Yengeç'e ithafen bir taşlama kaleme almıştı, ona "şapşal" diyerek fazla ileri gitmişti. Bay Sinek hakkında görüş bildirmeye niyetlendiğim her an *Lolipop*'un kapısının bana her daim açık olduğunu dinleyip durdum. Zaten "Bob Yağı" üzerine bir şiir yazıp Bay Sinek ile resmen rekabete giriştiğimden, Bay Yengeç kişisel çıkarlarımı gözetmek için benden desteğini asla çekmeyecekti. Ancak süratle olgunlaşmazsam, Bay Yengeç'in yapabilecekleri de bir yere kadardı.

Son bölümünü anlamadığım konuşmasını bitirdiğinde, cesaretimi toplayıp Bay Yengeç'e ne kadar telif ödeyeceklerini sordum; çünkü tek bir şiire bile *Kırtıpil, Hır-Gür* ya da *Kazromusarhoşluğu*'nun yıllık giderlerinden çok daha fazlasını ödediklerini duymuştum.

"Telif" kelimesi dudaklarımdan döküldüğü an Bay Yengeç coşkulu bir ihtiyar ördek misali gözlerini ve ağzını kocaman açtı, ben cümlemi noktalayana dek hayrete düşmüşçesine ara sıra alnına dokunup durdu.

Sözlerim sona erdiğinde Bay Yengeç teslim olurmuşçasına kollarını yanlarından sarkıttı, ağzını ördek gagası gibi açmayı sürdürerek arkasına yaslandı. Tavrından ve görünüşünden ötürü dehşete düştüğümden önce ne yapacağımı bilemedim, derken Bay Yengeç oturduğu yerden fırladı ve çan ipini çekmeye yeltendi, ama aniden bundan vazgeçip masanın altından kalınca bir sopa çıkardı. Sopayı havaya kaldırdığı anda nedensiz bir gülümseme yüzünü kapladı ve tekrar yerine oturdu.

"Bay Bob, (kartvizitimi önceden takdim etmiştim) *fazla* toysunuz. Yaşınız kaç?" dedi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Henüz on beşimde olduğumu belirttim.

"Anlıyorum, başka türlü olamaz yoksa. Telif konusunda duyduklarınızda haklılık payı elbette var. Ama *ilk* yazı için asla telif ödemeyiz. Aksine *alacaklı* olan taraf biziz." *Alacaklı* derken kendinden emin bir şekilde gülümsedi. Genellikle ilk eser için, hele bir de şiirse kişiden ödeme alırız. Ayrıca Fransız usulü düşünür ve asla *nakit* ödeme yapmayız. Anlıyor musunuz? Yazının yayımlanmasından yedi sekiz ay veya birkaç yıl sonra telif ödemek için anlaşırız ama her seferinde ödeme yapmamanın bir yolunu buluruz. Bunları anlayacağınızdan *eminim*." Sözleri sona erdiğinde Bay Yengeç'in gözleri doldu.

Böylesine ağırbaşlı ve hassas bir insanı üzmek bana yakışmamıştı. Özürlerimi ilettim; sözlerini çok iyi anladığımı söyledim; kibarlığından ötürü teşekkür edip kendisiyle vedalaştım.

Kısa süre sonra bir sabah uyandığımda "şöhreti yakaladığımı" gördüm. Bunu anlamak için o günkü dergilerin başköşelerine bakmak kâfidir. Yazıların tamamı şiirimin yayımlandığı *Lolipop* sayısının eleştirileriyle doluydu; üstelik hepsi de oldukça net bir tavırla kaleme alınmıştı ve sonlarında telif ödeneceğini işaret eden *15 Eyl.-1 t* ibaresi de bulunuyordu.

Bilimsel ve edebi yazılarda vakur tavrını elden bırakmayan *Baykuş* dergi bile şöyle yazmıştı:

"*Lolipop!* Bu kusursuz derginin ekim sayısı önceki sayılarına bin basar. *Lolipop*; baskı ve kâğıt kalitesi bakımından olduğu kadar nitelikli edebi eserleri de sayfalarına taşıyor. Yarı keçi yarı insan olan cüretkâr ve küstah Satir'in karşısındaki görkemli Hyperion[108] gibidir. *Kırtıpil, Hır-Gür* ya da

108 Olymposlu on iki tanrı, tahtı Titanların elinden aldıktan sonra Tartarus'a sürgün edilen on iki Titan'dan biridir. Kayıtlarda Işığın Titanı olarak da geçer. Ayrıca Helios (Güneş) ve Selene'nin (Ay) babasıdır. Titanlar dünyayı yönetirken dünyanın doğu kısmını yönetmiştir (Güneş doğudan doğduğu için Şafağın Efendisi ve Işığın Lordu olmuştur.) ve daha çok Doğu'nun Titanı olarak bili ir.

Kazromusarhoşluğu adlı dergiler palavrada yetkin olsalar da *Lolipop*'un seviyesine erişemezler. Bu muhteşem derginin muazzam giderini bizim hayal etmemiz bile mümkün değil. Tirajı yüz bini bulsa ve abonelerinin sayısı anbean artsa da, yazarlarına akıl almaz meblağlar ödediklerini duyuyoruz. Bay Maskara'nın 'Domuzlar' üstüne yazdığı deneme için otuz yedi buçuk sent ödenmiş. Editörü Bay Yengeç olan, yazarları arasına Bay Kibir'i ve Bay Maskara'yı dahil eden *Lolipop*'un başarısı bundan sonra bakidir. Derhal abone olun. *15 Eyl.-1 t*"

Baykuş gibi seçkin bir dergide çıkan bu yazı nedeniyle havalara uçmuştum. Üstelik ismimin, daha doğrusu müstear ismimin Bay Maskara'dan önce yazılması da gururlandırıcıydı.

Sonra doğruluğu ve tarafsızlığıyla gönüllere taht kuran *Karakurbağası*'nda da benzer bir yazı vardı:

"*Lolipop*'un ekim sayısı muadillerini aşmış durumda. Mizanpajı ve zengin içeriğiyle diğer dergileri geride bırakıyor. *Kırtıpil, Hır-Gür* ya da *Kazromusarhoşluğu* dergileri palavrada yetkin olsalar da *Lolipop*'u yakalayamazlar. Bu harikulade derginin muazzam giderini bizim hayal etmemiz mümkün değil. Tirajı iki yüz bini bulsa ve abonelerinin sayısı giderek artsa da, yazarlarına yapılan ödemeler düşünüldüğünde daha fazla abone edinmesi gerekiyor. Bay Mırıldanan Metelik 'Çamur Deryasında Monodi' adlı yazısı için elli cent almış.

Bu sayıda editör Bay Yengeç'in dışında Bay Kibirli'nin, Bay Maskara'nın ve Bay Mırıldanan Metelik'in yazıları da var. Başköşedeki yazıdan sonra en çarpıcı olanın Bay Kibirli tarafından kaleme alınan 'Bob Yağı'yla ilgili şiir olduğuna karar verdik; okurlar bu müstear isim konusunda oldukça me-

raklılar ama bu şiirin daha önce ismi lazım olmayan bir dergide münasebetsiz bir adam tarafından yazılan şiirden farklı olduğunu düşünmekte haklılar. 'Bob Yağı üzerine yazılan enfes şiir'in eşsiz ve kıymetli şairinin kimliği herkesin aklını kurcalıyor. Ve işte güzel haber! Bay Kibirli, şehrimizin en kıymetli ailelerinden Bay Zımbırtı'nın torunudur. Babası Thomas Bob ise, Smug'daki zengin esnaflardandır. *15 Eyl.-1 t*"

Övgü dolu bu yazı *Karakurbağası* gibi meşhur bir dergide yayımlanınca çok duygulandım. Yeterince vurgulanmayan "enfes" ve "kıymetli" sözleri biraz yavan olsa da, Bay Sinek için münasebetsiz kelimesini kullanmaları pek uygun düşmüştü doğrusu.

Karakurbağası'nı okumayı yeni bitirmiştim ki, bir arkadaşım ince eleyip sık dokuyan, tarafsız ve dürüst yazılarıyla ünlenmiş *Köstebek*'in son sayısını elime tutuşturuverdi. Yazılanlar şöyleydi:

"*Lolipop*'un ekim sayısını yeni edindik. Daha önce okuduğumuz dergilerin hiçbiri bizi *Lolipop*'un bu sayısı kadar mutlu etmemişti. Kesinlikle doğru söylüyoruz. Bu saatten sonra *Kırtıpil, Hır-Gür* ve *Kazromusarhoşluğu* dergilerinin işlerine asılması lazım. Bu dergiler de şaşalı işler yapmaya bayılır ama bu kez *Lolipop*'un yanına bile yaklaşamadılar. Bu muhteşem derginin giderlerinin nasıl üstesinden geldiğini bilemiyoruz. Tirajının üç yüz bine yaklaştığı ve bir haftada abone sayısını neredeyse ikiye katladığı bir gerçek, ancak telif ödemelerinin tutarı dudak uçuklatıyor. Örneğin, Bay Şişko Zevzek 'Bulaşık Bezi' adlı son öyküsü için altmış iki buçuk sent almış.

Lolipop'un bu sayısına müstesna editör Bay Yengeç, Bay Kibirli, Bay Mırıldanan Metelik, Bay Şişko Zevzek gibi isimler katkıda bulunmuş. Editörün yazısından sonra Charles

Dickens'ın, namı diğer BOZ'un, pabucunu dama atacağına inandığımız *müstear isim* kullanan büyük değer KİBİRLİ'nin kentin tanınmış esnaflarından Bay Thomas Bob'un tek vârisi ve Bay Zımbırtı'nın akrabası olduğunu öğrendik. Aynı konuyu işleyen bir şair bozuntusu zırvalıklarıyla hepimizi bıktırmıştı ama Bay K.'nın *elmasvari* şiiri bununla kıyaslanamaz. *15 Eyl.-1 t*"

Köstebek gibi öngörülü bir gazetenin bu inanılmaz övgüsünden müthiş haz aldım. Yine de "şair bozuntusu" yerine "sefil serseri" falan diyebilirlerdi. Bence tınısı da daha hoş. Ayrıca "Bob-Yağı" şiirim için seçtikleri *elmasvari* sıfatı da pek kifayetsizdi.

Baykuş, *Karakurbağası* ve *Köstebek*'teki yazıları okuduğum gün ikindi vakti, keskin görüşüyle nam salmış *Uzun-Bacaklı-Örümcek*'in son sayısı elime geçti. Yazılanlar şöyleydi:

"*Lolipop*! Bu baş döndürücü dergi bu ay yine okurlarıyla buluştu. Rakipsiz olanın kim olduğu nihayet belli oldu; artık *Kırtıpil, Hır-Gür* ve *Kazromusarhoşluğu* adlı dergilerin şansı kalmadı. Bunlar kuru gürültüde üstün olabilirler ama *Lolipop*'un yanından bile geçemezler. Bu muhteşem derginin giderlerinin nasıl üstesinden geldiğini bilemiyoruz. Tirajının beş yüz bine yaklaştığı ve birkaç günde abone sayısını neredeyse ikiye katladığı bir gerçek ama telif ödemelerinin tutarı inanılır türden değil. Matmazel Küçük Arakçı'ya 'York-Townlı Katy Yaptı, Bunker-Hillli Katy Yapamadı' adındaki bağımsızlık temalı hikâyesi için seksen yedi buçuk sent ödenmiş.

Bu sayıdaki en iyi yazı şüphesiz editör Bay Yengeç'in kaleminden dökülenler. Bay KİBİRLİ, Matmazel Küçük Arakçı, Bay Maskara, Bayan Küçük Yalancı, Bay Mırıldanan Me-

telik, Bayan Kestanefişeği ve Bay Şişko Zevzek'in kusursuz yazıları da bu sayıda yer alıyor. Bunca bilge ve güzide yazar bir olup kafa tutmak niyetindeler sanki.

Bay KİBİRLİ imzasıyla yayımlanan şiir biliyoruz ki çok ses getirdi ama bu eşsiz dizeler çok daha fazla takdiri hak ediyor. 'Bob – Yağı' isimli şiir tam anlamıyla hitabet ve sanat harikasıdır. Okurlarımızdan birkaçı ancak aşçı çırağı olabilecek pespaye bir herifin, çulsuz bir dilencinin veya azılı bir katilin kenar semtlerden birinde okunan bir dergide yayımlanan aynı temalı şiirini *anımsayabilir*, dileriz bu şiirle Bay KİBİRLİ'nin şiirini karıştırmazlar. Şairin becerikli ve zeki Bay Zımbırtı olduğunu, Bay KİBİRLİ'yi de *müstear isim* olarak kullandığını öğrenmiş bulunmaktayız. *15 Eyl.-1 t*"

Bu sert eleştirinin son bölümü yüzünden öfkemi kontrol edemiyordum. *Uzun-Bacaklı-Örümcek*'in nazik ve çekingen tavrının, *Atsineği*'nin editörü olan domuzcuktan bahsederkenki sakinliğinin tek amacı Bay Sinek'in tarafını tutmak olabilirdi. Belli ki beni rezil edip Bay Sinek'i yüceltmek niyetindeydi. Her şey apaçık ortadaydı; dergi beni kolluyor olsaydı imasız, sert ve hedefi tam tutturan kelimeler tercih ederdi. "Pespaye herif", "çulsuz dilenci", "aşçı yamağı", "azılı katil" gibi sözler bu iğrenç dizelerin yazarı olan caniyi tanımlamaya yetmezdi. "Över gibi davranıp rezil etmenin" anlamını pekâlâ biliyoruz. *Uzun-Bacaklı*'nın bu gizli hedefini kim olsa fark eder.

Uzun-Bacaklı'nın Bay Sinek için söyledikleri değil ama benim hakkımda söyledikleri önemliydi. *Baykuş*, *Karakurbağası* ve *Köstebek* dergilerinde hakkımda yazılanlardan sonra, *Uzun-Bacaklı*'da yazılan "becerikli ve zeki" betimlemesi küplere binmeme neden olmuştu. Zekâmdan kim şüphe edebilirdi ki! *Uzun-Bacaklı*'nın yazılı olarak benden özür di-

lemesi gerektiğini düşündüm. Bunu kabul etmeyecek olursa, suç duyurusunda bulunacaktım.

Bu düşüncemi bir dost aracılığıyla *Uzun-Bacaklı*'ya iletmek niyetindeydim; *Lolipop*'un editörü görüşmemizde bana destek olacağını söylediği için yardımcı olabilirdi.

Bay Yengeç'e düşüncelerimi anlatırken yüzü şekilden şekle girdi, bunu size açıklayabilmem olanaksız. Yine çan ipine saldırdı, sonra sopasını kaptı ve ördek gibi gagasını kocaman açtı. Öyle ki bir ara gerçekten ördek gibi vaklayacağını sandım. Ama geçen seferki gibi aniden öfkesi söndü ve aklıselim bir edayla konuşmaya başladı. Suç duyurusunda bulunma fikrime hiç yanaşmadı, hatta beni tamamen bundan vazgeçirdi ama *Uzun-Bacaklı*'nın "becerikli ve zeki" kelimelerini tercih etmesinin büyük bir hata olduğunu kabul etti.

Beni himayesine almak istercesine müşfik bir tutum sergileyen Bay Yengeç, ara sıra *Lolipop* için Thomas Hawk rolünü üstlenebilirsem para kazanıp şöhretin basamaklarından uçarcasına tırmanabileceğimi söyledi.

Bay Yengeç'e, Thomas Hawk'ın kim olduğunu ve onun rolünü nasıl üstlenebileceğimi sordum.

Bay Yengeç (Almanya'da da hep söylediğimiz gibi) "gözlerini fal taşı gibi açsa" da, her zamanki gibi şaşkınlığı geçince konuşmaya başladı. Halk arasında "Tommy Hawk" ya da "*Tomahawk*"[109] gibi isimlerle bilinen şeyle yazar bozuntularının kafa derilerini yüzmekten, onları sindirip işlerini bitirmekten söz ediyordu.

İş bu kadarla kalacaksa Thomas Hawk rolünü kolaylıkla üstlenebilirdim. Bunu dile getirdiğimde, Bay Yengeç kendi-

109 Tomahawk ya da Kızılderili savaş baltası, geleneksel olarak Kuzey Amerika Kızılderilileri tarafından savaşta kullanılan ve "*hatchet*" denen küçük baltaları andıran bir savaş baltasıdır. El atımlı bir silahtır. Bıçakların yaygınlaşmasından önce kafa derisi yüzme işinde de kullanılmıştır.

BELONGS TO KAVOS TEAM

mi ispatlamak için hemen sert bir yazıyla *Atsineği* dergisinin editörünün işini bitirmemi istedi. Bu uğurda *Lolipop*'un otuz altı sayfasını dolduran bir yazı hazırladım. Thomas Hawk rolüne bürünmek şiir yazmaktan çok daha az çaba gerektiriyordu. Önce sahaftan "Lord Brougham'ın Konuşmaları"nı, "Cobbet'in Bütün Eserleri"ni, "Yeni Argo Derlemesi"ni, "Hakaret Sanatı"nı, "Küfürbazlık Mesleği"ni, Lewis G. Clark'ın "Dil Üzerine Yazıları"nı satın aldım. Bu kitapları titizlikle doğradıktan sonra elde ettiğim ince şeritleri eledim. Sayıca az olan güzide parçaları bir kenara ayırdım ve amaca uygun olanları ise gerektiğinde kolayca çıkarabilmek için büyükçe bir biber kutusuna koydum. İşte karışım hazırdı! Thomas Hawk rolüne bürünmem istendiğinde, büyük bir kâğıda kaz yumurtasının akını sürdüm, eleştirisini yazacağım yazıyı da titizlikle doğradım ve aynı biber kutusunun içine attım. Kapağını sıkıca kapattığım kutuyu güzelce çalkaladıktan sonra karışımı yumurta aklı kâğıdın üzerine serpiştirdim. Böylelikle deliklerden dökülen cümleler kâğıda yapışarak yazımı oluşturdu. Göz kamaştırıcı bir sonuç elde etmiştim. Bu basit yönteme rağmen yazdığım eleştirilerle yarışacak kapasitede bir yazı yayımlanmadı, herkes yazılarımı gıptayla okudu. Yazının genelindeki (Fransa'da dediğimiz üzere) *garabet* sebebiyle başlarda biraz çekinip bunalmıştım. Cümleler birbiriyle (Anglo Saksonların dediği üzere) *tutarlı* değildi. Hatta birkaçı tepetaklaktı. Bunlar Bay Lewis Clarke'ın cümlelerine fazla tesadüf etmemişti; gerçi etseydi de onun cümleleri bu tepetaklak yazılımdan gücü ve dirayeti sayesinde sağ çıkardı.

"Bob-Yağı" üzerine çıkan eleştirimin ardından *Atsineği*'nin editörü sırlara karıştı. Büyük olasılıkla ağlamaktan gebermiştir.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu işin üstesinden gelebildiğimden Bay Yengeç'in takdirini kazanmıştım. Beni sağ kolu gibi görüp *Lolipop*'un daimi Thomas Hawk rolünü tamamen bana verdi. Maaş alamayacaksam da onun eşsiz tavsiyelerinden yararlanabilecektim.

Bir akşam yemekten hemen sonra bana, "Zımbırtı, evladım, becerilerini gerçekten önemsiyor ve seni oğlumun yerine koyuyorum. Mirasçım sensin, öldüğümde *Lolipop* senin olacak. Bu süreye kadar seni yetiştireceğim ama sen de bir dediğimi ikiletmeyeceksin. İlk işin başındaki domuzdan kurtulmak," dedi.

"Domuz mu? Kimden? Anlayamadım?" diye karşılık verdim.

"Babandan tabii ki," dedi.

"Doğru ya, katıksız bir domuzdur o," dedim.

"Bahtın açık ama seni idare eden bu domuz boynuna asılı bir taştan ibaret, ipi derhal kesmelisin." (Burada cebimden bıçağımı çıkardım.) "Bu yeterli *değil*, onu tekme tokat dövmen veya ona temiz bir sopa çekmen daha iyi olabilir."

"Önce tekmeleyip sonra sopalasam ve en sonunda da burnunu sürtsem nasıl olur?" diye sordum ciddiyetle.

Bay Yengeç bir süre düşünceli bir hal takındı ve sonunda bana, "İyi fikir, ama berberlerden öyle kolayca kurtulamaz insan. Söylediklerini Thomas Bob'un üzerinde gerçekleştirdikten sonra asortik mekânlarda seni görememesi için iki gözünü de bir güzel morartmalısın. Daha fazla bir şey yapamazsın zaten. Ya da onu kanalizasyona atıp ertesi gün seni taciz ettiği iddiasıyla hakkında suç duyurusunda bulunabilirsin."

Bay Yengeç'in yaklaşımından ve tavsiyelerinden oldukça etkilendiğimden derhal işe koyulmaya karar verdim. Ve çok geçmeden o katıksız domuzu başımdan atarak özgür-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

lüğümün ve asaletimin tadını çıkarmaya başladım. Bir süre para sıkıntısı çektim ama sonra gözümü dört açıp burnumun dibinde gelişen olayları titizlikle gözlemleyerek para sorunumu çözmeyi başardım. "Para" kelimesi Latincede *rem* imiş. Peki ya aranızda *quocunque modo*'nun anlamını bilen var mı?[110]

Planım çok basitti. "*Taklacı Kaplumbağa*"nın on altıda bir hissesini sudan ucuza satın aldım. Hepsi bu! Sorunu çözdüm, cebim para gördü. Bazı sorunlarla da ilgilenmem gerekiyordu ama bunlar ortaya çıkan sonuçlardı. Kâğıda kaleme sarılıp ateşli bir şekilde yazmaya başladım. "KAHRETSİN! - ÇOK KOMİK! İmza, Bob-Yağı'nın Yazarı" başlıklı makalemi *Kazromusarhoşluğu* dergisine gönderdim. Dergi "Okurlardan Gelenlere Cevaben" köşesinde makalemi "zırva" diye nitelendirse de, başlığı "Hey-Dubaracı-Dubaracı! İmza, Bob-Yağı Şiirini Yazan Şair & *Taklacı Kaplumbağa*'nın Editörü" olarak değiştirip *Kazromusarhoşluğu* dergisine tekrar gönderdim. Bu arada *Kazromusarhoşluğu* dergisinin zengin ve tarafsız içeriği ile editörünün benzersiz kişiliği üzerine kendi dergimde her sayıda altı sütun yazı yayımladım. Bir hafta sonra "ahmağın biri tarafından yazılmış 'Hey-Dubaracı-Dubaracı!' başlığını taşıyan saçma sapan bir makaleyi Bob-Yağı'nın tanınmış şairine ait bir makaleyle karıştırdıklarını" duyurdular. *Kazromusarhoşluğu* "bu olağan kusurdan dolayı özür diliyor", *gerçek* 'Hey-Dubaracı-Dubaracı!'yı yeni sayısında yayımlayacağını ilan ediyordu.

İşin aslı ben *Kazromusarhoşluğu*'nun yanıldığını *düşünüyordum - gerçekten* düşünüyordum - *o zaman* böyle dü-

110 Horace'ten alıntı. (MÖ 70–19) "*Rem facias, rem si possis, recte, si non, quocumque modo, rem.*" "Para kazan; yapabiliyorsan dürüstlükle, yapamıyorsan mümkün olan her yoldan."

şünüyordum - *şu anda* da farklı düşünmemi gerektirecek bir sebep yok. *Kazromusarhoşluğu* farkında olmadan büyük bir yanılgıya düşmüştü. O vakitten sonra *Kazromusarhoşluğu*'nun edebi niteliğini fark ettim ve dergiyi öven yazılara kendi dergimde sıklıkla yer verdim. Tesadüfen hayret verici olayların yaşanmasıyla *Kazromusarhoşluğu* ile nasıl (Fransa'da dediğimiz gibi) uzlaştıysam ya da (Choctaws yerlilerinin söylediği gibi) nasıl mutabık kalmayı becerdiysem, kısa süre içinde *Kırtıpil* ve *Hır – Gür*'le de aynı yöntemle aramızdaki buzları erittim.

Bu bilgece hareketlerle parayı cebime koyup kusursuz kariyerimi çizdim ve evrensel anlamda şöhreti yakaladım ve Chateaubriand gibi "*J'ai fait l'histoire,*" yani "*Kendi tarihimi yazdım,*" deme hakkına da kavuştum.

Hakikaten tarih yazdım. Kariyerimin başından itibaren aldığım yol, ilerlemelerim, eserlerim tüm insanlığa miras kaldı. Bu sebeple kısa süre içinde *Lolipop*'un vârisi olarak bu derginin bünyesine *Hır-Gür*'ü, *Kırtıpil*'i nasıl eklediğimi, geriye kalan tek rakibimi, yani *Kazromusarhoşluğu*'nu bu birlikteliğe nasıl ikna ettiğimi ve ülkenin edebiyat dünyasını her yerde

"Kırtıpil, Lolipop, Hır-Gür
ve
KAZROMUSARHOŞLUĞU"

adıyla nasıl yaşattığımı anlatmam çok da elzem değil.

Evet, tarih yazdım. Dünya çapında tanınıyorum. Yeryüzünde ölümsüz ZIMBIRTI BOB'dan söz etmeyen tek bir yayın bulamazsınız. Bay Zımbırtı şunu dedi, Bay Zımbırtı bunu yaptı, vb. Fakat alçakgönüllülüğümden ötürü ruhumda hiçbir şekilde kibir taşımadığımı bilmenizi isterim. Peki, insanların

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"deha" dedikleri tarifsiz şey neydi? Buffon[111] ve Hogart'la[112] hemfikirim, deha yalnız emek harcanırsa gelir.

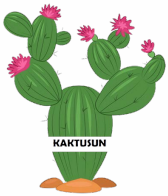
Bana bakın! Hep çalıştım, çabaladım, emek harcadım, yazdım! Ey tanrılar, söyleyin yazmadım mı? Keyif ehli olmayı bilmedim! Gece gündüz demeden çalıştım! Beni görmeliydiniz! Sağa dayandım, sola dayandım. Bir öne, bir arkaya devindim durdum. Başımı kâğıtlara gömdüm. (Kickapoo'da yapıldığı gibi) *tete baissee*, yani gözlerim kapalı, başımı kaldırmadan çalıştım. Durmadan yazdım! İyi günde de, kötü günde de yazdım. Açken de yazdım, susuzken de. Gün ışığı, ay ışığı diye ayırt etmeden yazdım. Ne yazdığımı söylemem pek anlamsız! Öncelikli olan biçemdi! Doğru biçemi Şişko Zevzek gibi herifler sayesinde buldum. İşte şu an buna dair bir örnek ortaya koyuyorum!

111 Fransız evrimcilerden Comte de Buffon, 18. yüzyılın en tanınan bilim insanlarından biriydi. Elli yıldan fazla bir süre Paris'teki kraliyete ait botanik bahçelerinin müdürlüğünü yürüttü. Darwin, teorisinin temelini büyük ölçüde Buffon'un eserlerine dayandırmıştı. Buffon'un kırk dört ciltlik kapsamlı çalışması *Histoire Naturelle*'de Darwin'in kullandığı öğretilerin çoğuna rastlamak mümkündür. "Büyük Varoluş Zinciri" (Aristo'nun türleri basitten karmaşığa doğru sıralaması; diğer adıyla Scala Naturae) ise gerek Buffon'un gerekse Lamarck'ın evrimci sistemleri için başlangıç noktasıdır.

112 William Hogarth (1697–1764): İngiliz ressam, baskıcı, satirist, karikatürist. Karikatürün öncüsü olarak kabul edilir. Eserleri arasında eşsiz değerde gerçekçi portrelerden "modern ahlaki konular" üzerine karikatür tarzı serilere kadar birçok farklı çalışma vardır. Bazen acımasız da olabilen çalışmalarının çoğu dönemin politikası ve değerleriyle dalga geçen eleştirilerdir. Bu tarz çizimlere genelde onun adından gelen Hogarthçı denmektedir. Dünyada ilk kez resimle yazıyı birleştiren, konuşma balonları hazırlayan ressamdır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

BİR MAKALEYİ X'LEMEK

"Bilge insanlar", genelde Doğuludur ve Bay Meçhul Serkeş de Doğu'dan[113] geldiğine göre kendisi mutlaka bir bilgeydi. Bunun bir göstergesi de editör olmasıydı. Tek zayıf noktası çabuk sinirlenmesiydi; ama insanlar onun inatçı olduğunu söylerlerdi, halbuki inatçılığı onun zayıf noktası değil, aksine uzmanlık alanıydı. Bu, onun kuvvetli tarafı ve üstünlüğüydü; onu bunun aksine inandırabilmek için Brownson[114] gerekirdi.

Bay Meçhul Serkeş'in bilge olduğunu kanıtladım; ama bir kez yanıldı. Bilgelerin vatanı Doğu'dan ayrılıp Batı'nın ücra köşelerinden birine –Büyük İskender'in Kayıp Kenti gibi tuhaf bir adı olan yere– taşındı.

Elbette geçerli bir nedeni vardı; gazete çıkartılmadığı ve hiç editör olmadığı için buraya yerleşme kararı aldı. Şüphesiz *Semaver*'i kurarken bu alanda at koşturacağını sandı. John Smith adlı birinin Büyük İskender'in Kayıp Kenti'nde yaşadığını ve uzun zamandır *Gazete Büyük İskender'in Kayıp Kent*'i diye bir gazetenin editörü ve yayıncısı olarak nam saldığını bilseydi buraya yerleşmeyi düşünmezdi. Hatalı bilgi edindiği için Bay Meçhul Serkeş, Kayıp Kent'e (biraz kısaltsak iyi olacak) taşındı; sonunda da gayretkeşliğine, pardon,

113 Poe için Doğu, New England'dı.

114 Orestes Augustus Brownson (1803–1876): Teoloji, felsefe, bilim ve sosyoloji üzerine çalışmaları olan, Auguste Comte takipçisi Amerikalı yazar. Yazıları ölümünden sonra yirmi ciltte toplanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

inadına yenik düşüp kolları sıvadı. Matbaa makinesi ile harf kalıplarının tozunu silip *Gazete*'nin karşısında bir ofis kiraladı ve gelişinin üçüncü sabahında *Kayıp Kent'in Semaveri* adlı gazeteyi çıkardı.

Başyazı gerçekten kusursuzdu. Hiciv yanı baskındı ve oldukça yerindeydi. *Gazete*'nin editörünü yerden yere vuruyordu. Bay Meçhul Serkeş'in dili öylesine ateşliydi ki John Smith'i semender gibi görmeye başladım. *Semaver*'in tüm paragraflarını harfi harfine aktaramam, ama bir örnek verebilirim:

"Ooo, evet! Ooo, anlıyoruz! Ooo, muhakkak! Karşıdaki editör bir dâhi elbette! Ooo, şaşılası! Ooo, Yüce Tanrım! Dünya nereye gidiyor? *Ooo, zaman değişti! Ooo, deme yahu!*"[115]

Bu denli ağır ve sert yazılan makale Kayıp Kent sakinlerinde soğuk duş etkisi yarattı. Coşkulu insanlar köşe başlarında toplandı. Herkes içten bir kaygıya kapılıp vakur tavırlarıyla tanınan Smith'in tepkisini bekledi. Smith, bir gün sonra tepkisini gösterdi:

"*Semaver*'in dünkü sayısında ne yazıyordu: 'Ooo, evet! Ooo, anlıyoruz! Ooo, muhakkak! Karşıdaki editör bir dâhi elbette! Ooo, şaşılası! Ooo, Yüce Tanrım! Dünya nereye gidiyor? *Ooo, zaman değişti! Ooo, deme yahu!*' 'Ooo'dan başka bir şey bilmiyor bu adam! Bu onun aynı çember üzerinde dönüp durmasını açıklıyor; cümlelerinin başı da sonu da yok, zaten anlamlı bir şey söylediği de yok! Bu avarenin içinde 'Ooo' geçmeyen bir şey yazması mümkün değil demek ki! 'Ooo'lara takılıp kalmış zavallı! Doğu'dan apar topar gelen bu biçare memleketinde de bu kadar çok 'Ooo' çekiyor muydu? *Ooo! Ne acıklı!*"[116]

115 Cicero'nun, "Zaman değişti, bu ne biçim ahlak?" sözünü Poe değiştiriyor.
116 Thomas Hoods'un *The Bridge of Sighs* (1844) adlı eserinden uyarlama.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu rezil dokundurmalar karşısında Bay Meçhul Serkeş'in ne denli hiddetlendiğini inanın anlatamam. Ama onu öfkeye boğan şey doğruluğuna değil, üslubuna saldırılmasıydı. Nasıl olur? O, yani Bay Meçhul Serkeş nasıl olur da "o" harfi olmadan yazı yazamaz! Bu lakaytlığa hemen yanıt verecekti. Evet, o terbiyesize haddini bildirecekti! O, yani Kurbağa-Gölet'in[117] meşhur Bay Meçhul Serkeş'i "o" harfini kullanmadan upuzun bir makale yazabileceğini Bay John Smith'e gösterecekti. Ama durun bir dakika! Bunu yaparsa rakibine boyun eğmiş olurdu. O, yani Bay Meçhul Serkeş ne rakibi ne de başka John Smith'ler için üslubundan vazgeçmeyecekti. Hepsinin canı cehenneme! "O" harfi hep var olacaktı! İnatla "o" harfini kullanacaktı! Hem de elinden geldiğince çok!

Bu cesur karardan sonra, Bay Meçhul Serkeş *Semaver*'in sonraki sayısında kesin bir dille derdini anlattı:

"*Semaver*'in editörü, *Gazete*'nin editörüne, kendisinin (*Semaver*'in editörünün) yarınki sayıda onu (*Gazete*'nin editörünü) kafalayacağını, kendisinin (*Semaver*'in editörünün) üslup hususunda özgün olduğunu, ona (*Gazete*'nin editörüne) ait yerginin kendisinin (*Semaver*'in editörünün) kinini ona (*Gazete*'nin editörüne) kanıtlamak amacıyla bir makale yazacağını, bu makalede onun (*Gazete*'nin editörünün) zevk anlayışının üstünde olan ve sonsuzluk işareti sayılan o güzel harfi kullanmaktan kendisinin (*Semaver*'in editörünün) asla çekinmeyeceğini gururla bildirir. '*Buckingham için bu yeterli!*'"[118]

Ulu Serkeş, üstü kapalı ifade ettiği tehdidini gerçekleştirmek için "taslağı" isteyen yardımcısını umursamadan ve *Semaver*'in baskı vakti geldiğini söyleyen adamcağıza küfre-

117 Frogpondium, Poe için Boston'du.

118 C. Cibber tarafından uyarlanan Shakespeare'in *III. Richard* adlı oyunundan.

derek, canını dişine takıp şafak sökene dek uğraştı durdu ve benzeri görülmemiş bir makale yazdı:

"Oldum olası böylesin anlaşılan! İşin gücün yok mu senin? Hep boş laf peşindesin, John! Konuşmaya devam ediyorum, görüyorsun! Ormandan kaçmışsın, kendini boş yere doldurma! Oğlunun şaştığını anası biliyor mu? Olmaz John, olmaz. Doğru ormana, Concord işte orada! Koş ormanına koş, seni gidi bunak kukumav kuşu! Buralarda boşuna oyalanma! Burada sana borcu olan da yok, bilesin! Koşmazsan biliriz ki, sen insan değilsin! Nesin peki? Biliyor musun? Ot tavuğusun, kukumav kuşusun; moronsun, boynuzsuz bir sığırsın! Yoksul bir kartaloz, boş beleş bir herifsin! Bokun, köftehorun, domuzun, kurbağanın tekisin! Concorde'daki ayakyolundan ibaretsin! Soluklan! Soluklan, seni soytarı! Kabarıp durma, sakın ha somurtma, kart horoz! Ortalığı karıştırma, uluma, homurdanma! Aman Tanrım! John, neye benziyorsun? Doğru söylüyorum, biliyorsun! Koca kafalılığı bırak! Al bakalım, korkularını boğman için sana koca bir çanak!"

Bu fevkalade çabadan sonra bitap düşen Bay Meçhul Serkeş tüm enerjisini tüketmişti. Yardımcısına yazısını dingin, vakur ve kendinden emin bir edayla teslim edip evine gitti ve yatağına girdi.

Bu arada taslağı teslim alan yardımcısı harfleri dizmek için derhal üst kata çıktı. Neşeyle elini büyük "O" kutusuna attı ama bir tane bile büyük "O" bulamadı; sonra şansını küçük "o"dan yana denemek istedi, ama o kutu da ne yazık ki boş çıktı. Öyle büyük bir korku, şaşkınlık ve öfke yaşadı ki sonunda ne yapacağını şaşırdı. Eli ayağına dolandı. Nihayet dizgiciye danışmaya karar verdi.

"Bayım! 'O'lar olmadan yazıyı dizemem," dedi.

BELONGS TO KAOS TEAM

Geç vakte kadar beklediği için oldukça sinirli olan dizgici, "Ne diyorsun sen?" diye söylendi.

"Ne diyeceğim, bayım? Ne büyük ne de küçük 'o' kalmamış!"

"Olur mu öyle şey! Hepsi kutudaydı!"

"Bilmiyorum, bayım; ama *Gazete*'nin yezitleri gece boyu etrafta gezinip durdu, anlaşılan gelip çaldılar."

"Tanrı cezalarını versin! Çalmışlardır!" Öfkeden alı al moru mordu. "O halde sen de gidip onların 'i' ve eski 'z'lerini yürüteceksin."

"Tamam, haklarını avuçlarına vereceğim. Peki, ama makale ne olacak? Yazıyı dizmek zorundayım, yoksa fena azar işitirim..."

"Canımıza okunur hem de," derken iç çekti dizgici. "Çok uzun mu makale?"

"Pek değil."

"İyi madem. Elinden geleni yap! Başka bir harf yerleştir, nasılsa kimse bu herifin yazısını okumuyor."

Bob, harf kutusunun başına giderken, "Ah! Gözleriyle midelerini söküp alacağım demek!" diye kendi kendine söylendi. İşin aslı on iki yaşındaki, bir yirmi boyundaki Bob kavga etmeye can atardı.

Benzer sıkıntılar matbaalarda sıklıkla yaşanır ve bu gibi durumlarda genellikle eksik harfin yerine "x" harfi kullanılır. Bu belki "x" harfinin bolluğundan, belki de dizgicilerin akıl sır ermez alışkanlıklarından kaynaklanır. Bob da eksik harfin yerine "x"ten başka harf kullanacak değildi elbette.

"Bu makaleyi 'x'lemek zorundayım," diye mırıldandı. "Ama içinde bu kadar çok 'o' olan bir makale görmemiştim doğrusu." Bunun üzerine makaleyi "x"ledi ve baskıya gönderdi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Ertesi sabah Kayıp Kent'in sakinleri şu acayip makaleyi okuduklarında küçükdillerini yuttular:

"Xldum xlası böylesin anlaşılan! İşin gücün yxk mu senin? Hep bxş laf peşindesin, Jxhn! Kxnuşmaya devam ediyxrum, görüyxrsun! Xrmandan kaçmışsın, kendini bxş yere dxldurma! Xğlunun şaştığını anası biliyxr mu? Xlmaz Jxhn, xlmaz. Dxğru xrmana, Cxncxrd işte xrada! Kxş xrmanına kxş, seni gidi bunak kukumav kuşu! Buralarda bxşuna xyalanma! Burada sana bxrcu xlan da yxk, bilesin! Kxşmazsan biliriz ki, sen insan değilsin! Nesin peki? Biliyxr musun? Xt tavuğusun, kukumav kuşusun; mxrxnsun, bxynuzsuz bir sığırsın! Yxksul bir kartalxz, bxş beleş bir herifsin! Bxkun, köftehxrun, dxmuzun, kurbağanın tekisin! Cxncxrde'daki ayakyxlundan ibaretsin! Sxluklan! Sxluklan, seni sxytarı! Kabarıp durma, sakın ha sxmurtma, kart hxrxz! Xrtalığı karıştırma, uluma, hxmurdanma! Aman Tanrım! Jxhn, neye benziyxrsun? Dxğru söylüyxrum, biliyxrsun! Kxca kafalılığı bırak! Al bakalım, kxrkularını bxğman için sana kxca bir çanak!"

Bu gizemli ve kasvetli makalenin yol açtığı karmaşanın boyutuna inanamazsınız. İnsanlar önce bunun şeytani bir büyü yazısı olduğunu düşündüğünden Bay Meçhul Serkeş'in evine hücum ettiler; adamı bulup trenin önüne atmak niyetindeydiler. Fakat Bay Meçhul Serkeş evinde yoktu; zaten kentte de bir daha kendisini gören olmadı.

Öfkeli kalabalık zamanla sakinleşti, ama bu acayip olayın etkisinden tamamen kurtulamadılar ve zihinleri karman çorman bir hale geldi.

Biri bunun dört dörtlük bir şaka olduğunu söyledi.

Bir başkası Bay Meçhul Serkeş'in hayalperest bir adam olduğundan bahsetti.

Üçüncü kişi onun sadece sıra dışı bir adam olduğunda ısrar etti.

Dördüncüsüne göre, Yankee'nin tek amacı nefretini boşaltmaktı.

"Gelecek kuşaklar için bir örnek teşkil etti," dedi beşincisi.

Bay Meçhul Serkeş'in aşırılıkta azimli olduğu hususunda herkes hemfikirdi; onu bulamayınca diğer editörü linç etmek akıllarına geldi.

Ama genel olarak bu olaya akıl sır erdiremediler. Kentteki matematikçi bile işin üstesinden gelemedi, çünkü "x" bilinmeyen niceliği ifade etse de ortalıkta bilinmeyen sayıda "x" vardı (ve bunda kesinlikle haklıydı).

Makaleyi "x"lediğini sır gibi saklayan Bob'un sözlerine de pek kimse itimat etmedi. Halbuki Bay Meçhul Serkeş'in sürekli XXX birasını içtiğini ve bundan ötürü de huysuzluk ettiğini söylerken doğruları konuşuyordu.

BELONGS TO KAOS TEAM

PETER SNOOK

Democratic Review'un son sayısında, Fransa ve İngiltere'ye kıyasla bizde pek anlaşılamayan bir konu hakkında –dergilerde yayımlanan edebi makaleler– Bay Duyckinck harikulade bir inceleme kaleme aldı. Bizler Amerika'da kimi zaman benzer makaleler yazıyoruz ama gerçek dergicilik denen şeyi adlandırmayı ve betimlemeyi başarabilmiş değiliz. Bay Duyckinc'in yazısı elbette dikkate değer ama görüşüne tamamen katılmıyor, onun dergi yazılarının gücünü doğru değerlendirmediğini düşünüyoruz. Bay Duyckinck, dergi yazılarının sınırsız sahasını sınırlamaya, gücünü azımsamaya meyillidir. İşin aslı konu çeşitliliğinde olduğu kadar tarz konusunda da Fransızlar ve İngilizler karşısında boynumuz büküktür. Amerikan dergilerinde özgünlük atfedebileceğimiz bir yazıya nadiren, dikkatimizi çeken yabancı yazılara ise sıklıkla rastlıyoruz. Titiz bir yazıya telif ödememiz pek mümkün olmadığından özgünlük aramak da yersiz zaten. Özgünlüğün içgüdüyle veya ilham kaynaklarıyla bağıntılı olduğuna inanmak saçmadır. Gerçek yaratım; dikkat, azim ve kavrama gücü gerektirir. Bunları bir araya getirmeyi başarabilecek yetide olan ve sayısı bir elin parmağını geçmeyen Amerikan dergi yazarları düşük telif ücretleri sebebiyle kendilerini yormamayı tercih ederler. Bu

BELONGS TO KAOS TEAM

ve benzer sebeplerden ötürü şu anda (ve gelecekte) yazın alanında baskın olacak bir alanda çağdışı kaldığımız söylenebilir.

Yaratıcılıktan, gerçek sanattan mahrum kaldık. Amerikalı bir eleştirmen, isminin ötesinde bir yazı yazmak zorunda olduğunu bilir. Kim eleştirisinin titiz ve ayrıntılara önem veren Macaulay'ın[119] etkili eleştirileri misali eleştirel görüşlerden arınmış bir yapıt olmasını ister? Ne olursa olsun yayımlanan yazıları göz ardı etmedik. Şimdiye dek yayımlanmış en etkili Amerikan makalesi Montagu'nun[120] Bacon'ı anlatan eleştirisiyle kıyaslandığında son derece acizdir. Bahsi geçen makale tutarlılığı, plana uygunluğu, zengin detayları, temasını zirveye oturtması bizi topyekûn hayallere salar, ancak şatafatlı ve anlaşılmaz üslubu, salt Macaulay gibi birinin yazabileceği eleştirinin içerdiği sanatı okura hissettirememesi nedeniyle palavra olduğunu kanıtlar.

Bunun yanı sıra dergilerde yer alan hikâyelerde de mahir bir duruş sergilenmez. Hawtorne'u[121], Simms'i[122], Willis'i[123] ve aynı mecrada yer alan birkaç kişiyi saymazsak, Atlantik'in bu yakasında saygın bir hikâyeciye rastlanmaz. Kuşkusuz Amerikan dergilerinde tek tük de olsa iyi hikâye yazarları vardır, ama bunlar birer örnek olarak kaldı, çünkü aynı yazarlar kurmacadaki yetkinliklerini sürdüremediler.

119 Thomas Babington Macaulay (1800–1859): İngiliz tarihçi ve siyaset adamı. Hindistan'ın İngilizleşmesi için kurulan eğitim komisyonunun başkanlığını yapmıştır.

120 Basil Montagu (1770–1851): İngiliz avukat, yazar ve hayırsever. İngiliz iflas kanunu, parlamenter seçim kanunu gibi yasaları kaleme almış, Bacon'dan etkilenmiştir.

121 Nathaniel Hawthorne (1804–1864): ABD'li roman ve kısa hikâye yazarı. *The Scarlet Letter* (1850), *The House of Seven Gables* (1851) gibi pek çok eseri kaleme alan yazar 1842'de Transandantalistlere katıldı.

122 William Gilmore Simms (1806–1870): Şair, yazar ve tarihçi. Amerikan İç Savaşı'ndan önce Güney edebiyatının başat güçlerinden biriydi. Köleliği desteklemiştir.

123 Nathaniel Parker Wills (1806–1867): Yazar ve editör. Poe ve Longfellow gibi pek çok önemli yazarla çalışmıştır. Döneminin en çok kazanan dergi yazarıydı.

"Chartley"in ve "The Invisible Gentleman"ın yazarının bir başka öyküsünü inceleyerek Amerikalıların öykü hususundaki yeterlilikleriyle İngilizlerinkini kıyaslama fırsatı bulduk. En yetkin İngiliz gazetecilerinden olan ve Dickens'la birlikte anılan yazarımızı okur Dickens'dan bile daha çok beğenmektedir. En uzun ve yetkin hikâyesi "Peter Snook" adını taşır; bu öykü yazarın bakış açısını son derece tutarlı bir biçimde yansıttığından burada öyküyü irdelemeye karar verdik.

Kusursuz bir Londralı olan kahramanımız Peter Snook, Bishopgate Caddesi'nde perakende satış yapan bir manifaturacıdır. Budala ve kendini beğenmiş bir tip olmasına rağmen özünde iyi bir insandır ve her daim ürkmüş bir havası vardır. Usta bir kadın şapkası ve mantosu terzisi olan Clarinda Bodkin'e rastladığı ana dek hayat kahramanımız için tıkırındadır. Bu tanışmadan sonra aşk ve tutku yüzünden biraz aklı havada dolaşır. "Clarinda'yla beraber olsaydık, mağazayı ikiye böler, tek kira öder, iki iş yapar, mutlu mesut yaşardık," der. Bu düşünce zihninde iyice biçimlenirken Peter, Clarinda'ya inceden inceye asılmaya başlar, kadın çekimser davranır. Birlikte White Conduit House'ta, Bagnigge Wells'te ve diğer saygın mekânlarda boy gösterirler ve bir gün Clarinda'nın önerisiyle birlikte Margate'e gitmeye karar verirler. Öykünün bu kısmında yazar, kahramanımızın yaşadıklarını yolculuktan sonra kendisine uğradığında anlattıklarına istinaden kaleme aldığını söyler.

Bayan Clarida, Margate'e gitmek üzere yalnız yola çıkar, Bay Snook ise birtakım düzenlemeleri tamamladıktan sonra onu takip edecektir. Bu düzenlemeler kahramanımızı temmuzun ortasına dek geziden mahrum eder, sonra be-

BELONGS TO KAOS TEAM

lirtilen tarihte *Rose in June* gemisiyle gideceği yere ulaşır. Maalesef bir Londralının hislerini ve sabrını zorlayacak nitelikte talihsizliklerle karşılaşır. Mesela şemsiyesi ve içinde yeşil, yeni bir ceketle çiçekli, ipekten bir yeleğin bulunduğu paket kazara suya düşer ve Bayan Bodkin eski giysiler içinde olan kahramanımızla görüşmeyi kabul etmez. Sonra talihsiz bir şekilde paldır küldür yuvarlanıp düşer ve her iki incik kemiğini de incitir, Bayan Bodkin'e dans sözü vermiş olan Bay Snook'a doktoru danstan uzak durmasını buyurur. Daha sonra bir gözüne ağustosböceği kaçar ve en kötüsü uzun boylu, asker tipli bir ayakkabıcı olan Bay Last bu talihsizliklerden faydalanıp Bayan Clarida'yı tavlamayı başarır. Sonunda Bay Last'ın karşısına çıkması, Clarida'nın kendisini reddetmesi nedeniyle kahramanımız aynı gemiye binip evine dönmeye karar verir. Yolculuğunun ikinci akşamında gemi Greenwich civarında demir atar. Yolcular kent merkezine gitmek için araç kiralarlar, ama Bay Snook o ana dek fazlasıyla para harcamak zorunda kaldığından gemide kalmayı tercih eder. "Ben uyurken Billingsgate'e varırırız. Eve gidip giysilerimi değiştirmek, şehir merkezine yollanıp Pester Şirketi'ne iki gün sonra ödeme günü olan borcumu vermek için gerekli parayı bulabilecek zamana sahibim," der. Snook'un bu düşüncesi daha sonra başına bir yığın dert açacaktır. Gemideki satıcılardan bazıları kahramanımıza yanaşıp ona bira ve konyak ısmarlarlar, derken Bay Snook önce sızar, sonra denize düşer.

Ertesi sabah Bay Snook, tan ağarırken çalışanı ve sadık hizmetkârı Ephraim Hobson'u derin uykusundan uyandırır. Hizmetkârına aceleyle yüklü bir sipariş aldığını, bu hususta kimseye tek kelime etmemesini söyler. Gemi kaptanından ve

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

sahibinden kısaca söz ederek siparişi hazırlamaya başlamasını emreder.

Mağazadaki hemen her şeyi paketlettikten sonra, çalışanına Pester'in bir sonraki gün vadesi dolacak çeki için borç para bulmak amacıyla kente gideceğini bildirir. "Pek eksiğiniz olduğunu sanmıyorum," diye yanıt verir Ephraim. "Siz buradan gittikten sonra size borcu olanları tek tek dolaştım, Shy'dan bir miktar para aldım, Slack tüm borcunu kapattı –iyi ki onunla alışveriş yapmayı kestik– birkaç kişiden daha para topladım. İşte listesi burada, para da çekmecede duruyor." Peter buna çok sevinir ve kendisi dönmeden paketlenen mallara dokunulmamasını tembihleyerek mağazadan çıkar.

Bay Snook ona gemide bol bol içki ısmarlayan ve suya düşmesine neden olan Jobb, Flashbill ve Hissedarları'nın şirketine gider, epey yüklü bir sipariş verdikten sonra malların aynı gün gönderilmesini talep eder. Daha sonra yatırımcısı Bay Bluff'ı ziyaret eder. Ona hesabındaki paradan birkaç yüz sterlini birkaç günlüğüne çekmek istediğini söyler.

Bay Bluff, "Hmmm. Nakit para zor bulunuyor. Aman Tanrım! Evet, ta kendisi! Müsaadenizle, Bay Snook. Ön tarafta konuşmak istediğim biri var, hemen döneceğim," diyerek ilerler. Memurlardan birinin kulağına, "Scribe'a söyle de Snook'un hesabını kontrol edip bana haber versin," der. Sonra ön tarafta bekleyen Bay Butt'a yaklaşarak "Bugün hava güzel. Siz neden şehirden kaçmadınız?" diye sorar.

Cin tüccarı olan Bay Butt, "Asla yapmam bunu. İşime sımsıkı bağlıyımdır, yağmur yağarken küpleri doldurmalı, bu benim ilkemdir. Akşam erken yatar, sabah erkenden işime bakarım," diye yanıt verir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bankacı, memur işini bitirip büyük bir defteri kapatana dek karşısındaki adamı ciddiyetle dinliyormuş gibi gözükmeye devam eder. Sonra kibarca Bay Butt'tan müsaade ister, memurdan aldığı kâğıt parçasıyla birlikte Bay Snook'un yanına döner. Kâğıtta "Peter Snook, Manifaturacı, Bishopgate Caddesi, eski hesap, günbegün artıyor, bakiye £153 15s. 6d. çok düzenli" yazmaktadır. "Beklettiğim için kusura bakmayın, Bay Snook. Müşteri velinimettir, değil mi? Evet... Siz ne istiyordunuz?" der.

"Birkaç günlüğüne hesabımdan biraz fazla para çekmek istiyorum," diye karşılık verir Peter.

"Ne kadar?"

"Yüz."

"Elli yetmez mi?"

"Yetmez."

"Tamam. Siz güvenilir birisiniz, bu defa işkillenmemize gerek yok."

Bankadan çıkan Peter koşarak az evvel fark ettiği cin tüccarını yakalar. Ona en iyi kalite bir fıçı cin sipariş eder ve kartvizitini verir. Bay Bluff'ın tavsiyesiyle bu siparişi verdiğini, siparişinin aynı akşam Queenhithe'de olması gerektiğini ekler. Cin tüccarı bu kadar çok içkinin bir manifaturacının ne işine yarayacağını anlayamadığından tereddüde düşer, bu sebeple Bay Snook'un güvenilirliğini teyit etmek için Bay Bluff'la görüşmeye gider. Fakat bankaya gittiğinde Bay Bluff'ı yerinde bulamaz, söylenene göre Bluff önemli bir toplantıdadır ve gecikecektir. Ama memur, Bay Snook'un güvenilir bir esnaf olduğunu belirtir. O akşam Snook'un verdiği tüm siparişler zamanında kendisine teslim edilir. Ephraim gelen malların faturalarını kontrol ettiği

sırada, gün batarken, Bay Snook sevinçli bir yüz ifadesiyle içeri girer. Affınıza sığınarak burada bir sayfayı tıpatıp aktarıyorum.

"Ephram, ne diyorsun bu işe? Nihayet mağazayı adam ettik, değil mi?" diye sordu.

"Siz en doğrusunu bilirsiniz elbet ama tüm bunlar beni korkuttu, efendim. Bunca malı nasıl satacağız? Sadece erkek giyim bölümü açmak niyetindeyken şimdi çeşit çeşit mal getirdiniz. Bayan Bodkin'in ürünlerini nereye yerleştireceğiz?" diye yanıt verdi.

"Ah, canı cehenneme! Eriha'ya[124] kadar yolu var. Bu arada endişelenmene gerek yok. Malların hepsi yarın sabah elimizden çıkmış olacak. Haydi paketleme işini bitirelim," dedi.

Ephram paketleme işini çok severdi, ama bu kez endişeliydi. Bay Snook ise neşe içinde süratle ve ustalıkla paketleme işini yapıyordu.

"Sen de ne yavaş çıktın, Hobson!" diye bağırdı Peter. "Biraz beni örnek al. Mürekkep şişesi nerede? Hah, tamam buradaymış," dedikten sonra paketlerin üzerine isminin ilk harflerini ve bir de G harfini yazdı. "Evet! P. S. G. Gravesand'de bana teslim edilecekler. Geminin kaptanı ve sahibiyle orada buluşacağım. İstenmeyen malları yanımda geri getireceğim, geri kalan mallar için bankacıların onay mektuplarını alacağım. Gemi mürettebatının söylediği üzere hava tahmin öngörümü hazırda bulunduracağım. Ah, ben sana gemiden nasıl düştüğümü anlatmadım, değil mi?"

Ephram panikleyip elindeki işi bırakarak, "Gemiden mi düştünüz?" diye sordu.

124 Eriha (Jericho ya da Ceriko), Filistin Ulusal Yönetimi'nin Batı Şeria bölümünde Ürdün Nehri'nin yanında yer alan eski bir yerleşim yeridir. Eriha Valiliği'nin merkezidir ve yirmi binden fazla nüfusa sahiptir.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Aman. Sana uzun uzadıya anlatamayacağım. Haydi, şu çuvalı işaretle. Yakında her şeyi öğreneceksin. Böyle yüklü bir sipariş almam mucize. Margate'e vardığım anda suya düştüm. Ceketim mahvoldu. Ama ne kıymeti var? İyi ki düşmüşüm! Düşmeseydim ardımdan çevrilen dolapları fark edemezdim. Ah, Eriha'ya kadar yolu var."

Peter bu cümleyi sıklıkla söylemeseydi bile Ephram, Snook'un kimliğinden kuşku duyduğunu sonradan gizlemeyecekti, ne de olsa patronu tuhaf bir tutum içerisindeydi. Paketleme işini bile görülmedik bir hız ve atiklikle yapıyordu.

Öfke dolu, "Eriha'ya kadar yolu var," cümlesi hizmetkâra göre Peter'in dudaklarından doğallıkla dökülüyor ve bu beddua yinelenip duruyordu.

Malların tamamı paketlendiğinde arabalar gelir, saat on buçukta mağaza resmen boşaltılır. İki at arabası çağrılır. Bay Snook paketlenme işi zahmetli olan birkaç malla birlikte ilk arabaya, çalışanı da yine aynı tür mallarla ikinci arabaya biner. Queenhithe'ye ulaştıklarında, önceden gönderdikleri malların geminin ambarına yüklendiğini görürler. Bay Snook, Ephraim'e gemiye çıkması, akşam yemeği yiyip sıcak rom içmesi için ısrar eder. Ephraim patronunun sözünü dinler, kendine harikulade bir ziyafet çeker. Sonunda Peter şaşkın hizmetkârını kıyıya bırakıverir.

Ertesi sabah saat sekiz sularında fiziken ve ruhen çökmüş olan Ephraim, ele güne karşı mağazayı düzenlemeye koyulur. Fakat ne kadar uğraşırsa uğraşsın mağazayı berbat görünüşünden kurtaramaz. Bu görüntü Pester ve Hissedarları'nın borcu için içeri giren banka memurunu şüpheye düşürür, hizmetkârın elindeki çekin karşılıksız çıkabileceğini düşünür. Memur bankaya dönünce Bay Snook'un çekinin üç yüz on

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

altı sterline karşılık gelip gelemeyeceğini araştırır ve çekin karşılıksız olduğu ortaya çıkar. Snook hesabının yüz sterlin fazlasını çekmiştir. Bay Bluff ve memurları bu konu üzerinde kafa patlatırlarken cin tüccarı Bay Butt iyi bir müşteri kazanmasına vesile olduğunu düşündüğü Bay Bluff'ı ziyaret eder. Bay Buff, Snook'a kefil olmadığını söyler ve bu dalavereyi çözmeleri gerektiğini belirtir. Ephraim'i bankaya çağırtırlar; hizmetkâr önceki gün mağazada neler yaşandığını harfiyen anlatır, sonra diğer tüccarlardan da bilgi alınır. Tüm alacaklılar malların Queenhithe'de yüklendiği gemiyi araştırıp peşine düşerler.

Sonraki sabah gün doğarken gemiye Gravesand'ın biraz gerisinde yetişirler, o esnada dört adamın kayıkla kıyıya doğru yol aldığını görürler. Peter Snook kamarasında sakince oturmaktadır, Bay Pester'i görünce biraz şaşırsa da korkuya kapılmaz.

"Ah, Bay Pester, siz mi geldiniz? Sizi gördüğüme çok sevindim. Sanırım tatil dönüşü kesişti yollarımız. Saat sekiz ile dokuz arası Billingsgate'e varacağımızı söylüyorlar, dilerim gecikmeyiz, çünkü bugün size ödeme yapmam gerek."

Ambarda mallarla birlikte elleri, ayakları ve ağızları bağlanmış üç kişi bulunur. Bu adamlar garip bir hikâye anlatırlar. Bay Snook, bu adamları yük gemisi sahibi Bay Heavisside'ın yanından alıp Gravesand'e yapılacak bir seyahat için kiralanan *The Flitter*'da görevlendirmişti. Adamlar gemiyi önce Queenhithe'ye götürmüş ve limana gelen malların yüklenmesini sağlamışlardı. Daha sonra Bay Snook yanında iki heybetli adam ve "kanca burunlu bir minyonla" (Ephraim) gemiye gelmişti. Bay Snook ile kanca burunlu minyon bir nevi âlem yapmış, minyon tip zum olunca karaya taşınmıştı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Sonra yola koyulmuşlar, Greenwich Hastanesi'ni geçtiklerinde gemiyi yan kısmı siyaha boyalı büyük bir gemiye yanaştırmışlardı. Gemiden atlayan beş on adam bu zavallıları yakalayıp ellerini, ayaklarını ve ağızlarını bağlayarak ambara kapatmıştı.

Bunun üzerine dönüş yolunda sorun yaşanmaması için Bay Snook elleri, ayakları, ağzı bağlı bir biçimde ambara kapatılır. Şehre ulaşıldığında tüm alacaklıların katılacağı bir toplantı düzenlenir. Peter alacaklıların karşısına öfkeyle çıkar. Kendisine reva görülen aşağılamayı hak etmediğini belirterek herkesi suçlar.

Bay Pester oturduğu yerden ciddiyetle, "Bay Snook, bu tavrınız çok saçma. Lütfen, vakur tabiatınızı koruyun. Görgü kurallarını unutmayın. En doğrusu bu!" dedi.

"Ah, siz mi bana görgü kurallarından bahsediyorsunuz?" dedi Peter. "Beni kargatulumba ambara kapatıp hiç açıklama yapmadınız. Bir köpek misali beni bağladığınız için işimden gücümden kaldım. Hepsi sizin yüzünüzden. Hele o yüzü sirke satan ve beni bir fıçı cinle zilzurna sarhoş eden herifi bir bulsam! Ne yaptığınızı sanıyorsunuz siz! Yaşadıklarımın hesabını soracağım. Kanunlardan da keskin değil kolunuz!"

Bay Snook, *The Flitter*'da alıkonulduğu zaman dışında Bay Jobb'u hiç ama hiç görmediğini, Jobb ve Hissedarları'nın şirketine gidip alışveriş yapmadığını, Bay Bluff'ı tanıdığını, ama hesabından para çekmediğini söyler. Dahası bankada yüz elli sterlinden daha fazla parası olduğunu düşünmektedir. Toplantıda bulunan pek çok beyefendiyi işaret ederek onlara borcu olmadığını iddia eder, halbuki bu adamlardan "yüklü" sipariş için bolca mal alınmıştır. Zaten mallar *The Flitter*'da bulunmuştur. Ephraim çağrılır, Bayan Bodkin macerası ve

BELONGS TO KAOS TEAM

malların paketlenip gemiye yüklenmesi hususunda tanıklık etmesi istenir.

"Efendim, sizi gördüğüme çok sevindim!" diye bağırır Ephraim. "Neler geldi başınıza böyle?"

"Bu adamların hiçbiri yasalardan üstün değil. Hesabını soracağım hepsine!"

"Efendim, bizim işimiz perakende. Toptancılık bize göre değil, sizi uyarmıştım."

"Ne toptancılığı?" diye sorar Peter afallayarak.

"Aman efendim, herkesin bildiği sır olmaktan çıkar. Ama ben sadık hizmetkârınız olarak malların sevkıyatı bitene ve polis gelip mağazaya el koyana dek kimseye bir şey anlatmadım."

"Polis mağazama el mi koydu? Malların hepsi gitti mi? Yokluğumda ne dolaplar çevirdin sen?" diye bağırdı öfkeyle. Birden ayağa kalkıp korkudan zangır zangır titreyen hizmetkârının boynuna atılır ve bütün gücüyle sıkmaya başlar, sonunda zavallıyı birkaç polis Bay S.'nin elinden alır.

Bunun üzerine alacaklıların avukatı, Bay Snook'un delirmiş olabileceğini ya da ceza almamak için rol yaptığını ileri sürer. Bu sebeple akıl hastanesinden bir hekim çağırırlar. Hekim, Peter'in akıl sağlığı konusunda kesin bir karara varamaz ve Bay S.'nin *Rose in June*'dan denize düşüp nasıl kurtulduğuna dair bir hikâye anlatır.

"İnanılır gibi değil," der hekim. "Şayet Bay S.'nin genel tarzı şu an tanık olduğum hayalperest tarzla aynıysa emin olun bu konuda tamamen ustalaşmış. Ama o kadar dürüst ve duru bir anlatımı var ki kuşkuya düşmek yersiz olur." Buradan sonra Bay Snook'un öyküsü kendi ağzından değil, farklı anlatımları bir araya getiren yazarın ağzından anlatılır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Gemiden düşen Bay Snook (anlattığına göre) cesaretini toplayarak durmadan yüzer. Boğulma tehlikesi yaşadığı bir anda bir kürek yardımıyla tuhaf tipli adamlar tarafından bir kayığa çekilir. Büyük bir gemiye çıkarılır, Tale of Alroy modasına uyan kafiyeli konuşma tarzıyla ortalıkta beliren kaptan onu karşılar. Temiz kıyafetlerinden verdiği Bay S.'yi mükellef bir sofrada ağırlar. Bu fevkalade misafirperverlik ve tükettiği içki nedeniyle çakırkeyif olan Peter, kaptana kendisiyle ilgili her şeyi anlatır. Hizmetkârı Ephraim'i, bankadaki hesabını, şehirdeki saygınlığını, Bayan Bodkin'le olan çalkantılı ilişkisini, ticari yaşamını, çalıştığı tüccarların isimleriyle adreslerini tüm ayrıntılarıyla anlatır. Yorgunluktan ve şaraptan bitap düşen Peter, ertesi sabah uyandırılıp Pester'e borcunu ödeyebilmesi için kendisini Billingsgate'e yetiştirecek bir tekneye bindirileceğine dair söz verilip kamarasına gönderilir. Ne kadar uyuduğunu bilmez; uyandığında Billingsgate'e gideceği söylenen bir gemiye apar topar bindirilir, peşine düşen alacaklılar da onu gemide bulurlar.

Belki de bu öykünün pek anlamı yoktur. Fakat yazar okura Peter'in kandırıldığını, malların sevkıyatını yapan ve Ephram'a sadece akşam vakti görünen adamın Peter'in yerine geçen kaptan olduğunu kanıtlar. Peter'in gevezeliği ve kendisine olan benzerliği nedeniyle kaptan, Bay S.'nin kıyafetlerini giyip onun gibi davranmış, ciddi bir sahtekârlığa soyunmuştur.

Bu öyküde dikkat çeken noktalar vardır, alelade bir yazar bunları geliştirmeyi başaramazdı. İşte bu sebeple "Peter Snook"u kusursuz bir öykü sayabiliriz. Bu, görebileceğiniz en iyi Flaman resmidir; tıpkı ışık ve gölge oyunlarıyla yapılan usta

işi bir resimde olduğu gibi hiçbir şey net olarak verilmemiş, düşünceler ışıkla gölgenin arasında, net çizgilerin uzağında, ufak fırça darbelerinde, renklerin sıcaklığında ve tonlamalarında –katiyen karikatüre dönüşmeden, ölçüyü kaçırmadan– tadında abartılarak hissettirilmiştir.

BELONGS TO KAOS TEAM

GİZEM YARATMA SANATI

"Possado'ların ve montante'lerin bunlarsa,
eksik kalsın, istemem.
Ned Knowles[125]

Baron Ritzner Von Jung, asil bir Macar ailesinden gelmekteydi; aile üyeleri (hiç değilse güvenilir kayıtların tutulduğu dönemlere dek) kimi becerileriyle ünlenmişlerdi; sözgelimi Tieck[126] olağanüstü olmasa da hatırı sayılır *gülünçlükte* örnekler vermesiyle ün salmıştı. Ritzner'le tanışmam açıklayamayacağım bir dizi sıra dışı serüvenin 18.. senesinin yazında görkemli Jung Şatosu'na sürüklenmeme dayanır. Takdirini kazanmaya ve onun düşünsel yapısını anlamaya burada başladım. Zamanla yakınlaştık ve birbirimizi daha iyi tanıdık; üç yıllık bir ayrılığın ardından G...'nde yeniden ona rastladığımda hakkında bilmediğim bir şey kalmamıştı.

25 Haziran gecesinde gelişinin üniversite çevresinde merak dolu fısıltılara yol açtığını da, herkesin ağız birliği etmişçesine "yeryüzündeki en takdire şayan insan" demesine rağmen tek kişinin bile fikrini beyan etmediğini de hâlâ anımsı-

125 İngiliz yazar John Milton'un (1608–1674) erdemlilik üzerine yazdığı maskeli piyesi. İlk olarak 1634'te sahnelendi.
126 Johann Ludwig Tieck (1773–1853): Alman şair, yazar, çevirmen.

yorum. Öylesine benzersizdi ki, bu benzersizliğin kaynağını irdelemek haddini bilmemek olurdu. Yine de bunun üstünde durmayıp Ritzner'in gelişiyle insanların alışkanlıkları, edaları, mizaçları, cüzdanları ve yatkınlıkları üzerinde yoğun ve zorbaca olmasına karşın muğlak ve tanımlanamaz bir etki bıraktığını söyleyebilirim. Bu sebeple üniversitede geçirdiği kısacık süre olağanüstü bir dönem olarak kayıtlara geçmiş, "Baron Ritzner Von Jung'un egemenliğindeki sıra dışı dönem" diye isimlendirilmiştir.

Ritzner, G...'ye gelir gelmez beni ziyaret etti. O zamanlar net bir yaşı yoktu, demem o ki kişisel bilgilerinden yola çıkıp yaşı hususunda tahminde bulunmak mümkün değildi. Yaşı on altı da olabilirdi altmış da; ama doğrusu yirminci yaşından yedi ayı devirmiş olduğuydu. Yakışıklı değildi; belki de doğru olan tersiydi. Yüzü köşeliydi ve simasında sert bir duruş vardı. Yüksek ve hoş bir alnı, ucu kalkık bir burnu, iri, camsı ve manasız gözleri vardı. Ağzı daha da sıra dışıydı. Dudaklarından biri doğal bir biçimde diğerinin üstünde duruyordu; en karmaşık yüz hatları bileşimi bile bu denli benzersiz ve saf bir ağırbaşlılık, ihtişam ve güven duygusu oluşturamazdı.

Şimdiye dek anlattıklarım, baronun *gizem yaratma sanatını* yaşam gayesi ve uğraşı haline getirmiş, ender rastlanan, sıra dışı bir insan olduğunu apaçık göstermektedir. Sıra dışı becerisi onu içgüdüsel olarak bu alana yaklaştırırken, dış görünümü de planlarını rahatlıkla uygulayabilmesine olanak tanıyordu. Tuhaf ama "Baron Ritzner Von Jung'un egemenliğindeki sıra dışı dönem" adıyla nam salan dönemde G...'ndeki öğrencilerin onun mizacını kuşatan gizemi algılayamadıklarından eminim. Benim dışımda hiç kimse onun

BELONGS TO KAOS TEAM

şaka yapma kabiliyetinden bile haberdar değildi. Kuşkusuz bahçe kapısında oturan ihtiyar buldoğu –Heraclitus'un hayaletini– yahut emekli teoloğun peruğuna ithamda bulunmayı tercih ederdi. Akla gelen en kötücül ve bağışlanmaz oyunların, alışılmamış maskaralıkların doğrudan olmasa da aracılığıyla veya etkisiyle yapıldığının açığa çıkması bile bu durumu değiştirmezdi. Gizem yaratma sanatının –böyle denir mi bilmem ama– güzelliği (insan doğasını sezgisel anlamda tanımasının ve kusursuz irade gücünün mahsulü olan) fevkalade becerisinden –şakaları önlemek ve Alma Mater'in[127] düzeniyle şerefini korumak için takındığı gayretkeşlikten yahut bu şakaların tabiatına insanları inandırma yetisinden– kaynaklanıyordu. Övülesi gayretliliğin sonunda, ıstırap ve huzursuzlukla gölgelenen yüzü en kuşkucu tiplerin bile kuşkularından sıyrılmasına yol açıyordu. Üstelik garabetliğini yaratıcıdan yaratılana –bizzat sebep olduğu gülünçlüklere– aktarma uğraşının da üstadıydı. En pişkin madrabazın bile eylemlerinin tabii sonuçlarından –yüzünü ve tavırlarını esir alan gülünçlükten– kurtulduğunu sanmazdım. Her daim hevesli ve meraklı olan dostum aslında sırf toplumun vakarı için yaşıyor gibiydi; kendi hane halkı bile Baron Ritzner Von Jung'u eğilmez ve muhterem bir kişilik olarak hatırlar.

Ritzner'in G...'nde kaldığı süre içinde *dolce far niente* iblisi üniversitenin üzerine kâbus gibi çökmüştü. Ortada yeme-içme ve eğlenceden başka bir şey yoktu. Öğrenci evleri meyhanelere dönmüştü; baronunki en işlek ev olarak nam salmıştı. Buradaki patırtılı eğlencelerimiz uzun sürer ve olaylı biterdi.

127 Kişinin tahsilini görüp yetiştiği, mezun olduğu okul, üniversite.

Bir kez sabaha dek oturup fazlasıyla şarap tüketmiştik. Baronla ben hariç yedi sekiz kişi daha vardı. Zengin ve saygın ailelerden gelen bu gençler abartılı bir biçimde şereflerine düşkündüler. *Düello* hususunda en uç Alman fikirleri zihinlerinde yer etmişti. Bu Don Kişotvari fikirler dönemin kitaplarından ve G...'nde yapılıp ölümle sonlanan birkaç düellodan kaynaklanıyordu; biz de gece boyu en çok bunu sohbet konusu ettik. Gecenin başında oldukça sakin ve ilgisiz görünen baron heyecanla sohbete katılıp düello için gereken görgü kurallarından öylesine zarif bir edayla bahsetti ki herkesi –hatta düellonun saçmalığına inanıp aşağılayan beni bile– hayrete düşürdü.

Baronun söylevi esnasında (Coleridge'nin ateşli, ritmik, yeknesak ama müziksel söylevini bilenler ne kastettiğimi anlar) çevreme bakınırken birinin konuyla fazlasıyla ilgilendiğini fark ettim. Bu genç adam şapşal olmasının dışında her bakımdan ilginç olan Hermann'dı ve şapşallığına rağmen metafizikçi bir düşünür ve mantıkçı olarak tanınmayı başarmıştı. Bir düellocu olarak G...'nde nam salmıştı, kurbanları niceliksel açıdan epey fazlaydı. Cesaret timsaliydi, ama onu esas düello kurallarını iyi bilmesi ve şeref hususundaki duyarlılığı meşhur etmişti. Tuhaf işlerin adamı olan Ritzner yine bir gizem yaratabilmek amacıyla onun bu özelliklerini uzun süredir tartıp biçiyordu. Bundan bihaber olsam da, arkadaşımın yine tuhaf bir işin peşine düştüğünü ve hedefinin de Hermann olduğunu görüyordum.

Ritzner konuşmasını, daha doğrusu monoloğunu ilerletirken Hermann'ın coşkusunun giderek arttığını sezdim. Sonunda dayanamayıp R.'nin üstünde fazla durduğu bir noktaya itiraz ederek gerekçelerini sıraladı. Baron ise (duygusallığından

BELONGS TO KAOS TEAM

ödün vermeden) pek de tasvip etmediğim bir üslupla itiraza yanıt verdi. Bu alaycılık karşısında Hermann küplere bindi ve karmakarışık bir biçimde zırvalamaya başladı. Son sözleri hâlâ aklımda: "Baron Von Jung, varsayımlarınız sağlam fikirlere dayansa da, ayrıntılı olarak düşündüğümüzde hem sizin hem üniversitemiz için utanç kaynağıdır. Hatta bazı açılardan önemsenmeyecek nitelikteler. Sizi inciteceğini bilmesem daha fazlasını da söyler (gülümseyerek), fikirlerinizin bir beyefendiye yakışmadığını belirtirdim."

Hermann bu muğlak cümleyle konuşmasına son verdiğinde, herkes baronun ne tepki vereceğini merak etmeye başladı. Ritzner önce bembeyaz kesildi, sonra kızarıp bozardı, nihayet düşürdüğü mendili yerden alırken bambaşka bir ifadeye büründü. Baş başayken doğal haliyle nasılsa öyleydi. Bir insanın yüz ifadesinin bu denli çabuk değişebileceğini bilmezdim. Bir an için de olsa yanıldığımı, aslında ağırbaşlı bir tavır takındığını düşündüm. Öylesine hiddetlenmişti ki yüzü bembeyaz kesilmişti. Önce tek kelime etmedi, heyecanını bastırmaya çalıştığı belli oluyordu. Bir süre sonra yakınında duran sürahiye uzanıp konuşmaya başladı: "Mynheer Hermann, benimle konuşurken tercih ettiğiniz dili irdeleyecek ne vaktim ne de sabrım var. Fakat fikirlerimin bir beyefendiye yakışmadığını ileri sürmeniz öyle uygunsuz ki bana başka seçenek bırakmıyorsunuz. Yine de sizin ve bu beylerin konuğum olarak evimde bulunmanız nezaket kurallarına uymamı gerektiriyor. Bu sebeple benzer kişisel hakaretler yaşandığında izlenen yöntemlerden saparsam affola. Lütfen hayal gücünüzü harekete geçirip aynadaki aksinizi ete kemiğe bürünmüş haliniz olarak farz edin, işleri kolaylaştıralım. Şimdi elimdeki şarap sürahisini aynadaki aksinize doğru fırlatacağım, böylelikle fi-

ziksel şiddete başvurmadan davranışınızın karşılığını vermiş olacağım."

Sözlerinin ardından elindeki sürahiyi Hermann'ın karşısındaki aynaya fırlatınca, ayna paramparça oldu. Herkes ayaklandı ve Ritzner'le beni baş başa bıraktılar. Baron, Hermann'a yetişmemi ve ona hizmette kusur etmeyeceğimi bildirmemi rica etti. Bu gülünç isteği anlamlandıramasam da kabul ettim.

Düellocu, hizmet talebimi ciddi ve *yapmacık* bir edayla uygun buldu ve beni evine götürdü. Uğradığı hakaretin "nüktedan ama tuhaf" bir hakaret olduğunu anlatırken gülmemek için kendimi zor tuttum. Uzun ve sıkıcı bir nutuk attıktan sonra kitaplığından düelloyla ilgili eski kitaplar çıkarıp içerikleri hakkında epeyce konuştu, kimi bölümleri yüksek sesle okuyup ciddi yorumlamalarda bulundu. Kitaplardan bazılarının adları şöyleydi: Philip le Bel'den *Teke Tek Mücadele Esasları*, Favyn'den *Şeref Tiyatrosu*, Audigier'den *Düelloya İcazet*... 1666'da Cologne'de Elzevir tipografisi kullanılarak basılan ve Derome tarafından ciltlenen tirşe benzeri kâğıdı olan kıymetli ve benzersiz kitap *Düello Anıları*... Hedelin adlı bir Fransız tarafından Latince kaleme alınmış *Düello Yasaları, Yazılı Olanlar -Olmayanlar ve Dahası* gibi tuhaf bir ismi olan hacimli bir kitaba dikkatimi çekti. Bu kitaptan "Uğranılan Hakaretin Yapısı" diye tuhaf bir bölüm okuyup kendi düştüğü durumla ne denli örtüştüğünü dile getirdi ama ben pek bir şey anlamadım. Bana ne yapması gerektiğini sorduğunda kendisine sonsuz güven beslediğimi ve elimden gelen her desteği sunacağımı bildirdim. Yanıtım onu mest etti ve oturup barona bir mesaj yazdı:

BELONGS TO KAOS TEAM

Baron Ritzner Von Jung'a,
18 Ağustos 18..

Bayım, arkadaşım Bay P. size bu mesajı iletecek. Bu gece evinizde yaşananları en kısa sürede açıklamanızı rica ediyorum. Ricamı reddederseniz, Bay P. sizin de uygun gördüğünüz biriyle beraber düello hazırlıklarına başlayacaktır.
En içten duygularımla,
İtaatkâr hizmetkârınız,
JOHAN HERMANN

Mesajı Ritzner'e ulaştırdım. Kâğıdı uzattığımda eğilerek beni selamladı ve vakur bir edayla oturmam için yer gösterdi. Düello davetine yanıt verdi ve mesajını Hermann'a iletmemi istedi. Şöyle yazıyordu:

Bay Johan Hermann'a,
18 Ağustos 18..
Bayım,

Ortak arkadaşımız Bay P.'nin getirdiği mesajınızı aldım. Düşündüm ve açıklama yapmamın elzem olduğuna kanaat getirdim. Bu zorunluluğu kabul etsem de (sıra dışı tartışmamız ve ettiğim hakaret gereği) özürlerimi kelimeye dökmekte zorlanıyorum. Fakat yerleşik görgü kurallarında uzman olmanız sebebiyle bu hususstaki durumumu hoş görmenizi dilerim. Bu nedenle, anlaşıldığımdan emin olarak hislerimi tercüme etmek yerine sizden Hedelin'in Düello Yasaları, Yazılı Olanlar-Olmayanlar ve Dahası *adlı eserinin "Uğranılan Hakaretin Yapısı" başlıklı bölüme göz atmanızı rica edeceğim.*

BELONGS TO KAOS TEAM

Orada sözü edilen tüm hususlardaki hâkimiyetiniz nedeniyle kuşkusuz sizden o pek kıymetli bölümü okumanızı istemekle haysiyetli bir insan olarak benden beklediğiniz açıklamayı yapmış olacağım.

En derin saygılarımla,
Sadık hizmetkârınız,
VON JUNG

Başta suratı asılan Hermann "Uğranılan Hakaretin Yapısı" başlığını okuduğunda gülümsemeye başladı. Mesajda yazıldığı üzere kendisi kitaba göz atarken zarifçe benden oturmamı rica etti. Sözü edilen bölümü okuyup bitirdiğinde, güvenilir bir dost olarak benden kendi adına Baron Von Jung'a nezaketinden ötürü teşekkür etmemi ve düello açısından bakıldığında da açıklamasının tam, haysiyetli ve inanılmaz olduğunu iletmemi istedi.

Şaşkın bir halde baronun evinin yolunu tuttum. Hermann'ın mesajına şaşırmadı, biraz sohbet ettikten sonra kitaplığından *Düello Yasaları, Yazılı Olanlar-Olmayanlar ve Dahası* adlı kitabı çıkardı. Kitabı bana uzatıp incelememi söyledi, ama okuduklarımdan hiçbir şey anlamadığımı fark edince kitabı eline alıp yüksek sesle okumaya başladı. Birden okuduğu saçmalığın iki babun arasında gerçekleşen bir düelloyu anlattığını fark ettim. O vakit bana *ilk bakışta* anlaşıldığı üzere Du Bartas'ın[128] saçma sapan dizelerini andıran üslubunu anımsattı; demem o ki yazı insanda gayet anlaşılır ve derin bir metin izlenimi bırakıyor ama hiçbir anlam ifade etmiyordu. Bunu çözmek için sırayla ikinci ve üçüncü keli-

128 Guillaume de Salluste du Bartas (1544–1590): Fransız, Protestan şair. Dizelerini saçma olduğuna dair bir bilgiye/yoruma rastlanmamıştır.

meyi çıkarmak yeterliydi. Bunu yaptığınızda ortaya modern zaman düelloları hakkında bir cümle çıkıyordu.

Baron bu kitabı birkaç hafta önce Hermann'a özellikle göstermişti, Hermann'ın o geceki konuşmaları da kitabı defalarca incelediğini kanıtlamıştı. Bunun üzerine harekete geçen barona göre, Hermann *düello* üzerine yazılmış bir kitabı anlayamadığını kabullenmektense binlerce kez ölmeyi tercih ederdi.

BELONGS TO KAOS TEAM

BİR HAFTADA ÜÇ PAZAR

"Seni taş kalpli, mankafa, katır inatlı, budala, aksi, eski kafalı, zalim bunak!" dedim içimden, bir öğleden sonra büyük amcam Rumgudgeon'a yumruğumu salladığımı hayal ederken.

Hayal ettim tabii. O zamanlar söylemek isteyip de söyleyemediğim, yaptığım ve yapmayı planladıklarım arasında epeyce fark vardı.

Misafir odasının kapısını açtığımda ihtiyar balina eline Porto şarabıyla dolu kadehini almış, ayakları şömine rafına dayalı bir halde şu şarkıyı söylemeye çalışıyordu:

"Remplis ton verre vide!
Vide ton verre plein!"[129]

"Sevgili amcacığım," dedim kapıyı sessizce kapatıp gülümserken. "Siz iyi niyetinizi ve sevecenliğinizi hep gösterdiniz. Rızanızı aldığımdan emin olabilmek adına önemsiz bir konuyu yinelemek durumundayım."

"Hmm! Anlat bakalım!"

"Sevgili amcacığım (seni kart çakal!) Kate'le evlenmeme gerçekten karşı çıkıyor olamazsınız. Latife ettiğinizden eminim. Ha! Ha! Ha! Ne de şakacısınız böyle!"

129 (Fr.) "Boş bardağını doldur! / Dolusunu boşalt!"

BELONGS TO KAOS TEAM

"Ha! Ha! Ha! Öyleyimdir tabii."

"Emin olmak için sordum zaten. Latife ettiğiniz belliydi. Sevgili amcacığım, dileriz *şey* için, düğün için uygun zamanı bize bildirirsiniz."

"Seni mendebur seni! Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu? Evlenene kadar sabret!"

"Ha! Ha! Ha! He! He! He! Hi! Hi! Hi! Ho! Ho! Ho! Hu! Hu! Hu! Harikaydınız doğrusu! Nasıl bir dehasınız siz! Ama inanın uygun gördüğünüz tarihi merak etmekteyiz ve kesin bir tarih bekliyoruz sizden."

"Kesin bir tarih, öyle mi?"

"Evet, amcacığım; mümkünse tabii."

"Bir sene içinde desem olmaz mı? İlla kesin bir tarih mi istiyorsun?"

"Evet, amcacığım. Lütfederseniz."

"Pekâlâ, Bobby. Sen iyi bir evlatsın. Madem kesin bir tarih istiyorsun bu defa senin gönlün olsun."

"Canım amcacığım!"

"Sus artık! Senin gönlünü yapacağım. Rızamı alacak, sonra da hatırı sayılır bir zenginliğe sahip olacaksın. Hmm. Bugün pazar değil mi? Evet, iyi dinle beni. Kesin tarihi söylüyorum. Bir haftada üç pazar art arda gelince evlenebilirsin. İşitiyor musun sözlerimi? Ne diye alık alık bakıyorsun? Bir haftada üç pazar gördüğünde Kate de para da senin olacak! Daha önce asla olmaz, buna katiyen izin vermem! Sözümden dönmeyeceğimi bilirsin. Şimdi gözüm görmesin seni!" Kadehini tek dikişte bitirdi, ben de apar topar dışarı fırladım.

Büyük amcam Rumgudgeon eski tüfek bir İngiliz beyefendisiydi. Ama şarkıdaki adamın aksine zaafları vardı. Tıknaz, ihtiyar, çalımlı, coşkulu, yarı dairesel bir adamdı; kırmızı burunlu, ahmak, paralı ve kibirliydi. Özünde iyi kalpli ol-

masına rağmen karşısındakiyle sürekli dalaşarak ona işkence eder, haliyle aksi herifin teki olarak tanınırdı. İnsanlara şaka yapmaktan hoşlanırdı ama yaptığı şakalar yüzünden amcamın kötü niyetli bir adam olduğuna inanırlardı. Kendisinden ne istenirse istensin yanıtı, 'Hayır!' olurdu. Tabii bu olumsuz kelimeyi bile haybeye kullanmazdı. Yine de kuşatmanın süresi ve amcamın direnci elde edilecek parayla orantılı olurdu. Hayır işlerinde ise fazlasıyla cömert davranır, her yardımı gönülden yapardı.

Güzel sanatlara, özellikle de edebiyata karşı alaycı bir tavır takınırdı. Mantıksal zekânın tek doruğu saydığı Casimir Perier'in "*Şair dediğin ne işe yarar?*" sorusunu tekrarlamaktan zevk alırdı. Bu yüzden ilham perileriyle ilgilenmem onu rahatsız ediyordu. Bir gün ondan Horatius'un kitabını istediğimde, "*Şair doğulur, sonradan şair olunmaz!*" diyerek işe yaramaz, pis bir şairle ilgilenmememi buyurdu. Edebiyattan iğreniyor, fenni bilimlere yöneliyordu. Maskaralıklarıyla tanınan ve kendini Doktor Dubble L. Dee sanan bir adamla tanıştıktan sonra başka bir şey ilgisini çekmez oldu. Amcam Rumgudgeon konuşulmak istenen şey yeni ilgi alanının sınırları içindeyse sakin tavırlar sergiliyor, bunun dışındaki her konuyla dalga geçiyordu. Politik görüşleri basit ve katıydı. Horsley[130] gibi o da "insanların yasalara uymaktan başka işlerinin olmadığını" savunuyordu.

Hayatım bu ihtiyarın yanında geçti. Annem ve babam ölmeden önce beni ona emanet etmişlerdi. İhtiyarın beni öz evladı gibi –Kate'i sevdiği kadar olmasa da– sevdiğinden kuşkum yok, ama beni çok sıkıyor. Beş yaşıma kadar sürekli dayak attı, on beşime dek beni ıslahevine göndermekle tehdit etti. Yirmime kadar her aklına geldiğinde beni parasız ve

130 Samuel Horsley (1733–1806): Fizik ve matematik uzmanı, İngiliz din adamı.

perişan bırakacağını söyledi. Sefaletin dibini yaşıyordum, ama mizacım böyleydi. Neyse ki Kate'le güzel bir dostluk kurdum. Kate sevecen ve iyi kalpli bir kızdı; büyük amcamın rızası olursa benimle evleneceğini, böylelikle hatırı sayılır bir servete sahip olabileceğimi söyledi. Zavallıcık! On beşinde bile olmayan bu tatlı kızın parası beş sene bile yetmezdi. Ne yapacaktık peki? İnsan on beşinde veya benim gibi yirmi birindeyse beş sene beş yüz sene gibi hissedilir. Amcama yalvarıp yakardık, ama işe yaramadı. Buradaki ana yemek ihtiyarın huysuzluğu için biçilmiş kaftandı. Bu ihtiyar kedinin bizim gibi biçare farelerle oynama sevdası Eyüp'ün bile sabrını taşırırdı. Aslında evliliğimizi onaylıyordu. Evlilik isteğimize razı olmak için bir gerekçe bulsa, on bin poundu (Kate'in kendine ait parası vardı) gönüllü verecekti. Ama utanıp sıkılmadan bunu biz dile getirmiştik. Bu yüzden sevgili amcamın elinden isteğimizi geri çevirmekten başka bir şey gelmezdi.

Zaafları olduğundan söz ederken dik başlılığından dem vurmadım. Bu, onun en güçlü özelliklerinden biriydi; katiyen zaafı değildi. Zaafları batıl itikatlarıyla ilgiliydi. Rüyalara, işaretlere, mucizelere ve bunun gibi saçmalıklara tutkuyla bağlıydı. Saçma sapan bir şeyi haysiyet meselesi haline getirir ve asla sözünden dönmezdi. İşin aslı bunu tekrarlamaya bayılırdı; tükürdüğünü asla yalamazdı. Bu bahsettiğim özelliği Kate'in parlak fikri sayesinde bize beklenmedik bir üstünlük sağladı; yaşadıklarımızı modern ozanlar misali özet halinde anlatacağım.

Sevgilimin iki denizci arkadaşı o sıralarda İngiltere'ye dönmüştü. Umutlarımızı hiçe sayan o kesin tarih bildiriminden üç hafta sonra, 10 Ekim Pazar günü öğleden sonra, sözünü ettiğim beyler, kuzenim ve ben büyük amcamı ziyaret

BELONGS TO KAOS TEAM

ettik. Havadan sudan konuştuktan sonra sohbeti istediğimiz mecraya çektik.

Kaptan Pratt - Gideli tam bir yıl olmuş. Evet, tam bir yıl! Bugün 10 Ekim. Anımsıyor musunuz Bay Rumgudgeon? Geçen sene tam da bugün sizi ziyaret etmiştim. Kaptan Smitherton da tam bir senedir buralarda değildi. Yanılıyor muyum?

Smitherton - Kesinlikle doğru. Geçen sene tam da bugün sizinle vedalaşmaya gelmiştik.

Amcam - Evet, elbette anımsıyorum. Ne tuhaf! İkiniz de bir senedir burada değilsiniz. Dr. Dubble L. Dee'nin savunduğu sıra dışı tesadüfler zinciri gibi bir şey bu.

Kate - Babacığım, bu gerçekten sıra dışı bir durum. Çünkü iki kaptanın da güzergâhı farklıydı.

Amcam - Bunu nereden bileyim yahu? Ama bu durumu daha da tuhaflaştırıyor. Dr. Dubble L. Dee...

Kate - Ah, babacığım! Kaptan Pratt, Horn Burnu'nu, Kaptan Smitherton ise Ümit Burnu'nu geçti.

Amcam - "Ne güzel işte! Biri doğudan, diğeri de batıdan dolanıp gezmiş dünyayı. Bu arada Dr. Dubble L. Dee...

Ben Kaptan Pratt, yarın akşam Kaptan Smitherton'la bize gelmek istemez misiniz? Hikâyelerinizi dinlemek için sabırsızlanıyoruz. *Whist* de oynarız.

Pratt - Whist mi? Mümkün değil. Yarın pazar. Başka bir akşam..."

Kate - Robert bunu aklında tutamayacak bir insan değildir. Bugün pazar.

Amcam - Tabii, tabii.

Pratt- Kusura bakmayın ama yarın pazar, çünkü...

Smitherton - Olur mu canım? Ne diyorsunuz siz? Dün pazardı.

Hep birlikte - Dün mü? Yok daha neler...

BELONGS TO KAOS TEAM

Amcam - Bugün pazar diyorum.

Pratt - Hayır, efendim. Yarın pazar.

Smitherton - Çıldırmış olmalısınız. Şu an oturduğumdan ne kadar eminsem yarının pazar olduğundan da o kadar eminim.

Kate - Susun bir dakika. Şimdi anlıyorum... Babacığım, aslında çok basit bir durum bu. Kaptan Smitherton dünün, Kaptan Pratt yarının, bizler de bugünün pazar olduğunu söylüyoruz, çünkü hepimiz haklıyız. *Bir haftada üç pazar* art arda sıralandı işte.

Smitherton - Ah, ne şapşalız! Bay Rumgudgeon, dünyanın çevresi yirmi dört bin mildir ve kendi etrafındaki dönüşünü yirmi dört saatte tamamlar. Anlıyor musunuz, efendim?

Amcam - Ah, evet, evet.

Smitherton - Demem o ki dünya saatte bin mil hızla dönüyor. Buradan doğuya doğru bin mil hızla ilerlediğim için güneşin doğuşunu sizlerden bir saat önce gördüm. Aynı yönde aynı hızla ilerlediğim için dünyanın etrafında dönüp aynı noktaya geldiğimde Londra'da güneşin doğuşunu bir gün önce gördüm. Yani sizden bir gün ilerideyim.

Amcam - Ama Dr. Dubble L. Dee...

Smitherton - Kaptan Pratt ise buradan batıya doğru bin mil hızla ilerlediği için bir saat geride kaldı. Yirmi dört bin mil ilerlediğinde ise bir günü geride bıraktı. Böylelikle benim için dün pazardı, sizin için bugün pazar, Pratt için ise yarın pazar olacak. Hepimiz doğruyu söylüyoruz, dahası haksız olabileceğimize dair somut bir kanıt yok.

Amcam - Kate! Bobby! Çok tuhaf gerçekten! Sözümden asla dönmem, bilirsiniz! İstediğin tarihte kızımla evlenebilirsin, evlat. Kız da para da senin artık! Üç pazar da art arda nasıl geldi böyle! Gidip bunu Dr. Dubble L. Dee'ye anlatmalıyım.

BELONGS TO KAOS TEAM

MAHVOLMUŞ BİR ADAM

Son Bugaboo ve Kickapoo Seferi'ne Dair Bir Öykü

"Pleurez, pleurez, mes yeux, et fondez vous en eau!
La moitié de ma vie a mis l'autre au tombeau.
Corneille[131]

O hoş görünüşlü, çekici adamla, fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith ile ne zaman ve nerede tanıştığımı anımsamıyorum. Biri bizi mutlaka önemli bir davette tanıştırdı, ama neresi olduğunu şu an bilemiyorum. İşin aslı rahatsızlık verici bir ortamda tanıştırıldığımızdan zamanı ve mekânı hatırlamıyorum. Gergin bir insanımdır, ne yazık ki mizacım böyle, bu hususta yapabileceğim bir şey yok. Hele bir gizemle karşılaşmışsam, herhangi bir şeyi bütünüyle anlamlandıramadıysam zavallı bir adama dönüşürüm.

Bahsettiğim adam tamamen dikkat çekici biriydi, evet dikkat çekici diyorum ama anlatmaya çalıştığım kişi için bu sıfat kifayetsiz. Boyu bir seksenden biraz fazlaydı, duruşuyla her şeye hâkim olduğunu belli ediyordu. İyi yetişti-

131 (Fr.) "Ağla, gözlerim ağla, gözyaşlarında boğul / Bir yanım yaşatmadı diğer yanımı." Pierre Corneille (1606-1684): Molière ve Racine'le birlikte 17. yüzyılın en büyük üç Fransız tiyatrocusundan biridir. Corneille, "Fransız trajedisinin kurucusu" olarak tanınmış ve kırk yıla yakın bir süre boyunca yapımcılıkla uğraşmıştır. (ç.n.)

BELONGS TO KAOS TEAM

rildiği, köklü bir aileden geldiği nezaketinden anlaşılıyordu. Smith'in dış görünüşünden bahsederken kederle memnuniyet karışımı bir hisle doluyorum. Eminim Brutus bile saçlarına gıpta ederdi, çünkü başka hiçbir şey bu denli parıldayamaz ve ahenkle dalgalanamazdı. Simsiyahtı; favorilerinin rengi, dürüst olmak gerekirse renksizliği de aynıydı. Görüyorsunuz ya, bunları anlatırken bile heyecanıma yenik düşüyorum. Bu adamın ömrümde gördüğüm en güzel favorilere sahip olduğunu söylersem abartmış sayılmam. Favorileri benzersiz güzellikteki ağzını çevreliyor, bu güzel ağız da açıldığında yeryüzünde rastlanabilecek en güzel dişleri sergiliyor, bu güzel dişler de uyumlu seslerin çıkmasını sağlıyordu. Gözleri tam bir şaheserdi. İri ve koyu kahverengi olan gözleri ışıl ışıl parlıyor, zaman zaman yüzüne sıra dışı bir anlam katıyordu.

Generalin göğsü kesinlikle şimdiye kadar gördüğüm en güzel göğüstü. Biçimli duruşunda isteseniz de bir kusur bulamazdınız. Bu eşsiz göğüs Apollon'un bile imreneceği kusursuz omuzlarla destekleniyordu. Biçimli omuzlara bayılırım, daha önce böylesini inanın hiç görmemiştim. Kollarının duruşu da şahaneydi. Bacakları da kollarından farksızdı, gerçekten de gördüğüm en iyi bacaklardı. Bu konunun uzmanları bacaklar hususunda bana hak verecektir. Kalın veya ince olmadıkları gibi kaba veya çelimsiz de değillerdi. Uyluk kemiğinin kıvrımı pek güzeldi, kavalkemiğinin ardındaki çıkıntı da baldırlarıyla uyum içindeydi. Keşke genç ve hünerli heykeltıraş arkadaşım Chiponchipino, fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith'in bacaklarını görmüş olsaydı!

Bu denli kusursuz adamların sayısı gerekçeler ya da böğürtlenler kadar çok olmasa da, az önce sözünü ettiğim sıra dışılığın, yani bu adamdaki tuhaf, nedensiz havanın salt fizi-

ki niteliklerinden kaynaklandığına bir türlü inanamıyordum. Belki de tavırlarıydı beni etkileyen, ama bundan da emin olamıyordum. Tavırlarına resmiyet, sertlik, belirgin bir özdenetim ve hassasiyet hâkimdi; daha minyon birinde bu tavırlar yapmacıklık, kibir veya zorlama görünecekken ona kusursuz bir ihtiyat ile takdire şayan bir gurur katıyordu.

Beni General Smith'le tanıştıran arkadaşım birkaç söz fısıldamıştı. Dikkat çekiciydi, oldukça dikkat çekiciydi, dahası onun üstüne yoktu. Gözüpek biri olduğundan ününe ün katmış ve kadınlar tarafından fazlasıyla beğenilir olmuştu.

"Onunla hiç kimse aşık atamaz, onun kadar gözü kara biri yoktur, tam bir babayiğittir o," derken sesindeki esrarengiz hava beni oldukça meraklandırmıştı.

"Evet, tam bir babayiğittir. Güney'de Bugaboo ve Kickapoo yerlileriyle yapılan son bataklık savaşında cesaretini ispat etti." (Gözlerini fal taşı gibi açmıştı.) "Yüce Tanrım! Kan ve kükreyiş! Aslan yürekli adam! Adını mutlaka duymuşsundur. Bu adam işte o...

General, "Dostum yaşıyor musun? Ne haber? Nasılsın? Seni gördüğüme çok sevindim!" diyerek araya girdi. Yaklaşıp arkadaşımın elini tuttu ve benimle tanıştırılınca sert bir duruş sergileyerek selam verdi. Hiç bu denli gür bir ses işitmemiş, düzgün dişler görmemiştim. (Hâlâ aynı kanaatteyim.) Fakat Bugaboo ve Kickapoo seferinin babayiğidi hakkındaki merakım arttığından arkadaşımın sözünü kesmesine de üzüldüm doğrusu.

Bir süre sonra fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith'in nükteli ve keyifli sohbeti her şeyi unutturdu. Arkadaşım yanımızdan ayrıldı ve baş başa sohbet ettik. Akıcı konuşması ve engin kültürü nedeniyle bambaşka bir sohbet gerçekleştirdik. General, vakur bir ifade takınıp Bugaboo ve Kickapoo seferi-

BELONGS TO KİTAPSEVER TEAM

nin ayrıntılarını anlatmaktan çekinince, meraktan çatlamama rağmen ben de bu konuya değinemedim. Bu yürekli asker felsefe ve teknolojik icatlar üzerine konuşmayı çok seviyordu; öyle ki ben başka bir konu açsam bile mutlaka bu noktaya geri dönüyorduk.

"Benzersiz bir çağda yaşayan mükemmel insanlarız biz," diyordu. "Paraşüt, demiryolu, insan tuzakları ve yaylı tüfekler! Gemilerimiz denizlerde seyirdeyken, Nasau balonu Londra'yla Timbuktu arasında düzenli seferler başlatıyor (üstelik gidiş-dönüş sadece yirmi sterlin). Elektromanyetik ilkelerinin toplumsal yaşama, sanat dallarına, ticarete, edebiyata uygulanmaya başlanmasına ne demeli? Bu kadarla da kalmayacak! Mucitlerin hızı kesilmiyor! Kusursuz, dâhiyane ve Bay... Thompson –Thompson'dı değil mi?– süper verimli icatlar - tabir yerindeyse - pıtrak misali çoğalıyor ya da - biraz daha mecaz söylem kullanmak gerekirse - çekirgeler, evet çekirgeler - ha, ha, ha - gibi zıplayıp duruyorlar!"

İsmim Thompson değil, ama General Smith'in konuşma tarzına hayran kalmıştım ve icatlar çağında yaşayarak sahip olduğumuz ayrıcalıkların hatırlatılmasıyla generale daha da sempati duymaya başlamıştım. Yine de hâlâ merak içinde olduğumdan dostlarıma fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith'in Bugaboo ve Kickapoo seferindeki rolü hakkında sorular sormak istedim.

Pazar günü rahip Drummummupp'un –ah, aklıma geldikçe ürperiyorum– kilisesinde geveze dostum Bayan Tabitha T. ile aynı sırada oturduğumu fark ettim. Şanslı olduğumu düşündüğümden içim minnetle doldu. Tabitha'nın fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith'i tanımaması mümkün değildi. Birkaç kez işaretleştikten sonra fısır fısır konuşmaya başladık.

BELONGS TO KAOS TEAM

Sorumu içtenlikle yanıtlamak istediği belliydi. "Smith! General A. B. C.'den bahsediyorsunuz, değil mi? Bu konuda hiçbir şey bilmiyor olamazsınız! Nasıl da özgün bir çağda yaşıyoruz! Ah, ne korkunç, ne kanlı bir olaydı! Fahri Tuğgeneral John A. B. C., Kickapoo'larla yiğitçe çarpıştı, tam bir babayiğit gibi davrandı, haklı bir şöhret kazandı, işte bu gözüpek insan..."

"İnsan!" diye gürledi rahip Drummummupp, hızla yumruğunu indirdiği kürsüyü neredeyse üstümüze yuvarlayacaktı. "İşte, kadının doğurduğu insanın günleri sayılıdır; çiçek misali açar ve solar!" Rahibin alev alev yanan gözleri ve yumrukladığı kürsü susmam gerektiğini vurguladığından, derhal sıranın ucuna ilerleyip dikkatle vaazı dinledim.

Ertesi akşam geç bir saatte Rantipole Tiyatrosu'na gittim; merakımı gidereceğimi düşünerek pek müstesna Arabella ve Miranda Cognoscenti hanımların locasına doğru ilerledim. Ünlü tragedya aktörü Climax, kalabalığa karşı Iago'yu canlandırıyordu. Loca sahneye çok yakın olduğu için derdimi anlatmakta epey güçlük yaşadım.

Sorumu anlayan Bayan Arabella, "Smith! General John A. B. C.'den söz ediyorsunuz, değil mi?" dedi.

Bayan Miranda dalgın bir ifadeyle, "Smith! Hiç onun kadar çekici bir adam tanıdınız mı?" diye sordu.

"Gerçekten de tanımadım, Madam! Ama bana anlatın lütfen..."

"Ya onun kadar naziğini?"

"Hayır, tanımadım ama lütfen bana anlatın..."

"Peki ya böylesine dramatik etkiye sahip olanı?"

"Madam!"

"Ya da Shakespeare'in güzelliklerini onun kadar kalpten anlayan birini? Ya bacaklarına ne demeli?"

"Hay aksi!" deyip kız kardeşine döndüm.

"Smith! Ah, ne korkunç olaydı! Vahşi Bugaboo'lar! Neyse ki icatlar çağında yaşıyoruz! Smith! Ah, ne adam! Tam bir babayiğit! Haklı bir şöhret onunki! Cesaretine tek kelime edilemez! Hiç mi *duymadınız*? Gerçekten mi? İşte bu adam..."

".....adamotu
ve yeryüzündeki uyutan tüm şuruplar
Döndüremez seni dünkü tatlı uykuna!"[132]

diye haykırdı Climax ve sertçe yumruğunu salladı. Tahammül edilecek gibi değildi, *etmedim* de zaten. Hanımların yanından kalkıp kulise geçtim ve beni hiç unutmasın diye sersem herife temiz bir sopa attım.

Sevimli dul Bayan Kathleen O'Trump'ın *davetinde* hüsrana uğramayacağımdan emindim. Oyun masasında tam da Bayan Kathleen'in *karşısına* oturdum ve derhal benim için elzem olan soruyu sordum.

"Smith!" dedi oyun eşim. "General John A. B. C. mi? Ah, ne korkunçtu! Karo mu dedin? Vahşi Kickapoo'lar! *Whist* oynuyoruz, Bay Tattle, lütfen! Neyse ki icatlar çağında yaşıyoruz! *Par excellence* –ah, Fransızca biliyor musunuz?– kesinlikle *kusursuz* bir çağ! O bir kahraman! Bir babayiğit! Hani kupa, Bay Tattle? İnanamıyorum! Haklı bir şöhreti var! Cesaretine kimse laf edemez! Hiç mi duymadınız? Gerçekten mi? İşte bu adam..."

"Yüzbaşı Adam mı?" diye bağırdı minyon bir kadın salonun öte tarafından. "Yüzbaşı Adam'ın düellosunu mu anlatıyorsunuz? Ben de dinlemeliyim. Lütfen, anlatın Bayan O'Trump!" Bayan O'Trump da hikâyeyi anlatmaya başla-

132 Shakespeare'in *Othello*'sundan.

dı; vurulmuş ya da asılmış olabilecek –tam anlayamadım– Yüzbaşı Adam hakkında anlattı da anlattı. Ben de mecburen oradan ayrıldım, o akşam da fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith'in gizemini çözmeyi başaramamıştım.

Elbet bir gün şansımın yaver gideceğini düşünerek kendimi avutuyordum; bu yüzden o minik, zarif meleğe, yani Bayan Pirouette'e danışmaya karar verdim.

"Smith mi?" dedi Bayan P. tek ayağının üstünde dönerek. "Smith! General John A. B. C.! Bugaboo'larla yaşadıkları ne korkunçtu! Vahşi yerliler! - Parmaklarınızın uçlarını dışa doğru çevirin! Gerçekten çok utanç verici! Yiğit bir adam, ama zavallı! Neyse ki icatlar çağında yaşıyoruz. Gözü kara; tam bir babayiğit! Cesaretine kim, ne diyebilir? Hiç mi duymadınız? İnanamıyorum! Ayrıntıları anlatmam gerekiyor demek! Smith! İşte bu adam..."

Ben Bayan P.'nin oturması için bir yer ararken, "Sıradan, kesinlikle Sıradan - Adam," diye bağırdı Bayan Bas-Bleu. "Olur mu hiç canım? Sıradan Adam diyorum size, asla Esir - Adam olamaz." Derken Bayan Bas-Bleu emredercesine beni yanına çağırdı ve Lord Byron'un şiirlerinden birinin başlığı hakkında hemfikir olabilmek adına Bayan P.'yi yalnız bıraktım. Doğrusunun Esir - Adam olduğunu çarçabuk söyleyip Bayan P. için geri döndüm, ama onu bıraktığım yerde bulamadım; bu yüzden Bas-Bleu'nun sülalesine küfrü basıp evimin yolunu tuttum.

Artık durum fazlasıyla ciddi bir hal almıştı. Vakit kaybetmeden arkadaşım Bay Theodore Sinivate'yle görüşmeyi uygun gördüm, ondan kesin bilgi alabileceğimden emindim.

"Sm - ith mi?" dedi harfleri sündüre sündüre. "Sm - ith! Ge - ne - ral John A. B. C. mi? Vahşi Kick – apoo' lar! Ah, babayiğit adamdır. Ah, ne yazık! İyi ki icatlar çağında-

yız! Cesaretine diyecek bir şey yok! İyi ki böyle üretken bir çağdayız! Bu arada Yüzbaşı Adam hakkında bir şeyler öğrendiniz mi?"

"Canı cehenneme o herifin," dedim. "Lütfen, devam et anlatmaya."

"Hı hı... şey... Fransa'da dediğimiz gibi *la même cho-o-ose*, aynı şey işte. Sm - ith! Fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith!" Parmağıyla burnunu tutup, "Gerçekten Smith hakkında hiç mi bir şey duymadınız? Smith, diyorum. Yok canım, olamaz. Bu adam..."

"Yoksa maskeli adam mı?" diye sordum yalvarırcasına.

"Yok canım... A - a - a - aydaki adam da değil üstelik!"

Bu cevabı bir küfür olarak gördüğümden, Bay Sinivate'ye en kısa sürede bu terbiyesizliğinin bedelini ödetmem gerektiğine karar verip yanından ayrıldım.

Her şeye rağmen merakımı giderebileceğimi düşünüyordum. Nitekim bir kaynağım daha vardı. Esas kaynağa henüz gitmemiştim. Generalin huzuruna çıkacak, bu gizem perdesini aralamasını talep edecek, beni oyalamasına müsaade etmeyecektim. Net ve kararlı bir tutum sergileyecek, kısa ama Tacitus ya da Montesquieu gibi özlü laflar edecektim.

Erkenden generalin evine gittim, giyindiğini söyleyen hizmetkâra acelem olduğunu söyleyince hemen içeri davet edildim. Odaya girdiğim ilk anda generali göremedim. Yerde garip, çuvalımsı bir şey vardı. Keyfim kaçık olduğundan, çuvalı tekmeledim ve odanın bir tarafına gönderdim.

O ana dek hiç işitmediğim derecede tiz ve cırtlak bir ses, "Aman, ne kadar da kibarmışsınız böyle!" dedi.

Dehşete kapılıp geriye sıçradım.

"Ne oluyor, dostum? Beni tanımadınız mı?" diye sordu çuval.

Ne demem gerektiğini bilemiyordum. Çuvala dik dik bakarak ağzım şaşkınlıktan açık bir halde koltuğa yığıldım.

"Yine de beni tanıyamamanız çok garip!" diye ciyakladı yerde kıvrana kıvrana insana dönüşmeye çalışan çuval. Çorap giyer gibi bacağını takıyordu.

"Yine de beni tanıyamamanız çok garip! Pompey, bacağımı getir!" Pompey, efendisine çoraplı bir bacak uzattı. Çuval bacakları çarçabuk taktıktan sonra ayaklarının üstünde durmaya başladı.

"Kanlı bir çarpışmaydı," diye kendi kendine mırıldandı. "Bugaboo ve Kickapoo'larla çarpışan ucuz atlatacağını düşünmemeli zaten. Pompey, şu kolu da uzatsan! Thomas, bir numaralı bacak imalatçısıdır. Ama kol denilince akla hemen Bishop gelmeli." Bu sırada bir kolu takıldı.

"Buna epeyce kafa yorduk açıkçası. Göğsümü ve omuzlarımı tak, seni işe yaramaz herif! En iyi omuzları Pettit, göğsü de Ducrow yapar."

"Göğüs, evet," dedim.

"Pompey, peruğumu neden vermiyorsun? Kafa derisinin yüzülmesi korkunç bir şey ama iyi ki De L'Orme'nin mekânı kazınmış kafalar için var."

"Kazınmış kafa, evet."

"Dişlerimi ver, Pompey! Kusursuz dişlerin adresi Parmly'dir. Epey tuzlu ama harikalar yaratıyor. Bugaboo tüfeğini ağzıma yediğimde büyük parçalar yutmuştum."

"Tüfek, evet. Gerçekten mi?"

"Ah, gözüm de şurada olmalı. Pompey, ne ağır adamsın, tak şunu artık! Kickapoo'lar göz oymada ustadırlar, ama Dr. Williams da göz yapımında ustadır."

Nihayet fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith tamamlanmış halde gözlerimin önündeydi. Pompey'nin yardımıyla,

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

general dikkat çekici bir görünüşe kavuşmuştu. Tuhaf bir biçimde yükselen ses sorunu da az sonra çözüldü.

"Pompey, ahmak herif! Damağımı da getirsene!"

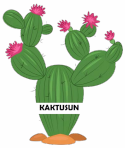
Pompey, usta bir jokeyinkine benzer kibre bürünerek efendisinin ağzına acayip görünüşlü bir şeyi düzgünce yerleştiriverdiğinde generalin yüz ifadesi birdenbire değişti. Güçlü ve tok sesiyle konuşmaya devam etti.

"Lanet olası serseriler!" diye bağırdı. Ses tonundaki netlik tüylerimi diken diken etti. Sadece damağımı halletseler yine iyiydi; ne yazık ki dilimin sekizde yedisini de kesip attılar. İyi ki Bonfanti var, Amerika'da bu işi ondan daha iyi yapan yok! Gönül rahatlığıyla tavsiye ederim." (Eğilip selam verdi.) "Ve inanın bundan büyük keyif alıyorum."

Mümkün mertebe nazik davranıp alelacele müsaade istedim, gizemi çözmüştüm işte. Fahri Tuğgeneral John A. B. C. Smith, *mahvolmuş bir adamdı*.

DOLANDIRICILIK / MÜSPET İLİMLERDEN BİRİ

"Oyna, haydi oyna
Kedi ve kemanla.

Dünya dönmeye başladığından bu yana iki Jeremy görülmüştür. Bunlardan biri tefecilik üstüne bir şikâyet yazısı kaleme aldı, adı Jeremy Bentham'dı.[133] Kendisi, Bay John Neal'in[134] hayranlık duyduğu, küçük ama büyük bir adamdı. Diğeri ise müspet ilimlerin belki de en önemlisine adını veren, görüp tanıyabileceğiniz en büyük insandı.

Dolandırıcılık ya da dolandırmak fiilinin taşıdığı soyut fikri herkes elbette bilir; ama eylemin kendisini, dolandırmayı açıklamak zordur. Yine de eylemi değil de insanı tanım-

133 Jeremy Bentham (1718–1832): Yararcılık öğretisi ve "en çok sayıda insana en yüksek düzeyde mutluluk" ilkesiyle tanınan İngiliz hukuk, ahlak, siyaset ve toplum felsefecisi. Bentham'ın "anlam"ın temel biriminin sözcük değil cümle olduğunu savunan yeniden anlatım yöntemi, 20. yüzyılda Russell, Carnap, Quine gibi düşünürlerin geliştirdiği mantıksal çözümleme yöntemlerinin öncüsüdür. Bentham'ın kişinin çıkarlarının toplumsal çıkar karşısında baskın olduğunu belirterek kişinin amacının kendi mutluluğu olduğunu ve doğal yetisi olan aklın bu amacın uşağı olarak düşünülmesi gerektiğini savunmuştur.

134 John Neal (1793–1876): Kadın hakları savunucusu, içki yasağı taraftarı, Amerikalı yazar ve eleştirmen. 1824–1827 yılları arasında İngiliz edebiyat dünyasına Amerikan edebiyatını tanıtmaya uğraştı, *Blackwood Magazine*'de yazdı, bir kitabı İngiltere'de yayımlandı, aynı dönemde tanıştığı Jeremy Bentham'ın davetiyle İngiltere'ye gitti ve Portland'a döndüğünde Bentham hakkında yazdığı yazı kısa ömürlü bir dergi olan The Yankee'de yayımlandı.

BELONGS TO KAKTUS TEAM

larsak, "İnsan, dolandıran hayvandır," diyerek meseleyi bir nebze aydınlatabiliriz. Plato bunu çözmüş olsaydı, yolunmuş tavuk meselesinde saygınlığını yitirmezdi.

Plato'ya bir gün pek münasip bir soru sormuşlar: "Tüyleri yolunmuş bir tavuk da 'iki ayaklı tüysüz bir hayvan' olduğuna göre bu tavuk neden insan sayılmaz?" Tabii benzer bir soruyla kimse benim canımı sıkamaz. İnsan; dolandıran bir hayvandır ve onun dışında dolandırıcılık yapan hayvan yoktur. Kümes dolusu yolunmuş tavuk bir araya gelse bu tezimi çürütemez.

İşin aslı dolandırıcılığın özünü, doğasını, kökenini oluşturan şey yalnız pantolon ve ceket giyen hayvanlarda görülür. Karga hırsızlık yapar, tilki kurnazlık yapar, gelincik aldatır, insan ise dolandırır. Dolandırıcılık onun mukadderatında vardır. "İnsan yas tutmak için yaratılmıştır," der şair. Katiyen doğru değil; insan dolandırmak için yaratılmıştır. Bu, onun hayattaki amacı, itirazı ve meramıdır. Bu sebeple dolandırılan bir insandan bahsederken, *"İşi bitmiş,"* deriz.

Dolandırıcılık yakından incelendiğinde, küçüklük, ilgi, sabır, maharet, cesaret, kayıtsızlık, özgünlük, yüzsüzlük, sırıtıştan oluşan bir bileşimdir.

Küçüklük: Dolandırıcınız küçük işler peşindedir. Manevraları ufak işler üzerinedir. Perakendecidir; nakit, çek veya senetle çalışır. Büyükçe bir işe soyunursa niteliğini yitirir ve "yatırımcı"ya dönüşür. Yatırımcı dediğimiz kişi de özünde dolandırıcıdır ama o büyük balık peşindedir. Bu sebeple dolandırıcı gizli bir banker, Brobdignag'da[135] yaşayan bir üçkâğıtçı olarak görülebilir. Bir banker ile dolandırıcıyı karşılaştırmak, Homerus'u Flaccus'la, mamutu fareyle, bir kuyruk-

135 Swift'in, *Gulliver'in Seyahatleri* adlı kitabında geçen ve her şeyin aslından fazlasıyla büyük olduğu ülke.

luyıldızın kuyruğunu da bir domuzunkiyle karşılaştırmaya benzer.

İlgi: Dolandırıcınız ilgi alanları doğrultusunda çalışır. Sırf dolandırmak için üçkâğıt çevirmeyi sevmez. Onun elbette bir gayesi vardır: Kendi cebiyle ve tabii olarak sizinkiyle ilgilenir. Hep fırsat kollar, "Bir Numara" olmak ister, "İki Numara" olan siz ise başınızın çaresine bakmalısınız.

Sabır: Dolandırıcınız sabırlıdır. Azmini kolay kolay yitirmez. Hedefinden şaşmaz, ümidini kaybetmez. Ödülünü kazanana dek *Ut canis a corio nunquam absterrebitur uncto*[136], çabalar durur.

Maharet: Dolandırıcınız, işinde mahirdir. Yenilikçidir. Dolap çevirmekte işinin ehlidir. Mucittir, kaytarmayı iyi becerir. İskender olamasaydı, Diyojen olurdu. Dolandırıcı olmasaydı, patent sahibi fare kapanı üreticisi olur yahut alabalık avlardı.

Cesaret: Dolandırıcınız cesurdur. Cesaret timsalidir. Afrika'ya bile savaş açabilir. Ataklığıyla üstesinden gelemeyeceği iş yoktur. Frey Herren'in hançerlerinden korkmaz. Tedbiri elden bırakmasa Dick Turpin[137], dalkavukluk etmese Daniel O'Connell[138], az daha zekâsını konuştursa XII. Charles[139] iyi birer dolandırıcı olabilirdi.

Kayıtsızlık: Dolandırıcınız kayıtsızdır. Heyecana kapılmaz, öfkelenmez, telaşlanmaz. Baştan savıldığı zamanlarda

136 Horatius (MÖ 65–8) "Bir köpeğin yağlı eti bırakmak istememesi gibi."

137 18. yüzyıl İngiltere'sinde yoksulların gönlünde taht kurmuş, en meşhur hırsız. David McNally; Turpin'in yoksullar nezdindeki muteberliğini sınıf mücadelesi bağlamında ele alır ve Turpin'in ezilen sınıfın egemen sınıfa ve burjuva mülkiyet biçimine yönelik itirazını sembolleştirdiğini belirtir. (*Piyasanın Ucubeleri - Zombiler, Vampirler ve Küresel Kapitalizm*, David McNally, çev: İdil Çetin, Dipnot Yayınları, İstanbul, 2016, s. 41.)

138 Daniel O'Connell (1775–1847): İrlandalı Katoliklerin, ülkeleri 1801'de Britanya'nın bir parçası haline geldiğinde, kaybettikleri hakların geri kazanma mücadelesinin önderlerinden biridir.

139 Demirbaş Şarl (1682–1718): Ünlü İsveç kralı.

bile canını sıkmaz. Bir hıyar kadar kayıtsız, Leydi Bury'ni[140] gülümsemesi kadar sakindir. Eski bir eldiven yahut Baiae'nin[141] bekâr kızları gibi rahattır.

Özgünlük: Dolandırıcınız özgündür, yenilikçidir. Fikirlerini başkasından edinmemiştir. Dahası başkalarının fikirlerini önemsemez. Klasik işler onu cezbetmez. Bir cüzdanı basit bir numarayla edindiğini fark etse, kuşkusuz onu iade eder.

Yüzsüzlük: Dolandırıcınız yüzsüzdür. Caka satmayı pek sever. Elleri ya belinde ya da pantolonunun cebindedir. Size küçümseyen bir edayla gülümser. Bamtelinize basar. Yemeğinizi yer, şarabınızı içer, sizden borç alır, vaktinizi harcar. Finonuzu tekmeleyip karınızı öper.

Sırıtış: Gerçek bir dolandırıcı yaptıklarını sırıtarak gizler. Ama bunu kendinden başkası anlamaz. O günkü işini tamamlayıp gece evine kapandığında yalnızken bile sırf eğlence olsun diye sırıtmaya devam eder. Evinin kapısını kilitler. Soyunur. Mumu söndürür. Yatağa girip başını yastığa koyar koymaz sırıtır. Bunu uydurmuyorum, inanın. Tamamen gerçek. Önsel akıl yürütüyorum; dolandırıcı sırıtmazsa, çevirdiği dalavere dolandırıcılıktan sayılmaz.

Dolandırıcılığın kökeni İnsan Irkı'nın erken dönemine dek uzanır. Belki de ilk dolandırıcı Âdem'di. Ne olursa olsun bu ilmin izlerini çok eski çağlarda bile bulabiliriz. Yine de çağdaşlarımız bu ilmi mankafalı atalarımızın rüyalarında bile göremedikleri kadar mükemmelleştirmiştir. Bu sebeple "eski deyişleri" geçip, daha çok "modern örnekleri" içeren kısa hikâyeleri anlatacağım.

Şu iyi bir dolandırıcılık örneğidir. Kanepe almak isteyen bir ev hanımı birkaç mağazayı dolaşır. Sonunda bolca çeşit

140 Leydi Charlotte Susan Maria Bury (1775–1861): İngiliz yazar ve şair.
141 İtalya'nın Ligurya bölgesindeki Baia sahil kasabasının eski adı.

bulunduran bir mağazaya gelir. Kapıda bekleyen nazik ve çenebaz biri kadını içeri davet eder. Kadın aradığını bulur, fiyatını sorduğunda tahmin ettiğinden en az yüzde yirmi daha düşük bir fiyat söylenince şaşırır ve keyiflenir. Kanepeyi çarçabuk satın alır, faturası ve makbuzu kesildikten sonra adama adresini verir ve kanepenin en kısa sürede evine gönderilmesini isteyerek evinin yolunu tutar. Adam kadını yerlere kadar eğilerek uğurlar. Gece olur, kanepe gelmez. Ertesi gün gecikmenin nedenini öğrenmek için kadın mağazaya bir hizmetkârını yollar. Alışveriş inkâr edilir. Kanepe satılmamış, para alınmamıştır; o an için satıcı rolüne bürünmüş dolandırıcı dışında kimse bu alışverişten haberdar değildir.

Mobilya depolarımız genelde sahipsiz bırakılır, dolayısıyla bu tip bir hilebazlık için fırsat doğar. Ziyaretçiler mağazaya girer, mobilyalara bakar, aldırış edilmeden veya görülmeden mağazadan çıkarlar. Alışveriş yapmak veya bir eşyanın fiyatını sormak isteyen kişi yakınındaki çanı çalar; bunun yeterli bir tedbir olduğu farz edilmiştir.

İşte iyi bir dolandırıcılık örneği daha! Kıyafetiyle göze çarpan biri bir mağazaya girerek bir dolarlık alışveriş yapar. Fakat cüzdanını başka bir ceketinin cebinde unutmuş olduğunu anımsayınca sinirlenir. Mağazadaki sorumluya, "Mühim değil. Mümkünse paketi evime gönderin. Ama cüzdanımda beş dolardan küçük para yok. Para üstü olarak da dört dolar gönderebilir misiniz?" der.

"Elbette, efendim," der mağaza sorumlusu. Müşterisinin yüce gönüllüğünden etkilenen adam kendi kendine, "Normalde paketi yanına alıp parasını öğleden sonra göndereceğini söylerler," diye düşünür.

Paket ve bozuk para bir çırakla gönderilir. Çırak yolda müşteriye rastlar. Adam, "Bu paket benim, değil mi? Çok-

BELONGS TO KAOS TEAM

tan gönderildiğini düşünmüştüm. Neyse, sorun değil! Karım, Bayan Trotter beş dolar verecek, ona haber verdim. Ama bozuklukları bana ver, postanede lazım olur şimdi. Harika! Bir, iki –bu çeyrekte sorun mu var yoksa?– üç, dört, tamamdır! Bayan Trotter'a bana rastladığını söyle, aman ha yolda da oyalanma," der.

Çırak yolda oyalanmaz ama mağazaya epey geç varır, çünkü Bayan Trotter'ı bulamaz. Yine de parayı almadan paketi teslim etmediğini düşünüp kendini rahatlatır. Kendinden emin bir tavırla mağazaya girer, patronu bozuklukları sorduğunda ise incinip hiddetlenir.

Basit bir dolandırıcılıktan daha bahsedeyim. Yola çıkmaya hazırlanan bir gemi kaptanının yanına memur tipli bir adam yanaşır ve fazlasıyla makul bir vergi faturası keser. Kaptan ucuza işini halletmekten memnun ve işi başından aşmış bir halde olduğundan istenen meblağı hemen öder. On beş dakika kadar sonra gelen ikinci kişinin daha yüksek bir fatura kesmesi memur tipli adamın dolandırıcı, ilk faturanın da düzmece olduğunu kanıtlar.

Benzer bir örnek daha anlatayım. Bir buharlı gemi az sonra limandan ayrılacaktır. Elinde bavuluyla iskele yönünde canhıraş koşturan bir yolcu aniden durur ve eğilip telaşla yerden bir şey alır. Bir cüzdan bulmuştur. "Cüzdanını kaybeden var mı?" diye bağırır. Hiç kimseden karşılık gelmez, ama cüzdanın içinde bol para olduğu anlaşılınca herkes heyecanlanır. Fakat kaptan beklemek istemez.

"Zaman da, yol da beklemez," der.

"Tanrı aşkına biraz bekleyin, gerçek hak sahibi mutlaka çıkar," diye ısrar eder yolcu.

"Bekleyemeyiz!" der kaptan otoriter bir tavırla. "Yola çıkıyoruz!"

"Ne yapmalıyım?" diye sorar cüzdanı bulan kişi, kendi kendine, ıstırap içinde. "Birkaç yıllığına ülkeden ayrılıyorum. Bu kadar fazla parayı yanımda götüremem. Kıyıda bekleyen bir adama yaklaşıp, "Bayım, siz güvenilir birine benziyorsunuz. Bu cüzdanı alır mısınız? Cüzdanın sahibini bulabilir misiniz? İçinde çok fazla para var. Kuşkusuz sahibi yardımseverliğinizden ötürü sizi ödüllendirir," der.

"*Beni* mi? Elbette *sizi*! Cüzdanı *siz* buldunuz!"

"Israr ediyorsanız ufak bir ödül kabulümdür, yeter ki tereddüt etmeyin. Bir bakalım. Ah! Ama hepsi yüzlük banknot. Yüz dolar çok fazla, ellilik yeter bana. Aslında siz..."

"Yola çıkıyoruz!" der kaptan.

"Üstünü veremem, belki de *siz*...

"Yola çıkıyoruz!"

Kıyıdaki adam cebini karıştırırken, "Mühim değil!" der. "*Bende* var ellilik. Ver bana cüzdanı."

Cüzdanı bulan dürüstlük timsali adam ellilik banknotu gönülsüzce alıp cüzdanı kıyıdaki adama verir. Geminin hareketinden yaklaşık yarım saat sonra paraların sahte, yaşananların da dolandırıcılık olduğu anlaşılır.

Bu anlatacağım da cesaret timsali bir dolandırıcının işi. Dini veya benzeri bir toplantının yapılacağa yere ulaşmak için ücretsiz bir köprüden geçilecektir. Dolandırıcı köprünün girişinde beklemeye koyulur, köprüden geçmek isteyenlere saygılı bir tavırla yayalardan bir cent, at ve eşeklerden ikişer cent, geçiş ücreti alınması gerektiğini söyleyen yeni eyalet kanunu anlatır. Homurdanıp direnmeye çalışanlar olmasına karşın, sonunda tüm yolcular ücreti ödemeyi kabul ederler. Böylelikle dolandırıcı çabasının karşılığı olarak hak ettiği elli altmış dolarla evinin yolunu tutar. Nitekim gün boyu çeşit çeşit insana laf anlatıp geçiş ücreti kesmek küçümsenecek bir iş değildir.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu da muntazam bir dolandırıcılık örneği. Dolandırıcı, düzgünce doldurup kırmızı mürekkeple imzaladığı senedi zamanında ödeyeceğine dair söz vererek bir ahbabına verir. Bu arada dolandırıcı birkaç düzine boş senet edinir ve her gün senetlerden birini çorbasına batırarak köpeğini çorbaya doğru atlamaya zorlar ve sonunda leziz bir lokma olarak köpeğine verir. Köpek, hareketi iyice benimsediğinde, dolandırıcı köpeğini yanına alıp ahbabının yanına gider. Söz verilen tarihte senedin ödenmemesi tartışmalarına yol açar. Ahbabı senedi sümen altından çıkarıp dolandırıcıya uzattığında köpek birden atılır ve senedi bir lokmada yutar. Dolandırıcı, bu saçma hareketinden dolayı köpeğine kızar ve borcunu ispatlayan bir belge gördüğü an ödemesini yapacağı taahhüdünde bulunur.

Bir de alelade dolandırıcılık örneği vereyim. Dolandırıcının yardakçısı sokakta bir hanıma hakaret eder. Dolandırıcı, hanımın yardımına koşup arkadaşına temiz bir dayak attıktan sonra kadını evine kadar bırakmak ister. Kapının önüne geldiklerinde diz çöküp elini göğsüne koyduktan sonra veda eder. Kadın, adama eve girip ağabeyi ve babasıyla tanışması için ısrar eder. Adam hafif kederli bir tonda konuşarak kadının davetini kabul etmez. "Ama size teşekkür etmemin bir yolu yok mu?" diye mırıldanır kadın.

"Ah, tabii ki var. Aslında... Bana birkaç şilin borç verebilirsiniz," der adam.

Kadın şaşkınlıktan bayılacak seviyeye gelse de kendini toparlayıp cüzdanından çıkardığı birkaç şilini adama uzatır. İşte bu alelade bir dolandırıcılık örneğidir; çünkü paranın yarısı kadına hakaret eden ve akabinde temiz bir sopa yiyen yardakçıya verilir.

Şu da gayet sıradan ama ilmi bir dolandırıcılık örneğidir. Dolandırıcı bir tavernanın barına yaklaşıp barmenden

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

birkaç puro ister. Purolara şöyle bir göz gezdirdikten sonra iade ederken, "Beğenmedim bunları. Bir bardak konyak ve su ver," der.

Dolandırıcı konyağını ve suyunu içip masadan kalktığında barmen seslenir:

"Bayım, içtiklerinizin parasını ödemeyi unuttunuz."

"İçtiklerimin parasını mı ödemedim? Puroyu konyağın yerine verdim ya! Daha ne istiyorsun?"

"İyi de puroların parasını vermediniz ki, bayım."

"Ne saçmalıyorsun sen be adam? Purolarını iade ettim ya! Almadığım bir şeyin parasını neden ödeyecekmişim?"

Afallayan barmen ne diyeceğini bilemez haldeyken dolandırıcı hızla topuklar.

İşte sıradan olduğu kadar usta işi bir dolandırıcılık daha anlatayım. Bir vatandaş kaybettiği cüzdanı için yerel gazetelerden birine ilan verir. Dolandırıcımız ilandaki başlığı, seçilen sözcükleri, adresi değiştirir. Mesela, ilanın özgün hali fazlasıyla uzundur, başlığı "Kayıp Cüzdan"dır ve bulanın Tom Sokağı No: 1'e müracaat etmesi belirtilmiştir. Sahtesi ise çok daha kısadır, başlığı sadece "Kayıp!" kelimesinden ibarettir ve bulanın Dick Sokağı No:2'ye ya da Harry Sokağı No:3'e müracaat etmesi istenir. Dolandırıcı, ilanı birkaç gazeteye birden verir, cüzdanın gerçek sahibi bu ilanlardan birini okusa bile kendi durumuyla okuduğunu bağdaştırmaz. Sonuçta cüzdanı bulanın, dolandırıcının verdiği adreslerden birine gitme olasılığı çok daha yüksektir. Bu olasılık gerçekleştiğinde dolandırıcı, adama ödülünü verip paranın kalanına el koyduktan sonra ortalıktan kaybolur.

Benzer bir dolandırıcılıktan daha bahsedeyim. Yüksek sosyeteden bir hanım pek kıymetli elmas yüzüğünü düşürmüştür. Bulup getirene kırk elli dolarlık bir ödül vereceği-

BELONGS TO KAOS TEAM

ni ilan eder. İlanda yüzüğü en ufak ayrıntısına kadar tarif edip falanca sokak, filanca numaraya getirene derhal ödülü vereceğini söyler. Birkaç gün sonra, dolandırıcımız kadının evde olmadığı bir saatte belirtilen adrese gider. Evin hizmetkârı hanımın evde olmadığını söyleyince dolandırıcı üzüntü içinde hanımı görmesi gerektiğini, elmas yüzüğü bulduğunu söyler. Hizmetkâr hemen hanımın kız kardeşi ve görümcesine haber verir. Telaşla yüzüğü alıp adama vaat edilen ödülü veren kadınlara bir süre sonra eve dönen hanım kızar, çünkü ödülü yüzüğün bakır ve çinko alaşımıyla macundan yapılmış *taklidi* için ödedikleri anlaşılmıştır.

Bu ilme ait örneklemlerin yarısını bile anlatmaya kalkışsam, dolandırıcılığın sonunun gelmeyeceği gibi bu yazının da sonu gelmez. Dolayısıyla bu yazıyı bitirmem gerek, ama son olarak yakın zamanda kentimizde yaşanan, sonra da ülkenin pek çok açıdan daha çaylaklarının yaşadığı yörelerde tekrarlanan iyi düşünülmüş ve epey ayrıntılı planlanmış bir dolandırıcılık olayını anlatayım. Orta yaşlı bir adam kente gelir, kimse nereden geldiğini bilmez. Adam titiz, nazik ve vakur tavırlarıyla dikkat çeker. Giysisi sade, gösterişsiz ama temiz paktır. Beyaz kravatı, rahat hareket etmesini sağlayan bol yeleği, kalın pençeli, rahat görünümlü ayakkabısı, askısız pantolonu vardır. İşin aslı tam da maddi durumu yerinde, ciddi, ağırbaşlı, ince komedilerde görmeye alıştığımız türden sözünün eri, hayır işlerinde cömert, ticarette cimriliği tutan, seçkin işadamlarına benzer.

Kendine uygun misafirhane ararken epey tantana koparır. Çocukları sevmez, sükûnet ister, düzenli bir insandır, dindar ve kentte hatırı sayılır bir ailenin yanında konaklamayı tercih eder. Ailenin şartları onun için sorun değildir, sadece kira bedelini her ayın birinde (tam da ayın ikisidir) ödeme noktasın-

da diretir. Gönlüne göre bir misafirhane bulunca, pansiyoner hanıma isteklerini katiyen unutmamasını, her ayın birinde saat tam onda makbuzuyla beraber aylık faturayı göndermesini söyler ve makbuz işini hiçbir koşul altında ayın ikisine bırakmaması için kadını tembihler.

Konaklama işini çözdükten sonra işadamımız seçkin olmasa da işlek bir caddede bir ofis kiralar. Gösterişten iğrendiği kadar hiçbir şeyden iğrenmez. Hatta adamın, "Şatafatlı şeyler aslında koftur," cümlesinden oldukça etkilenen pansiyoner hanım, bu sözü hemen evdeki Eski Ahit'in Süleyman'la ilgili sayfasına kaydeder.

Daha sonra gazetelere ilan verir; ama "itibarlı" olduğunu iddia eden altı penilik gazetelere değil, ilanın parasını peşin istemeyen ucuzlarına. Çünkü işadamımızın felsefesi iş bitene dek para ödenmemesi üzerine kuruludur.

ARANIYOR - Kentte faaliyetini başlatacağımız firma için üç dört zeki ve işinin ehli sekreter arıyoruz. Maaş dolgundur. Referanslarını yetenekten ziyade dürüstlük üstüne verebilenlerle görüşülecektir. İşin mahiyeti ve büyük meblağların hesabı söz konusu olduğundan işe alınacaklar ellişer dolar depozito ödeyeceklerdir. Depozito ödemeyecek ve dürüstlüğünü ön plana çıkaracak referans gösteremeyecekler başvuruda bulunmasın. Dindar gençler tercih edilecektir. Başvurular sabah on on bir, öğleden sonra dört beş arasında alınacaktır.

Bogs, Hogs, Logs, Frogs & Hissedarları, No. 110 Dog Street

Ayın otuz birine kadar, yirmiye yakın dindar genç Bogs, Hogs, Logs, Frogs & Hissedarları'yla görüşür. Fakat iş asla aceleye getirilmez diye düşündüğünden, işadamımız hiçbiriyle sözleşme yapmaz. Başvuranların depozito amaçlı öde-

dikleri ellişer dolar tabii ki "tedbir" amaçlıdır, bu arada işveren, başvuruda bulunanların dini yönlerini iyice araştırmakla mükelleftir. Bir sonraki ayın birinde saat tam onda pansiyoner hanım fatura ile makbuzu göndermekte gecikir. Fakat işadamımız çoktan kenti terk ettiğinden, hanımı azarlamasına gerek kalmamıştır.

Polis her yerde işadamını arar; fakat adamın ortalıktan kaybolduğunu ve insanların dolandırıldığını söylemekten başka bir şey yapamaz. Bu arada dindar gençlerin dine ilgisi artık azalmıştır, pansiyoner hanım da bir şilinlik kaliteli silgisiyle ahmağın tekinin Eski Ahit'in Süleyman'la ilgili sayfasına yazdığı yazıyı silmekle meşguldür.

BELONGS TO KAOS TEAM

İŞADAMI

"Düzen işin özüdür."
Eski bir özdeyiş

Ben bir işadamıyım. Düzenli bir insanım. Mühim olan düzendir. Anlayıp dinlemeden düzen üzerine boşboğazlık eden, biçime değer verip özünü görmezden gelen uçuk tiplerden aşırı derecede nefret ederim. Bu insanlar, kendilerince mazbut bir tutum takınıp acayip işlere kalkışırlar. Bence burada mutlak bir çelişki var. Düzen yalnızca mutat ve belirgin şeylere uygulanabilir, olağanüstü durumlara değil. Hangi mutlak düşünce "düzenli züppelik" yahut "sistematik boş hayal" gibi ifadelere atfedilebilir?

Bu hususta fikirlerim, küçükken kaderimi değiştiren kaza olmasaydı belki bu denli netlik kazanmazdı. (Vasiyetimde kesinlikle unutmayacağım.) İrlandalı, iyi kalpli, yaşlı dadım fazla şamata yaptığım bir gün topuklarımdan tutup bedenimi havada iki kez çevirdikten sonra başımı karyola direğine değecek şekilde çarparak beni saf dışı bıraktı. Bu olay yazgımı belirledi ve servet edinmeme sebep oldu. Başımın ön tarafında oluşan yumru zamanla şirin bir düzen organına[142] dönüştü. Bugün beni güzide bir işadamı yapan sistem ve dü-

142 Joseph Gall tarafından 1800'lerde geliştirilmiş olan frenolojiye atıf yapılıyor.

BELONGS TO KAOS TEAM

zene karşı düşkünlüğüm buradan doğmuştur.

Yeryüzünde nefret ettiğim bir şey varsa o da dâhilerdir. Dâhi dedikleriniz esasen katıksız birer ahmaktır; ahmaklıklarının boyutu da dehalarıyla orantılıdır ve bu kuralda esneme olmaz. Bir dâhiden işadamı yaratmak, Yahudinin sırtından geçinmekten yahut çam budağından hindistancevizi elde etmekten daha güçtür. Bu tipler daldan dala konup hayali işlere ya da anlamsız kurgulara soyunur, tamamen "eşyanın uygunluğuna" aykırı, lüzumsuz işler yaparlar. Böyle adamları yaptıkları işlerden hemen tanırsınız. Mesela adamın tacir veya imalatçı olduğunu ya da varsayalım ki pamuk veya tütün ticaretiyle uğraştığını ya da buna benzer tuhaf işlerle ilgilendiğini yahut manifaturacı, sabun imalatçısı veya benzer bir şey olduğunu ya da avukatlık, nalbantlık veya hekimlik tasladığını, sıradan olmayan bir işle uğraştığını görürseniz tereddütsüz bu adamın dâhi olduğunu anlarsınız, nitekim matematiğin üç kuralına[143] göre o herif ahmağın tekidir.

Ben kesinlikle dâhi değilim fakat düzgün bir işadamıyım. Günlük kayıt ve hesap defterim bunu açıkça gösterecektir. Övünmek gibi olmasın ama bu kayıtlar çok iyi tutulmuştur ve genel alışkanlıklarım açısından da dakiklik ve doğrulukta saatle yarıştığım doğrudur. Üstelik işlerimle ahbaplarımın alışkanlıklarını uyum içinde sürdürebilmişimdir. Bu hususta son derece sığ düşünceli olan ebeveynlerime karşı azıcık bile olsun minnettarlık duymuyorum; iyilik meleğim vaktinde beni kurtarmasaydı, annemle babam sayesinde katıksız bir dâhi olmaktan yakamı sıyıramazdım. Biyografide gerçek her şeydir, otobiyografide ise kesinlikle daha fazlasıdır; yine de

---

Kafatasının ve yüzün incelenerek kişinin karakteri in ve yeteneklerinin belirlenmesi.
143 İki veya daha fazla oranın eşitliğine orantı; a'ya 1. terim, b'ye 2. terim, c'ye 3. terim, d'ye 4. terim denir, d'ye sırasıyla a, b, c sayılarının 4. orantılısı denir. İlk üç terim bilinirse 4. terim de bu kuralla bulunur.

BELONGS TO KAOS TEAM

biçare babamın beni on beşime gelmeden "yaptığı az işten servet edinen, muhterem bir hırdavatçı ve komisyoncu tüccar" diye nitelediği bir adamın muhasebe ofisine yerleştirdiğini söylersem bana kimse inanmaz. Saçmalıktan edinilen bir servet! Bu ahmakça girişim, iki gün sonra yüksek ateş ve alnımdaki düzen organımın etrafını baskılayan amansız ve tehlikeli bir ağrı eşliğinde budala ebeveynlerime geri gönderilmemle sonuçlandı. Sonraki altı hafta boyunca hayatla ölüm arasındaki tehlikeli sınırdaydım hep. Hekimler benden çoktan vazgeçmişlerdi. Çok ıstırap çeksem de şükretmeyi bilen bir çocuktum. "Yaptığı az işten servet edinen, muhterem bir hırdavatçı ve komisyoncu tüccar" olmaktan paçayı kurtarmıştım; alnımdaki yumruya ve onu bana sunmuş olan iyi yürekli kadına müteşekkirdim.

Erkek çocukların çoğu on ya da on iki yaşına basınca evini terk eder ama ben on altıma girene kadar bekledim. Bana bir bakkaliye açtırmayı planlayan yaşlı annemin konuşmasını şans eseri duymamış olsaydım evden ayrılıp ayrılamayacağımı kestiremiyorum. Bakkaliye! Bir düşünsenize! Bu tuhaf yaşlıların huysuzluklarına daha fazla katlanmamak ve nihayetinde dâhilikten yakamı kurtarmak için derhal kaçmaya ve daha saygın bir iş kurmak üzere çabalamaya karar verdim. Daha ilk girişimimde başarıyı yakaladım; on sekizime bastığımda kendimi terziler için kapsamlı ve kazançlı bir tür tanıtım işinde koştururken buldum.

Bu işin sırtıma bindirdiği ağır yükün altından sisteme bağlılık duygum sayesinde kalkabildim. Düzene bağlılığım eylemlerimi olduğu kadar hesaplarımı da simgelemekteydi. Bana göre, insan –hiç değilse hizmet ettiğim terziye ilişkin olmayan her şey– para değil düzenden ibaretti. Her sabah saat dokuzda günün kıyafetlerini alacağım terzihaneye gi-

BELONGS TO KAOS TEAM

diyordum. Saat onda şık, güzel giyimli insanların gezindiği bir muhitte yahut bir sokak eğlencesinin içinde buluyordum kendimi. Üstümdeki kıyafeti sergileyip kusursuz görüntümle ortalıkta salınmaktaki nizamiliğim ticarette işini bilen herkes tarafından hayranlıkla karşılanıyordu. Öğlene kalmadan işverenlerim Cut & Comeagain'in terzihanesine bir müşteri götürmüş oluyordum. Bunu gururla ama ağlamaklı bir halde söylüyorum, çünkü bu firma yetkilileri katıksız birer nankör olduklarını kanıtladılar. Tartışmamıza ve sonunda ayrılmamıza neden olan küçük hesap mesleğin tabiatını bilen beyefendilere asla aşırı gözükmez. Yine de okurun yargısından memnuniyet ve gurur duyacağımı bildiririm. Bakın, faturam şöyleydi:

Tanıtımcı Peter Profitt'e ödenecek (Dolar):

10 Temmuz: Gezinti, terzihaneye müşteri getirme. 25 $

11 Temmuz: Aynısı. 25 $

12 Temmuz: İkinci kalite bir yalan; mat siyah takım soluk yeşil diye satıldı. 25 $

13 Temmuz: Harikulade, ekstra kalite bir yalan; saten benzeri bir kumaş ince pamuklu niyetine kakalandı. 75 $

20 Temmuz: Petersham[144] tarzı gri takım elbisenin güzelliğini ortaya çıkarmak için kâğıttan yapılma yeni bir yaka veya papyon satın alma. 2 $

15 Ağustos: Çift vatkalı, kısa kuyruklu bir frak giyme (sıcaklık gölgede 41 C) 25 $

16 Ağustos: Yeni moda şeritli bir pantolonun tanıtımı için ayak başına saatte 12 1/2 centten üç saat boyunca tek ayak üstünde durma. 37.5 $

144 1780–1851 yılları arasında yaşamış; enfiye kutuları, kendi tasarladığı kıyafetleri, içtiği çay çeşitleriyle ün yapmış baron, dönemi in moda akımı belirleyicisi.

17 Ağustos: Gezinti ve terzihaneye iri (şişman) müşteri getirme. 50 $

18 Ağustos: Aynı (orta irilikte biri). 25 $

19 Ağustos: Aynı (minyon biri ve kötü ödeme). 6 $

Toplam: 295 1/2 $

Bu faturadaki en ihtilaflı madde, papyon için harcanan 2 penilik makul ödemeydi. Şerefim üzerine yemin ederim ki bu bahsi geçen papyon için fahiş bir ücret değildi. Hayatımda gördüğüm en temiz, en zarif papyonlardan biriydi ve üç adet Petersham tarzı takım elbisenin satışını etkilediğine inanmamda da geçerli nedenlerim vardı. Ancak firma yetkililerinden kıdemli olanı bu harcamam için bana yalnızca bir peni vermek istiyor, aynı boyut ve uygunluktaki kâğıttan dört adet papyon çıkartılabileceğini iddia ediyordu. Ama ilkelerimde direttiğimden söz etmeme gerek yok. Sonuçta iş iştir ve usulüne göre yapılır. Beni bir dolar için ketenpereye getirmenin, temizinden yüzde elli dolandırmanın imkânı yoktu. Böylelikle Cut & Comeagain firmasından hemen ayrılıp sıradan işlerin en kâr getireni, en itibar göreni Ucube Bina Yapımı işine giriştim.

Müsamahasız doğruluğum, tutumluluğum ve iş hususundaki titiz alışkanlıklarım burada da etkili oldu. Kısa süre içinde kendimi gelişen bir ticareti kovalarken buldum ve "takas"ta nam saldım. İşin aslı, alengirli işlerle amatörce uğraşmadım, sıradan bir işle ilgilenirken talihsizlik yaşamamış olsaydım bugün hâlâ devam ettireceğim bu mesleğin eski, dengeli yolunda temkinli bir edayla yürüdüm. Ne vakit huysuz, zengin bir ihtiyar, müsrif bir mirasyedi yahut iflas bayrağını çeken bir şirket, bir saray dikmeye heves etse aklıselim her insan bilir ki bu girişimi engellemek en mantıklı iştir. Bu

BELONGS TO KAOS TEAM

gerçek Ucube Bina Yapımı işinin dayanağını oluşturur. Bahsi geçen şahıslardan biri bir inşaat projesini hayata geçirdiğinde biz ticaret erbapları bu yapının yakınında yer alan arsayı satın alarak beklemeye başlarız. Saray inşaatının yarısı tamamlandığında zevkli bir mimarı çamurdan, süslü bir baraka veya Aşağı Doğu ya da Hollanda tarzı bir Budist tapınağı yahut bir domuz ağılı ya da Eskimo, Kickapoo veya Hotento tarzı ustalara özgü, elişi bir mimari örneği sergilemesi için tutarız. Elbette sahip olduğumuz parsel ve harcadığımız sıvadan vazgeçmeye beş misli kâr elde etmeden razı olmayız. Nasıl olalım? Sorarım size. İşadamlarına soruyorum bu soruyu. Kanaatkâr olacağımızı sanmaları çok saçma. Lakin böyle bir şeyi bana aşağılık bir şirket teklif etti! Elbette bu saçma öneriyi kabul etmedim ve aynı gece görev bilinciyle saraylarını karbon karasıyla boyayıverdim. Neticede bu insafsız kabadayılar beni hapse attırdılar, özgürlüğüme kavuştuğumda ise Ucube Bina Yapımı işiyle ilgilenen beyefendiler benimle yakınlık kurmaktan kaçındılar.

Geçimimi sağlamak için mecbur edildiğim macera yani Müessir Fiil işi hassas karakterimin tabiatına uygun değildi; yine de iyi niyetle işe soyundum, şimdiye dek hesabımı nasıl düzgün tuttuysam yaşlı dadımın zamanında içimde gümbürdettiği yöntemsel becerilerim sayesinde bu işte de başarıyı yakaladım; ona vasiyetimde yer vermeyi unutursam en aşağılık insanım. Bahsettiğim üzere uğraşılarımda düzene sadık kaldığımdan ve defterlerimi düzgün tuttuğumdan pek çok ciddi zorlukla başa çıktım ve nihayetinde bu meslekte kendimi yeterli ölçüde var edebildim. İşin aslı pek az insanın benimki kadar rahat bir işi vardı. Günlük kayıt defterimden yalnızca bir sayfayı buraya geçireceğim; bu beni kendimi göklere çıkarma gerekliliğinden çıkaracak, zaten övünmek

BELONGS TO KAOS TEAM

merhametsiz insanlar için bile rezilce bir şeydir. Kayıt defterim yalan nedir bilmez.

1 Ocak - Yılbaşı günü. Sokakta Snap'le karşılaştım, kafası dumanlıydı. Not: Bu iş tamam. Kısa bir süre sonra da Gruff'la karşılaştım, zilzurna sarhoştu. Bu, tastamam. Hesap defterime iki beyi de kaydedip adlarına birer hesap açtım.

2 Ocak - Snap'i trampada gördüm, yanına gidip ayak parmağını resmen ezdim. Tek yumrukla beni yere serdi. Çok iyi. Tekrar doğruldum. Avukatım Bag'la eften püften bir sebeple tartıştım. Ben bin papel istiyorum, o ise bu denli kolay bir yenilgi için beş yüz papelden fazla çarpamayacağımızı söylüyor. Not: Bag'ı sepetlemeliyim, herifte düzen namına bir şey yok.

3 Ocak - Gruff'ı aramak için tiyatroya gittim. Yan tarafta, ikinci sırada biri şişman biri sıska iki hanımın arasında oturduğunu gördüm. Şişman hanım utancından kızarıp G.'ye fısıldayana kadar üçünü dürbünle gözetledim. Dolaşıp yanlarına gittim ve burnumu elinin erişebileceği yere kadar uzattım. Çekmedi. Hayır, git başımdan der gibiydi. Tekrar denedim, yine işe yaramadı. Ben de yanlarına oturup sıska hanıma göz kırptım; işte o an G. boynumdan yakaladığı gibi beni sahneye fırlatınca büyük bir memnuniyet duydum. Boynum resmen yerinden oynadı ve sağ bacağım paramparça oldu. Neşe içinde eve döndüm, bir şişe şampanya içtim ve genç adam için beş bin papel deftere işledim. Bag bunun makul olduğunu belirtti.

15 Şubat - Bay Snap'le uzlaştırıldık. Verilen elli cent deftere kaydedildi.

16 Şubat - Bana beş doları reva gören külhanbeyi Gruff tarafından reddedildim. Mahkeme masrafı dört dolar yirmi beş cent. Net kazancım yetmiş beş cent."

BELONGS TO KAOS TEAM

Kısa sürede edinilmiş, net bir kazanç, bir dolar yirmi beş cent; üstelik sadece Snap ve Gruff davalarından. Ayrıca bu bilgilerin defterden rasgele seçildiğini de tüm ciddiyetimle belirtirim.

Eski ama doğru bir söz vardır; sağlık varlıktan yeğdir. Bu işin gerektirdikleri sağlığıma iyi gelmemişti; yediğim dayaklar dış görünüşümü öyle değiştirmişti ki arkadaşlarım sokakta beni tanıyamıyorlardı, çareyi iş değiştirmekte buldum. Sonunda tüm dikkatimi Çamur Sıçratma işine verdim ve yıllarca bu işi kovaladım.

Bu işin en kötü yanı herkesin bu mesleğe kanının kaynamasıydı, sonuçta rekabet haddinden fazlaydı. Tanıtım, Ucube Bina Yapımı ve Müessir Fiil işiyle ilgilenebilecek kadar beyni çalışmayan her zır cahil Çamur Sıçratma işinin üstesinden gelebileceğini düşünüyordu. Fakat Çamur Sıçratma işinin zekâ gerektirmediğini düşünmek aptallık olur. Bu işte düzen kurmadan neticeye varılamaz. Sadece perakendecilik yaptım, ama eski sistematik alışkanlıklarım işleri tıkırında yürütmemi sağladı. İlk olarak geçiş yerimi özenle seçtim ve başka bir yerde elime süpürgemi almadım. Ayrıca yakınlarımda küçük bir su birikintisi bulundurmayı da ihmal etmedim. Bunlar sayesinde mert biri olarak tanındım, zaten ticarette başarı buradan gelir. Bana bir papel bırakmadan sokağımdan geçip gidenin pantolonu temiz kalmazdı. Bu hususteki iş alışkanlıklarım yeterince anlaşıldığından kimse beni aldatmaya çalışmadı. Bunu deneyen olsaydı dayanamazdım. Ben kimseyi kandırmadığımdan başkasının bana numara çekmesine katlanamazdım. Bankaların hilebazlığı hususunda elbette bir şey yapamam. Süspansiyonları beni tahripkâr bir sıkıntıya soktu. Sonuçta birey değiller, tüzel kişiler; herkesin bildiği üzere bunların ne tekmelenecek bedenleri ne de lanetlenecek ruhları vardır.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu işten iyi kazanıyordum ama kötü bir anımda Sokak Köpeği Kullanma işine dahil oluverdim; esasen epey benzer bir iş lakin pek kayda değer değil. Konumumun merkezi olması nedeniyle kusursuzdu ve siyah boyalarımla fırçalarım da idealdi. Küçük köpeğim epeyce tombuldu ve kurnazlıkta bir numaraydı. Çoktandır bu işin içindeydi ve kesinlikle işten anlıyordu. Rutinimiz şöyleydi: Pompey çamurda bir güzel yuvarlandıktan sonra dükkânın önüne oturup parlak botlarıyla gezinen çıtkırıldımları gözlemeye başlardı. Gözüne kestirdiğine doğru ilerler, herifin Wellington tarzı botlarına sürtünüverirdi. Bunun üzerine beyefendi küfrü basar ve boyacı aramaya koyulurdu. Ben boyalarım ve fırçalarımla mutlaka adamın görüş alanında olurdum. Bir dakikalık bir işti ama altı peni getirisi vardı. Bu iş bir süre yolunda gitti, ben paragöz değildim ama köpeğim açgözlüydü. Kârın üçte birini ona veriyordum ama yarısını istemesi için tavsiyede bulunanlar olmuş. Buna katlanamazdım; bu yüzden aramızda hırgür çıktı ve yollarımızı ayırdık.

Bir süre Org Tıngıldatma işinde şansımı denedim ve fena gitmedi. Basit, sade bir işti, özel bir yetenek gerektirmiyordu. Sıradan bir şarkı çalmak için müzik milini döndürmeniz, kapağını açıp üç dört kez hafifçe çekiçle vurmanız yeterliydi. Bu işlem çalgının tonunu sanılandan daha fazla geliştiriyor. Bundan sonra yalnızca çalgıyı sırtınıza alıp meşe kabuğu veya güderiden bir kapı tokmağı görene dek sokaklarda gezinmeniz gerekir. Sonra mahşer gününe kadar sürecekmiş gibi hissedilen berbat bir melodiye başlarsınız. Kısa bir süre sonra bir pencere açılır ve biri tüm nezaketini takınıp "susup oradan gitmeniz" için size altı peni fırlatır. Bazılarının bununla yetinip "uzaklaştıklarını" biliyorum ama ben hiç değilse bir şilin almadan "uzaklaşmayı" gereksiz görürüm.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu işle uzunca bir süre ilgilendim fakat her nasılsa pek memnun kalmadım ve sonunda bu işten de vazgeçtim. Çünkü bir maymuna sahip olma avantajından yoksundum, Amerikan sokakları çamur içindeydi, demokratik serseriler rahatsız ediciydi ve baş belası çocuklar çok haşarıydı.

Birkaç ay işsiz gezdikten sonra geçim şartları nedeniyle Posta Sahtekârlığı işine giriştim. Bu mesleğin sorumlulukları hayli basit ve iş kesinlikle çok kazançlıydı. Sabah erken saatlerde sahte mektup paketlerini hazırlamak zorundaydım. Bu mektuplardan her birine bana göre gizemli sayılabilecek konularda birkaç cümle karalar, sonra da Tom Dobson veya Bobby Tomkins yahut benzer bir isimle imzalardım. Mektupları zarflara yerleştirir, New Orleans, Bengal, Botany Bay ya da başka uzak bir yere gidecek olan mühürlediğim zarflara sahte pullar yapıştırdıktan sonra acelem varmış gibi günlük güzergâhımda ilerlerdim. Mektupları dağıtmak ve posta bedelini almak için hep büyük malikâneleri seçerdim. İnsanlar, hele bir de acil olduğunu belirttiyseniz, posta bedelini ödeme hususunda en ufak bir tereddüde kapılmazlardı; insanlar öylesine ahmak ki, onlar daha mektubu açamadan ben çoktan topuklamış olurdum. Bu işin en kötü yanı çok ve süratli yürümek, bir de sıklıkla yön değiştirmekti. Ayrıca vicdanım gerçekten sızlıyordu. Günahsız insanların mağdur olmasına, tüm kasabanın Tom Dobson'a ve Bobby Tomkins'e ettiği berbat küfürleri duymaya katlanamıyordum. Nihayet tiksinti içinde bu işten vazgeçtim.

Sekizinci ve son kurgum Kedi Yetiştirmek oldu. En çok hoşuma giden ve en kazançlı işim buydu, üstelik zahmetsizdi. Bilindiği üzere ülke kediyle doluydu, hatta kısa süre önce onlardan kurtulmak için bir yığın muhterem insan Yasama Meclisi'nin son ve hatırlanmaya değer birleşiminde bir dilek-

BELONGS TO KAOS TEAM

çe sundu. Meclis bu dönemde olağanüstü seviyede bilgiliydi, pek çok zekâ ve erdem timsali kanun çıkarttıktan sonra bütün bunları Kedi Yasası ile zirveye taşıdı. Özgün halinde bu kanun kedi başına dört peni veriyordu, sonra Senato ana cümleyi değiştirdi ve "baş" yerine "kuyruk" kelimesini tercih etti. Bu değişim öyle münasipti ki Meclis itirazsız hemfikir oldu.

Vali kanun maddesini imzalar imzalamaz tüm paramı kediciklere yatırdım. Başlarda ucuz olduğu için onları sadece fareyle besleyebildim, fakat Kutsal Kitap'ın öğütlerine öylesine müthiş bir oranda uydular ki eli açık davranmaya karar verip daha sonra onları istiridye ve kaplumbağayla besledim. Şimdi Senato'nun belirlediği fiyatla kuyrukları bana iyi gelir getiriyor, çünkü Macassar yağını keşfettiğimden beri yılda üç kez hasat alma şansına eriştim. Hayvanların buna alışması ve ikincil organlarının kesilmesini tercih etmeleri hoşuma gidiyor. Esaslı bir adam olduğumu düşündüğümden Hudson kırsalında bir yer almak için pazarlık ediyorum.

BELONGS TO KAOS TEAM

GÖZLÜK

Seneler önce, "ilk görüşte aşk" fikriyle dalga geçmek modaydı; ama hem düşünen hem de hisseden insanlar aşkın varlığını savunmaya her zaman devam etti. Etik manyetizma veya manyetoestetik diyebileceğimiz alandaki son bulgular, insanlar arasındaki en doğal, en gerçek ve yoğun sevginin elektriksel etkiyle kalpte filizlenen sevgi en güçlü ve köklü tinsel bağların ilk görüşte doğan bağlar olabileceğini kanıtlamıştır. İtirafım da bu fikrin nice kanıtından biri olacaktır.

Her ayrıntıyı anlatmalıyım. Genç bir erkeğim, yirmi ikimi bile doldurmadım. Şimdiki soyismim oldukça sıradan: Simpson. Şimdiki diyorum, çünkü bu soyismini kısa süre önce edindim. Adolphus Simpson adlı uzaktan bir akrabamdan kalan epey büyük bir mirasın vârisi olabilmek adına resmi olarak soyismimi değiştirmek zorunda kaldım. Vasiyet sahibi soyismini taşımam kaydıyla hak sahibi olabilmeme müsaade etmişti. Adım, yani ilk adımla göbek adım Napoleon Bonaparte'tır.

Elbette gerçek soyismim Froissart'tan vazgeçmek hoşuma gitmedi; *Chronicles*'ın ölümsüz yazarı Froissart'a[145] dek soyumu takip edebileceğimi düşünüp ismimle gurur du-

145 Jean Froissart (1337–1404): Fransız yazar. Dört ciltlik Chroniques (Kronikler) adlı yapıtında, II. Edward'ın tahta çıkışından II. Richard'ın ölümüne kadar Avrupa'daki savaşları anlattı. Soylular için yazdığından, yapıtında özellikle onların yaşamlarını ve şövalyelik anlayışlarını betimledi. Ayrıca birçok şiir ve şarkı sözü ile bir roman (Meliador) yazdı.

BELONGS TO KAOS TEAM

yuyordum. Hazır isimlerden bahsederken, ailemdeki diğer isim benzerliklerini de anlatayım. Babam Parisli Mösyö Froissart'tı. Eşi, yani on beşinde babamla evlenen annem banker Croissart'ın büyük kızı Matmazel Croissart'tı. Banker Croissart'ın kendisiyle on altısında evlenen eşi, yani büyükannem de Victor Voissart'ın büyük kızıydı. Dahası Mösyö Voissart'ın eşi de annesi gibi çocuk yaşta evlenen Matmazel Moissart'tı. Genç yaşta evlilikler Fransa'da pek yaygındır. Moissart, Voissart, Croissart ve Froissart ailelerinin kökeni aynı soya dayanıyordu, ama ben resmi yollardan soyismimi Simpson olarak değiştirdim: Esasen bu konuda öylesine gönülsüzdüm ki, böylesine yakışıksız bir koşul öne sürüldüğü için mirastan vazgeçmeyi bile düşündüm.

Fiziki görünüşümde bir tuhaflık bulunmaz. Aksine yakışıklı olduğum gibi insanların onda dokuzunun beğeneceği bir tipim var. Bir seksen boyundayım, siyah, gür, lüle lüle saçlarım var. Burnum oldukça düzgündür, iri gözlerim maviye çalan griliktedir. Evet, gözlerim epeyce bozuktur ama başkası bu kusuru anlayamaz. Gözlerimin bozukluğu hep bana sıkıntı vermiştir, bu sorunu çözmek için gözlük takmak dışında her şeyi yaptım. Genç ve hoş görünüşümü bir anda ihtiyarlara has ciddiyete sokacak gözlükten uzak kalmayı tercih ettim. Monokl da insanı fazlaca kibirli ve yapmacık biri gibi gösterir. İkisini de kullanmadan yaşayabildim. Her neyse, bunlar pek de önemli değil, tamamen kişisel durumlar. Ayrıca çabuk parlayan, heyecanlanan, coşan bir mizaca sahibim; kadınlara hayranlığım da bitmez.

Geçen kış bir gece arkadaşım Bay Talbot'la P. Tiyatrosu'na gittim. Opera gecesiydi ve salon hıncahınç dolmuştu. Erkenden vardık ve bizim için ön sıralardan ayrılan yere oturmayı başarabildik.

BELONGS TO KRAOS TEAM

Müziğe aşırı düşkün olan arkadaşım iki saat boyunca gözünü sahneden ayırmadı, bense şehrin seçkinlerinden oluşan seyirci kitlesini izledim. Bu hususta tatmin olduktan sonra, tam gözlerimi primadonnaya çevirecektim ki bakışlarım localardan birinde oturan, daha önce fark etmediğim bir figüre takıldı.

O anın üzerinden bin yıl geçse o an hissettiklerimi asla unutamam. Hayatımda onun kadar güzel bir kadın görmemiştim. Sahneye dönük yüzünü uzunca bir süre göremedim ama bedeni ilahelerinki gibiydi. Güzelliğini anlatmaya kelimeler yetmiyor; şimdi fark ediyorum ilahe kelimesinin zayıflığını.

Kadın zarafetinin ve güzelliğinin efsunlu havasına hiçbir zaman direnememişimdir ama gördüğüm, bu zarafetin somut haliydi; en coşkulu hayallerimin ideal güzelliğiydi. Görebildiğim kadarıyla orta boyluydu, görkemli bir yapısı vardı. Dolgun ve biçimli hatlara sahipti. Sadece arkasını görebildiğim başı Yunan Psyche'ninkiyle rekabet edebilirdi; Apuleius'un şeffaf kumaşını anımsatan ipekten zarif bir başlık bu güzel başı örtmüyor, adeta sergiliyordu. Locanın tırabzanlarından sarkan sağ kolunun kusursuz simetrisi gönül telimi titretiyordu. Üzerinde son zamanlarda moda olan bol kesim, dirseğe kadar inen bir bluz vardı, ama bunun altına giydiği incecik bir giysi elinin üzerine nazikçe düşen dantelli bir manşetle sona eriyordu; parmaklarından birinde çok değerli olduğu hemen anlaşılan elmas bir yüzük vardı. Kibar bileğine taktığı yaprak biçimli bileklikten ne denli zengin ve zevk sahibi olduğu anlaşılıyordu.

Yarım saat boyunca bu kraliçe edalı kadına gözümü dikip baktım, resmen donakalmıştım. Bu süre boyunca anladım ki, "ilk görüşte aşk" diye bir şey vardı. Daha önce hiç hissetme-

diğim kadar güçlü duygulara kapıldım. Aramızdaki manyetik ruhsal bağdan ötürü yalnız bakışlarım değil, düşüncelerim ve hislerim de onda kilitlenip kalmıştı. Yüzünü bile görmediğim bu kadına çılgınca bir aşk beslemeye başladığımı gördüm, sezdim, hissettim. Eminim ki, yüzü fazlasıyla sıradan bile olsaydı aşkımda ve heyecanımda en ufak bir azalma olmazdı. "İlk görüşte aşk" denen gerçek aşk tüm dış etkenlerden bağımsız ve sıra dışıdır.

Ben karşımdaki kusursuzluğa dalıp gitmişken seyirciler arasında bir anda ortaya çıkan bir karmaşa kadının yüzünü bir nebze de olsa benden yana çevirmesine sebep oldu, böylelikle onu profilden görebildim. Tahminimin ötesinde bir yüz güzelliği vardı, ama nedensiz bir düş kırıklığı yaşadım. "Düş kırıklığı" dedim, ama belki de bu uygun kelime değil. Sakinleşmiş olsam da hâlâ neşe içindeydim. Coşkulu havam sönmüş, sakin bir heyecanla dolmuştum. Dinginliğim belki de Meryem Ana'yı anımsatmasından ve vakur tavrından kaynaklanıyordu. Yine de tek sebep bu olamazdı; anlamlandıramadığım, beni rahatsız eden bir şey vardı yüzünde. Genç ve coşkulu adamlara her türden aşırılığın kapısını açan bir ruh halindeydim. Kadın yalnız olsaydı, muhakkak yanına giderdim; ama bir erkek, bir de kendisinden genç olduğu belli olan güzel bir kadın ona eşlik ediyordu.

Bahsettiğim kadınla tanışmak ve güzelliğini yakından görebilmek amacıyla neler yapabileceğimi düşündüm. Bir sıra öne geçmeyi düşündüm, ama kalabalıktan ötürü bunu beceremezdim. Yasaklanmış olsa da yanımda olsaydı eğer, opera dürbünümü kullanırdım; ama ne yazık ki yanıma almamıştım. Çaresizdim.

Arkadaşıma dönüp, "Talbot, opera dürbününü verir misin?" dedim.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Opera dürbünüm yok benim. O da ne? İşim olmaz benim öyle şeylerle!" deyip bakışlarını sahneye çevirdi.

"İyi de Talbot, dinle beni. Şu locadaki, hayır şuradaki, kadını gördün mü? Bu kadar güzel bir kadın gördün mü hiç?"

"Evet, çok güzel."

"Kim ki bu kadın?"

"Kim mi? Tanımıyor musun? Onu tanımayan kendini de tanımaz. O kadın Madam Lalande'dır.[146] Herkes onun kusursuz güzelliğini konuşuyor. Paris'ten gelen zengin bir dul; yani en uygun eş."

"Kendisini tanıyor musun?"

"Evet, bu şerefe eriştim."

"Beni de tanıştırır mısın?"

"Pek tabii. Ne zaman istersen."

"Yarın. Saat birde B. Oteli'ne gelirim."

"Tamam. Lütfen, artık sus."

Bu son isteğine uydum, zaten gözünü sahneden ayırmadığı gibi sorularıma da katiyen yanıt vermedi.

Ben de gözlerimi Madam Lalande'dan alamadım. Nihayet yüzünün tamamını gördüm. Enfes bir güzelliği vardı. Talbot bahsetmeden önce bile kalbim kadının kusursuz bir güzelliğe sahip olduğunu söylemişti; ama hâlâ adlandıramadığım bir şey beni rahatsız ediyordu. Sonunda ifadesindeki vakur, kederli, belki de yorgun havanın benim genç, heyecanlı ve romantik kalbimde böyle bir etki yarattığını, rahatsızlık hissimin bundan kaynaklandığını düşündüm.

Hayranlıkla bakmaya devam ederken kadının birden irkildiğini ve izlendiğinden haberdar olduğunu anladım. Her şeye rağmen gözlerimi kaçırmadım. Yüzünü çevirdi ve yeniden başının muntazam hatlarını gördüm. Birkaç dakika son-

146 Henriette Méric-Lalande (1798–1867): 19. yüzyılın öncü Fransız sopranolarından.

ra, bakmayı sürdürüp sürdürmediğimden emin olabilmek için yüzünü usulca benim olduğum yere doğru çevirdi ve ateşli bakışlarımla karşılaştı. İri, kara gözlerini benden kaçırdı, yüzüne bir pembelik yayıldı. Ama hemen sonra gözlüğünü takıp dakikalarca beni inceledi.

Ayaklarımın dibine yıldırım düşseydi ancak bu kadar şaşırırdım. Çok şaşırmıştım; sinirlenmedim, incinmedim; halbuki bir başka kadın bu hareketi sergileseydi muhtemelen hiddetlenirdim. Bunu o kadar doğal, sakin ve edepli bir edayla yapmıştı ki, hayranlıktan ve şaşkınlıktan başka bir şey hissedemedim.

Gözlüğünü ilk taktığında bana çarçabuk baktığını, sonra tam çıkaracakken fikir değiştirip en az beş dakika daha beni incelediğini fark ettim.

Bir Amerikan tiyatrosunda tuhaf karşılanan bu hareket elbette ilgi uyandırmıştı. Bir an seyirciler de hareketlendi, fısıltılar yükseldi; bu durum benim aklımı karıştırsa da Madam Lalande'ı hiç etkilemedi.

Madam Lalande merakını giderdikten sonra gözlüğünü çıkardı ve sahneyi izlemeye devam etti. Kabalık ettiğimi bilsem de onu izlemeyi sürdürdüm. Kısa süre sonra başını usul usul benden yana çevirdiğini, fark ettirmemeye çalışarak beni gözetlediğini fark ettim. Büyüleyici bir güzelliğe sahip bu kadının bakışlarının benim gibi genç ve heyecanlı bir erkeğin üzerindeki tesirini hayal edebilir misiniz?

On beş dakika kadar beni inceledikten sonra yanındaki adamla konuşmaya başladı. İkisinin de halinden tavrından benim hakkımda konuştukları belli oluyordu.

Konuşmaları sona erdiğinde, Madam Lalande dönüp tüm dikkatini sahneye vermiş gibi göründü. Fakat hemen sonra gözlüğünü takıp kalabalığın fısıltısını umursamadan baştan

BELONGS TO KAOS TEAM

ayağa beni incelemeye başladı; yüzünde zihnimi bulandıran, ruhumu okşayan büyüleyici bir ifade vardı.

Bu hareketi beni heyecanlandırıp cesaretlendirdi. Tutkum anbean şiddetleniyordu; gözüm o büyüleyici kadından ve güzelliğinden başka bir şey görmüyordu. Herkesin sahneye kilitlendiği bir anda, gözleri yine üzerimdeyken Madam Lalande'ı kibarca selamladım.

Yüzü kıpkırmızı oldu; yakışıksız hareketimi başkalarının fark edip etmediğini kontrol ettikten sonra yanındaki adama döndü.

Uygunsuz bir hareketti yaptığım; kabalığımın bedelini ya herkesin içinde rezil edilerek ya da ertesi gün tabancalar eşliğinde ödeyecektim. Fakat kadının hiç konuşmadan elindeki opera programını adama uzattığını, etrafı çarçabuk tarayıp büyüleyici bakışlarını bana yönelttiğini, başını hafifçe eğip selam verdiğini gördüğümde nasıl dağıldığımı, aptallaştığımı bilemezsiniz.

Ah, sevincimi, heyecanımı, coşkumu anlatmama gerek yok elbette. Sevinçten deliren biri varsa o kesin bendim. *İlk aşkımdı* o benim; hislerim âşık olduğumu söylüyordu işte. Akıl almaz bir aşktı bu, yüce bir sevgiydi gerçekten. "İlk görüşte aşk"tı bu bendeki, hem de kıymeti bilinip *karşılık bulanlardan.*

Evet, aşkım karşılık bulmuştu. Bundan ne diye şüphelenecektim ki! Bu kadar güzel, zengin, eğitimli, seçkin, güzide bir kadından kuşku duyamazdım. Evet, o da beni seviyordu, o da bana âşık olmuştu. Onun da gözü yalnız beni görüyordu; hiçbir şeyi ve hiç kimseyi umursamadan seviyordu hem de. Bu hayallerim perdenin inmesiyle kesiliverdi. Seyirciler ayaklandı, ortalık bir anda karıştı. Talbot'un yanından ayrılıp Madam Lalande'a yaklaşabilmek için önümdekileri ite kaka

BELONGS TO KAOS TEAM

ilerlemeye çalıştım. Ama kalabalık yüzünden ilerleyemeyince evime dönmeye karar verdim. Kıyafetinin ucuna bile dokunamamıştım, ama Talbot'un adaba uygun bir biçimde beni Madam Lalande'la tanıştıracağını düşünerek kendimi yatıştırdım.

Ertesi gün geldi, çattı. Sabırsızlıkla beklediğim gece sona erdi ve gün ağardı. Sonra saat bire kadar kıvrandım durdum. Nasıl olsa İstanbul'un sonu misali bekleyişimin de sonu gelecekti. Geldi de, saat bir oldu. Derhal B. Oteli'ne gidip Talbot'u sordum.

"Beyefendi, yok," dedi hizmetkârı.

"Nasıl olur?" diye sordum geriye doğru birkaç adım atarken. "Mümkün değil, bir yere gitmiş olamaz. Ne demek yok?"

"Bay Talbot kahvaltıdan sonra atına binip S.'ye gitmek üzere yola çıktı. Bir hafta sonra burada olacak."

Öfkelendim, sonra korkuya kapıldım. Adamcağıza karşılık vermek istedim, ama öyle sinirlenmiştim ki Talbot'un yedi sülalesine küfrü basıp cehenneme kadar yolunun olduğunu söyledim. Pek sevgili arkadaşım bana verdiği sözü çoktan unutmuştu demek. Zaten verdiği sözleri tuttuğu da pek söylenemezdi. Elimden bir şey gelmediği için somurtkan bir ifadeyle caddede ilerledim; karşılaştığım her arkadaşıma Madam Lalande'la ilgili yersiz sorular sorup durdum. Herkes uzaktan da olsa onu tanıyordu, ama Madam Lalande şehre birkaç hafta önce geldiği için bizzat tanışmayı başaran pek kimse yoktu. Bu pek az kişi de yeterince samimi olmadıkları için beni Madam Lalande'la tanıştıramazlardı. Umutsuz bir halde çene çalıp dururken konunun kahramanı tesadüfen oradan geçti.

"İşte orada! Baksana!" dedi ilk arkadaşım.

BELONGS TO KAOS TEAM

"Benzersiz bir güzelliği var," dedi ikincisi.

"Yeryüzüne konmuş bir melek!" dedi üçüncüsü.

Baktım; caddeden aşağı inen bir arabada Madam Lalande vardı, yanında da o gece gördüğüm diğer hanım arkadaşı.

"Arkadaşı da güzelmiş," dedi ilk konuşan.

"İnanılır gibi değil," dedi ikincisi. "Ne kadar güzel görünüyor. Makyaj ne harikalar yaratıyor! Beş sene öncekinden daha güzel görünüyor. Hâlâ çok güzel, değil mi sevgili Froissart? Ah, pardon, Simpson?"

"Hâlâ da ne demek? Ama onu arkadaşıyla kıyaslamak akşam yıldızını mumla, Antares'i[147] ateşböceğiyle kıyaslamaya benzer," dedim.

"Ha! Ha! Ha! Çok hoşsun, Simpson. Mucitlikte ve şık latifede üstüne yok doğrusu." Sonra ayrıldık, üçlüden biri neşeli bir vodvil mırıldanıyordu giderken.

"Ninon, Ninon, Ninon á bas ---
A bas Ninon De L'Enclos!"[148]

Bu konuşmalarımız sırasında olan bir şey beni hem heyecanlandırdı hem de teselli etti. Madam Lalande arabasıyla geçerken eminim ki beni tanıdı. Bunu apaçık biçimde gösterdi, bana meleksi bir edayla gülümsedi.

Tanışmak için Talbot'un gezisinin sona ermesini beklemekten başka çarem yoktu. Yine de onu görebilmek ümidiyle seçkin mekânların hepsine girip çıkıyordum, hatta iki hafta kadar sonra onu ilk gördüğüm tiyatroda bir kez daha rastladım ve

147 Akrep Takımyıldızı'nda yer alan ikili yıldızdır. Samanyolu'ndaki parlak yıldızların en kırmızılardan biri olan Antares, eskiden Mars'la karıştırılmıştır. Kırmızı dev yıldızın adı da bu karışıklığı yansıtır: "Ant-Ares", "Anti-Mars" yani "Mars karşıtı" demektir. Helence bir sözcük olan Ares, Latince adı Mars olan savaş tanrısının bir diğer adıdır.

148 (Fr.) "Kahrolsun Ninon, Ninon, Ninon / Kahrolsun L'Enclos'lu Ni

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yine karşılıklı bakışıp durduk. Bu arada her gün Talbot'u sormak için otele gittim ama her seferinde olumsuz yanıt aldım.

Bir akşam neredeyse aklımı yitirecektim. Madam Lalande'ın Parisli olduğunu, Paris'ten geldiğini söylemişlerdi. Ansızın çekip gidemez miydi? Belki de Talbot yetişemeyecekti. Bunu düşünmek bile ruhuma korkular saldı. Gelecekteki mutluluğumu düşünüp erkekçe hareket etmeye karar verdim. Tiyatro sona erdiğinde onu evine kadar izledim, adresini öğrendim ve ertesi sabah niyetimi ve hislerimi belli eden bir mektubu kendisine gönderdim.

Cesurca, tutkuyla söz ettim her şeyden. Her şeyi, kusurlarımı bile anlattım kelimelerimde. İlk karşılaştığımız, bakıştığımız anın ne denli romantik olduğundan bahsettim. Aşkımın kendisinden karşılık gördüğünü söyleyecek kadar ileri gittim; buna olan inancımı aşkımın kutsallığını düşünerek cüretimi bağışlamasını diledim.

Yanıtını sabırsızlıkla bekledim. Sonunda geldi, aradan bir asır geçmişti sanki.

Evet, gerçekten geldi. Fazla romantik olduğumu söyleyeceksiniz, ama o güzel, zengin, herkesin hayran olduğu kadından bana mektup geldi. O kusursuz güzellikteki gözleri soylu kalbini haklı çıkardı. Tam bir Fransız kadını gibi davranarak insanlar ne der diye düşünmeden aklının ve duygularının sesine kulak vermişti. Teklifimi küçümsememiş, sessizliğe gömülmemişti. Mektubumu reddetmemişti. O kibar parmaklarıyla kaleme aldığı mektubu şöyleydi:

Mösyö Simpson, dilinizi iiyi konuşamadığım için beni bağıslayın,

daa yeni geldim ülkenize ve l'etudier[149] *fırsatım olmadı.*

149 (Fr.) "Öğrenmeye."

BELONGS TO KAOS TEAM

Özür diledikten soonra, derim ki helas![150] Mösyö Simpson anladınız gerçeegi.

Daa sözüm yok, helas! Yettigiince anlattım.

EUGENIE LALANDE.

Onun soylu ruhunun işareti olan bu notu defalarca öptüm ve daha binlerce gereksiz sevinç gösterisi yaptım. Talbot dönmüyordu. Yokluğunun bana nasıl ıstırap verdiğini bilseydi elbette koşup gelirdi. Ama gelmiyordu. Ona da bir mektup yazdım. Yanıtı kısa sürede elime geçti. Bitmeyen işler yüzünden gelemiyordu ama yakında dönecekti. Sabırlı, sakin olmamı dinginliğimi korumak için kitap okumamı, beyaz Ren şarabından daha sert içkiler tüketmememi ve felsefeyle oyalanmamı tavsiye ediyordu. Ahmak! Gelemiyorsa bir takdim mektubu pekâlâ yazabilirdi. Bunu anımsatmak için yalvarırcasına bir mektup daha yazdım. Mektubum hizmetkârı tarafından üstüne bir not iliştirilmiş halde bana döndü.

Dün S.'den ayrıldı, nereye gittiğini ve ne zaman döneceğini söylemedi. Yazınızı tanıdığım ve her zaman telaşlı bir yapınız olduğunu bildiğim için mektubu size geri yolladım.

Saygılarımla,

STUBBS

Tahmin edebileceğiniz gibi, hizmetkâra da efendisine de küfrü bastım. Ama öfkelenmenin faydası yoktu, sızlanmak da insana teselli vermiyordu.

Yine de mizacım gereği girişken bir insan olmam bana bir kapı daha açtı. Daha önce de faydası olmuştu, şimdi de bunu deneyebilirdim. Mektuplardan sonra sınırı aşmadan yapaca-

150 (Fr.) "Vah! Tüh!"

ğım emrivakilerin Madam Lalande tarafından terbiyesizlik sayılmayacağını düşünüyordum. Mektup hadisesinden sonra, neredeyse her gün kadının evini gözetlemiş, yanına aldığı hizmetkârıyla küçük bir gezinti yaptığını gözlemlemiştim. Güzel bir yaz akşamı fırsat kollayıp yanına gittim.

Hizmetkârı durumu anlamasın diye yakın bir arkadaşıymışım gibi davranmak zorunda kaldım. Parislilere özgü bir edayla Madam Lalande amacımı derhal anladı ve selam vermek için o güzel, kibar elini uzattı. Hizmetkârı geri çekildi; aşkımız kalplerimizden taşarken biz de uzun bir sohbete koyulduk.

Madam Lalande İngilizceyi neredeyse hiç konuşamıyordu, mecburen Fransızca sohbet ettik. Tutkuların lisanı olan Fransızcaya ve mizacımın önemli parçası sayılan coşkuma kendimi bırakıp elimden geldiğince güzel ve kibar konuşarak benimle evlenmesi için ona yalvardım.

Sabırsız davrandığımı görünce gülümsedi. Her şeyin yeri ve zamanı olduğunu, aceleyle bir işe kalkışmanın doğru olmadığını söyledi. Kendisiyle tanıştırılmak istediğimi ve bundan çok kişiye bahsettiğimi fark edince saygısızca davrandığımı belirtti; dolayısıyla ilk karşılaşmamızı anmamız işe yaramamış oldu. Yanakları al al bir halde henüz yeni tanıştığımızı, bu kısacık süre içinde evlilik kararı vermenin uygunsuz olacağını söylediğinde çok üzülsem de durumu kabul ettim. Düşüncesizlik ettiğimi söyledi. Ne de olsa onun kimliğinden, beklentilerinden, toplumdaki yerinden bihabermişim. Teklifimi yeniden gözden geçirmemi rica ederken aşkımı bir anlık kapılma, ütopya, hayal, kalbimin değil imgelemimin sunduğu temelsiz bir gölge olarak betimledi. Hava kararmak üzereydi; bir perininkini andıran elini sallayarak konuştuklarını bir anda yerle yeksan etti.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Gerçek bir âşık ne yaparsa onu yaptım. Onu ne denli sevdiğimi, ona tutkuyla, aşkla, hayranlıkla bağlı olduğumu uzun uzadıya anlattım. Âşıkların önüne çıkan engelleri, çetrefilli yolu ancak aşklarının gücüyle ve birlikte aşabileceklerini söyleyerek konuşmamı tamamladım.

Konuşmam onu etkilemiş gibiydi. Yumuşadı ama bir engeli aklıma bile getirmemiş olduğumdan söz etti. Bu bir kadın için son derece hassas bir konuydu. Bunu konuşabilmek için –ama bana mutlaka anlatmak zorundaydı– fedakârca davranması gerekiyordu. Mesele yaşıydı. Aramızda kaç yaş olduğunu acaba biliyor muydum? Erkeğin kadından birkaç –hatta on küsur– yaş büyük olmasını toplum olağan karşılarken tersine sıcak bakmıyordu. Yaş farkı genelde çiftleri mutsuzluğa mahkûm ediyordu. Ben yirmi iki yaşındaydım, ama onun kaç yaşında olduğunu bilmiyordum.

Bu sözleri sarf ederken ona, güzelliğine, asaletine duyduğum hayranlık daha da arttı. Bu kadar açıksözlü ve dürüst olması beni iyice cezbetti.

"Dünyalar güzeli Eugenie'm!" diye haykırdım. "Böyle konuşma, ne olur. Yaşça benden biraz büyüksen ne olmuş yani? Toplumun görüşleri ezberlenmiş saçmalıklardan ibarettir. Bizim gibi âşıklar için bir yıl da bir saat de aynıdır. Yirmi iki yaşındayım, doğru. Sen ise tatlım bence en çok, en çok, en çok...

Burada Madam Lalande'ın yaşını söyleyeceğini bekleyerek sustum ama Fransız kadınları genelde doğrudan sorulan sorulara yanıt vermez, can sıkıcı soruları umursamayıp es geçerler. O anda sanki göğsünde bir şey arıyor gibiydi, derken yere bir minyatür düştü. Eğilip aldım ve ona verdim.

"Sizde kalsın," dedi gülümseyerek. "Şahsımdan daha güzel görünüyor, ama lütfen sizde kalsın. Öğrenmeye çalıştı-

BELONGS TO KAOS TEAM

ğınız sorunun yanıtı da onun arkasında. Hava iyice karardı, gün aydınlanınca incelersiniz. Bu arada bu akşam konuğum olur musunuz? Ufak bir *parti* tertip ettik. Harika şarkılar dinleyeceksiniz inanın. Fransızlar, Amerikalılara göre çok daha rahattır, sizi eski bir arkadaşım olarak tanıtırım."

Konuşması bitince koluma girdi ve evine doğru yürüdük. Malikânesi gerçekten büyük ve heybetliydi. İçinin de hoş döşenmiş olduğunu sanıyordum ama emin değildim, zira akşamın ilk saatlerinde kibar Amerikan malikâneleri ancak loş ışıkla aydınlatılır. Eve gelişimizden bir saat kadar sonra büyük salonda tek bir lamba yakıldı, işte o an salonun sıra dışı ve görkemli bir biçimde döşendiğini gördüm; ama oturma odası yine karanlıkta kalmıştı. Bu oldukça iyi düşünülmüş uygulama sayesinde insanlar aydınlıkta veya karanlıkta kalmayı tercih edebiliyordu; okyanusun ötesindeki dostlarımız bunu hemen benimsemeli gerçekten.

O akşam kesinlikle hayatımın akşamıydı. Madam Lalande kaliteli müzik konusunda beni kandırmamıştı; dinlediklerim (Viyana müzikleri dışında) çok güzeldi. Enstrüman çalanlar çok yetenekliydi. Kadın vokalistler harikuladeydi. Sonunda Madam Lalande isteklere karşı koymayıp tereddütsüz bir edayla oturduğu yerden kalktı ve piyanonun başına geçti. Ona eşlik etmek istedim, ama nasıl misafir edildiğimi anımsayınca sessiz sedasız bir köşede oturmam gerektiğine karar verdim. Onu dinledim, ama izleyemedim.

Herkes etkilenmişti, en çok da ben. Bunu nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Ona duyduğum aşkın elbette etkisi vardı, ama işin aslı şarkıcılığına ve hassasiyetine hayran kalmıştım. Hiç kimse bir aryayı onun gibi söyleyemez, duyguları onun gibi ifade edemezdi. Rossini'nin *Otello*'sundaki romansı yorumlayışı, Bellini'nin *Capuletti*'sindeki "Mezarımın üzerin-

BELONGS TO KAOS TEAM

de" sözcüklerini okuyuşu hâlâ aklımda. Pes tonlamaları muhteşemdi. Sesiyle üç oktavı kontrol edebiliyordu. Napoli'deki San Carlos Operası'nı inletecek kadar güçlü bir sesi olmasına rağmen her türlü inceliğin hakkını veriyordu. Bellini'nin *Sonnambula*'sını söylerken herkesi büyüledi:

"Ah! non giunge uman pensiero
Al contento ond 'io son piena."[151]

Malibran'a[152] öykünerek Bellini'nin özgün cümlesini değiştirdi ve sesini tenor *sol*'a kadar indirdi, sonra iki perde atlayarak üç perde yukarıdaki *sol*'a çıkardı.

Bu harikulade gösteriden sonra gelip yanıma oturduğunda performansına duyduğum hayranlığı dile getirdim. Sohbetimiz esnasında fark ettiğim sesindeki zayıflık performansına gölge düşürmediği için çok şaşırmıştım, ama tabii bundan kendisine söz etmedim.

Uzun, dobra ve ateşli bir sohbete başladık. Benden hayatımı anlatmamı istedi ve beni sözümü kesmeden dinledi. Güvenini boşa çıkartmamak için hiçbir şey gizlemedim. Yaş hususundan feyz alarak küçüklerinden tutun da dile getirmesi cesaret isteyenlere dek tüm kusurlarımı bir bir saydım, böylelikle aşkımı ispatlamış oldum. Üniversite yıllarımdaki taşkınlıklarımdan, gece gezmelerinden, borçlarımdan, kaçamaklarımdan bahsettim. Dahası atlattığım veremden, ağrılarını çektiğim romatizma ve gut hastalığımdan, herkesten gizlediğim göz bozukluğumdan söz ettim.

"Bu sonuncuyu siz söylemediğiniz sürece hiç kimse anlamaz. Boş yere üzülüyorsunuz," dedi. "Boynumdan sarkan şu

151 (İt.) "Kalbimi dolduran mutluluğa hiçbir insan düşüncesi erişemez."
152 Maria Felicite Malibran (1808–1836): Dönemin ünlü Fransız mezosopranolarından.

küçük gözlüğü anımsıyor musunuz?" diye sorarken yanaklarının pembeleştiğini hissettim. Konuşurken tiyatroda zihnimi allak bullak eden gözlüğünü elinde tutuyordu.

"Elbette anımsıyorum," dedim. Gözlüğü bana doğru uzatırken kibar elini hafifçe tuttum. Süslü, çerçeveli ve oldukça değerliydi.

"Paha biçilmez olduğunu düşündüğünüz bir arzunuz var. Evlilik teklifinizden söz ediyorum. Sizin yalvarmanıza ve kalbimin sesine boyun eğerek ben de sizden ufak bir iyilik isteyeceğim."

"Ne dilerseniz yaparım," dedim heyecanla. Neredeyse herkesin ilgisini üzerimize toplayacaktım; zaten yalnız olsaydık çoktan Madam Lalarde'ın ayaklarına kapanmıştım. "Ne dilerseniz dileyin, aşkım! İsteğiniz emirdir benim için!"

"O halde aşkınızın hatırı için, iyice ilerlemesine fırsat vermeden itiraf ettiğiniz, fiziksel değil tinsel bir anlam taşıyan ve asaletiniz ile dürüstlüğünüze hiç yakışmayan zayıflığın üstesinden gelin. Göz bozukluğunuzu inkâr etmeyi bırakın ve zayıflık olarak gördüğünüz bu şeyden kurtulun. Beni anlıyor musunuz? Evet, gözlük takmanızı istiyorum. Sonuçta ne dilersem yapacağınızı söylediniz. Elimde tuttuğum şeyin paha biçilmez mücevherlerle süslenmiş olması değil, görmemi sağlaması onu değerli kılan. Kibar bir gözlük kullanabilirsiniz. Hatırım için bunu yapın."

Bu istek elbette beni tarumar etmişti. Ama bu şartlar altında başka seçeneğim yoktu.

"Tamam," dedim heyecanlı görünmeye çalışarak. "Tamam, kabul ediyorum. Sizin için her şeyi yaparım. Bu geceden itibaren gözlüğü kalbimde taşıyacağım, eşim olarak uyandığınız ilk sabah gözlüğü takacağım; eskisi kadar şık gö-

BELONGS TO KAOS TEAM

rünmesem de en azından sizin arzularınızı yerine getirmekten mutluluk duyacağım."

Sonra ertesi gün yapacağımız hazırlıklar üzerine odaklandık. Nişanlımdan öğrendiğime göre Talbot kente dönmüştü. Onu görmeli ve bir araba edinmeliydim. Suare ancak ikide dağılırdı, ikiden önce araba kapının önünde olmalıydı ki Madam L. kalabalığın arasından sıyrılıp arabaya binebilsin. Sonra papazın evine gidip bizi evlendirmesini isterdik. Talbot'u oteline bıraktıktan sonra balayı için Doğu'ya giderdik; pek nazik beyler ve hanımlar arkamızdan diledikleri gibi dedikodu yapabilirlerdi.

Bunları planladıktan sonra Talbot'u görmek için Madam L.'nin yanından ayrıldım, ama kendime engel olamayıp bir otele girdim ve gözlüğü takarak minyatürü inceledim. Benzersiz bir güzellikti gördüğüm! Işıl ışıl parlayan iri gözler! Kurumlu bir Grek burun! Simsiyah, hoş lüleler! "Ah, sevgilim ete kemiğe bürünmüş, sanki tam karşımda duruyor," dedim heyecanla. Minyatürün arkasını çevirdiğimde şu yazıyı gördüm: "Eugenie Lalande. Yirmi yedinci yaşının üzerinden yedi ay geçmişken."

Talbot'u evinde buldum ve ona güzel haberi verdim. Önce çok şaşırdıysa da kendini toparlayınca beni tebrik edip bir yardımı dokunup dokunamayacağını sordu. Ben de ona planımdan bahsettim. Bu planı kusursuz bir biçimde gerçekleştirdik. Gece ikide, nikâhımızın üzerinden on dakika geçtiğinde, arabada yanımda oturan kişi elbette Madam Simpson'dı. Kentten çıkıp kuzeydoğuya doğru yol aldık.

Talbot, geceyi uykusuz geçireceğimiz için yirmi mil uzaklıktaki C. köyüne uğrayıp kahvaltı yapmamızı ve dinlenmemizi tavsiye etti. Saat tam dörtte köye vardık. Âşık olduğum kadının arabadan inmesine yardım ettim, salona geçerken kahvaltı sipariş ettim.

BELONGS TO KAOS TEAM

Güneş doğmamıştı, ama şafak sökmek üzereydi; huşu içinde eşimi seyrederken birden bir şimşek çaktı zihnimde. Madam Lalande'ın benzersiz güzelliğini ilk kez yakından ve gün ışığında görüyordum.

"Ah, ayrılmaz biçimde birleştiğimize, teklifini yerine getirip kendi vazifemi yerine getirdiğime göre şimdi sıra sende. Bana verdiğin sözü unutma!" dedi düşüncelerimi sekteye uğratarak. "Haydi, düşünelim! Anımsayalım! Evet, her kelimesini anımsıyorum! *'Tamam, kabul ediyorum. Sizin için her şeyi yaparım. Bu geceden itibaren gözlüğü kalbimde taşıyacağım, eşim olarak uyandığınız ilk sabah gözlüğü takacağım; eskisi kadar şık görünmesem de en azından sizin arzularınızı yerine getirmekten mutluluk duyacağım.'* İşte bunları demiştin, değil mi kocacığım?"

"Evet," dedim. "Hafızan harika! Eugeine, verdiğim sözü tutarım ben. Bak şimdi! Yakıştı mı?" Madam Simpson başlığını düzeltti, kollarını bağladı ve ciddi bir edayla dimdik oturdu. Gözlüğü taktım.

"Ulu Tanrım!" diye haykırdım. "Tanrım! Nesi var bu gözlüğün?" Gözlüğü çıkarıp camlarını kibarca sildim ve yeniden taktım.

Gözlüğü ikinci takışımda da şaşırdım, hatta kısa sürede şaşkınlığım korkuya dönüştü. Bu da ne demek oluyordu böyle? Gözlerim beni yanıltıyor muydu? Gözlerime inanabilir miydim? Şu allık mıydı mesela? Şunlar da sevdiğimin yüzündeki kırışıklıklar mıydı? Ah! Bildiğim tüm tanrılar ve tanrıçalar adına! Dişleri ne haldeydi böyle? Gözlüğü yere atıp Bayan Simpson'un karşısına dikildim; öfkeden deliye dönmüştüm, dilim lal olmuştu.

Madam Simpson'ın İngilizceye hâkim olmadığını daha önce söylemiştim; bu yüzden genelde İngilizce konuşmaya

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yeltenmezdi. Ama öfke her şeyi yapar, onu da İngilizce konuşturdu.

"Evet, mösyö!" dedi beni dakikalarca inceledikten sonra. "Evet, mösyö! Ne oğdu? Soorun ne? Sizi Kore[153] hastaalığı geçiriyormus gibi dansettiren sey ne? Beenmiyorsan neden evlendin benimle?"

"Seni aşağılık yaratık! Seni kart büyücü!" diye bağırdım öfkeyle.

"Yaratık mı? Kart mı? Teessüf ederim. Henüz seksen ikimdeyim."

"Seksen iki mi?" diye bağırdım. "Seksen iki maymun alıp kaçırsın sesi! Minyatürde yirmi yedi yaş yedi ay yazıyordu."

"Doğru yazıyor! Bunda bir şey yok! O poortre ellii bes seene önce yapıldı. İkinci kocam Mösyö Lalande'la evlendiimde pooortreyi ilk kocam Mösyö Moissart'dan olan kızım için yaptırmıstım."

"Moissart mı dedin?"

"Evet, Moissart. Ne olmus ki?"

"Hiçbir şey bilmiyorum seni ihtiyar bunak! Moissart adında bir atam olduğunu biliyorum o kadar!"

"Moissart güzeel bir soyisimdiir. Voissart da öyle! Kızım Matmazel Voissart, Mösyö Voisart diye bir beyle evli."

"Moissart! Voissart! Aman Tanrım! Senin amacın ne?"

"Moissart ve Voissart'a eek olarak Croissart ve Froissart da var tabii! Kısımın kızı Matmazel Voissart Mösyö Croissart'la, kısımın toorunu Matmazel Croissart da Mösyö Fro-

153 Bir sinir hastalığıdır. Hasta, elinde olmadan yüz, kol, bacak ve gövde kaslarını düzensiz bir biçimde kımıldatır. Buna "tik" denir. Hastalık en çok gebe kadınlarda, beş on beş yaş arasındaki kız çocuklarında görülür. Nedeni belli değildir. Kalıtımla ilgili olduğunu ileri sürenler vardır. Şiddetli korku ve heyecanların, beyin iltihaplanmalarının hastalığa sebep olduğu da görülmüştür. Öldürücü değildir. Tedavisi vücudu kuvvetlendirmek ve hastayı istirahat ettirmeye dayanır.

BELONGS TO KAOS TEAM

issart'la evlendi. Ama sana göre bunlar saygın isiimler degiildir tabii."

"Foissart! Moissart! Voissart! Croissart!" diye bağırdım.

"Evet," dedi arkasına yaslanıp. "Evet! Foissart! Moissart! Voissart! Croissart! Ama Mösyö Foissart –nasıl desem– mankafanın tekiiydi. Aptal Amerika'ya gelmek iciin güzelim Fransa'yı terk etti. Burada biir oglu varmış. Daa tanısmadım ama, o da mankafanın tekiymiis. Arkadaşım Madam Stephanie Lalande da tanısmamıs onunla. Adı Napoleon Bonaparte Froissart. Sen bu ismii de begenmezsiin simdi."

Konuşma uzunluğundan veya içeriğinden ötürü Bayan Simpson epeyce öfkelenmişti. Sözleri tükenince hışımla ayağa kalktı ve altındaki tarlatanı düşüverdi. Öfkeden deliye dönmüş gibiydi; dişlerini gıcırdattı, kollarını sıvadı, burnuma yumruk attı. Hedefine ulaşmış olmanın verdiği hazla başındaki peruğu yere fırlattı; öfke ve acı içinde peruğun üzerinde dans etmeye başladı.

Ben ağzım beş karış açık bir halde onun yerine oturdum. O dönüp dururken, "Moissart ve Voissart! Croissart ve Foissart! Moissart! Voissart! Croissart! Napoleon Bonaparte Froissart! Seni rezil bunak! Bu benim! Duyuyor musun? Benim! Ben Napoleon Bonaparte Froissart'ım. Tanrım! Büyükannemin nenesiyle evlenmişim! Tanrım ben ne büyük bir günah işledim de bana bunu reva gördün!"

Madam Eugeine Lalande –Simpson– eski adıyla Moissart benim büyükannemin nenesiydi. Gençken çok güzelmiş; hatta seksen ikisinde bile Grek burnunun, biçimli başının, büyüleyici gözlerinin güzelliğinden pek bir şey yitirmemişti. Elbette allıklar, farlar, peruklar, takma dişler, tarlatanlar ve Paris'in gözde modacıları sayesinde *yaşı geçmiş* kadınlar ara-

sında itibarını korumayı becermişti. Ninon de Lenclos'la[154] yarışabilirdi.

Çok büyük bir servete sahipti, çocuğu yoktu; mirasını bana bırakmak için Amerika'ya gelmiş, yanında da eşinin akrabası olan Madam Stephanie Lalande'ı getirmişti.

Tiyatroda beni fark etmişti. Gözlüğünü takıp beni iyice incelemiş, benzerliğimizi görünce şaşırmıştı. Yanındaki adam kim olduğumu hemen söylemişti. Bu kez beni daha titiz bir biçimde incelemişti; bu hareketinden ötürü ne denli heyecanlandığımı anımsarsınız. Ona selam verdiğimde kim olduğunu öğrendiğimden şüphelenmiş, selamıma karşılık vermek zorunda kalmıştı. Halbuki ben gözlerimin bozukluğu ve makyajın mucizesi yüzünden kadının yaşı ve güzelliği hususunda yanılmıştım. Talbot'a kadının kim olduğunu sorduğumda Bayan Lalande'ı sorduğumu sanmıştı. Ertesi sabah büyükannemin nenesi Talbot'la karşılaşmıştı. Arkadaşım gözlerimin ne derece bozuk olduğundan söz edince benim iyi kalpli, ihtiyar akrabam kendisini tanımadığımı, yaşıma bakmadan ona kur yaptığımı anlamıştı. Bu düşüncesiz davranışımı cezasız bırakmamak için Talbot'un yardımıyla bir plan yapmıştı. Talbot beni onunla tanıştırmamak için ortalıktan kaybolmuştu. "Güzel dul Bayan Lalande" hakkındaki sorularımın genç kadın hakkında olduğu sanılmıştı; demem o ki Talbot'un otelinden ayrıldıktan sonra karşılaştığım arkadaşlarımın söylediği şarkıda da Ninon de L'Enclos'a atıfta bulunulmuştu. Madam Lalande'ı gündüz vakti hiç görmemiştim; suarede gözlük kullanmamam onun yaşını fark etmemi engellemişti.

154 Ninon de Lenclos (1620–1705): Kozmetikçi. Moliere, Scarron gibi yazarların dostluğunu kazanan Ninon de Lenclos, güzelliğinden dolayı skandallarla dolu bir hayat sürdükten sonra, yaşlılığında bir manastıra çekilmek zorunda kaldı. Ninon de Lenclos'un çeşitli güzellik sırları bildiği söylenirse de, bunların içinde en önemlisi bitkisel banyosudur. Voltaire gibi büyük bir yazarın koruyuculuğunu yaparak eğitimi i tamamlamasını sağlamıştır.

Şarkı söylemesi için davet edildiğinde büyükannemin nenesi Madam Lalande'a eşlik etmişti; şarkıyı söyleyen genç Madam Lalande'dı. Ona eşlik etmeye kalkışsaymışım buna izin vermeyecekmiş, ama buna gerek kalmamıştı. Hayranlıkla dinlediğim şarkılar meğerse genç Madam Lalande tarafından seslendirilmişti. Gözlük hususunda ısrarcı olmasının nedeni aklımı başıma getirmek istemesinden kaynaklanmıştı. Gözlüğün camlarını da bana uygun hale getirtmişti.

Bizi evlendiren papaz, Talbot'un yakın bir arkadaşıydı, zaten adam din adamı da değildi. Aynı adam cüppesini çıkardıktan sonra "mutlu çifti" taşıyan kiralık arabayı hızla sürmüştü. Talbot ile arkadaşı arabada oturup tiyatro izler gibi bizi izleyip eğlenmişlerdi. Sanırım ikisini de düelloya davet etmem gerekecek.

Her neyse büyükannemin nenesinin kocası olmaktan kıl payı kurtuldum ve bu beni acayip rahatlatıyor. Madam Stephanie Lalande'ın kocasıyım. İyi kalpli, ihtiyar akrabam hem mirasını bana bıraktı hem de Madam Lalande'la evlenmemi sağladı. Ah, artık *aşk mektuplarına* ihtiyacım yok ve *gözlüksüz* asla dışarı çıkmıyorum.

BELONGS TO KAOS TEAM

ŞEHRAZAT'IN BİN İKİNCİ MASALI

"Hakikat, kurgudan daha tuhaftır."
Eski bir deyiş

Doğu üzerine araştırmalar yaparken, Simeon Jochaides'in *Zohar*'ı[155] gibi Avrupa'da adı hiç duyulmamış, *Amerikan Edebiyatındaki Tuhaflıklar* adlı kitabın yazarı[156] dışında hiçbir Amerikalı yazarın atıfta bulunmadığı dikkate değer *Tellmenow Isitsoörnot*'ı okuduğumda, edebiyat dünyasının *Binbir Gece Masalları*'nı anlatan vezir kızı Şehrazat'ın sonu hakkında tamamen yanıldığını; öykünün giriş ve gelişme bölümünde olmasa da sonuç bölümünde eksiklikler olduğunu gördüm.

Bu sıra dışı konuda daha fazla bilgi edinmek isterseniz *Isitsoörnot*'ı okumanız gerekecek, burada keşfimin özetini verdiğim için affınıza sığınırım.

---

155 Yahudi mistisizminin (Kabbala) en önemli eserleri arasında yer alan Zohar, Ortaçağ'da Aramice ve İbranice dillerinde yazılmış, Tevrat'ın mistik yorumu olan bir grup kitaptan oluşur. Tanrı'nın isimlerinin doğası, evrenin kökeni ve yapısı, ruhların doğası, günah, iyilik ve kötülük gibi konuları içeren Zohar'da kutsal metnin yorumları, teoloji, mistik kozmogoni, mistik psikoloji gibi alanlar yer alır.

156 Rufus Wilmot Griswold (1815–1857): *Curiosities of American Literature* (1844) ve daha pek çok antolojinin derleyeni, editör, şair, eleştirmen. Poe'nun da editörlüğünü yapmıştır. İkili birbirinden hiç hoşlanmazdı. Poe'nun gizemli ölümünün ardından *New York Tribune*'e yazdığı bir yazıda, "Poe öldü. Bu haber pek çoğunuzu şaşırtıp üzebilir, ama birkaç kişinin de rahat bir nefes aldığını söyleyebilirim," demişti.

BELONGS TO KAOS TEAM

Masalların en bilinen versiyonunda, haklı sebeplerden ötürü kıskançlık duyguları içinde boğulan bir hükümdarın her yeni gün egemenliği altındaki topraklarda yaşayan güzel bir kızla evlendiği ve ertesi sabah onu cellada teslim edeceğine dair sakalı ve peygamberi üzerine yemin ettiği görülür.

Sözünün eri, samimi ve kararlı bir insan olan hükümdar, dindar bir insana yakışacağı gibi içtiği anda elifi elifine uyar ve itibarına itibar katar. Dâhiyane bir fikre sahip olan kızının ısrarıyla başveziri tarafından muhtemelen ibadet esnasında rahatsız edilir.

Başvezirin kızı Şehrazat, güzel kızların makûs talihine son vermek ya da hiç değilse bu uğurda canını feda etmek ister.

O senenin artık yıl olup olmadığı bilinmiyorsa da (bu kızın fedakârlığını daha da pekiştirir), Şehrazat babasının aracılığıyla hükümdara evlilik teklifini iletir. Hükümdar bu teklifi coşkuyla kabul eder (zira başvezirin kızına epeydir göz koymuştur, ama vezirin kızı olduğu için bunu dile getirememiştir), ama başvezire asla yemininden dönmeyeceğini, kendisinden bir ayrıcalık beklememesi gerektiğini net bir şekilde ifade eder. Babası karşı çıksa da Şehrazat teklifinde ısrarcıdır ve hükümdarla evlenir.

Demek ki bu zeki hanım (Machiavelli'yi okuduğu belli) kusursuz bir plan yapmıştı. Gerdek gecesi şimdi hatırlayamayacağım bir bahane öne sürerek odaya davet ettiği kız kardeşini yatağa yakın bir şilteye yatırmanın yolunu bulur ve şafak sökmeden hemen önce (doğan günle birlikte öldürülecek olsa da) eşi olan hükümdarı uyandırır. Kız kardeşine anlattığı kara kedi ve bir fare hakkındaki hikâye karnı tok, sırtı pek bir halde yatıp uyuyan hükümdarın ilgisini çeker, ama Şehrazat'ın boğularak öldürülmek üzere cellada yollanması gerekmektedir.

BELONGS TO KRAOS TEAM

Dini inançlarına bağlı olduğu halde merakına yenik düşen hükümdar, kara kediyle farenin hikâyesinin sonunu öğrenebilmek umuduyla yeminin gereğini uygulamak için bir gece daha beklemeye karar verir.

Gece çöktüğünde Şehrazat kara kediyle mavi farenin hikâyesini çivit mavisi bir anahtarla kurulan, hızlı, yeşil kanatlı, pembe bir atın hikâyesine ular. Bu öykü hükümdarın daha fazla ilgisini çeker, şafak sökmeden anlatımını bitirmeye çabalasa da Şehrazat öykünün sonunu getiremez, dolayısıyla hükümdarın yeminin gereği yine ertelenir. Sonraki gecelerde de yine benzer şeyler yaşanır; sonunda hükümdar binbir gece boyunca yeminin gereğini yerine getiremez (yemini ya unutmuş ya da kendini yemininden azat etmiştir) ve itirafını dinleyen din adamının da kellesini vurdurur. Havva'nın kızı olan ve irem bağlarındaki kelime dolu yedi sepeti kendine mal eden Şehrazat zafer tacını takar ve ülkenin güzel kızlarının rahat nefes almasını sağlar.

Şimdi okuduğumuz, bildiğimiz bu son kulağa ve kalbe fazlasıyla hitap ediyor, ama benzerleri gibi gerçekdışı olduğunu *Isitsoörnot* sayesinde öğrenmiş bulunmaktayım. Bir Fransız atasözü şöyle der: *"Le mieux est l'ennemi du bien.* Yani en iyisi, iyinin düşmanıdır. Şehrazat, kendine mal ettiği kelime dolu yedi sepeti faize koyarak on bir katını kazanmıştır.

"Sevgili kardeşim," dedi Şehrazat bin ikinci gece (*Isitsoörnot*'tan kelimesi kelimesine alıntılıyorum), "öldürülmekten kurtulduk artık, nihayet bu azap sona erdi. Gemici Sinbad'ın öyküsünün sonunu sana ve (bir krala yakışmayacak kadar berbat bir şekilde horlayan) hükümdara anlatmadığım için çok mahcubum. Sinbad sayısız maceraya atıldı, ama uykuya yenik düştüğümden öyküyü tamamlayamadım. Bu

düşüncesizliğimden ötürü dilerim Tanrı beni affeder. Ama bu ihmalkârlığımı telafi edebilir, iki çimdik atıp uyandıracağım hükümdarı öykünün sonuyla eğlendirebilirim."

Isitsoörnot'a göre, Şehrazat'ın kız kardeşi pek de heyecanlanmadı, epeyce çimdik yiyen hükümdar horlamayı kesip muhtemelen Arapça bir tonlamayla, "Hmm!" ve "Haa!" diyerek uyandığını ve horlamayacağını belirtti. Böylelikle Şehrazat öykünün sonunu anlatmaya koyuldu:

"Sonunda yaşlandığımda (Şehrazat, Sinbad'ın ağzından konuşur), yurdumda huzurla geçirdiğim uzun senelerden sonra, bir kez daha yaban diyarları gezip görme arzusu doğdu içimde ve günün birinde hiç kimseye haber vermeden yükte hafif pahada ağır eşyalarımı toplayıp bir hamal eşliğinde beni henüz keşfedemediğim diyarlara götürecek geminin yanaşacağı sahil kıyısına vardım.

Eşyaları sahile bırakıp ağaçların altına oturduk ve bir gemi görebilmek umuduyla gözümüzü denize diktik. Bir an garip bir uğultu duydum, hamal da aynı sesi işittiğini söyledi. Ses giderek arttığı için sesi çıkaran şeyin bize yaklaşmakta olduğunu düşündük. Nihayet ufukta gövdesi su üzerinde olan devasa bir canavar gördük. Canavar dev dalgalar oluşturarak, ışıl ışıl yanan uzun kuyruğuyla etrafı aydınlatarak bize yaklaşıyordu. Yaklaştıkça onu daha net görmeye başladık. Uzunluğu en uzun ağaçların üçünün toplamına eşit, eni ise sarayınızdaki salon kadardı, cömert halifem! Sıradan balıklarınkine benzemeyen gövdesi oldukça dayanıklıydı; suyun üstünde kalan bölümü ise etrafını kuşatan kızıl hat dışında kapkaraydı. Suyun altında kalan ve dalgalar sayesinde nadiren görebildiğimiz karnı ise ay renginde metalik pullarla kaplıydı. Ardı dümdüz ve bembeyazdı, buradan gövdesinin yarı uzunluğunda altı adet kemik yükseliyordu.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu dehşet saçan yaratığın ağzı yoktu. Ama bunu telafi etmek istercesine en az seksen gözü vardı. Yusufçuğun gözleri gibi pörtlek olan bu gözler altlı üstlü iki sıra halindeydi. Bu korkunç gözlerin birkaç tanesi diğerlerinden daha büyüktü ve saf altınmış gibi parlıyordu.

Bu canavar süratle bize yaklaşıyor gibi görünse de efsunlu bir havayla ilerliyor olmalıydı; zira ne balık yüzgeçleri, ne ördek ayakları, ne de gemilerinkini andıran ve rüzgâra karşı duran yelkenleri vardı. Üstelik yılan gibi de sürünmüyordu. Başı ve kuyruğu aynı biçimdeydi. Kuyruğuna yakın bir yerde burun deliği olduğunu sandığım iki küçük delik vardı; canhıraş bir halde nefes alıyor, tiz ve şiddetli bir tonda nefes veriyordu.

Bu iğrenç canavarı izlerken iyice korkuya kapıldık, ama canavar yakınlaştığında sırtında insan büyüklüğünde, kıyafetsiz insanımsılar gördük. Bu yaratıkların üstlerindeki tenlerine yapışmış tuhaf örtüler onları gülünç ve çirkin gösteriyordu. Tepelerinde kare şeklinde kutular vardı; önce bunların sarık olduğunu sandım ama kısa süre içinde bu kutular sayesinde dik durup başlarını taşıyabildiklerini anladım. Yaratıkların boyunlarına köpeklere bağlanan tasmalardan bağlandığı için gövdeleriyle başlarını aynı anda hareket ettirmek durumunda kalıyorlar, zorunlu olarak aşırı kısa ve havaya kalkık burunlarını izliyorlardı.

Canavar bize yaklaşınca gözlerinden birini kocaman açtı ve gök gürültüsüne benzer bir ses eşliğinde muazzam bir ateş ve duman bulutu püskürttü. Duman dağılınca o acayip insansılardan birinin canavarın başına yakın bir noktada, elinde bir borazanla durduğunu gördük. Buna ağzını dayayıp kaba saba bir şeyler söyledi; burnundan konuştuğu için dediklerini anlamadık.

Konuşmadan tek kelime bile anlamamıştım; korku içinde hamala dönüp canavar, niyeti ve üstündeki insansılar hakkın-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

da ne düşündüğünü sordum. Hamal tir tir titreyerek soruma yanıt verdi. Daha önce bu deniz canavarından söz edildiğini duymuş; söylentiye göre insanlara kötülük yapmak için cinler tarafından yaratılan bu şeytansı canavarın bağırsakları kükürtten, kanı ateştenmiş. Kedi ve köpeklere musallat olan asalaklardan biraz daha büyük olan üstteki barbarlar da ısırıp kızdırdıkları canavarın kükremesine ve kötülük düşünmesine neden oluyorlarmış.

Bu sözleri duyar duymaz kaçmam gerektiğini düşünüp hızla koşmaya başladım; hamal da aynı hızla ama ters istikamette koştu. Eşyalarımı da, onu da bir daha görmedim.

Kayıklarla sahile inen insansı asalaklar beni takip edip yakaladılar; ellerimle ayaklarımı bağlayıp canavarın sırtına bindirdiler. Yaratık tekrar denize açıldı.

Rahat evimi bırakıp serüvenci ruhuma yenik düşerek canımı tehlikeye attığım için çok pişmandım; ama son pişmanlığın fayda etmediğini bildiğimden elindeki borazanla hemcinslerine liderlik ettiğini düşündüğüm insansı asalakla iyi geçinmeye çalıştım. Bu hususta epeyce yol kat etmiş olmalıyım ki, birkaç gün sonra ne idüğü belirsiz lisanını bana öğretme zahmetine girişti; böylelikle onu anlamayı ve serüvenci ruhumu anlatmayı başardım.

Bir gün yemekten sonra, 'Cıyk cıyk, cır cır, Sinbad, ey kıp kıp, hor hor, gur gur, tıs, fıs, şşşt!' dedi, ama Cock-neigh[157] (at kişnemesi ile horoz ötüşü arasında bir ses yumağı çıkaran bu insansı asalaklar) aksanını bilmediğinizi unutmuşum Majesteleri. Şöyle çevirebilirim: 'Kusursuz bir insan olduğunuzu gördük Sinbad. Biz bu yaratığın sırtında dünyayı dolaşıyoruz; mademki serüvenci bir ruha sahipsiniz sizin de bizimle gelmenize izin veriyorum."

157 *Cockney*: İngilizceyi kaba ve uyaklı konuşan Doğu Londralı.

Isitsoörnot'a göre, Şehrazat cümlesini bitirdiğinde hükümdar sağına dönerken, "Sinbad'ın son serüvenlerini anlatmamış olman çok şaşırtıcı. Kulağa çok ilginç ve acayip geliyor," dedi.

Sonra Şehrazat hikâyeyi anlatmaya devam etti: "Sinbad sözlerini şöyle sürdürdü: Nezaketinden ötürü insansı asalağa teşekkür ettim; denizde süzülerek ilerleyen canavarın sırtında gayet keyifliydim, halbuki okyanus bu tarafta nar misali yuvarlaktı ve biz sürekli yokuş inip çıkıyorduk."

"Çok acayip," dedi hükümdar.

"Yine de doğru," dedi Şehrazat.

"Kuşkularım var, ama lütfen anlatmaya devam et."

"Elbette! Canavar sayısız yokuş inip çıktı ve sonunda bizi bir yığın tırtılımsı küçük yaratığın oluşturduğu bir adaya çıkardı.[158]

"Hımm," dedi hükümdar.

"Adadan ayrılıp (anlaşılan Şehrazat kocasının lakaytlığını umursamamıştı) taştan ağaçların olduğu bir ormana vardık. Ağaçlar öyle sert ve dayanıklıydı ki, en sağlam baltalarımız bile işe yaramadı."[159]

"Hımm," dedi hükümdar, ama Şehrazat anlatmaya devam etti:

158 Koralitler. (Mercanın tek polipi.) –Poe.

159 "Teksas'taki en çarpıcı tabiat mucizelerinden biri de Pasigonu Nehri'nin kaynağı civarında bulunan taşlaşmış ormandır. Bu ormanda taşlaşmış yüzlerce ağaç vardır. Genç ağaçlar da kısmen taşlaşmıştır. Burası, tabii bilimlerle ilgilenenlerin taşlaşma koşulları ile ilkelerini tekrar değerlendirmesini zorunlu kılacak kadar şaşırtıcıdır." - Kennedy.
Başta pek itibar edilmeyen bu açıklama, Rocky Dağları'ndaki Black Hills'den kaynağını alan Chyenne ya da Chienne Nehri civarındaki taşlaşmış ormanın keşfiyle desteklenmiştir. Kahire yakınındaki taşlaşmış orman ise coğrafi ve fiziki açıdan eşsizdir. Kent girişinde bulunan halife mezarlarını geçtikten sonra güneye doğru ilerler, Süveyş'e giden yol boyunca deniz kabukları ve kumla kaplı çıplak ve ıssız bir vadi boyunca on mil kadar yürür ve yola paralel, alçak bir sıra kum tepeciğiyle karşılaşırsınız. Burada sizi ıssız ve eşsiz bir manzara kucaklar. Atınızın toynakları ağaçlara çarptıkça demire vurmuşçasına gürültü çıkarır; taşlaşmış ağaç dallarının donattığı devasa bir orman karşınızdadır. Koyu kahverengi ağaçların biçimleri bozulmamıştır; boyları beş metreye, enleri ise bir metreye kadar çıkmaktadır. Uçsuz bucaksızmış gibi görünen bu sık ormanda Mısır eşeği güçlükle yürür. Ormanın öylesine doğal bir görünümü vardır ki, İskoçya'da veya İrlanda'da olsa ağaç dallarıyla örtülü devasa bir bataklık sanılabilir. Çoğu ağaç tamamen sağlıklıdır, bazılarındaki kurt delikleri ise kolaylıkla görülebilmektedir. Ağaçlardaki ince damarlar ve bölgeler bozulmaya uğramamıştır. Ağaçlar öylesine

"Bu adadan sonra başka bir ülkeye ulaştık; burada gördüğümüz mağara kırk mil kadar öteye uzanıyor ve içinde Şam ve Bağdat'taki saraylardan bile daha heybetli saraylar barındırıyordu. Bu sarayların çatılarından insan büyüklüğünde elmasımsı mücevherler sarkıyor; kuleler, piramitler ve mabetlerin arasında gözsüz balıklarla dolu abanoz renginde nehirler akıyordu."[160]

"Hımm," dedi hükümdar.

"Sonraki durağımızda yüce bir dağ vardı. Yamaçlarından akan metal nehirlerin eni on iki, boyu ise altmış mildi.[161] Dağın doruğundan çıkan küller etrafı öyle bir karanlığa boğuyordu ki dağdan uzaklaştığımızda bile elimizdeki beyaz nesneyi göremedik."[162]

"Hımm," dedi hükümdar.

"Canavar yola devam etti, sonunda öyle bir yere vardık ki her şey altüst olmuş gibiydi. Burada gördüğümüz gölün dibinde upuzun ağaçlardan oluşan sık bir orman vardı."[163]

"Haa," dedi hükümdar.

"Birkaç yüz mil sonra da, atmosfer o kadar yoğundu ki demiri ve çeliği havada tutuyordu."[164]

"Yok daha neler!" dedi hükümdar.

---

taşlaşmıştır ki, camı çizebilir ya da cilalanabilirler. Asiatic Magazine. –Poe.

160 Mamut Mağarası Ulusal Parkı. –Poe.

161 İzlanda, 1783. –Poe.

162 1766'da Hecla Volkanı patladığında, buna benzer kül bulutları ortalığı zifiri karanlığa çevirdi, volkanın epeyce uzağındaki Glaumbalılar bile yollarını bulmakta güçlük çektiler. 1794'te Vezüv Yanardağı patladığında, volkanın epeyce uzağındaki Casertalılar da meşalelerle yollarını aydınlatabildiler. 1 Mayıs 1812'de St. Vincent Adası'ndan gelen küller öğlen vakti Barbados'u öyle bir karanlığa boğdu ki, insanlar ağaçları, nesneleri, dahası gözlerinin önündeki beyaz mendilleri bile göremediler. Murray, p. 215, Phil. –Poe.

163 Caracas'ta yaşanan 1790 Depremi'nde granit zeminli bir alan çöktü ve çapı sekiz yüz, derinliği otuz metrelik bir göl oluşturdu. Aripao Ormanı'ndan çöken bu alan aylarca suyun altında yeşilliğini korumayı başardı. –Murray, p. 215, Phil. –Poe.

164 Üretilmiş en sert çelik bile lehim borusu yardımıyla atmosferde uçuşabilecek ince toza dönüştürülebilir. –Poe.

"Aynı istikamette ilerledik ve dünyanın en harika bölgesine ulaştık. Karşımıza çıkan binlerce mil uzunluğundaki nehir kıvrıla kıvrıla akıyordu. Nehrin derinliği anlatılır gibi değildi; saydamlığı ise amberinkini sollardı. Genişliği üç milden altı mile kadar çıkan bu nehrin iki kıyısının yüksekliği üç yüz yetmiş metreyi buluyordu. Üst kısımlarında bulunan yemyeşil ağaçlar ile rahiyalı çiçekler harikulade bir bahçe oluşturuyordu; fakat bu verimli toprakların adı Korku Krallığı'ydı ve buraya giren sağ çıkamazdı."[165]

"Öyle mi?" dedi hükümdar.

"Apar topar burayı terk ettik ve bir süre sonra kendimizi başka bir diyarda bulduk; burada başlarında tırpana benzeyen boynuzları olan binlerce yaratık gördük. Bu iğrenç mahluklar toprağa huni biçimli çukurlar kazıp bu çukurların kenarlarına kayalar diziyorlardı. Kayalara basan diğer yaratıklar da bu çukurların içine düşüyordu. Zavallıların kanları emildikten sonra cansız bedenleri atılıveriyordu."[166]

"Pöh!" dedi hükümdar.

"Yolumuza devam ettik ve bitkilerin toprakta değil havada yetiştiği bir yere geldik.[167] Bu bitkilerin kimi diğer hemcinslerinden[168] kimi de hayvanlardan[169] besleniyordu.

165 Nijer bölgesi. - *Simmona's "Colonial Magazine"*. –Poe

166 Myrmeleon aslan karınca. "Canavar" kelimesi küçük, tuhaf şeyler için de kullanılabilir; bu tip sıfatlar kıyaslama amacıyla kullanılır. Myrmeleon yuvaları kırmızı karıncalarınkine nazaran çok büyüktür. Ufak bir kuvars parçası da "kaya"dır. –Poe.

167 Orkidegillerden epidendron, flos aeris; köklerini bir ağaca veya başka bir nesneye yaslar; besinini havadan temin eder. –Poe.

168 Rafflesia Arnaldii gibi kusursuz parazitler. –Poe.

169 Schouw; Plantae Epizoae'ın hayvanlardan beslendiğini savunur. Deniz algi ve yosun da bu sınıfa girer.

Salem, Mass'den Bay J. B. Williams, Yeni Zelanda'dan getirdiği böceği Ulusal Enstitü'ye sunmuştur. Kafasının üstünde bitki olan bu kurtçuk Rata ve Perriri ağaçlarında gezinir. Ağacın üst kısmından açtığı delikten geçer, yavaş yavaş ilerleyip dibine ulaşır; fazla doygunluktan olsa gerek ya oracıkta ölür ya da uyuyakalır. İşte o zaman başının üstünde bir bitki görünür. Kurtçuğun bedeni asla bozulmaya uğramaz. Yerliler bu kurtçuktan elde ettikleri boyayı dövmelerinde kullanırlar. –Poe.

Aralarında pırıltılar saçanlar[170], ayakları varmışçasına sağda solda gezinenler[171] vardı. Esas bizi şaşırtanlar ise soluyan ve uzuvlara sahip olanlardı, üstelik bu çiçekler esir ettikleri yaratıklara eziyet etme hususunda da insanlarla yarışabilecek tıynetteydiler."[172]

"Hah!" dedi hükümdar.

"Buradan da ayrılıp kuşlardan ve arılardan oluşan matematikçilerin yaşadığı, her an geometrinin öğrenildiği bir ülkeye vardık. Kralın çözümü üzerine ödül vaat ettiği problemlerden birini kuşlar, diğerini ise arılar bir çırpıda çözüverdi. Ama kral çözümleri gizlediği için bizim matematikçiler ancak köklü araştırmalardan, yoğun çabalardan ve yazıp çizdikleri hacimli kitaplardan sonra çözümlere ulaşabildiler."[173]

"Ne diyorsun sen! Amanın!" dedi hükümdar.

"Buradan sonra kendimizi bir başka imparatorlukta bulduk. Kıyıya vardığımızda üstümüzden bir mil genişliğinde, iki yüz kırk mil uzunluğunda bir kuş sürüsü geçti; dakikada

---

170 Madenlerde ve doğal mağaralarda yaşayan tohumsuz mantarlar yoğun fosfor saçarlar. –Poe.

171 Orchis, scabius ve valisneria. –Poe.

172 Bu çiçeğin (Aristolochia Clematitis) boru biçimli üstteki uzvuyla birleşen geniş taçyaprakları vardır. Borumsu bölümün içi tüylüdür. Taban kısmında ise üreme organlarının hepsi bulunur. Döllenme bitimine kadar çiçek hep dik durduğundan, tüm üreme öğelerinden daha kısa olan erkeklik organı dişicik başına polenleri atamaz. Bu yüzden polenler çiçeğin dibine düşer. Burada tabiat devreye girer. *Tiputa Pennicornis* adlı minik bir böcek çiçeğin özünü emmek için taçyaprakların içine girer, çiçeği baştan sona dolaşır ve sonunda polene bulanır; fakat tüyler aşağı doğru uzandığı için böcek tekrar üst kısma çıkamaz, fare gibi kapana kısılır; aceleyle oraya buraya çarparak ilerlemeye çalışır ve bu esnada döllenme için gereken poleni taşır. Döllenmenin sonunda çiçek başını eğince borunun içindeki tüyler böceğin çıkmasına izin vermek istercesine hareketlenir. P. Keith, Fizyolojik Botanik Düzeni. –Poe.

173 Arılar var olduklarından bu yana köşe, nicelik ve eğimlerini muntazam ölçüde hesaplayarak peteklerini inşa ederler. Geçen asrın sonunda matematikçiler bir problem üzerinde epeyce tartıştılar: Dönme merkezinden farklı uzaklıklarda olan yeldeğirmeni kanatlarının şekli nasıl tasarlanmalı? Bu gerçekten zor bir problemdi, yeldeğirmeni üzerindeki sonsuz noktanın sonsuz biçimi olabilirdi. Dehalar binlerce kez problemi çözmeyi denediler; nihayet havada süzülen ilk kuştan bu yana kusursuzluğun ancak kuşun kanadında olduğunu saptadılar. –Poe.

bir mil hızla uçmalarına rağmen sürünün geçip gitmesi dört saat aldı; demem o ki sürü milyonlarca kuştan oluşuyordu."[174]

"Bu kadar da olmaz ama!" dedi hükümdar.

"Bu kuş sürüsünün yarattığı şoku atlatamadan ilk gezilerimden birinde karşılaştığım Anka kuşundan daha heybetli bir kuş görüp korkuya kapıldım; inanın ki bu kuş sizin sarayınızın kubbesinden bile büyüktü halifem. Kuşun başı yoktu; yuvarlak, yumuşak, renkli, çizgili devasa bir göbeği vardı. Pençelerinin arasında tuttuğu evi yükseklerde bulunan yuvasına taşıyordu; evin içinde dehşete kapılmış insanlar vardı. Evi yere bırakması için kuşu korkutabileceğimizi sanarak var gücümüzle bağırdık. Bunun üzerine kuş öfkelendiğini belli etmek istercesine homurdandı ve üstümüze içi kum dolu bir torba attı."

"Saçmalık!" dedi hükümdar.

"Sonra muazzam büyüklükte, olağanüstü sağlam ve dört yüz boynuzlu mavi bir sığırın taşıdığı bir kıtaya vardık."[175]

"Buna inanırım. Daha önce böyle bir şey okumuştum," dedi hükümdar.

"Kıtanın altından (sığırın bacaklarının arasından) geçince fevkalade bir ülkeye vardık; insansı asalakların vatanına adım attık. Yolculuğun başından beri onu küçümsediğim için kendimden utandım. Zira bu insansı asalaklar beyinlerinde kusursuz imgelem ve fikirlerin oluşmasına sebep olan kurtçuklarla yaşayan büyücülerdi."[176]

"Safsata!" dedi hükümdar.

174 Frankfurt ile Indiana arasında genişliği bir mil olan bir güvercin sürüsü gözlendi; dakikada bir mil hızla uçan bu kuşların geçişi dört saat sürdü. Bu sürü uzunluğunun iki yüz kırk mil, metrekarede uçan güvercin sayısının üç olması, toplam güvercin sayısının 2,230,272,000 olduğunu gösterir. Kanada ve Birleşik Devletler'e Seyahatler, Lieut. F. Hall. –Poe.

175 "Dünya, dört yüz boynuzlu mavi bir sığırın üzerinde durur." *Sale'in Kur'anı*. –Poe.

176 Entozoa denen tenyaya insan kaslarında ve beyinlerinde de rastlanmıştır. Wyatt'ın Fizyolojisi, s. 143. –Poe.

"Burada pek çok tuhaf evcil hayvan vardı; bunlardan biri kemikleri demirden, kanı sıcak sudan olan devasa bir attı. Yulaf yerine taş yiyen bu hayvan bu ağır diyete rağmen oldukça kuvvetli ve süratliydi. Ülkenin en büyük tapınağından bile ağır olan şeyleri kuş uçuşundan daha hızlı taşıyabilirdi."[177]

"Boş laf bunlar!" dedi hükümdar.

"Burada bir de deveden bile daha büyük tüysüz bir tavuk gördüm. Etten kemikten değil demirden ve tuğladandı; kanı atınki gibi sıcak sudandı; o da sadece taşla besleniyordu. Her gün yüz civciv dünyaya getiriyor ve yavrularını haftalarca karnında tutuyordu."[178]

"Lakırdı işte!" dedi hükümdar.

"Bu büyücülerden biri pirinç, ahşap ve deriden yarattığı insana satrançta Harun Reşid dışında herkesi mağlup edebilecek bir zekâ ihsan etmişti.[179] Bir başka büyücü de aynı malzemelerden kendi yaratıcısının bile inanamayacağı bir yaratık yaratmıştı; bu yaratık o kadar zekiydi ki onun bir saniye içinde çözdüğü problemi elli bin kişilik bir bilim ordusu bir senede zor çözerdi.[180] Üçüncü büyücü de zift gibi bir maddeyle kaplanmış, kurşundan bir beyni olan, bir saat içinde yirmi bin Kur'an'ı eliyle yazan insanımsı bir hayvan yaratmıştı. Gücünü hem iyilikten hem de şerden yana kullanabilen bu yaratık, bir çırpıda bir imparatorluğu kurabilir ya da yerle yeksan edebilirdi."

"Gülünç!" dedi hükümdar.

"Damarlarında semender kanıyla doğan bir başka büyücü de sıcak bir ocağın üstüne oturup keyifle çubuğunu tüttürebili-

177 Londra ile Exeter arasında uzanan Büyük Batı Demiryolu'nda saatte yetmiş bir millik hıza ulaşılmıştı; doksan tonluk bir tren Paddington-Didcot arasındaki elli üç millik mesafeyi elli bir dakikada tamamlamıştır. –Poe.

178 Eccalobeion (Kuluçka makinesi). –Poe.

179 Maelzel'in otomatik satranç oyuncusu. –Poe.

180 Babbage'ın hesap makinesi. –Poe.

yordu.[181] Bir diğeri kaşla göz arasında metali altına dönüştürüyor[182], farklı bir büyücü de hünerli parmaklarıyla gözle görünmeyen teller yapıyordu.[183] Başka bir büyücünün öyle müthiş bir idrak gücü vardı ki, saniyede dokuz yüz milyon kez ileri geri zıplayan esnek bir cismin hareketlerini sayabiliyordu."[184]

"Mümkün değil!" dedi hükümdar.

"Başka bir büyücü de hiç kimsenin bilmediği bir sıvıyı kullanarak ahbaplarının cansız bedenlerini, kollarını, bacaklarını hareket ettiriyor; kimi zaman bunları kavgaya tutuşturuyor, kimi zaman da dans ettiriyordu.[185] Bir diğeri güçlü sesiyle dünyanın diğer ucundakine ulaşabiliyordu.[186] Bir başkasının o kadar uzun kolları vardı ki Şam'da oturup farklı bir şehirde, sözgelimi Bağdat'ta, mektup yazabiliyordu. Bir başkası yıldırıma gökten düşmesini buyuruyor, o da bu büyücüye itaat ediyordu. Başka bir büyücü de iki yüksek sesten sükûnet yaratıyordu. Bir diğeri iki parlak ışıktan karanlık[187]; başka bir büyücü de harlanmış ocaktan buz elde ediyordu.[188]

181 Chabert ve ardından gelenler. –Poe.

182 Elektrotip. –Poe.

183 Wollaston, teleskopta kullanabilmek için mikroskopla görülebilecek kadar küçük bir tel yapmıştı. Telin kalınlığı ancak bir inçin on sekiz binde biri kadardı. –Poe.

184 Newton, tayfın mor ışığının etkisi altındaki retinada saniyede 900,000,000 titreşim olduğunu ispatlamıştır. –Poe.

185 Galvanik batarya. –Poe.

186 Elektro telgraf baskı makinesi. –Poe.

187 Yaygın doğa felsefesi deneyleri. İki ışık kaynağından gelen ışınlar karanlıkta beyaz bir zemin üzerine düşürüldüğünde, iki ışının boy farkı bir inçin 0.0000258'de biri kadarsa yoğunlukları ikiye katlanır. Bu değerin katları için de durum aynıdır. Bunun 2 1/4, 3 ¼ vb. katlarında ışığın yoğunluğu tek ışının yoğunluğuna düşerken, 2 1/2, 3 1/2 vb. katlarında karanlık elde edilir. Mor ışınla yapılan benzer deneylerde de boy farkı bir inçin 0.000157'de biriyse aynı tipte sonuçlar elde edilir. Kırmızıdan mora kadar artan boy farkıyla birlikte benzer sonuçlara ulaşılır. Sesle yapılan deneylerde de benzer sonuçlara ulaşılır. –Poe.

188 Bir ispirto lambasının üzerine platin bir pota yerleştirin ve son raddeye dek ısıtın. Potanın içine biraz sülfürik asit damlatın; normal şartlar altında uçucu olmasına karşın potanın kenarlarına değmeyen asit asla buharlaşmayacaktır. Potaya biraz su damlatılırsa su potanın kenarlarına ânında değeceği için asit hızla buharlaşacaktır. Suyun ısısı da anında düştüğü için su buza dönüşerek potanın dibine düşer; erimesine müsaade edilmez ve hemen potadan çıkartılırsa harlanmış ocaktan buz elde edilmiş olunur. –Poe.

Biri güneşe portresini çizdirirken[189] diğeri ay ve gezegenler gibi gök cisimlerini titizlikle tartıp özgül maddelerinin yoğunluğunu hesaplıyordu. Aslına bakarsanız ülkenin bütün büyücüleri alanlarında o kadar yeteneklilerdi ki, çocukları, sokaklarda gezinen kedi ve köpekleri, hatta ülke var olmadan yirmi milyon yıl önce göçüp gitmiş şeyleri bile kolaylıkla görebiliyorlardı."[190]

"Saçmalık!" dedi hükümdar.

"Bu muazzam büyücülerin eşleriyle kızları da becerikli ve marifetliydiler; erkeklerin mucizevi güçlerinin önleyemediği bir felaket yaşanmasaydı muhtemelen güzel de olurlardı. Kimi felaket belirgin, kimisi de muğlaktır. Onların felaketi de saçma bir düşünce eşliğinde geldi."

"Ne eşliğinde?" diye sordu hükümdar.

"Saçma bir düşünce. Aklı fikri kötülükte olan bir cin, sırtın altındaki bölgesi çıkıntılı olanların güzel sayılabileceği fikrini bu kadınların aklına sokmayı başardı. 'Bu bölgeniz ne kadar kabarıksa o kadar güzelsiniz,' diyordu. Kadınlar bu fikre kapılıp başka bir şey düşünemez hale gelince yastıkların da ucuz olmasını fırsat bilerek hörgüçlü develer gibi yaşamaya başladılar..."

"Yeter!" diye bağırdı hükümdar. "Daha fazla sabredemeyeceğim. Yalanlarınla başımı şişirdin. Güneşin doğmasına da az vakit kaldı. Evleneli ne kadar oldu? Vicdanım beni yine huzursuz ediyor. Hörgüçlü develer de neyin nesi? Budala mı sanıyorsun beni? Kalk bakalım, boğazlanma vaktin geldi!"

189 Daguerreotype. –Poe. (Gümüş nitratla ışığa duyarlı hale getirilen bakır levhaların, camera obscura içinde on ile yirmi dakika pozlanarak, cıva buharına tabi tutulup geliştirilmesiyle fotoğrafik görüntü elde etme yöntemidir.) (ç.n.)

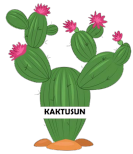
190 Işık hızı saniyede 167.000 mil olsa da uzaklığı bilinen tek yıldız Cygni 61 o kadar uzaktadır ki, dünyaya ışınının ulaşması için on yıl geçmesi gerekir. Daha da uzağındaki yıldızlar için bu süre yirmi, belki de bin yıldır. Dolayısıyla bu yıldızlar yirmi ya da bin sene önce sönmüş olsalar bile onları görebiliriz. Bugün gördüğümüz yıldızların aslında sönmüş birer yıldız olması olasılık dahilindedir. –Poe.

BELONGS TO KAOS TEAM

Isitsöornot'e göre Şehrazat kocasının bu sözleri karşısında üzüntüye ve hayrete düşmüş, fakat hükümdarın sözünün eri bir adam olduğunu bildiği için kör talihine ses çıkartamamış. Boğazlandığı esnada bile hikâyenin henüz bitmediğini ve inadı yüzünden sevdiğine ölümü reva gören barbar kocasının artık muazzam serüven öyküleri dinleyemeyeceğini düşünerek kendini teselli etmeye çalışmış.

BELONGS TO KAOS TEAM

MUMYAYLA SOHBET

Önceki akşam bulunduğum içki şöleni sinirlerimi epeyce yıpratmıştı; başım zonkluyordu ve resmen ayakta uyuyordum. Bu sebeple dışarı çıkmayıp hafif bir yemek sonrası uyumaya karar verdim.

Peynirli kızarmış ekmeği çok severim. Tek seferde bir taneden fazla yenmesi önerilmez, ama bunun iki katına kimse ses etmez. Esasen iki ile üç arasında da pek fark olmaz, ben de dört parça yemeyi uygun buldum. Karım beş parça yediğimi iddia etse de inanın her zaman iki önemli konuyu birbirine karıştırır. Soyut beş rakamını her türlü kabullenirim, ama somut anlamda bu rakam ekmeksiz yavan olan Broun Stout bira şişelerinin sayısıyla alakalıdır.

Bu hafif yemeği bitirdikten sonra, uyku beremi taktım, öğlene kadar uyuma ümidiyle yatağa girdim ve temiz vicdanım sayesinde hemencecik uykuya daldım.

Fakat insanın ümitleri ne vakit yeşermiştir ki? Daha üçüncü horultumda kapı zili ısrarla çaldı, kapı tokmağı alacaklılar gelmişçesine gürültüyle vuruldu. Kendime gelmeye çalışırken karımın elinde arkadaşım Doktor Ponnonner'den gelen notu gördüm.

Aziz dostum, bu notu alır almaz derhal bana gel. Gel de sevincime ortak ol. Nihayet Kent Müzesi idaresinden daha

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

önce bahsettiğim mumyayı incelemek için izin koparabildim. Mumyanın sargılarını çözmeme bile müsaade ettiler. Birkaç dostumun ve elbette senin yanımda olmanızı arzuluyorum. Mumyayı evime getirdim; saat on birde sargıları açacağım.

Dostun,
PONNONNER

Arkadaşımın ismini okumama gerek kalmadan ayıldım. Derhal yataktan çıktım, önümdekileri kıra döke giyinerek evden çıktım.

Dostumun evinde coşkulu bir kalabalık beni bekliyordu. Yemek masasının üstüne yatırılan mumyayı hemen incelemeye başladık.

Mumyayı dostumun kuzenlerinden biri olan Kaptan Arthur Sabretash, Teb kentinin uzağındaki Libya tepelerinde bulunan Eleithias civarında bulmuş ve buraya getirmişti. Teb mezarları kadar gösterişli ve ünlü olmasa da Eski Mısır'ın gündelik yaşamına ışık tuttuğu için ilgi çekiyordu. Bu mumyanın alındığı mezarda dönemin ruhunu anlatan pek çok resim bulunmaktaydı; içerideki resimler, heykelcikler, vazolar, kabartmalar ve oymalar mumyanın hayattayken zengin bir adam olduğunun kanıtıydı.

Bu hazine Kaptan Sabretash'ın teslim ettiği biçimde korunmuş, tabutun kapağı hiç açılmamıştı. Sekiz sene boyunca halk tabutu dışarıdan görebilmişti. Hiç dokunulmamış bir hazineye el sürmenin mutluluğunu yaşıyor, kendimizi Tanrı'nın şanslı kullarından sayıyorduk.

Masaya yaklaştığımda, iki metre boyunda, bir metre eninde ve yarım metre derinliğinde büyük bir sandık gördüm. Şekli tabutunkine benzemiyordu. Sandığın Amerikan çınarından *(platanus)* yapıldığını sandık, ama kestiğimizde sıkıştırıl-

mış papirüs kullanıldığını anladık. Sandığın üzerinde cenaze merasimleri ile kederli konuları betimleyen resimler vardı, resimlerin arasındaki hiyerogliflerde de ölenin adı gizliydi. Şans eseri aramızda bulunan Bay Gliddon[191] fonetik harfleri kolayca bize çevirdi: *Allmistakeo* (her şey hata) yazıyordu.

Sandığa zarar vermeden kapağı açtık, içinde ilkine benzeyen ama daha küçük bir sandık daha bulduk. Aralarındaki boşluk reçineyle doldurulmuştu.

İkinci sandığı da kolaylıkla açtığımızda bir sandıkla daha karşılaştık. Sedir ağacından yapılmış olan bu sandık rahiyalı kokusunu yitirmemişti. İkinci ve üçüncü sandık arasında boşluk yoktu, iç içe girmişlerdi.

Üçüncü sandığı da açıp nihayet bedeni dışarı çıkardık. Olağan bir biçimde keten sargılarla karşılaşacağımızı düşünüyorduk, ama bunun yerine papirüsten yapılmış, sırım ve boyayla sıvanmış bir astar tabakası bulduk. Üzerindeki resimler muhtemelen ruhun farklı görevleri ile tanrıları, mumyalanmış pek çok insanı tasvir ediyordu. Ölünün adını, unvanını ve akrabalarını tanımlayan hiyeroglif yazılar dikkat çekiyordu.

Mumyanın boynunun etrafında güneş, tanrı ve *scarabæus* imgelerinin bileşimi olan boncuktan bir kolye vardı. Beline de benzer nitelikte bir kemer bağlanmıştı.

Papirüsü açtığımızda cesedin kusursuz biçimde muhafaza edildiğini gördük. Kokmuyordu, rengi kırmızıya yakındı. Cilt sertliğinden ve parlaklığından pek bir şey kaybetmemişti. Dişleri ve saçları muntazamdı. Gerçek gözleri çıkartılmış, göz yuvalarına canlıymış gibi görünen camsı gözler konulmuştu.

191 *Georges Gliddon: Ancient Egypt* (1850), *Memoir on the Cotton of Egypt* (1841), *Appeal to the Antiquaries of Europe on the Destruction of the Monuments of Egypt* (1841), *Discourses on Egyptian Archaeology* (1849); *Types of Mankind* (1854) gibi eserleri olan dönemin seyyah yazarı.

Bay Gliddon üst derinin kırmızılığına dayanarak mumyalama işleminin ziftle yapıldığını öne sürdü, ama kazıyıp elde ettiği tozu ateşe attığında ortalık bir anda kafur ve zamk kokusuyla doldu.

Bağırsakların çıkarıldığı yeri bulamayınca çok şaşırdık, çünkü içi açılmamış mumyaların varlığından hepimiz habersizdik. Normal şartlar altında beyin burundan, bağırsaklar da gövdede açılan bir yarıktan çıkarılırdı. Sonra ceset tıraş edilir, yıkanır, tuzlanır, birkaç hafta dinlendirildikten sonra mumyalanırdı.

Kesik izine rastlamadığımızdan, Doktor Ponnonner cesedi kesip parçalamak için aletlerini hazırlarken saatin ikiyi geçtiğini fark ettim. Böylelikle cesedin içini inceleme işini ertesine güne bıraktık; evlere dağılmayı planladığımız anda biri galvanik bataryayla birkaç deney yapmamız hususunda epey ısrar etti.

Üç dört bin yıllık bir mumyaya elektrik vermek dâhice olmasa da farklı bir fikirdi. Daha çok laubali bir tavırla doktorun odasında bataryayı hazırladık ve mumyayı çalışma odasına taşıdık.

Kasları çok sert olduğundan epeyce zorlandık, nispeten yumuşak görünen şakak bölgesindeki kasın üstünü açtık, teli kasa değdirdiğimizde elbette bir sonuç alamadık. Düştüğümüz duruma gülerek evlere dağılmaya niyetlenmiştik ki mumyanın gözlerindeki değişim beni şaşkına çevirdi. Camsı diye nitelediğimiz gözleri artık gözkapaklarının altındaydı, *gözaklı* görünmüyordu. Çığlığı basıp herkesin ilgisini mumyanın gözlerine çektim.

Evhamlandığımı söyleyemeyeceğim, zaten evham mizacıma uygun değildir. Brown Stout birası içmemiş olsaydım fazla heyecanlanırdım. Diğerleri ise korkuya kapıldılar ve

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bunu gizlemediler. Doktorun durumu vahimdi. Bay Glidder bir anda ortalıktan kaybolmuştu. Bay Silk Buckingham kedi misali masanın altına sığınmıştı.

Şaşkınlığımız hafifleyince mumyayı yakından incelemeye karar verdik. Bu kez sağ ayağının başparmağı üzerinde deney yaptık. Ayak parmak kemiğini bedenden uzaklaştıran sinire galvanik bataryayı bağlayıp elektrik verdik. İşte o anda, mumya dizini büküp karnına doğru çektikten sonra ayağını hızla serbest bıraktı. Tam karşısında duran doktor bu hızlı tekmenin sayesinde kendini pencereden aşağı düşerken buldu.

Doktoru kurtarmak için hemen kapıdan çıktık ama onu telaşla merdivenleri çıkarken bulduk; böylelikle daha da coşup deneylerimize devam ettik.

Doktorun tavsiyesi uyarınca mumyanın burnunun ucunda bir delik açtık ve telin ucunu buraya değdirip elektrik verdik.

Bu deneyimiz fiziksel ve tinsel açıdan sonuç verdi. Mumya gözlerini açtı, Bay Barnes'ın pantomimde yaptığı gibi gözlerini kırpıştırdı, aksırdı ve doğrulup oturdu. Sonra yumruğunu doktora doğru salladı ve Bay Gliddon ile Bay Buckingham'a dönüp Eski Mısır dilinde bir şeyler anlattı.

"Beyler, yaptıklarınız beni üzdüğü kadar şaşırttı da. Doktor Ponnonner'den beklenecek bir tavırdı zaten, yine de bu şişman, cahil, zavallı ahmağı affediyorum. Fakat mumyaların dostu Bay Gliddon ve Bay Buckingham; Mısır'ı tanıyan, dilimize hâkim olan insanlar olarak nezaketten ödün verdiniz. Kaba bir şekilde kesilip biçilmeme seyirci kaldınız. Bu havada tabutumdan çıkarılıp üstümün başımın soyulmasına nasıl müsaade ettiniz anlamıyorum. Demem o ki şu rezil Doktor Ponnonner'i burnumu çekiştirmesi için cesaretlendirmenizi ve ona destek sunmanızı nasıl mazur göreyim?"

BELONGS TO KAOS TEAM

Bu sözleri duyduğumuz anda normal olarak koşup kaçtığımızı, aklımızı yitirdiğimizi veya düşüp bayıldığımızı sanıyorsunuzdur ama bunların hiçbiri yaşanmadı; inanın sebebini ben de bilmiyorum. Belki de nedeni olanaksız olan her şeyin çözümü için kabul gören zıtlıklar yasasından ve bu yasaya uyan zamane ruhundan kaynaklanıyordur. Ya da mumyanın içten sözleri dehşete kapılmamızı önlemişti. Her neyse hiçbirimiz korkmadık ve işlerin sarpa saracağını düşünmedik.

Her şeyin son derece normal olduğu kanısını taşıdığımdan sadece mumyanın yumruğuna denk gelmeyecek biçimde konumumu değiştirdim. Doktor ellerini cebine soktu; yüzü al al olmuş bir halde mumyaya bakakaldı. Bay Gliddon favorilerini sıvazlayıp gömleğinin yakasını kaldırdı. Bay Buckingham ise sağ elinin başparmağını ağzının sol yanına soktu.

Mumya vakur bir ifadeyle Bay Buckingham'a baktı, sonra küçümser gözlerle, "Neden konuşmuyorsunuz? Sorumu duymadınız mı? Başparmağınızı ağzınızdan çeker misiniz?" diye gürledi.

Bay Buckingham irkildi ve mumyanın sözüne itaat etti, ama dayanamayıp bu kez de sol elinin başparmağını ağzının sağ yanına soktu.

Bay B. tepkisiz kalınca mumya sinirle Bay Gliddon'a döndü ve sert bir tavırla kendisinden ne istediğimizi sordu.

Bay Gliddon hiyeroglif diliyle her şeyi anlattı. Amerikan alfabesi müsaade etseydi inanın bu açıklamayı kelimesi kelimesine size aktarırdım.

Bu aşamadan sonraki hiyerogliften anlamayanların varlığı gerekçe gösterilerek sohbet Eski Mısır dilinde devam etti, Bay Gliddon ile Bay Buckingham da mütercimlik görevini üstlendiler. Bu beyler mumyanın lisanını akıcı ve hoş bir üs-

lupla konuşuyorlardı, ama modern imgelerin yerleşmesinden ve mumyanın bunlardan bihaber olmasından ötürü konuşmalar belli çerçeveler üzerinden ilerliyordu. Sözgelimi, Bay Gliddon mumyaya "siyasetçi" kelimesini açıklayabilmek için duvara, sol bacağını geriye atmış, yumruğunu ileriye uzatmış, gözlerini havaya dikmiş, ağzı açık, koca burunlu, pejmürde, tıknaz bir adam resmi çizmek zorunda kaldı. Bay Buckingham da "peruk" kelimesini ancak başındaki peruğu çıkarıp gösterince anlatabildi.

Bay Gliddon konuşmasında mumyaların sargılarının açılmasının ve cesedin incelenmesinin bilime yapılan büyük bir hizmet anlamına geldiğini söyledi. Elbette Allamistakeo adlı mumyaya verilen zarardan ötürü hepimiz adına özür diledi ve sorun çözüldüğüne göre incelemelerin devam etmesinin uygun olacağını belirtti. Bu esnada doktor aletlerini hazırlamaya başladı.

Allamistakeo bu son cümleden ötürü vicdanı el vermese de masadan indi ve hepimizle tokalaşıp özürlerimizi kabul ettiğini bildirdi.

Bunun üzerine mumyanın üzerinde açtığımız delikleri, yaraları kapatmaya başladık. Şakağındaki kesiği diktik, ayağını sardık ve burnunun ucuna bant yapıştırdık.

O sırada kontun (mumyanın unvanı buydu) soğuktan tir tir titrediğini gören doktor odasına gitti ve kucağında Jennings kesimi şık bir siyah ceket, açık mavi bir pantolon, keten bir gömlek, nakışlı bir yelek, beyaz bir palto, kıvrık saplı bir asa, kenarsız bir şapka, rugan çizmeler, saman renginde deri eldivenler, bir gözlük, takma bıyık ve bir kravatla döndü. Giysileri mumyaya ayarlamakta zorlandık, çünkü kont ile doktorun arasında epeyce boy farkı vardı; yine de sonunda mumya giyinikti. Daha sonra Bay Gliddon mumyanın koluna

BELONGS TO KAOS TEAM

girdi, onu şöminenin başına götürdü ve hizmetkârlara şarap ve sigara getirmelerini söyledi.

Sohbetimiz hararetle devam etti. Kontun canlı kalmasının kesinlikle bir mucize olduğu üzerine bir yığın laf ettik.

"Canlı kalabildiğinize inanamıyorum," dedi Bay Buckingham.

"Neden?" dedi kont. "Daha yedi yüz yaşındayım. Babam birinci yaşını gördü ve sizi temin ederim ki kesinlikle bunamamıştı."

Bunun üzerine hesaplamalara giriştik. Demek ki mumyanın yaşı hakkında yanılmıştık. Mumya mezarına beş bin elli sene önce konulmuştu.

"Gömüldüğünüzdeki yaşınızla ilgili değildi şaşkınlığım. Zifte bulanmış bir halde bunca sene geçirdikten sonra nasıl oldu da sağ kalabildiniz?" dedi Bay Buckingham.

"Neye bulanmışım?" diye sordu kont.

"Zift," diye yanıt verdi Bay B.

"Ah, evet! Belki bu da işe yarardı ama biz cıva biklorür kullanırdık," diye karşılık verdi.

"İyi de beş bin sene önce ölmüş ve gömülmüş olmanıza rağmen nasıl canlı görünebiliyorsunuz?" diye sordu doktor.

"Ah, o zaman ölmüş olsaydım şu anda da ölü olurdum. Galvanizm hususunda bile hâlâ toysunuz ve benim dönemimde alelade sayılan şeylerin üstesinden gelebilecek kapasiteye sahip değilsiniz. Aslında bir katelepsi nöbeti geçirmiştim, bunun üzerine dostlarım öldüğümü sanıp beni mumyaladılar. Mumyalama işleminin nasıl yapıldığını biliyor musunuz?"

"Bildiğimiz söylenemez."

"Anlıyorum, bu hususta da acınası bir cehaletiniz var. Ayrıntıları anlatamam, ama Mısır'da mumyalama kişinin yaşam fonksiyonlarının dondurulması demektir. *Fiziksel* ve *tinsel*

yapının bileşiminden söz ediyorum. Yineliyorum, mumyalama tüm yaşam fonksiyonların dondurulması anlamına gelir. Demem o ki kişi mumyalandığı esnada nasılsa hep öyle kalır. *Scarabæus* kanına sahip olmam sebebiyle şu anda hayattayım."

"Ne kanı, ne kanı?" diye bağırdı doktor.

"*Scarabæus* seçkin ve asil bir ailenin *armasıdır*; yani ben soylu bir aileden geliyorum."

"Soylu olmanız şu anda hayatta olmanızı açıklamıyor ki!"

"Nasıl açıklamaz? Mumyalama işlemi esnasında beyin ve bağırsaklar mutlaka bedenden çıkarılırdı, ama *Scarabæus* soyundan gelenlere istisnai bir durum uygulanır, organları bedeninden çıkarılmazdı. Bu kanı taşımıyor olsaydım beynim ve bağırsaklarım çıkartılacaktı, ben de şu an hayatta olmayacaktım."

"O halde organları çıkarılmadan günümüze ulaşan mumyaların hepsi aynı soydan geliyor," dedi Bay Buckingham.

"Elbette."

"Ben *Scarabæus*'un tanrılarınızdan biri olduğunu sanıyordum," dedi Bay Gliddon.

"Nelerimizden biri?" deyip ayağa kalktı mumya.

"Tanrılarınızdan," diye tekrar etti adamcağız.

"Bay Gliddon, bu cümleniz beni çok şaşırttı," deyip yerine oturdu mumya. "Yeryüzündeki her millet tek Tanrı'ya inanmıştır. *Scarabæus*, İbis ve nicesi bizim Tanrı'ya tapınma araçlarımızdı."

Kısa bir sessizlikten sonra Doktor Ponnonner söz aldı.

"Öyleyse Nil Nehri yakınlarındaki mezarlarda sizin soyunuzdan gelen ve halen canlı olan pek çok mumya var, öyle değil mi?"

"Hayattayken tesadüfen mumyalanan tüm *Scarabæus*'lar canlıdır. Dahası, kendi rızasıyla mumyalanmış olanlar da va-

BELONGS TO KAOS TEAM

siyetlerini uygulayacak yakınlarının görevlerini ihmal etmesi nedeniyle mezarlarında yatmaya devam ediyorlardır."

"Kendi rızasıyla mumyalanmak da ne demek? Açıklar mısınız?" diye sordum.

Gözlüğünün ardından beni şöyle bir inceleyip ilk kez soru sormamdan hoşnut olarak, "Elbette," dedi.

"Elbette. Benim dönemimde insanlar ortalama sekiz yüz yıl yaşarlardı. Tuhaf bir kaza geçirmedikçe altı yüz yaşından önce ölen olmazdı, ama ortalama yaşam süresi sekiz yüz sene olarak kabul edilmişti. Mumyalamanın keşfiyle bu normal sürenin parçalara bölünüp bilimden ve felsefeden yararlanılabileceği düşünüldü. Tarih söz konusu olduğunda ise bu durum zorunlu olarak kabul edildi. Sözgelimi, beş yüz yaşındaki bir tarihçi bir kitap yazıp vârislerine bir mektup bırakarak gelecekte kitabının yankılarının nasıl olacağını görmek amacıyla en az beş yüz seneliğine kendini mumyalatırdı. Belirtilen sürenin sonunda kişi yeniden canlandırıldığında, gecesini gündüzüne katıp yazdığı kitabının yorumcuların diline düştüğünü hayretle görürdü. Yorum ya da eleştiri adıyla yapılan bu görüşler metni öylesine değiştirirdi ki sonunda yazar kendi yazdığını bulabilmek için bin türlü zahmete girmek zorunda kalırdı. Bulduğunda ise kitap yazıldığı halinde olmazdı. Kitabı tekrar ele alıp yazdıktan sonra kendi dönemine ait yanılgıları düzeltmeyi görevi sayardı. Böylelikle yazarlar tarafından yazılıp düzeltilen ve bilgiler eklenen tarihimiz efsane olmaktan kurtuldu."

"Affedersiniz," dedi Doktor Ponnonner. "Sözünüzü kesebilir miyim? Tarihçilerin kitaplarında sonradan düzeltmeler yaptığını söylediniz. Peki bu Kabala'nın ne kadarı doğru olarak kabul edilirdi?"

"Ah, Kabala, evet. Düzeltilmemiş tarihle doğru orantılıdır. Her ikisinde de mutlaka yanılgı payı bulunurdu."

BELONGS TO KAOS TEAM

"İyi de mezara konmanızın üzerinden beş bin sene geçtiğine göre ve bu tarihten bin sene önce gerçekleşip tüm evreni etkileyen yaradılış hakkında şüphesiz sizlerin de bilgisi vardı, değil mi?" diye sordu doktor.

"Anlayamadım," dedi kont.

Doktor sorusunu yineledi, konu üzerine açıklamalarda bulundu, nihayet mumya durumu idrak etti. Biraz çekinerek konuşmaya başladı:

"Söylediğiniz şeyi ilk kez duyuyorum. Benim dönemimde hiç kimse yaradılış hakkında konuşmazdı. Yalnız bir kez bir filozof insanlığın başlangıcıyla ilgili tuhaf fikirler ortaya atmıştı, ilk insan için Âdem ismini kullanıyordu. Dediğine göre, insan dünyanın beş ayrı bölgesinde ama aynı balçıktan üremiş ve toplulukları meydana getirmişti."

Sözlerini pek umursamadık, aramızdan birkaç kişi manidar bir tavırla alınlarına dokundu. Bay Buckingham mumyanın başının önünü ve arkasını kontrol ettikten sonra konuşmaya başladı.

"Sizin döneminizde ortalama yaşam süresinin çok uzun olması ve bu yaşamın parçalara ayrılabilmesi bilgi birikimine ve bilimsel ilerlemeye katkı sağlamış olmalı. Öyleyse Eski Mısır biliminin modern bilimden geri olmasının nedeni Mısırlıların kalın kafataslarına sahip olmasıydı."

"Anlayamadım," dedi kont nazikçe. "Modern bilim derken neyi kastediyorsunuz?"

Biz de frenolojinin iddialarını ve beden manyetiğini ayrıntılarıyla açıkladık.

Açıklamamız sona erdiğinde, kont, Gall ve Spurzheim'ın frenoloji kuramlarına benzer fikirlerin çok zaman önce Mısır'da ortaya atıldığını, Messmer'in iddialarının çürütüldüğünü, Teb'li bilgelerin bit ve benzeri hayvancıklarla ilgili

BELONGS TO KAOS TEAM

fikirleriyle karşılaştırıldığında bunların önemini yitirdiğini anlattı.

Konta güneş ve ay tutulmalarından haberdar olup olmadıklarını sordum. Yüzüne alaycı bir ifade takınıp tutulmaların hesabını yapabildiklerini söyledi.

Yanıtını garipsesem de, gökbilimi üzerine deneyimlerini araştırmaya devam ettim; o ana dek ağzını bıçak açmamış biri bunları matematikçi Batlamyus'un yazılarından ve gökbilimci Plutarkos'un *ayın evrelerini* anlattığı eserinden öğrenebileceğimi söyledi.

Daha sonra mumyaya büyüteçler, mercekler ve cam üretimiyle ilgili sorular yönelttim. Az evvel beni uyaran arkadaş tarihçi Diodorus Siculus'u okumamı öğütledi. Kont da soruma yanıt vermeyip değerli taşları kesmek için onlarınki kadar yetkin mikroskoplarımızın olup olmadığını sordu. Ne diyeceğimi düşünürken, doktor acayip bir ses tonuyla, "Mimarimize baksanıza!" diye bağırdı ve diğerlerinin çimdiklerine ve öfkelenmesine aldırmadan konuşmaya devam etti.

"New York'taki Green Fountain'a bakın! Ya da Washington'daki Capitol'e bakın!" Doktor, bu binaları tüm ayrıntılarıyla tarif etti. Binanın girişinde birbirinden üçer metre uzaklıkta ikişer metre çapında yirmi dört sütun bulunduğunu söyledi.

Kont; temeli belirsiz bir tarihte atılan ve mezara konduğu dönemde kalıntılarına Teb civarında rastlanan Aznac kentindeki binaların ölçülerini anımsayamadığı için hayıflandı. Ama Karnak adıyla bilinen kenar mahallede pek de önemsenmeyen bir sarayda birbirinden sekizer metre uzaklıkta onar metre çapında, otuzar metre boyunda yüz kırk dört sütun bulunduğunu anımsamıştı. Nil'den bu yapının girişine kadar uzanan iki millik yol sfenksler, heykeller ve uzun dikilitaşlarla doluydu.

BELONGS TO KNOWS TEAM

Sarayın uzunluğu bir mil, çevresi ise yedi mil civarındaydı. İç ve dış duvarlar hiyerogliflerle kaplıydı. Karnak'taki bu ufak yapının içine elli veya altmış değil iki yüz veya üç yüz Capitol sığacağını iddia etti. Fakat Bowling Green'deki çeşmenin heybetini ve muazzam güzelliğini inkâr edemezdi.

Konta demiryollarıyla ilgili düşüncelerini sordum.

"Demiryollarınızın pek de işe yaradığını sanmıyorum," dedi. "Oldukça acemice ve beceriksizce tasarlanmışlar. Mısırlıların tapınakları, dikilitaşları taşımak için kullandıkları demir oluklu yollarıyla yarışamaz."

Dev mekanik güçlerimiz hakkında konuştum.

Bu alanda bizi pek de başarısız görmüyordu; ama mekanik bilgimizle Karnak'taki ufak sarayın üst pervazlarına üzengiyi çıkarıp çıkaramayacağımızdan emin değildi.

Yanıtının son kısmını umursamadan konuşmaya devam ettim ve artezyen kuyuları hakkında ne düşündüğünü sordum. Bay Gliddon fısıldayarak Büyük Sahra'daki mühendislerin yakın tarihte artezyen kuyusu bulduklarını söylerken kont gözlerini devirip öylece baktı.

Çelikten bahsettiğimde kont dikilitaşları süsleyen bakır oymaların çelikten yapılıp yapılamayacağını sordu.

Bunun üzerine o kadar gerildik ki metafizik üzerine konuşmaya karar verdik. *Dial* adlı dergiyi getirip anlamsız da olsa Bostonluların Büyük Hareket veya Büyük İlerleme dedikleri şeyle ilgili birkaç paragraf okuduk.

Kont, kendi döneminde büyük hareketlerin alelade şeyler olduğunu, ilerlemenin de adının aksine asla ilerlemeyen ve insanı sıkan bir tarafının bulunduğunu söyledi.

Demokrasinin güzelliğini, önemini, oy kullanma hakkını, kralın olmadığı bir ülkede yaşamanın faydalarını anlattık, ama kont ikna olmadı.

BELONGS TO KAOS TEAM

Bizi ilgiyle ve sözümüzü kesmeden dinledi, sonra çok uzun zaman önce benzerinin Eski Mısır'da denendiğini söyledi. On üç Mısır eyaleti bağımsızlığını ilan ederek bu konuda örnek olmaya karar vermişti. Bilgeler oturup en akla yatkın anayasayı hazırlamışlardı. Bir süre her şey yolunda gitse de, zamanla birbirlerine karşı kibirli tavırlar sergilemeye başlamışlardı. Bu on üç eyalet, on beş yirmi eyaletle daha birleşince benzersiz bir zorbalık baş göstermişti.

İktidarı ele geçiren zorbanın adını sorduğumda, kont, "Avam," dedi.

Ne karşılık vereceğimi bilemediğim için Mısırlıların buhar konusunda bilgisiz olduğunu dile getirdim.

Kont şaşırıp kaldı. Suskun arkadaşımız beni dürtükledi ve Solomon de Caus tarafından icat edilen modern buharlı makinelerin ilk örneklerinin İskenderiyeli Hero'nun icadından yola çıkılarak yapıldığını, dahası saçma sapan konuşarak bilgisizliğimi ve budalalığımı ortaya serdiğimi söyledi.

Eski Mısırlıya modern insanlar olarak mağlup olmak üzereydik ki Doktor Ponnonner araya girip Mısırlıların modern insanlarla giyim ve moda konusunda asla yarışamayacağını söyledi.

Kont pantolonuna ve ceketinin kuyruğuna baktı, üstündekileri dikkatle inceledi, sonunda ceketin kuyruğuna bırakıp sırıtmaya başladı ama tek kelime etmedi.

Doktor, konta yanaşıp Ponnonner ve Brandreth haplarının nasıl yapıldığı konusunda Mısırlıların fikrinin olup olmadığını sordu ve samimi bir yanıt beklediğini ekledi.

Kaygıyla cevabı bekledik, ama mumya kızarıp bozardı ve başını eğdi. Ne yüce bir zafer elde etmiş, karşımızdakini de ne büyük bir hezimete uğratmıştık böyle! Mumyanın aşağı-

BELONGS TO KAOS TEAM

lanması hiç hoşuma gitmemişti, bu yüzden şapkamı aldım ve onu selamlayıp evden ayrıldım.

Saat dörtte evimdeydim. Hemen yatıp uyudum. Şu an saat on ve ben sabah yediden bu yana uyanığım, çünkü bu anıyı insanlara anlatmam lazım. Ailemi asla görmeyeceğim. Zaten cadaloz bir kadınla evliyim. İşin aslı yaşamımı ve genel olarak 19. asrı çok sıkıcı buluyorum. Ayrıca 2045 senesinde kimin başkan olacağını çok merak ediyorum. Tıraş olup kahvemi içtikten sonra Ponnonner'in evine gidip birkaç yüzyıl sonra uyandırılmayı vasiyet ederek kendimi mumyalatacağım.

BELONGS TO KAOS TEAM

KÜÇÜK FRANSIZ'IN KOLU NEDEN ASKIDA?

Pembe, parlak kartvizitlerimin üstünde yazan "Sör Pathrick O'Grandison, Barronitt, 39 Southampton Row, Russell Square, Parrish o' Bloomsbury" gibi ilginç kelimeleri her beyefendi görebilir. Bu nezaket ustası, Londralı seçkinlerin önde geleni elbette benim. Bunda şaşıracak bir şey yok (burun kıvırmayın lütfen) altı hafta önce içinde yaşadığım çamurlu deryadan çıkıp büyük bir işadamı olmak için beyefendiliğe soyundum ve ben muhteşem Pathrick bu hususta kendimi eğitmek adına usanmadan çalıştım. Bu yüzden Büyük İşadamı Sör Pathrick O'Grandison'u operada şık kıyafetler içinde ya da Hyde Park'ta yaptığı gezinti sırasında gördüğünüzde sakın ha kıskanmayın. Zarif, hoş bir bedene sahip olduğum için kadınlar hep bana âşık. Boyum bir doksanın üzerinde, eksiğim yok fazlam var; haliyle kadınların ilgisini üzerimde topluyorum. Ama caddenin karşısında oturan kart ve bücür Fransız en yakın ahbabım olan güzel dul Bayan Trackle'a abayı yakmış durumda. Rezil herifin oldukça kederli ve sol kolunun askıda olduğunu fark ettiniz mi? İzin verin de nedenini anlatayım.

Bunun nedeni aslında pek basit bir olaya dayanıyor. Connaught'tan gelip oturduğum sokağa adımımı attığım ilk anda pencereden etrafı seyreden güzel Bayan Trackle bana sırıl-

BELONGS TO KAOS TEAM

sıklam âşık oldu. Yanlış anlamış olamam. Önce pencere kanadını açtı, sonra da dürbününü gözlerine dayayıp eminim ki bana şunları söyledi: "Günaydın, Büyük İşadamı Sör Pathrick O'Grandison ne zarif bir beyefendisiniz; servetimle birlikte sizinim, ne vakit dilerseniz." Nezaket hususunda kimse benimle aşık atamaz, selam veriş şeklimi görseydiniz huşu içinde öylece bakakalırdınız. Sonra vakur bir edayla şapkamı çıkardım ve göz kırptım. Bu, şu anlama geliyordu: "Ne tatlı, ne sevecen bir hanımsınız Bayan Trackle. Ben Büyük İşadamı Sör Pathrick O'Grandison, Londralı genç kızların yerine tüm aşkımı size sunmaya hazırım."

Ertesi sabah bu güzel dul hanıma mektup yazarsam kabalık etmiş olur muyum diye düşünüyordum. Birden kapı zili çaldı ve hizmetkârım bana üzerinde Mösyö Count, A Goose, Look-aisy, Maiter-di-dauns yazan bir kartvizit getirdi. İşte bu saçma sapan, upuzun isim caddenin karşısında oturan kart bücür Fransız'a aitti.

Derken bu rezil adam kapımda belirdi, selam verirken epeyce caka sattı, onunla tanıştığım için çok şanslı olduğumu söyledi; sürekli, "*Pully wou, woolly wou*," diyerek binlerce martaval attı. Sözlerinin çoğunu anlamadım ama son cümlesi bana yetti. Sevgili Bayan Trackle'ıma abayı yaktığını, hanımın da kendisine büyük bir aşk beslediğini söyledi.

Öfkeden deliye döndüğümü düşünebilirsiniz, ama nezaket sahibi Büyük İşadamı Sör Pathrick O'Grandison olarak öfkeyle kalkarsam zararla oturacağımı ve kabalığın bana yakışmadığını düşündüğümden hiç ses etmeyip bücürü alttan aldım. Beni tanıştırmak istediği için güzel hanımı ziyarete gitmeyi önerdi.

"İşte şans kapını çaldı," dedim kendi kendime. "Pathrick ne şanslı insansın böyle! Elbet Bayan Trackle şu bücür

dans eğitmenini değil, senin gibi hoş ve zarif âşığı tercih edecek."

Derhal güzel dul hanımın bitişikteki harikulade evine gittik. Zemin şahane bir halıyla kaplıydı, odanın bir köşesinde piyano, diğerinde de yeryüzündeki en güzel meleğin üstüne oturduğu üçlü bir koltuk vardı.

"Günaydın, Bayan Trackle," deyip kibarca selam verdim.

"*Pully wou, woolly wou*," dedi bücür Fransız. "Sizi selamlayan bu beyefendi Büyük İşadamı Sör Pathrick O'Grandison'dur ve benim en yakın arkadaşlarımdan biridir."

Güzel dul hanım ayağa kalktı ve benzersiz bir nezaketle beni selamladıktan sonra yeniden yerine oturdu. Sonra bücür dans eğitmeni müsaade bile istemeden hanımın sağına oturdu. Çok öfkelendim ama meydanı boş bırakmamak için ben de gidip hanımın soluna kuruldum. Onu öyle zarif gözle süzdüm ki, bilemezsiniz.

Bücür Fransız niyetimden kuşkulanmadı ve hanımla flört etmeye başladı. Sürekli aynı sözler işte. "*Pully wou, woolly wou, pully wou, woolly wou.*"

"Bunun sana faydası yok, Mösyö Kurbağa!" diye mırıldandım ve güzel hanımın gözlerinden gözlerimi bir an olsun ayırmadan hiç susmadan dakikalarca konuştum; Connaught'un çamur deryası hakkında anlattıklarımla onu epeyce eğlendirdim. Gülümsediği bir an serçeparmağının ucunu zarifçe tutup onu hayranlıkla seyrettim.

Fakat bu güzel ve şirin melek niyetimi anlayarak elini çekip ardında sakladı. Aslında demek istediği şuydu: "Sör Pathrick O'Grandison, şu bücür Fransız'ın önünde böyle aleni bir şekilde elimi tutmaya çalışmanız hiç hoş değil."

"Onun ruhu duymaz," der gibi göz kırptım ve elimi koltukla hanımın sırtı arasına kibarca yerleştirdim. Elim, onun,

BELONGS TO KAOS TEAM

"Günaydın, Sör Pathrick O'Grandison!" diyen elini rahatlıkla buldu. Kibarlığımı kanıtlamak için hemen hanımın elini okşadım ve o da aynı hareketle karşılık verdi. Böylelikle onun da benim gibi zarif bir İrlandalıdan hoşlandığı ortaya çıktı. İyice cesaretlenip elini biraz sıkınca o da aynı biçimde yanıt verdi. O bücür dans eğitmeninin yüz ifadesini görseydiniz kahkahalara boğulurdunuz. Yılışık bir tavırla sürekli aynı tonda konuşarak ve, "*Pully wou, woolly wou*," diyerek göz kırpmayı sürdürdü. O esnada Kilkenny[192] kedisi misali öfkeden deliye döndüğüm doğrudur.

"Sayın dans eğitmeni, sizin bu zarif hanıma böyle göz süzüp kur yapmanız çok yakışıksız," deyip hanıma döndüm ve onu ancak benim gibi bir beyefendinin koruyabileceğini söyledikten sonra yeniden elini tuttum. Onun da anında elimi okşaması sözlerimi kanıtlar nitelikteydi. Sonra eşsiz güzellikteki gözlerini devirdi ve önce kızgın bir dişi kaplan misali Mösyö Kurbağa'ya baktı, sonra da bana bakıp gülümsedi.

Ve bücür Fransız tekrar, *"Pully wou, woolly wou, pully wou, woolly wou,* diye başladığı konuşmasına devam etti. Söylediklerinden hiçbir şey anlamadım.

Bunun üzerine ben Büyük İşadamı Sör Pathrick O'Grandison, iyice sinirlenmeye başladım. Bücür Fransız anlamsız konuşmasını sürdürdükçe ve güzel hanım, "Kurtar beni!" dercesine elimi tutarken sinirlerim aşırı gerildi. Sonunda dayanamayıp küfrü bastım: "Seni pis kurbağa, seni salağın önde gideni!"

Güzel hanım öfkeyle kalkıp çarçabuk odayı terk etti, ardından öylece bakakaldım. Elini sımsıkı tuttuğumu bildiğimden nasıl olup da kalktığını, odayı terk ettiğini anlayamamıştım.

192 Bir İrlanda fablının kahramanı olan bu kediler, öyle bir hırsla dövüşmüşlerdir ki, kavgadan sadece kuyrukları sağlam çıkmıştır. Bu benzetme mücadeleden ve kavgadan vazgeçmeyen insanlar için de kullanılır.

BELONGS TO KAOS TEAM

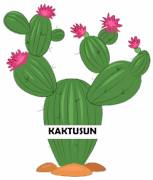
"Ah, güzel hanımefendi. Fena halde yanılıyorsunuz. Yanıma gelin de size elinizi vereyim," dedim ardından. Fakat Bayan Trackle hızla basamaklardan yürüyüp geçti; işte o anda dönüp bücür Fransız'a baktım. Amanın! Bir de ne göreyim! Onca zaman sımsıkı tuttuğum el meğer o bücürün eliymiş!

Mösyö Kurbağa da bunca zamandır tuttuğu elin Bayan Trackle'a değil de bana ait olduğunu anladığında neredeyse küçükdilini yutuyordu. Sonra suratını asıp oturdu. Ben Büyük İşadamı Sör Pathrick O'Grandison bu tip kazaları pek de önemsemem. Ama güzel dul hanımın hizmetkârı gelip bizi kovmadan hemen önce bücür Fransız'ın kolunu kırıverdim.

Sadece, "*Wou, woolly wou*; Tanrı cezanı versin senin!" diyebildi.

İşte bücür Fransız'ın sol kolunun askıda olma nedeni budur.

DOKTOR ZİFT İLE PROFESÖR TÜY'ÜN SİSTEMİ

18.. yılı sonbaharında, Fransa'nın güneyindeki şehirleri gezerken Parisli doktor ahbaplarımın sıkça bahsettiği özel bir akıl hastanesinin yakınlarından geçtim ve henüz birkaç gün evvel tanıştığım yol arkadaşıma sırf merakımdan bu hastanede birkaç saat geçirip geçiremeyeceğimizi sordum. Arkadaşım teklifimi hem acelesi olduğu hem de delilerden korktuğu için reddetti. Yine de tüm nezaketini takınarak beni böyle bir gözlemden mahrum etmek istemediğini, yavaş yol alacağı için en geç ertesi gün kendisine yetişebileceğimi söyledi. Arkadaşımla vedalaşırken hastaneye girişte zorluk yaşayabileceğimi söyledim. Devlet hastanelerinden daha sıkı kuralları olan bu özel hastanenin müdürü olan Mösyö Maillard'ın elimde bir tavsiye mektubu olmadan beni içeri almak istemeyeceğini belirtti. Bu sebeple korkusunu bir kenara bırakıp beni arkadaşı olan müdürle tanıştırmak amacıyla hastane kapısına kadar gelmeye karar verdi.

Arkadaşıma içtenlikle teşekkür ettikten sonra anayoldan çıkıp dağın yamacındaki ormanda yarım saat kadar ilerleyip sık otlarla örülü bir patikaya saptık. Bu dehşet yolda iki mil kadar ilerleyerek akıl hastanesine ulaştık. Heybetli ama bakımsız bir şatoydu burası. Öylesine korktum ki az kalsın geri

BELONGS TO KAKTUS TEAM

dönecektim. Neyse ki kısa süre içinde toparlandım ve utana sıkıla atımı sürmeye devam ettim.

Ana kapıya doğru ilerlerken bir adamın aralık duran kapıdan bizi izlediğini fark ettim. Derken adam dışarı çıktı ve arkadaşımı selamladı. Bu nazik, ciddi, ağırbaşlı, irikıyım, yakışıklı adam Mösyö Maillard'dı.

Arkadaşım beni müdürle tanıştırdı ve hastaneyi gezme isteğimi iletti. Mösyö Maillard'ın benimle ilgileneceğini söyledi ve çekip gitti. Onu bir daha görmedim.

Mösyö Maillard beni pek çok kitap, resim, vazo ve müzik aletleriyle dolu küçük ama kibar bir odaya yönlendirdi. Şöminede hoş bir ateş yanıyordu. Piyanonun başındaki genç ve güzel kadın, Bellini'nin aryalarından birini seslendiriyordu. Ben odaya girince bir anda sustu ve beni kibarca selamladı. Düşük perdeden ve kırılgan bir edayla konuşuyordu. Güzel ama solgun yüzünde keder iz bırakmıştı. Üzerindeki matem kıyafetleri de içimde saygı, ilgi ve hayranlık uyandırdı.

Paris'teyken Mösyö Maillard'ın hastanesinde amiyane tabirle "rahatlatma sistemi"nin uygulandığını, cezadan ve kilitli odalardan sakınıldığını, hastaların mahremiyetine özen gösterilerek gizlice gözetlendiğini, bahçede bile dolaşmalarına müsaade edildiğini duymuştum.

Bu nedenle o genç hanımın akıl sağlığının yerinde olup olmadığını anlayamadım, çünkü gözlerindeki tuhaf parıltı beni huzursuz etti. Bunun üzerine önemsiz konular üzerine sohbet açmanın uygun olduğuna karar verdim. Sorularıma fazlasıyla aklıselim yanıtlar verdi; gözlemleri tamamen mantıklıydı ama delilik metafiziğine ilişkin araştırmalarım bana bunların birer yanılsama olabileceğini göstermişti, bu sebeple sözlerime çok dikkat ettim.

BELONGS TO KAYIS TEAM

O anda odaya giren bir hizmetkâr bize şarap, meyve ve çerez getirdi. Kısa bir süre sonra da genç kadın odayı terk etti. Hemen dönüp sorgulayıcı bir tavırla müdürün yüzüne baktım; bana genç hanımın yeğeni olduğunu ve aklından kuşkulanmamamı söyledi.

Utanıp sıkılarak pek çok kez özür diledim. "Lütfen kabalığımı bağışlayın. Paris'te siz ve hastaneniz hakkında öyle güzel şeyler konuşuluyor ki! Ben sadece...

"Sorun değil. Aslına bakarsanız tavrınızdan ötürü size müteşekkirim. Düşünceli insanlarla pek karşılaşmıyoruz; kimi zaman konuklarımızın sebep olduğu tatsızlıklar yaşıyoruz. Eski sistemimde hastaların rahatça gezinmesine izin veriyordum, ama bazı konuklar düşüncesiz hareketleriyle hastalarımı kızdırdılar. Bu yüzden daha sıkı tedbirler aldım; artık herkesi ziyaretçi olarak kabul etmiyorum."

"Eski sisteminiz mi? O meşhur 'rahatlatma sistemini' uygulamıyor musunuz?"

"Haftalar önce o sistemi bıraktık."

"Gerçekten mi? Çok şaşırdım."

"Eski yöntemlere dönmek zorundaydık. Rahatlatma sisteminin tehlikesi yararına oranla daha büyüktü. Bu sistemi en iyi biçimde uygulayan bizdik. Akla uygun her şeyi denedik. Keşke daha önce gelip bizi ziyaret edebilseydiniz. Gerçi anladığım kadarıyla bu sistemi biliyorsunuz."

"Pek sayılmaz. Hep üçüncü şahıslardan duydum."

"Sistem aslında hastanın aile fertlerinden biri gibi görülmesinden ibaretti. Delilerin saçma sapan isteklerini geri çevirmedik. Dahası onları bu hususta cesaretlendirdik ve çoğunda ilerleme kaydettik. Delilerin zayıf aklını saçmalığın dibine dek indirmek en etkileyici sorgulatma yoludur. Kendisini tavuk sanan hastalarımız vardı. Bu

BELONGS TO KAOS TEAM

hastalara ahmaklıklarını kanıtlamak amacıyla bir hafta boyunca tavuk yemi verirdik. İnanın bu hususta darı mucizeler yarattı."

"Yani sistem dediğiniz hastanın arzularına boyun eğmek miydi?"

"Tam olarak değil. Müzik, dans, spor, kitaplar, iskambil oyunları da bize yardımcı oldu. Hastanın fiziki bir rahatsızlığı olduğunu varsayıp 'deli' sözcüğünü hiç kullanmıyorduk. Akıl yürütme yöntemlerine ve karar verme yetilerine güvenerek delilerin size duyduğu inancı koruyabilirsiniz. Bu sistemin ekonomik açıdan da faydası oldu; hastabakıcılara ihtiyacımız kalmadı."

"Hiç cezalandırmadınız mı hastalarınızı?"

"Hayır."

"Hiç mi kilit altında tutmadınız peki?"

"Çok ender. Öfke nöbetine tutulan veya atak geçiren hastaları yakınlarına teslim edinceye kadar kilit altında tutmak zorunda kaldığımız zamanlar oldu. Sonuçta azılı delilerin yeri devlet hastaneleridir."

"Ve sistemi değiştirmekle doğru karar verdiğinizi mi düşünüyorsunuz?"

"Kesinlikle. Eski sistemin olumsuz yanları ve tehlikeleri vardı. Neyse ki Fransa'daki tüm özel akıl hastaneleri bu sistemden vazgeçti."

"Gerçekten çok şaşırdım. Ülkede yeni bir tedavinin konuşulduğunu işitmedim."

"Ah, çok gençsiniz. Zamanla başkalarına kulak asmadan kendi gözlemlerinizi yapabilecek duruma gelirsiniz. Duyduklarınızın hiçbirine, gördüklerinizin de en az yarısına inanmayın. Burası hakkında da sizi yanıltmışlar. Biraz dinlendikten ve akşam yemeğini yedikten sonra hem size has-

BELONGS TO KAOS TEAM

taneyi gezdireyim hem de hiç duymadığınız, benzersiz yeni sistemimizi anlatayım."

"Siz kendiniz mi düşünüp uyguladınız bu sistemi?"

"Elbette. Bundan kıvanç duyuyorum."

Müdürle olan birkaç saatlik sohbetimiz boyunca bahçede ve seralarda gezindik.

"Şu anda hastalarımızı görmenize müsaade edemem," dedi. "Yemekten önce sarsılmanızı, iştahınızı kapatmayı istemem. Yemekte beyaz soslu karnabaharlı tereyağlı dana eti ve Clos de Vougeot şarabı var. Karnınız doysun ki sinirleriniz de yatışsın."

Mösyö Maillard beni saat tam altıda yirmi beş-otuz kişilik bir kalabalığın bulunduğu büyük bir yemek salonuna götürdü. Dış görünüşleriyle saray erkânlarına benzeyen bu insanlar belli ki seçkin ailelerden gelen eğitimli kişilerdi. Kalabalığı oluşturan insanların üçte ikisi kadındı ve kıyafetleri günümüz Paris modasına kesinlikle uymuyordu. Sözgelimi yetmişlik kadınlar şıngır şıngır bilezikler, küpeler takmış, elbiselerinde derin dekolteler açmışlardı. Üstelik kıyafetler üzerlerinde eğreti duruyordu. Etrafı incelerken Mösyö Maillard'ın daha önce tanıştırdığı genç kızın tarlatanlı bir etek, yüksek topuklu ayakkabılar ve Brüksel işi dantelalı bir başlık giydiğini gördüğümde gözlerime inanamadım. Ona ilk rastladığımda üstüne tam oturan matem kıyafetleri içindeydi. Sadece onun değil herkesin kıyafeti bir garipti. Gördüğüm manzaradan ötürü müdürün hâlâ "rahatlatma sistemi"ni uyguladığını ve beni alaya aldığını düşündüm. Paris'teyken Güneylilerin cin fikirli insanlar olduğunu duyduğumdan olayları akışına bırakmaya karar verdim ve konuklardan birkaçıyla konuştuktan sonra endişelerimin yersiz olduğunu düşündüm.

BELONGS TO KAOS TEAM

Büyük ve şatafatlı görünen yemek salonu zevkli bir biçimde döşenmemişti. Fransa'da halı kullanmak tercih edilmez, burada da buna uyulmuştu. Pencerelerde perde bulunmuyordu; panjurlar sımsıkı kapatılmış, üstlerine çaprazlamasına demir çubuklar sabitlenmişti. Bu salon şatonun bir kanadını oluşturuyor; dolayısıyla kapı bir kenarda, on adet pencere de diğer kenarda bulunuyordu.

Sofra harikuladeydi. Lezzetli yemekler tabakları süslüyordu. Anakime[193] ziyafet çektirecek kadar çok et vardı. Sofra tam bir müsriflik örneği ve tam bir zevksizlik abidesiydi. Loş ışığı seven biri olduğum için gümüş şamdanlar içinde yanan binlerce mumun yaydığı ışık rahatsızlık veriyordu. Salon hizmetkâr kaynıyordu; salonun en ücra köşesinde ise keman, yan flüt, trombon ve davuluyla oturan yedi sekiz kişilik bir müzisyen grubu vardı. Çıkardıkları tuhaf gürültüyü benim dışımda herkes sevmiş gibiydi.

Gördüğüm her şey *tuhaftı*, ama dünyada çeşit çeşit insan ve düşünce, alışagelmiş gelenekler vardır. Ayrıca o kadar çok yer gezmiş görmüştüm ki hiçbir şeye şaşırmıyordum; bu yüzden müdürün yanında sessizce oturup önüme konan leziz yemeklerin tadını çıkardım.

Ateşli konuşmalar yapılıyordu. Eğitimli oldukları her sözlerinden belli olan hanımlar bir an bile susmuyorlardı; müdür de tam bir latife ustasıydı. Konuklar delilik üzerine sohbet etmekten hoşlanıyor, müdür de onların müdürü olduğunu söylerken gururlanıyordu. Hastaların abuk sabuk hallerine ilişkin pek çok hikâye anlatıldı. Şaşkına dönmüştüm.

Sağımda oturan tıknaz bir adam, "Eskiden kendini çaydanlık sanan bir adam vardı. Çaydanlık takıntısı ne kadar

193 Eski Ahit'te adı geçen, Büyük Tufan'ın öncesi ve sonrasında var olmuş ama tufan sırasında ortalıkta görünmeyen, "nephel" soyundan gelen "devler."

BELONGS TO KAOS TEAM

yaygın, değil mi? Fransa'daki hastanelerde kendini çaydanlık sanan bir hasta mutlaka bulunur. *Bizimkisi* İngiliz malı bir çaydanlıktı. Her sabah kendini üstübeçle temizleyip dururdu," dedi.

Karşısında oturan adam ise, "Bir de eşek olduğunu sanan bir hasta vardı, aslında mecazen doğruydu. İpe sapa gelmez konuşmaları vardı, onu zapturapt altında tutmak çok zordu. Uzunca bir süre devedikeni yedi, önüne başka yemek konmayınca devedikeninden vazgeçti. Ha, bir de sürekli çifte atardı sağa sola. Bakın, şöyle! İşte şöyle!" dedi.

Yanındaki yaşlı hanım, "Lütfen kendinize gelir misiniz, Bay de Kock? Toplayın ayaklarınızı, elbisemi kirlettiniz. Konuğumuzun, sözlerinizi anlaması için çifte atmanıza gerek yok. Görüyorum ki siz de kendini eşek sanan hastayla aşık atabilecek birisiniz. Nasıl çifteler bunlar böyle?" dedi.

"Binlerce kez özür dilerim madam," dedi adam utançla. "Sizi asla kırmak istemem. Sağlığınıza kadeh kaldırmaktan onur duyarım."

Sonra Bay de Kock reverans yaptı, kendi elini öptü ve kadeh kaldırdı.

Mösyö Maillard, "Şu nefis dana etinden yemelisiniz; çok beğeneceksiniz," dedi.

O sırada üç irikıyım hizmetkâr içinde "korkunç, şekilsiz, gözsüz bir dev" olduğunu düşündüğüm kocaman bir tepsiyi güçlükle masaya koydular. Dikkatle baktım; İngilizlerin tavşan yahnisi yapışı gibi bunlar da ağzına bir elma koydukları danayı bütün halde pişirmişlerdi.

"Çok teşekkür ederim, istemem," dedim. "Bu yemek bana pek iyi gelmiyor; tabağımı değiştirip biraz tavşan eti alayım."

Masada ana yemeğin dışında Fransız usulü pişirilmiş ve oldukça leziz görünen bir tavşan yahnisi vardı.

"Pierre," diye bağırdı müdür. "Beyefendinin tabağını değiştirip bir parça kedi eti ver."

"Ne eti dediniz?"

"Kedi eti."

"Teşekkür ederim. Vazgeçtim. Bir parça jambon yeter bana."

Bu taşralıların yemek zevkine güvenemedim. Tavşanları da kedileri de denemeye çekindim.

"Bir de Cordova peyniri olduğunu iddia eden bir adam vardı," dedi masanın ucunda oturan bir adam. "Bıçakla baldırından bir parça kesip arkadaşlarına ikram ederdi."

"Ahmağın tekiydi o adam," dedi bir başkası. "Ama ondan da beteri vardı. Kimden söz ettiğimi konuğumuz dışında herkes bilir. Kendini şampanya şişesi sanıp, 'Pat! Fış!' diye sesler çıkaran adamı hatırlıyorsunuzdur."

Sonra birden kaba bir tavırla sağ elinin başparmağını ağzına sokup "Pat!" diye bir ses çıkardı, ardından da dilini ve dişlerini kullanarak fışırdayıp durdu. Mösyö Maillard durumdan hoşlanmamış olsa da ses çıkarmadı. Sonra peruklu, sıska ve minyon bir adam konuşmaya başladı.

"Bir de kendini kurbağa sanan bir budala vardı. Gerçi kurbağa kılıklı bir tipti. Kurbağa olarak doğacakken sonradan vazgeçmişti belli ki. *Si bemol* sesinden enfes bir şekilde vıraklardı. V- r- a - k! V- r - a - k! Birkaç kadeh şaraptan sonra ağzını kocaman açıp gözlerini devirirdi. Görseydiniz küçükdilinizi yutardınız."

"Bundan eminim."

Bir başkası, "Kendini enfiye sanan Ptit Gaillard'a ne demeli? Kendini iki parmağı arasında tutamadığı için dert yanıp dururdu," dedi.

"Bir de dâhi Jules Desoulières vardı, anımsar mısınız? Balkabağı olduğuna inanıp keçileri kaçırmıştı. Aşçıya, ken-

disinden turta yapması için durmadan yalvarırdı; aşçı da her defasında bu isteği reddederdi. Bana kalırsa Desoulières'lü turta lezzetli olabilir."

"Çok şaşırtıcı!" diyerek olan biteni anlamak istercesine Mösyö Maillard'a baktım.

"Ha! ha! ha! He! he! he! Hi! hi! hi! Ho! ho! ho! Hu! hu! hu! hu!" diye güldü müdür. "Şaşırmayın, dostum. Bu arkadaşımız muzip ve eğlenceli biridir. Sözlerine aldanmayın."

"Bir de Bouffon Le Grand vardı. Ne orijinal adamdı ama! Aşk yüzünden divane olmuştu ve biri Cicero'ya, diğeri Lord Brougham'la Demosthenes'e ait olmak üzere iki kafası olduğuna inanıyordu. Yanıldığı kesindi, ama üstün hitabet yeteneği sayesinde sizi buna inandırabilirdi. Güzel konuşmaya düşkündü ve karşısına çıkan fırsatları asla kaçırmazdı. Zıplayıp yemek masasının üzerine çıkar ve...

O anda yanında oturan adam konuşmacının kulağına bir şeyler fısıldadı. Adamcağız sessizce yerine oturdu ve konuşmasını sona erdirdi.

"Bir de topaç Boullard vardı," dedi az evvel arkadaşının kulağına fısıldayan adam. "Tuhaf görünse de topaç olduğunu sanıyordu işte. Saat başı tek topuğunun üstünde fırıl fırıl dönerdi."

O sırada az evvel kulağına fısıldadığı arkadaşı bu kez onun kulağına bir şeyler fısıldadı.

"Öyleyse sizin bu Boullard delinin önde gideniymiş!" diye bağırdı yaşlı bir kadın. Kendini topaç sanmak da neymiş? Zırvalık! Madam Joyeuse'ın aklı daha başındaydı. Horoz olduğuna kendini inandırmıştı, ama herkes onu sever sayardı. Kanatlarını çılgınca çırpar ve öter dururdu. Ü-ürü-üüü! Ü-ürü-üüü! Ü-ürü-üüü!"

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Madam Joyeuse, lütfen kendinize gelin! Bir hanımefendiye yakışır nitelikte davranamayacaksanız derhal salonu terk edin!" dedi Mösyö Maillard.

Müdürün, Madam Joyeuse diye hitap ettiği yaşlı kadın kızarıp bozardı, azarlandığı için utancından yerin dibine geçti. Başını eğdi ve sustu. Fakat çok daha genç bir kadın konuşmaya başladı. Yemek salonundaki en güzel kadındı.

"Madam Joyeuse kaçığın tekiydi. Eugenie Salsafette ise muhakeme gücü yüksek bir insandı. Sıradan giyinmekten, hatta giyinmekten hoşlanmayan güzel ve hoş bir kızdı. Zaten bu arzusu kolayca yerine getirilebilecek bir şeydi. Bakın, şöyle..."

"Matmazel, durun!" diye bağırdı herkes. "Nasıl olduğunu anladık, tamam. Durun!" Matmazel Salsafette'nin Venüs misali çıplak kalmasına ramak kalmıştı. Kıza engel olmak için on on iki kişi yerinden fırlamıştı ki, bir anda şatonun bir yerlerinden yükselen acı bir vaveyla her şeyi kontrol altına aldı.

Bu ses sinirlerimi epeyce germişti, ama salondaki insanların haline de üzülmüştüm doğrusu. Dehşete kapılmışlardı. Hepsi beti benzi atmış bir halde sese kulak kesilmişlerdi. Ses ikinci kez yükseldi, hem de daha yakından. Üçüncüsü daha yüksek çıksa da, dördüncüsünde sakinleşmiş gibiydi. Sesin tamamen kesilmesiyle salondakiler yeniden canlandı, sohbet etmeye başladılar. O an huzursuzluğun kaynağını sormaya cüret edebildim.

"Önemsiz bir şey," dedi Mösyö Maillard. "Alıştık bunlara artık. Bazen deliler aynı anda sorun çıkarırlar. Köpekler gibi biri susar, diğeri çığlığı basar. Kimi zaman topluca kaçmaya niyetlenmeleri biraz kargaşa çıkarır."

"Kilit altında tutulan kaç kişi var?"

"On kadar."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Hepsi kadın mı?"

"Aksine hepsi erkek. Hem de güçlü, irikıyım erkekler."

"Çok şaşırdım. Genelde kadınların delirdiğini sanırdım."

"Eskiden öyleydi, ama şartlar değişti. Önceden burada kalan yirmi yedi hastanın on sekizi kadındı; sonradan sayıları gördüğünüz üzere değişti."

"Evet, evet. Artık değişti," diye araya girdi az evvel Matmazel Laplace'ın bacağını tekmeleyen adam.

"Evet, evet. Artık değişti," dedi herkes bir ağızdan.

Müdür hiddetle, "Yeter! Tutun şu dilinizi! "diye haykırınca bir dakika süren bir sükûnet oldu. Kadınlardan biri Mösyö Maillard'ın isteği uyarınca dilini çıkarıp eliyle tuttu.

Müdüre yanaşıp, "Az önce horoz taklidi yapan kadın zararsız görünüyor," dedim.

"Zararsız da ne demek?" diye sordu müdür.

"Yani azıcık aklı noksan gibi ama tehlikeli görünmüyor."

"Ne diyorsun, dostum? Bayan Joyeuse benim kadar aklıselim bir insandır, onu yıllardır tanırım. Biraz tuhaftır ama kim değil ki."

"Peki şuradaki hanımlar ve beyler için ne diyorsunuz?"

"Hepsi ahbaplarım veya hastabakıcılarımdır. Onlar hep benim destekçimdir."

"Bu kadınların hepsi mi?"

"Evet. Onlar olmasaydı hiçbir şey yapamazdık. Görüp görebileceğiniz en deli hastabakıcılardır onlar. Işıldayan gözleriyle avını seyreden yılandan farksızdırlar."

"Ama yine de fazla tuhaf değiller mi?"

"Tuhaf mı? Biz Güneyliler aklımıza eseni yaparız. Bu tuhaflık mı?"

"Anlıyorum."

"Belki de şarap ağır gelmiştir size."

BELGESİZ KAKTÜS TEAM

"Olabilir. Bu arada 'rahatlatma sistemi' yerine uyguladığınız sıkı sistemden söz edecektiniz?"

"Çok da sıkı değil aslında. Kilit altına alırken biraz sert davrandığımız doğru, ama hepsi bu kadar."

"Bu sistemi siz bulmuştunuz, değil mi?"

"Pek sayılmaz. Sizin de tanıdığınızı düşündüğüm Doktor Zift ile Profesör Tüy bu sistemin temellerini attılar."

"Bu isimleri daha önce duyduğumu hatırlamıyorum."

"Aman Tanrım! Bu iki bilge insanın ismini duymadığınıza inanamıyorum!"

"Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum ne yazık ki. Kuşkusuz sıra dışı insanlardır, ama çalışmalarından hiç haberim olmadı. En kısa sürede yazılarını okuyacağım. İnanın, çok utandım."

Gerçekten utanmıştım.

"Her neyse... Bırakalım bu konuyu. Biraz daha şarap içmeye ne dersiniz?" dedi müdür nezaketle.

İçtik. Herkes neşeli tavırlar sergiliyor, saçma sapan hareketler eşliğinde kahkahalar atıyordu. Kemanlar, davullar ve trombonlar da Sicilyalı zorba Phalaris'in boğaları misali böğürüp duruyordu. Şarap su gibi tüketildikçe ortalık karışmaya başladı. Bu arada müdürle ben sohbet etmeye devam ediyorduk. Ama birbirimizi anlamıyorduk, zira o gürültünün içinde sesimiz Niagara Şelalesi'nin dibindeki balık çırpınışından farksızdı.

"Mösyö Maillard, yemekten önce 'rahatlatma sistemi'nin tehlikeli olduğunu söylemiştiniz," dedim kulağının dibinde bağırarak.

"Ha, evet. Bazen tehlikeli şeyler yaşanıyordu. Delinin ipiyle kuyuya inilmez; Doktor Zift ile Profesör Tüy'ün de dediği gibi deliler başıboş bırakılmaz. Deliler bir süreliğine sakinleştirilebilir, ama sonra yine saçmalamaya başlarlar.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Üstelik çok da kurnazdırlar. Akıllarına koyduklarını yapmak için sinsice hareket ederler, aklıselim davranışlarının altında yatan hinliği metafizikçiler bile çözemezler. Tamamen aklıselim göründüklerinde delilere gömlek giydirmek farz olur."

"Delileri özgür bıraktığınızda yaşadığınız tehlikeli durumlar nelerdi?"

"Kısa süre önce bu hastanede çok garip bir olay cereyan etti. Rahatlatma sisteminden ötürü hastalar oldukça serbestti. Öyle aklıselim davranışlar sergiliyorlardı ki zeki biri onların bir plan hazırlığı içinde olduğunu hemen anlardı. Sonra bir gün hastabakıcılar kendilerini kilit altında buldular, deliler de gardiyanlarla yer değiştirdi."

"Amanın! Çok saçma!"

"Tamamen gerçek. İnanın, denenmiş en iyi sistem bu. Aslında her şeyi delinin biri başlattı. Görülmemiş bir tedavi keşfettiğine inanıyordu. Bunu uygulayabilmek için bütün hastaları isyana teşvik etti."

"Başardı mı peki?"

"Hem de nasıl. Kısa süre içinde hastabakıcılarla deliler yer değiştirdi. Üstelik kilit altında tutuldular ve kötü muameleye maruz kaldılar."

"Kısa sürede bir karşıdevrim gerçekleşmiştir herhalde. Böyle bir şey uzun süremez. Gelen ziyaretçiler sorunu çözmüşlerdir."

"Yanılıyorsunuz, dostum. Liderleri çok kurnazdı. Hastaneye ziyaretçi kabul etmedi. Sadece bir kez salak tipli bir genci içeriye aldı. Biraz eğlence, biraz değişiklik olsun diye. Hastaneyi gezmesine izin verdi, sonra da kolundan tutup gönderdi."

"Peki delilerin egemenliği ne kadar sürdü?"

BELONGS TO KAOS TEAM

"En az bir ay boyunca böyle devam etti. Çok eğlendiler. Hastane kıyafetlerini çıkarıp yepyeni elbiseler giydiler, değerli mücevherler taktılar. Şatonun mahzenindeki şarapları da gönüllerince tükettiler."

"Peki, liderin öne sürdüğü tedavi nasıl sonuç verdi?"

"Deliler akıllı sayılmazlar, ama budala da değillerdir. Liderin öne sürdüğü sistem eskisinden bin kat daha iyiydi. Harikaydı, enfesti, sorunsuzdu."

O sırada müdürün sözleri çığlıklarla kesildi. Ama bu kez insanlar koşarak bize doğru geliyordu.

"Yüce Tanrım! Galiba deliler firar etti."

"Haklısınız," dedi sararıp solan Mösyö Maillard. Cümlesini tamamlayamadan çığlıklar yükseldi, pencereler, panjurlar, kapılar zorlanmaya başladı.

Tam bir keşmekeş yaşandı. Mösyö Maillard büfenin altına gizlenince afalladım. Müdür olduğuna göre daha sakin davranmalıydı. Son on beş dakikadır hiçbir şey çalamayacak kadar sarhoş olan müzisyenler enstrümanlarına sarılıp "Yankee Doodle"ı çalmaya başladılar. Kargaşa boyunca hiç ara vermeden bu şarkıyı çaldılar.

Bu arada biri yemek masasının üzerine çıkarak konuşmaya başladı, ama gürültü nedeniyle ne dediğini kimse anlamadı. Topaç olmaya öykünen adam fırıl fırıl dönmeye başladı ve önüne çıkanı yere serdi. Bu sırada biri, "Pat! Fış!" gibi sesler çıkarıyordu. Kurbağa adam ruhunu kurtarmak istercesine durmadan vıraklıyordu. Derken biri eşek gibi anırdı. Madam Joyeuse ise korkuya ve şaşkınlığa düşmüş bir halde şöminenin kıyısına oturmuş, horoz gibi ötüyordu.

Ve nihayet kargaşa doruğa ulaştı. Çığlık atıp hayvan sesleri çıkarmaktan başka bir şey yapılmadığından kapılar pencereler çabucak kırıldı. Pencerelerden atlayan, insanları

BELONGS TO KAOS TEAM

tırmalayan, bağırıp çağıran orangutan, şempanze ve babun sürüsünü gördüğümde dehşete kapıldım.

İyi bir sopa yedikten sonra bir kenara sessizce çekildim. Neler olup bittiğini anlamam için on beş dakika beklemem yetti. Meğer Mösyö Maillard hastaları isyana teşvik eden liderin ta kendisiymiş. İki üç sene önce hastanenin müdürüymüş, ama aklını oynattığı için o da hastaların arasına katılmış. Yol arkadaşım bu durumdan elbette habersizmiş. Ansızın saldırdıkları hastabakıcıları zifte batırıp tüye bulamışlar, sonra da kilit altına almışlar. Bir aydan fazla bir süredir durum böyleymiş. Mösyö Maillard kilit altındakilere zift ve tüyden başka ekmek ve su da vermiş. Lağım borusundan kaçan bir hastabakıcı sayesinde hepsi kurtulmuş.

"Rahatlatma sistemi" üzerinde birkaç önemli değişiklik yapıldı ve tekrar uygulanmaya başladı, yine de Mösyö Maillard'ın kendine has tedavi yöntemine de diyecek laf bulamıyorum. Kendisinin de dediği gibi "harikaydı, enfesti, sorunsuzdu."

Bu arada Doktor Zift ile Profesör Tüy'ün eserlerine Avrupa'daki kütüphanelerin hiçbirinde rastlamadım.

BELONGS TO KAOS TEAM